

LLIBRE DE LLIBRETERS DE VELL
I DE BIBLIÒFELS BARCELONINS
D'ABANS I D'ARA

COL·LECCIÓ
EDICIONS
SELECTES
CATALANES

Obra N.º 3

ANGEL MILLÀ
EDITOR · DIRECTOR
BARCELONA

LLIBRE DE LLIBRETERS DE VELL I DE BIBLIÒFILS BARCELONINS D'ABANS I D'ARA

TEXT I DIBUIXOS DE
JAUME PASSARELL

1949

EDITORIAL MILLÀ
BARCELONA

Ayuntamiento de Madrid

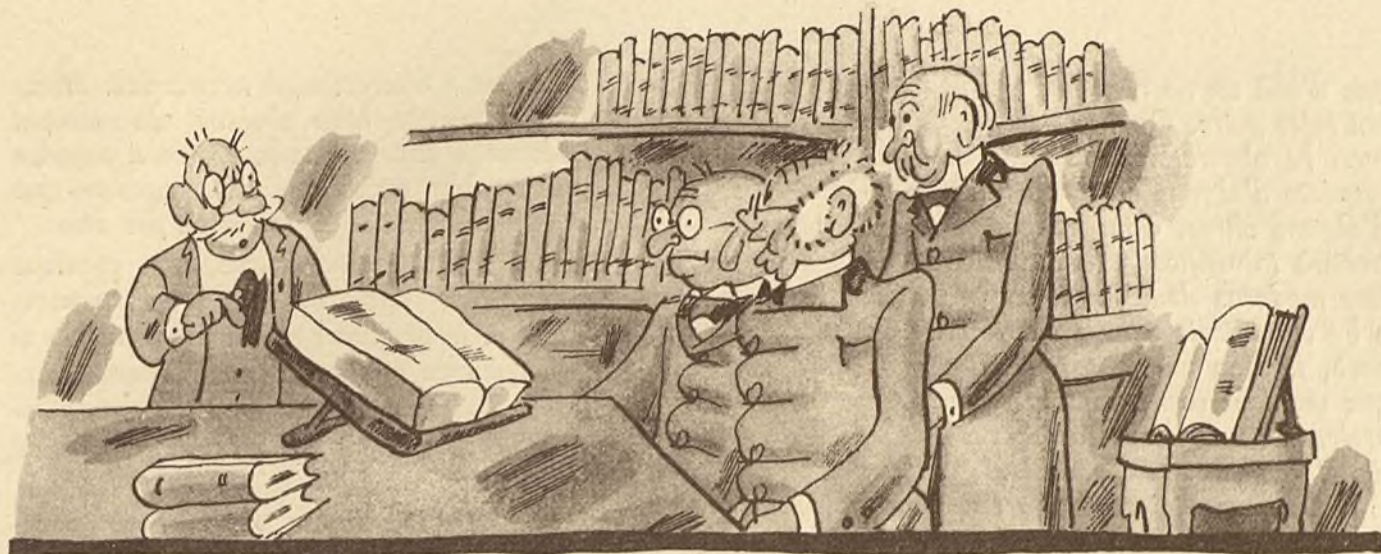
JUSTIFICACIÓ DE LA TIRADA

D'aquesta obra se n'ha fet una tirada
única de 300 exemplars numerats, im-
presos en paper de fil de tina catalana.

Exemplar N.º 144

Els treballs tipogràfics d'aquest llibre han estat realitzats a la
Impremta Romana i els d'Offset als obradors M. Coll, de Barcelona.

Ayuntamiento de Madrid

PRESENTACIÓ

AQUEST llibre és el fruit d'una coincidència de parers que es produí entre l'editor i l'autor arran d'una conversa, a conseqüència de la qual va establir-se després, d'una manera automàtica, una col·laboració estreta.

La iniciativa fou del primer. En parlàrem i, acte seguit, posàrem mans a l'obra.

És el llibre que ara tu, lector amic, tens al davant. Hi hem posat, en confeccionar-lo, tota la nostra bona voluntat. Si no hem arribat a més, la culpa és nostra, no pas del tema, que és bo. D'allà on no n'hi ha, o n'hi ha poc, no en pot rajar gaire.

Ens interessa de dir que no ens vàrem proposar de fer una història acabada del comerç del llibre vell a Barcelona. Aquesta tasca és de molt abast, i les nostres forces són escasses. Més que res, hem volgut contribuir-hi amb la nostra aportació modesta. Si el dia de demà algú es decideix a escriure-la — ben segur que valdria la pena de fer-ho — i troba que els nostres materials són profitables, estarem molt contents que li serveixin, car aquesta història ha d'ésser obra de tots.

Perquè ho entenem així no ens dol de confessar, ans al contrari, creiem que és de justícia

fer-ho, que per reportar determinades figures de vells llibreters i consignar certes dades hem consultat, entre altres textos, les Memòries d'un llibreter català, d'Antoni Palau, el venerable patriarca del gremi, obra farcida d'història viscuda i la qual hem de considerar, en algun aspecte, com a antecessora de la present.

Aquest llibre, doncs, no és altra cosa que una relació, traçada a grans pinzellades, de la trajectòria que ha seguit a casa nostra el comerç del llibre vell a través dels anys, i del qual en donem referències viscudes des del darrer terç del segle dinovè fins als nostres dies.

De bracet amb aquesta relació van les siluetes, gràfiques i escrites alhora — lletra i música, o al revés —, de la majoria dels llibreters actuals, amb llur corresponent seguici de corredors, de bibliòfils, de col·leccionistes i d'aficionats d'avui que hom sol veure més sovint per les llibreries de vell. Els quals no podien anar sols per aquests mons de Déu de la nostra literatura sense fer un tort als qui els precedeixen. La senyora Tradició ho mana i disposa així.

Com tota cosa humana, aquest llibre té defectes: defectes de concepció i de realització. Referent al primer aspecte, ja hem dit abans

que d'allà on no n'hi ha, o n'hi ha poc, no en pot rajar gaire. Quant al segon, és possible que hom hi observi insuficiència de documentació respecte d'alguns llibreters pretèrits i l'absència d'alguns altres. Com també és possible que es trobarà injustificada la inclusió de certs llibreters moderns dedicats al comerç del llibre nou o bé classificats com a distribuïdors, els quals, però, figuren en aquest llibre perquè hom sap que mantenen una constant relació amb els llibreters de vell i representen un matís de les activitats comercials d'aquests.

El que ens interessa de remarcar novament és que no ens hem proposat, ni n'haguéssim sabut, de fer una obra erudita ni d'estil literari rebuscat, car ens plau més el llenguatge planer i un xic faceciós.

Per això, mig en broma mig seriosament hem anat explicant, barrejant la roba dels ingredients esmentats ara mateix, car hem cregut que aquest era el to que casava millor amb el tema, tot el

que ha arribat a coneixement nostre dels llibreters antics i el que hem observat directament dels moderns. I encara que la broma a vegades us pugui semblar excessiva, us assegurem que la processó de la nostra simpatia va per dins.

Volem dir, de passada, que hem procurat enaltir l'ofici, no massa ben tractat per alguns, o bé tractat a la lleugera, mirant de situar-lo al lloc que li pertoca indiscutiblement. Tanmateix, pel fil dels llibreters de vell, i mitjançant el vehicle del llibre, hom arriba a trobar el cabdell de la nostra espiritualitat.

Tal com ha sortit de les nostres mans pecadores t'oferim el llibre, lector amic. T'agraïrem que el rebis amb benevolència per les raons que hem anat exposant i per moltes d'altres que deixem dormir al calaix, car, ultra d'ésser òbvies, farien interminable aquesta presentació.

Finalment, hem de dir-te que ens donarem per molt satisfets si no se't fa pesat.

El com i el què del comerç barceloní del llibre vell

ELS llibreters de vell són una cosa molt seriosa. Tot i que no ho semblin al primer cop d'ull. Rieu-vos del seu aire o prescindiu-ne; és igual. Alguns d'ells, per fora semblen drapaires; oi? Doncs per dins són, en general, més llibreters que els de nou. A la seva manera, però.

N'hi ha, entre ells, que a l'hora de la venda fan tota la comèdia que poden per tal de reeixir. N'hi ha que, tot i el seu deseiximent aparent pels llibres, arreconen tots els papers que troben, mentre parlin — i si hi ha gravats, encara més — de les placetes barcelonines més arnades. N'hi ha que es fan relligar els llibres per en Brugalla — quins refinats, aquests mannos! —, i que, per poc que puguin, els amaguen, car tenen por que llurs clients, en veure'ls, no se n'apoderin, de grat o per força, i malgrat que els paguin bé. No és sorprenent de trobar-ne algun que estigui infectat de bibliomania. I no en manquen que es mouen en un món, seu del tot, del qual no volen sortir ni a fums de sabatot, on només viuen ells, les

fitxes i els llibres. Si algú els dóna a entendre que vol comprar-ne un que encara no ha estat fitxat, se'l miren de mal aire, com si es tractés d'un subjecte perillós.

Hi ha els que només pensen a vendre llibres. La qüestió és vendre'n, i per això, al capdavall, es fa la festa. Siguin bons, siguin dolents; tant és. Això no és cap mal; ans bé és llei de l'ofici. De tot hi ha d'haver a la vinya del senyor dels llibreters.

* * *

La dels llibreters de vell és una fauna — permeteu el terme, car no és emprat en sentit pejoratiu ni molt menys — més complicada del que sembla d'antuvi.

El seu és un món tan espès com l'altre, proporcions guardades. Està alimentat de passions i de manies de tota mena; com aquell. Si el grateu una mica, veureu, però, com a poc a poc en va sortint la substància veritable. La impressió que en tenim després d'haver-ho fet no és desagradable ni, menys, antipàtica; al contrari.

A aquest petit món li pot ésser perfectament aplicat el sentit equivoc que traspua d'aquella

vella dita que resa així: *Darrera d'una mala capa s'amaga un bon bevedor.*

Hi ha, naturalment, algunes excepcions de la regla, les quals no li lleven substància. Simplement la contrasten, com succeeix amb els metalls fins. Adhuc la valoritzen.

* * *

D'on han sortit els llibreters de vell? De molts llocs. Els més normals i els altres.

Els oficis manuals, per exemple, n'han donat qui-sap-los. Els que, sortits d'aquest estament, han anat a raure al dels llibreters, s'hi han trobat arrossegats per diverses causes. Heus aquí alguna d'aquestes: empesos per l'esperança d'emancipar-se de llur ofici antic, o, més modestament, per fer-se un sobresou. Les parades dels encants els han servit de provatura. Val més ésser un petit amo que no pas un gros mosso. Un complement de jornal tampoc no és negligible. El més natural és que els homes tinguin aspiracions; oi?

L'enlluernament d'uns guanys crescuts i, com qui diu, immediats, també n'hi ha fet caure alguns. Les sirenes temptadores, en parlar-los a cau d'orella, els han enlluernats.

D'altres els ha empès l'afició al llibre combinada amb una circumstància momentàniament revessa del viure. Ja posseïen, per a llur usdefruit exclusiu, una biblioteca apilada a força d'estalvis. D'aquests darrers, cal dir-ho, ha sortit algun bibliògraf i erudit notable.

El sector dels desaparellats dels oficis liberals també n'ha donat, de llibreters de vell. El dels toreadors i dels comedians, igualment. Adhuc n'ha donat el dels cirabotes. Tots ells, en un moment determinat del viure, s'han aferrat als llibres i, més tard o més d'hora, han esdevingut llibreters.

Mentrestant, els que no coneixien el llibre de prop hi han anat fent amistat. D'aquesta en sol néixer l'afecte...

Finalment, hi ha els que ja en vénen de mena. Volem dir — no penseu mal — aquells els pares o els avis dels quals ja eren llibreters. I que de menuts ja ensumaren pols de llibre. D'aquests, al gremi, n'hi ha que han format i formen dinasties. Ho foren els avis o els pares. Doncs bé: també ho són o bé ho seran els fills i els néts. És la llei d'herència o la de successió

que fan de les seves entre els llibreters de vell.

Cal tenir en compte, a més, que el llibre és com un tòxic; una mena de morfina o de cocaïna. De dret o de revés, d'aquell qui l'ha ensumat o que l'ensuma, ja es pot dir que ha begut oli.

* * *

Parlem una mica, ara, de l'ofici de llibreter vist per dins. Comencem dient que no és tan planer com sembla. Hom creu que, fet i fet, només es tracta de comprar i vendre. Comprar a un preu tan baix com sigui possible, i vendre a un preu tan alt com es pugui.

No és ben bé això, de bon tros. Entremig hi ha un seguit de matisos d'ordre tècnic i altres d'un ordre imponderable, que cal conèixer i àdhuc caçar al vol per tal de reeixir. Tant és així, que molts dels que es llancen a practicar-lo atrets per la seva facilitat aparent, o bé fracassen radicalment, o només arriben a fer una trista viu-viu...

Tant els llibres per ells mateixos com fer-hi negoci, té els seus misteris.

Per a triomfar, doncs, cal posseir un coneixement el més exacte possible del llibre i del seu comerç.

En arribar aquí ja som al país, vague, dels imponderables. Situat en aquest terreny delicat, el llibreter de vell ha de conèixer a fons el seu públic i el tarannà de cada comprador o venedor per tal de tenir-los en compte i jugar-los com a elements favorables en el moment crític de les transaccions. Entre ell i el comprador hi ha una sèrie extensa d'apreciacions subjectivistes. En saber-les moure a temps és allà on radica la superciència — perdó pel terme — del llibreter de vell. Es tracta d'una mena de do natural que pot ésser afinat amb la pràctica.

La preparació cultural és un avantatge per a qui vol dedicar-se al comerç del llibre vell. No n'hi ha prou, però. Amb tot i la preparació esmentada, hom ensopega amb molts trenca-colls impensats, impossibles de superar o de vèncer si no és a força d'experiència.

* * *

Amb els llibres succeeixen coses estranyes, aparentment deseixides de tota lògica. N'hi ha, per exemple, que, essent bons, es cotitzen per sota llur vàlua intrínseca. Per tal cal enten-

dre no solament llur mèrit literari, històric, artístic, científic o documental, sinó també llurs qualitats tipogràfiques, d'estampació, etc.

N'hi ha d'altres, en canvi, que es cotitzen a preus enlairats i no valen res. La qual cosa produeix moltes confusions al llibreter intel·lectual, però, comercialment, inexpert.

No tenim la pretensió de descobrir la pólvora en dir que un llibre pot assolir les valoracions més diverses segons quines siguin les particularitats de l'edició. Com igualment si és poc o molt corrent al mercat.

Així mateix, la qualitat d'un text documental pot ésser més o menys cotitzable si les dades són de primera mà, tretes de bones fonts, o bé estisorades ça i lla. No cal dir, també, que el coneixement i el domini dels llibres antics és tota una ciència que pocs llibreters arriben a profunditzar.

De tot el qual cal treure la conclusió que l'ofici de llibreter de vell no s'adquireix així com així, i que, a més, per anys de pràctica o per experiència que hom arribi a posseir, mai no se'n sap prou. La qual cosa succeeix igualment als compradors, als bibliòfils i als aficionats.

Com sigui que tant en els uns com en els altres existeix una gradació individual de coneixements sobre la matèria, més o menys superficials, més o menys extensos, més o menys aprofundits, els tractes i pactes entre ells es converteixen sovint en una aventura plena d'incògnites i de sorpreses mútues.

Anar a la *caça* o a la *pesca* són dos mots molt significatius en l'argot dels qui tracten

amb llibres. Els usen — a més d'anar-hi — els llibreters i els compradors indistintament. Avui és l'un el que va a la caça o a la pesca, i demà és l'altre. Quan no, succeeix que hi van alhora i que en trobar-se es miren de reüll.

L'un és l'enemic natural de l'altre. Es fan una traveta contínua. El comprador espia el llibreter, i aquest, el comprador. Si el segon bada, el primer arreplega allò que troba, amb una grapada amatent, per tal de fer-lo-hi guiar i amb la intenció d'adinerar-ho tant com pugui. El comprador, per la seva banda, fa el mateix per tal d'evitar-ho.

Entre ells hi ha una guerreta permanent. No és vistent, perquè és sorda. No hi ha esclats, però la passió hi és continguda. La processó de la picardia mútua va per dins.

Amb llurs rivalitats, llurs avinences i les traces i manyes de què es valen per a tirar endavant llurs negocis els uns i per arreplegar els llibres bons els altres, fan una cadena ben travada amb la tradició cultural del nostre país.

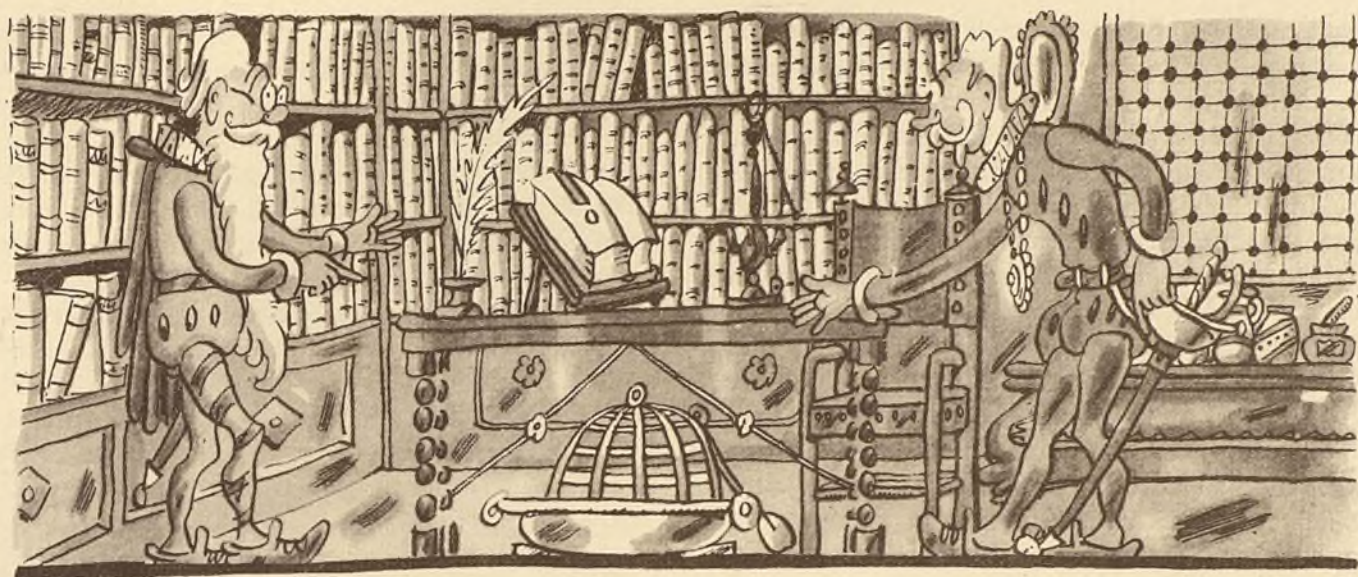
Són un engranatge, no pas minso, sinó essencial, de la màquina que fa rutil·lar la vida espiritual nostra.

Les coses de l'esperit, si no totes les més fines, han passat i passen per llurs mans, i d'elles han anat i van a parar al lloc just que els pertocava i que els pertoca.

Mercès a ells ha estat possible de conservar i àdhuc d'enriquir els tresors de l'espiritualitat autòctona. En molts casos els han salvat de la crema...

Comptat i debatut, el com i el què del comerç barceloní del llibre vell és això que hem dit.

Els antics llibreters barcelonins

ANANS d'aparèixer la impremta, arreu del món civilitzat ja es venien llibres; llibres manuscrits, naturalment. Vivien del llibre els copistes, els xilògrafs, els miniaturistes i il·luminadors, i els relligadors. A Catalunya, el comerç del llibre l'exercien principalment els jueus. El 1379, segons un document del notari Antoni Bellver consta que: «Jafundanus Vinaq, Stationarius sive curritur libris, judees barcna», ven a Berenguer Fontanals un *Digesto* per 8 lb. i 10 s. En altre document del notari F. Pedcole, datat el 1406, es fan constar els noms de Joan Pont, (à) *Scales*, «conversus civis barcna», i Francesc Baertran, «libaterius, conversus civis barcna». Podríem citar molts altres documents que proven que el comerç del llibre era una activitat tradicional dels jueus moradors del nostre Call, els quals, després dels fets del 1391, catalanitzaren llur nom i es feren jueus conversos per tal de seguir practicant llur comerç habitual. Per això, en fer-se el 1434 la valoració de la important biblioteca del jurisconsult vigatà Jau-

me Callic, foren nomenats perits els llibreters conversos Guillem Ça Coma i Francesc Bertran.

* * *

En introduir-se la impremta a Catalunya, els llibreters anaren tot seguit de bracet amb els estampers, de la qual cosa sorgí el llibreter-estamper. El llibre imprès donà de seguida molta feina a la Inquisició, la qual va perseguir aferrissadament els autors, impressors i llibreters que publicaven i expandien obres conceptuades contràries al dogma. Antoni Ramon, (à) *Corró*, llibreter de la Generalitat de Catalunya, el dia 9 de febrer del 1489 fou condemnat per la Inquisició a ésser estrangulat i cremat per heretge junt amb la seva muller Joana. El 13 de març del mateix any, el fill dels anteriors, Joan Corró, davallava del cadafal després d'haver-se reconciliat, commutant-se-li la pena de mort per la de presó temporal. En Joan Ça Coma, «llibrarium sive bibliopola morabatur in vico S. Dominici», fou també condemnat per haver editat l'obra *Visió delectable*, del batxiller Torra. La impressió i propagació d'aquesta obra, segons opinió de l'erudit Sanpere Miquel, fou potser

una temeritat, si es té en compte que la Inquisició maldava llavors per establir-se a Barcelona. Com sigui que en Ça Coma, de més a més d'ésser llibreter de prestigi, era home acabalat, es pogué fer escàpol. Condemnat però, en rebel·lia, fou cremat en efígie i hom li segrestà els béns. Segons escriu Miquel González i Sugrañes en la seva *Història dels antics Gremis*, el notari Pere Miquel Carbonell, que ho fou de la Inquisició, conta el cas de diversos llibreters que foren condemnats a ésser exposats a la Catedral, el cap cobert amb la mitra dels heretges, i vestits amb túniques infamants on hi havia pintada la llegenda: «Heretica provitas qua defecerant», i tancats després a presó perpètua. Com es pot veure, ésser llibreter comportava aleshores greus trencacolls.

* * *

Referint-nos a la casa Corró-Cortey — 1440-1590, establerta molt de temps a la Plaça de Sant Jaume — cal dir que va ésser un dels punts de partida d'un moment molt interessant del ram barceloní de llibreria, car encarnà la transformació de l'art del llibre a casa nostra. Per ella van passar les primeres manifestacions de la xilografia i de la impremta.

Al costat de la casa Corró-Cortey hi ha els stampers Pere Montpesat, Pere Miquel, Mateu Vendrell i mossèn Pere Posa, que eren els que tenien contractes amb els stampers alemanys Joan Gherling, Spíndeler i Rossembach, vinguts ací.

N'hi ha, però, d'altres. Detallar les característiques de cada un és una feina més aviat d'erudits que no pas nostra, car no passem — en aquest cas i en molts d'altres — de la categoria modesta de curiosos. Ens limitem, doncs, a donar-hi una lleugera ullada, per tal que el lector en pugui tenir una idea general.

Els llibreters-stampers eren nomenats pel Consell de Cent i per la Generalitat. Formen, doncs, un estament barceloní respectable.

Un document del 25 de novembre del 1506, estès pel notari Bartomeu Torrent i transcrit per Carreres Valls*, ens assabenta de l'existència de la Capella de la Santa Trinitat, possible Confraria dels llibreters, amb la qual data s'avançaria d'una cinquantena d'anys la fundació

* EL LLIBRE A CATALUNYA. Barcelona, 1936. Impremta Altés.

d'aquella, que hom la creu posterior al 1550.

Efectivament, a mitjan segle XVI, els mestres llibreters amb establiment obert a Barcelona, agrupats en una mateixa parròquia, la de Sant Jaume, eren els següents: Rafel Dauder, Joan Bages, Jaume Manescal, Climent Trinxer, Joan Trinxer, Francesc Lenià, Jaume Pla, Joan Gordiola, Jaume Cortey, Francesc Cabrit, Bartomeu Gauarro, Hieroni Badia, Joan de Leya, Lorens Rialp, Claudi Bornat, Hieroni Pi, Lorens Laseres, Joan Ferrer i Joan Jordà. Entenent que eren en nombre suficient per a fundar la Confraria del seu ofici i establir-ne les ordinacions, així ho sollicitaren i els fou concedit.

* * *

Constituïda la Confraria amb tots els requisits legals, el dia 2 de març del 1553 es féu una crida pública a so de quatre trompetes per tal d'assabentar els barcelonins de l'existència d'aquella. A partir de l'esmentada data, tot llibreter amb botiga oberta a Barcelona o en el seu territori estava obligat a ingressar a la Confraria i a respectar llurs ordinacions*.

Unes dades que donen idea de com funcionaria el comerç del llibre vell a Barcelona ens les ofereix el següent fet.

Per incompliment de les ordinacions, el 15 de desembre del 1612, el revenedor de llibres Joan Molner és penyorat pels cònsols de la Confraria perquè venia llibres a l'encant públic de la Plaça Nova, lloc on, el mateix que a la Plaça de Sant Jaume i a l'Encant de Mar, només ho podien fer els particulars amb intervenció, però, de corredor. Joan Molner era llibreter no examinat, i els Consellers li donaren, per excepció, llicència per a poder vendre i comprar llibres vells «a fi de sustentat-se i mantenir i alimentar sa muller, casa i família». Aleshores els llibreters només podien posar parada davant de casa seva. Tampoc no podien donar llibres a vendre a ningú que no fos de llur família.

* * *

Del 1666 al 1770 trobem l'estamperia de Rafel Figueró i la de Joan Jolis al carrer dels Cotoners. L'una estamperia és fillola de l'altra. Figueró, l'any 1706, frueix el privilegi, concedit

* Arxiu Municipal.—Ordinacions i Bans, any 1553.

per Carles III, d'estampar les gasetes, relacions de serveis, papers polítics de l'Estat, etc. Jolis és nat a Torelló i fill de pagesos. La casa passa a Bernat Pla, per subhasta, l'any 1770. El qual vol perpetuar el nom d'aquella acoblant-lo amb el seu.

L'especialitat de la casa Jolis és la imatgeria popular. Hi són estampats goigs i romanços. Existeix, encara avui, al carrer de Fontanella la llibreria «Hereus de la Vídua Pla», originària de l'antiga casa Jolis.

L'any 1774 funciona a Barcelona la llibreria de Carles Gibert i Tutó. És llibreter-estamper, com els anteriors. En el segon catàleg de la seva llibreria publica un pròleg pintoresc, adreçat a *los verdaderos literatos*, que fa molta gràcia, i en el qual, al capdavant, especifica les darreres mostres de lletra que té a casa seva...

* * *

Els llibreters-estampers, fins a les darreries del segle XVIII, també havien estat editors. Les edicions venien a ésser un annex de l'ofici. En arribar aquí comencen a destriar-se en impressors, editors, llibreters de nou i llibreters de vell.

* * *

La llibreria més representativa i qualificada en la seva època fou la d'en Piferrer. De totes, la de més prosàpia.

La seva història és la següent. Nascuda a les darreries del segle XVII, viu fins l'any 1894. Gairebé dos segles. En el descabdellament dels quals passa per totes les transformacions que sofreix el ram de la llibreria. En aquest sentit, un punt d'enllaç i de transició alhora.

Estava situada al mig de l'indret on passa avui la Via Laietana, a tocar de la Plaça de l'Àngel. Fou fundada per Joan Piferrer, el qual entrà a formar part del gremi el 1698.

El 7 de novembre del 1702 va casar-se amb Josepa Llopis, filla de l'estamper del mateix nom que estava establert, des del 1693, a la Plaça de l'Àngel.

El 1704 es va calar foc a la casa. Havent enviduat, es tornà a casar amb Teresa Jou el 1709. D'aquest matrimoni nasqueren sis nois i sis noies. Piferrer va morir el 1750. La llibreria va seguir a nom de Teresa Piferrer. Un dels fills, en Tomàs, l'administrava el 1757. Entrà a for-

mar part del gremi el 1743. Es casà amb Eulàlia Macià el 1756. Va morir el 1775, als seixanta anys.

La llibreria va continuar a nom d'Eulàlia Piferrer, la qual traspasà el 1793. El 1785, en nom de la vídua, l'administrava Joan Sallent, el qual, després, va obrir botiga pel seu compte a la mateixa plaça.

Seguiren Francesc Piferrer i el seu fill Josep Piferrer i Depaus. El 1822 publicaren un catàleg importantíssim.

El darrer dels Piferrer, que s'anomenava Josep, viatjà molt sovint per l'estranger. Allà on anava arreplegava tots els llibres que podia, especialment si eren bons. De passada establia contractes de caràcter comercial amb tots els llibreters de fora.

El 1868 va traspasar el negoci a Isidre Cerdà, el qual, del carrer de la Plateria, número 18, va passar a la Plaça de l'Àngel com a successor dels Piferrer. Continuà el negoci amb el nom antic.

* * *

Com hem dit, en Cerdà, llibreter d'ocasió, es quedà la llibreria secular d'en Piferrer, a la Plaça de l'Àngel. Fou l'única, en el seu temps, que vengué la *Passió i Mort de Nostre Senyor Jesucrist*, en la versió que es representava al Liceu.

Tenia també en Cerdà l'exclusiva de la revista *La Moda Elegante*, la qual, perquè repartia figurins i dibuixos, va fer forrolla entre les senyores barcelonines.

El 1894 la casa va liquidar. En Baldomer Gual, (à) *el Mero*, va comprar les existències que hi havia al magatzem que la casa Piferrer tenia a la mateixa Plaça de l'Àngel.

El trasllat dels llibres fou fet a carretades i va durar dos mesos.

L'estoc de llibres que hi havia amagatzemat allà era immens. En sortiren un gran nombre que anaven molt buscats.

Segons en Joan Baptista Batlle, que arreplegà els que hi havia en una altra casa de la Travesera de Dalt, amb la quantitat enorme de llibres que van sortir de la casa Piferrer hi havia per a alimentar el mercat barceloní de llibres vells una pila d'anys. I en Gual, si no hagués tingut la dèria de girar de pressa, s'hi hauria fet molt ric.

* * *

Segons un llista extreta d'un manuscrit existent a l'antiga llibreria «Hereus de la Vda. Pla», els llibreters agremiats des de la fundació de la Confraria, any 1553, fins el 1818, amb les corresponents dates de llur ingrés i de llur baixa per defunció, foren els següents:

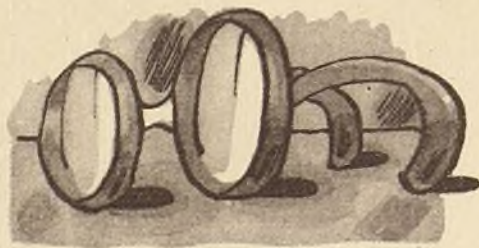
Pau Cortey	1553-1576	Rafel Nogués	1580-1584
Eulària Cortey, Vda.	1577-1579	Miquel Migà	1580-1584
Anton Oliver	1553-1584	Valentí Monfort	1581-1584
Joan Pau Manescal	1554-1584	Miquel Genovés	1582-1585
Joan Mall	1557-1596	Isabel Nogués, Vda.	1580-1596
Pere Climent de Turpià	1557-1594	Sra. Genovés, Vda.	1583-1597
Joan Trinxer	1559-1562	Lluís Rovira	1582-1589
Joan Burgés	1563-1572	Pere Oliveras	1583-1587
Sra. Burgés, Vda.	1573-1589	Pere Farrer	1583-1584
Bernat Manescal	1563-1572	Joan Riera	1584-1585
Francesch Climent Trinxer	1565-1586	Anton Oliver	1585-1586
Damià Bages	1567-1586	Bertran Andreu	1585-1595
Pere del Tell	1567-1594	Mariàngela Andreu, Vda.	1586-1594
Joan Trinxer, menor	1568-1574	Gabriel Llobera	1585-1595
Anton Prima	1569-1595	Bernat Domingo	1588-1590
Francesch Climent Trinxer, menor	1570-1595	Bernat Cussana	1588-1600
Francesch Dauder	1570-1584	Jaume Micó	1590-1595
Anton Bonalt	1571-1577	Joan Llorens	1590-1592
Francesch Ravella	1571-1584	Alexandre Banús	1593-1627
Joan Gernós	1573-1581	Margarida Micó, Vda.	1596-1599
Simon Gràcia	1573-1584	Joan Sever	1590-1596
Onofre Gori	1575-1584	Rafel Vives	1590-
Anton Llaneras	1575-1581	Anton Oliver	1590-1608
Joan Castelló	1576-1579	Miquel Manescal	1590-1631
Joan Torres	1576-1578	Onofre Bargadà	
Joan Cortey	1597-1584	Francesch Mella	1591-
Llorena Rialp	1577-1582	Lluís Manescal (germà de Miquel)	1591-1595
Isabel Cortey, Vda.	1585-1595	Sra. Bargadà, Vda.	1595-1599
Claudi Bornat	1575-1595	Margarida Mella, Vda.	1591-1598
Francesch Layà	1575-	Joan Vella	1591-1595
Geroni Genovés	1578-1594	Alexandre Banús	1592-1595
Galzeran Sanglés	1579-1595	Sebastià Cormellas	1595-
Jaume Llives	1579-1584	Jaume Soler	1594-1595
Geroni Pi, major	1580-1591	Cristòfol Storch	1595-
Joan Cortey, menor	1581-1596	Joan Simó	1595-
Joan Pau Manescal	1584-	Llorens Rossell	1596-
		Sra. Rossell, Vda.	1597-1606
		Joseph Andreu	1596-
		Francisco Torres	1597-
		Francisco Lleonart	1598-
		Francisco Biosca	1598-
		Geroni Guerra	1598-
		Geroni Aleu	1598-1600

Gerònima Biosca	1599-1606	Joseph Frató	1636-1640
Joseph Corominas	1601-	Joseph Prats	1637-
Antich Ribera	1601-	Sebastià Guasch	1636-
Joan Pons	1601-	Vicens Sapera	1636-
Geroni Pons	1602-1609	Agustí Maduxer	1640-
Montserrat Castelló	1602-	Joan Coma del Vi	1640-
Onofre Bergadà	1604-	Pau Artés	1640-
Antoni Mall	1605-	Pere Pau Iglésias	1640-
Narcís Pons	1607-	Rafela Castelló, donzella	1640-
Francesch Masquera	1607-	Joseph Soler, menor	1640-
Bernat Masquera	1608-	Salvador Feliu	1640-
Francesch Colomer	1609-	Gerònima Feliu, Vda.	
Lluís Burgués	1610-	Joseph Corominas	1641-
Joan Llorens	1611-	Josefa Soler, Vda.	
Sebastià Cormellas	1612-	Tecla Fillol, Vda.	
Gabriel Tisach	1616-	Miquel Bigorria	1643-
Llorens Soler	1617-	Maria Aymerich, Vda.	
Joan Argemí	1595-	Miquel Badia	1643-
Bernat Sanarench	1618-	Gerònima Gràcia	1640-
Jacinto Argemí	1619-	Jaume Roca	1644-
Anton Castanyer	1619-	Narcís Freyxa	1646-
Francesch Subirà	1620-	Bernat Masquera	1646-
Joan Fillol	1612-	Pau Argemí	1646-1647
Geroni Genovés	1614-	Sra. Argemí, Vda.	1647-
Lluch Duran	1613-	Rafel Llorens	1646-
Andreu Roure	1615-	Joan Cantó	1647-
Rafel Barrera	1615-	Francesch Badia	1652-
Rafel Vives, menor	1616-	Pere Aymerich	1653-
Miquel Gràcia	1616-	Ramon Boxeda	1653-
Anton Rodoler	1620-	Joan Selma	1653-1706
Francesch Alella	1621-	Joan Catà	1653-
Anton Molins	1623-	Jacinto Cleriana	1658-1675
Joan Sapera	1623-1661	Sra. Prató, Vda.	1654-
Joan Marquet	1624-	Tomàs de Lizau	1662-1689
Rafael Socias	1624-	Jacinto Ascona	1662-1710
Miquel Paysa	1626-	Isidro Nogués	1664-1682
Baltasar Isach	1624-	Maria Badia, Vda.	1675-
Bonaventura Castells	1625-	Maria Cleriana, Vda.	1679-
Isidoro Nogués	1627-	Anton Ferrer	1664-1712
Joseph Alella	1630-	Joan Paysa	1667-1694
Narcisa Alella, Vda.	1631-	Joseph Moyà	1667-1706
Rafel Tomàs	1630-	Ramon Sapera	1670-1706
Francesch Manescal	1636-	Baltasar Ferrer	1671-1720

Joan Terrésanchez	1672-1716	Joseph Llopis	1693-1699
Maria Terrésanchez, donzella	1716-	Anna Llopis, Vda.	1699-1705
Francisco Llopis	1673-1688	Joan Veguer	1702-1739
Miquel Planella	1674-1717	Joan Cassanyas, menor	1704-1757
Pau Agell	1674-1716	Francisco Subirana, menor	1704-1743
Gertrudis Llopis, Vda.	1689-1712	Joseph Subirana, menor	1704-1713
Joan Pi	1674-1678	Joseph Ascona	1705-1716
Magdalena Pi	1679-	Ramon Ferrer	1706-1724
Bernat Nivell	1675-1722	Joseph Llopis	1706-1717
Eudalt Carol	1675-1696	Joseph Texidor	1706-1735
Manel Serra	1676-1680	Bartomeu Giralt	1706-1729
Joseph Argemí	1676-	Joan Martí	1709-1744
Joan Cassanyas	1676-1732	Francisco de Lizau	1709-1712
Miquel Badia	1679-1692	Joan Jaumar	1709-1776
Anton Colomer	1679-1682	Joseph Pi	1709-1768
Pere Pau Duran	1685-1696	Jaume Roig	1709-1755
Gabriel Subirana	1681-1725	Gregori Jaumar	1711-1712
Fran. ^o Ferrer	1683-1696	Pau Ferrer	1712-1745
Joan Veguer	1683-1696	Pau Pons	1712-1731
Maria Ferrer, Vda.	1696-	Fran. ^o Campmany	1712-1757
Fran. ^{ca} Veguer, Vda.	1697-1727	Antoni March	1721-1733
Joan Roca	1683-1692	Olaguer Avinyó	1721-1748
Anton Moyà	1685-1737	Joseph Ferrer	1723-1734
Joan Pau Martí	1684-1722	Anton Llopis	1722-
Joseph Sanbonet	1685-	Joseph Nivell	1722-
Joan Sanmar	1685-	Mauro Martí	1722-1754
Joan Pi, menor	1688-1708	Maria Martí	1724-1727
Tomàs de Lizau	1688-1704	Joan Subirana	1725-1764
Carlos Puig	1688-1729	Fran. ^o Ferrer	1726-1771
Eudalt Terrésanchez	1690-1713	Joseph Gomita	1727-1743
Jacinto Gener	1690-1720	Esperanza Gomita	1744-
Batista Pinyol	1690-1734	Anton Cassanyas	1729-1750
Maurici Generas	1690-	Francesch Feliu	1729-1734
Vicens Surià	1690-1698	Joseph Giralt	1732-1744
Jaume Batlle	1690-1737	Joseph Avinyó	1732-1769
Francesch Ascona	1694-1713	Ramon Sopera	1732-1745
Francesch Avinyó	1694-1713	Pau Pons	1732-1774
Ramon Bons	1698-1735	Magí Canals	1732-
Jaume Surià	1696-1743	Bruno Cassanyas	1735-1757
Joseph Ferrer	1698-1714	Margarita Cassanyas	1757-
Francisco Sopera	1698-1752	Gisleno Manyach	1733-1779
Tomàs Moyà	1698-1738	Joseph Altés	1735-1780
Joan Piferrer	1698-1748	Gabriel Pagés	1737-1781

Margarida Pagés	1782-1783	Joan Magrinyà	1769-1783
Joseph Roig y Terrésanchez	1740-1767	Joan Massuet	1769-1783
Fran.º Avinyó	1740-1781	Fran.º Oliver y Martí	1770-1783
Joseph Roig y Mora	1740-1743	Anton Cassañas	1771-1783
Eulàlia Roig	1744-	Rafel Ferrer y Costa	1772-1783
Francesch Surià	1742-1783	Pere Batlle	1773-1783
Jaume Osset	1742-1780	Pau Fonoll	1776-1783
Carlos Sopera	1743-1780	Fran.º Generas, menor	1778-1783
Tomàs Piferrer	1743-1774	Joseph Santiago	1778-1783
Joseph Alsamora	1743-1780	Joan Cerqueda	1778-1787
Esteve Cassañas	1746-1764	Joan Jordi	1779-1818
Margarita Cassañas	1778-	Carlos Gibert y Costa	1779-1783
Ignasi Jordi	1747-1783	Agustí Roca	1779-1783
Joan Roger		Pere Fullà	1780-1783
Jacinto Subirana	1745-1787	Joan Giralt (francès)	1783-
Pere Gomita	1745-1783	Joan Sallent	1783-1818
Joseph Giralt	1748-1782	Gaspar Jordi	1783-
Joan Pau Martí	1748-1769	Fran.º Garriga	1783-
Honorat Santiago	1748-1783	Jaume Magrinyà	1783-
Joseph Gibert	1749-	Pau Magrinyà	1783-
Pere Tria	1750-1780	Valero Sierra	1783-
Eulària Tria	1781-1783	Pere Nolasco Aguasvivas	1787-
Fran.º Franch	1751-1756	Joseph Cerqueda	1787-
Ramon Casademunt	1751-1772	Joan Fran.º Cassañas	1787-
Joseph Garriga	1754-1773	Mariano Ramon Batlle	1787-
Fran.º Generas	1754-1783	Rafel Ferrer, menor	1787-
Miquel Rubió	1750-1751	Mateu Echterling de Ungria	1787-
Jaume Subirana	1760-1770	Anton Oliveras	1787-
Carlos Gibert	1758-1783	Fran.º Solà	1788-
Joan Centené	1759-1783	Joan Fran.º Piferrer	1788-
Joseph Cassañas		Fran.º Monet	1788-
Isidro Aguasvivas	1760-1783	Ramon Obiols	1788-
Francesch Ribas	1764-1783	Ignaci Estivill	1788-
Joseph Avinyó, menor		Joan Forns, estamper	1788-
Ramon Sopera y Pi	1766-1783	Bernat Pla, estamper	1788-
Bruno Ferrer	1766-1776	Mateu Barceló, estamper	1788-
Esteve Cassañas, menor	1767-1787	Ramon Martí, estamper	1788-
Joseph Garriga y Vilarrasa	1767-1790	Joan Serra Nadal, estamper	1788-
Pere Caral	1767-	Ramon Rubió	1788-
Carlos Sopera, menor	1767-1783	Manuel Texero, estamper	1791-
Joseph Manyach	1768-1783	Vicens Verdeguer	1791-
Fran.º Surià, menor	1768-1783	Tomàs Gaspar	1794-
Joan Anton Roca	1766-1783	Bartomeu Lautrech	1794-

Jaume Tauló	1794-	Tomàs Gaspar, menor	1815-
Mariano Parera	1794-	Joseph Sellent	1815-
Anton Brusi	1793-	Gayetà Forns	1815-
Joseph Rubió	1795-	Ramon Piferrer	1815-
Anton Sastres	1794-	Joseph Lluch	1815-
Francesch Ifern	1796-	Fran. ^o Font	1815-
Miquel Serra	1796-	Joan Roldós	1815-
Miquel Gaspar	1797-	Matias Cateura	1815-
Anton Xarcas	1797-	Vicens Ferrando	1816-
Joseph Torner	1797-	Llorens Rocabella	1816-
Pau Vigil - Anton Vigil	1798-	Joan Gaspar	1816-
Joseph Guix	1798-	Jaume Gaspar	1816-
Miquel Cassanyes	1799-	Domingo Oviol	1816-
Pedro Pablo Husson de la Pasarana	1799-	Joan Estivill	1816-
Jaime Farigola	1799-	Joan Dorca	1816-
Rafel Ferrer	1800-	Joseph Matarrodona	1816-
Joseph Risoto	1801-	Silveri Lleyxà	1816-
Joseph Cerqueda	1801-	Segimon Bou	1816-
Tomàs Gorchs	1802-	Joaquim Abadal	1816-
Joan Fonoll	1803-	Manel Compte	1816-
Vicens Magrinyà	1804-	Narcís Noguera	
Joseph Anton Cerdà	1804-	Pere Santiago	1817-
Ignasi Oliveras	1804-	Joseph Oliveres	1817-
Pere Barral	1806-	Joseph Solà	1818-
Lluís Ribas	1815-	Pere Tullà	1818-
Joan Sellent	1815-	Joan Torner	1818-
Joseph Piferrer	1815-	Magí Saurí	1818-
Joan Oliveres	1815-	Joaquim Mayol	1818-
Joaquim Jordi	1815-	Narcís Oliva	1818-
Anton Sierra	1815-	Pere Lleixer	1818-

Els llibreters barcelonins d'ahir

INS a mitjan segle passat, els venedors de llibres vells van ésser, en general, més drapaires que llibreters. En el món barceloní del llibre vell encara no existia l'espècimen del ram. El moment era essencialment drapairístic.

El qui remena oli els dits se n'unta, i al qui tracta amb llibres li succeeix el mateix, per bé que en un aspecte diferent.

A la llarga, i aquesta particularitat es va anar perfilant a mesura que passava el temps, una bona part dels que havien fet o feien d'encantistes o de firaires, i que havien drapairejat o que drapairejaven amb els llibres que era un gust, s'anaren tornant llibreters. Malgrat seu, sense adonar-se'n, i empesos per les circumstàncies, com succeí, tal com veurem més endavant, amb *el Mero* famós.

* * *

Una llibreria molt significada del vuitcents barceloní va ésser la de Josep Rubió, pare d'en

Joaquim Rubió i Ors, el cèlebre *Gaiter del Llobregat*, propulsor remarcable del nostre Renaixement. Estava establerta, el 1800, al carrer de la Llibreteria, enfront del *Diario de Barcelona*. En Rubió fou impressor, editor i llibreter, en una peça.

La seva vida va ésser una cadena de contrarietats. Treballava amb manca de mitjans i de diners. Hom diu que havia d'acudir, molt sovint, a la impremta del *Diario*, on emmanllevava tipus de lletra mòbil, car no en tenia. Allà els hi deixaven de bona gana, car en Rubió era un home honradíssim i molt bona persona.

Durant la guerra de la Independència i, després, amb les revoltes subsegüents, va anar a raure a Vilanova i la Geltrú. Allà va estampar les *Ordinacions* de Bilbao, el 1813. A Reus, on també va anar a raure, va estampar un gran nombre d'opuscles.

El 1840 estava establert al número 40 del carrer de la Llibreteria. Era el seu carrer, aquest. Allà va morir.

El pare Rubió era un dels homes més entesos del país en matèria de llibres. A la seva llibreria

acudien els erudits més destacats de l'època. S'hi reunien en Pròsper de Bofarull, el doctor Jaume Ripoll i Vallmajor, en Josep Maria de Grau, en Miquel Mayora, pare de l'erudit Lluís de Mayora; en Pi i Arimon, el magistrat Pinós, en Milà i Fontanals, en Marian Aguiló i alguns altres.

Els quals, ultra recercar-hi llibres i manuscrits rars per tal d'estudiar-los i de documentar-se amb mires als treballs que preparaven, es dedicaven a discutir sobre tota mena de temes. Tant era així, que la llibreria Rubió es transformava, la major part d'ocasions, en una mena de càtedra pública.

Molts cops, aquells homes importants es veien obligats a consultar el pare Rubió sobre un punt concret de bibliografia o d'impremta. I la solució els la donava ell. Car era un diccionari vivent, i una autoritat en matèria d'impremta i de llibres.

Fent molts esforços va arribar a reunir un bon nombre de gòtics catalans. Se'ls hagué de vendre per tal de fer diners.

Va morir i deixà la vídua amb quatre fills: dos nois i dues noies. Després de la seva mort, la impremta portà el nom de «Vídua de Josep Rubió». Josep i Joaquim seguiren l'ofici del pare. El darrer, abassegat pels seus treballs literaris, el deixà. Va continuar-lo el seu germà, el qual va traslladar l'establiment a la Baixada de la Presó, on va anar treballant fins que va traspasar. Les seves dues germanes hi continuaren.

Després l'adquirí el professor O. J. M. Llisterri, sota el nom de «El Arco Iris. Antigua Casa Rubió, fundada en 1800». Això fou vers el 1914.

* * *

Altre llibreter de l'època, remarcable pel seu amor al llibre, fou Josep Lluch.

Aquest llibreter estava establert, des del 1833, al carrer de la Llibreteria. Era molt entès en llibres antics. Quan, l'any 1835, es produí la crema dels convents, arriscà la seva vida per salvar els manuscrits, els llibres i els pergamins de les biblioteques dels convents dels Carmelites Descalços que hi havia al carrer del Carme, i dels Dominics de Santa Caterina.

L'endemà mateix va poder treure els llibres que s'havien salvat del convent de Sant Agustí, mitjançant el permís de les autoritats. Per tal de salvar-los va penetrar al convent passant pel soterrani d'una casa del carrer de Sant Pau, que comunicava amb aquell.

* * *

És en aquesta època que el llibre antic comença a despertar fort interès entre gent escollida. I és en tal època també que hom ambienta la llegenda barcelonina del llibreter assassí, que féu molta forrolla, ací i a fora, però especialment a l'estranger, de mitjan segle ençà. La reportem a continuació per demostrar fins on pot arribar la passió pels llibres vells, car la llegenda té molta versemblança. Heus-la aquí:

La llegenda del llibreter assassí

Entre els darrers monjos del monestir de Poblet hi havia fra Vicenç, que era molt entès en llibres. Després de la crema dels convents, l'any 1835, va posar una botiga de compra i venda de llibres vells sota les voltes dels Encants, on ja hi havia la llibreria d'Agustí Patxot, una de les més concorregudes de l'època, car el seu propietari hi tenia llibres molt bons.

Ben aviat entre l'ex-monjo i ell esclatà una rivalitat aguda. Aquell, tot i que no anava gaire gras de diners, li feia la competència. El seu tracte excellent, el coneixement que tenia dels llibres, i la qualitat d'aquests, feren que una bona

part dels clients d'en Patxot desertessin de la seva llibreria i es convertissin en parroquians de la d'en Vicenç.

Aquest els mostrava llibres molt valuosos, els quals adquiria sovint. Com s'ho feia? La seva prosperitat, massa sobtada, produí murmurations. Hom deia que coneixia lludrigueres, possiblement suspectes, i que els altres ignoraven per això mateix, la qual cosa li permetia de trobar llibres rars i de preu. Hom deia, igualment, que es valia de males arts per trobar-los. El fet era que posseïa incunables i manuscrits absolutament inassequibles per als altres llibreters.

Era un avar dels seus llibres. Per tal de no haver-se'n de desfer, en demanava uns preus exorbitants. Per més que els compradors insistissin a voler-los comprar, feia el ronsa. Tot i això n'hi havia algun que aconseguia, a força de prec i de diners, arrencar-li el llibre.

Aleshores venia el drama. Així que aquell sortia de la botiga amb el preciós paquet sota el braç, en Vicenç, enfollit, li corria al darrera i li proposava que l'hi tornés a canvi dels diners que n'havia pagat. Si aquest s'hi negava, s'hi feia a punyalades.

Assassinà un alemany, un capellà, un poeta i unes quantes persones més.

Mai la justícia no va poder descobrir l'assassí, el qual no deixava rastre de la seva malifeta. La particularitat més extraordinària d'aquests crims era que les víctimes no presentaven cap senyal de robatori.

Un altre crim, comès en una forma diferent als anteriors, ho aclarí tot. En una venda d'encant fou anunciat un exemplar dels *Furs e ordinations de València*, estampat per Palmart l'any 1482. Aquest exemplar, aleshores, era considerat com a únic al món.

En Patxot i en Vicenç acudiren a la subhasta per disputar-se el llibre. El darrer, que no disposava de gaires diners, se'n va vendre d'altres a baix preu i àdhuc va emmanllevar-ne.

La dita era de 50 rals, que els dos rivals sobrepujaren de 100 a 150, i fins a 5.377. L'incunable fou adjudicat a en Patxot.

En Vicenç va sortir de la subhasta covant idees molt negres. Al cap d'una setmana, i una nit molt fosca, va espanyar la porta de la llibreria d'en Patxot, entrà a dins, el trobà al llit dormint, l'assassinà, s'apoderà dels *Furs*, calà foc a la cambra i va fugir.

La justícia féu recerques. Recordà la rivalitat que es produí entre en Patxot i en Vicenç amb motiu de la subhasta del llibre; regirà la botiga d'en Patxot i no va trobar-lo. Per tant, va decidir d'acarar-se amb en Vicenç.

Aquest parlà al jutge amb molta serenitat. La seva llibreria, però, fou escorcollada de dalt a baix. El jutge gairebé ja estava convençut de la innocència d'en Vicenç, quan, en el moment d'acomiar-se, s'adonà d'un foli al lloc del qual es llegia: *Directorium inquisitorum*. L'es-

tirà i de sota d'aquest va caure un altre volum, més petit: eren els *Furs de València*.

A en Vicenç, aleshores, ja no li fou possible de negar res. Aclaparat per les preguntes del jutge, va confessar-ho tot. Abans de fer-ho posà la condició que tots els llibres que ell posseïa fossin guardats en un lloc preferent. Va dir que la durada de la vida humana no era res comparada amb la que cal concedir als productes bibliogràfics executats amb art i per a l'ensenyament dels qui havien de venir al món.

Fou sentenciat a mort el 23 d'octubre de l'any 1836, segons uns, i segons d'altres el 1850.

Mentre es celebrava la vista de la seva causa fou descoberta l'existència d'altres exemplars dels *Furs*. En saber-ho, en Vicenç va reconèixer la inutilitat del seu crim.

Quan el sacerdot que l'acompanyà en els seus darrers moments li feia notar la cruessa dels seus crims, ell exclamava, obsessionat:

—I el meu exemplar no era únic!

* * *

Aquesta llegenda féu córrer moltes plomes i va fer gastar molta tinta. Un dels seus vulgaritzadors més destacats fou el bibliòfil i escriptor francès Carles Nodier.

L'any 1836, Gustau Flaubert, que tenia aleshores només catorze anys d'edat, i era per tant un escriptor incipient, va publicar *Bibliomanie*. En aquell treball donà una altra versió de la llegenda del llibreter assassí, tot demostrant, però, que desconeixia Barcelona, car descrivia malament els llocs que citava.

Les revistes *Le Livre* (1879) i *Touche à Tout* (1908) també se n'ocuparen.

El nostre Antoni Palau fou el primer que en parlà entre nosaltres, en el pròleg del seu catàleg número 2, *Corona d'Aragó*, publicat el 1916. De resultes del seu treball, diverses revistes de Barcelona i de Madrid reproduïren la llegenda, i moltes la van donar com a fet històric.

Francesc Baget, vell periodista, col·leccionador de memòries militars, traspasat l'any 1932, se n'ocupà també en diversos articles, publicats l'any 1928, desmentint l'existència de fra Vicenç després d'haver investigat en els arxius de l'Audiència i de la Presó de Barcelona.

Finalment, el nostre erudit Ramon Miquel i Planas va esvaïr tots els dubtes que poguessin

haver encara sobre aquest punt. Avui ja està situada al lloc que li pertoca, això és: al de la curiositat modesta.

* * *

L'any 1842 trobem establerts a Barcelona en Pere Barral, al carrer de la Corríbia; Cerdà i Sauri, a la Plaça de la Llana; Josep Compte, al carrer de la Palla; F. Font, a la Baixada de la Presó; Vídua de Gorchs, al carrer de la Llibreteria; Jaume Gaspar, al de la Dagueria; Josep Lluch, al de la Llibreteria; Joan Llorenç, al de la Palma de Santa Caterina; Silles i Oliva, al de la Plateria; Josep Jolis i Serafi Veguer, al carrer Ample; en Manuel Vidal, que tenia una botigueta al carrer de Sant Oleguer; en Simó Torrents, al de la Corríbia; en Pere Maimó, al de Mercaders; en Josep Franch, al de la Barra de Ferro, i la Josepa Coll i Reig, al de Ferran.

Molts d'ells eren, però, llibreters de nou que venien també llibres d'ocasió.

Alguns, pocs, publiquen catàlegs, en els quals, a més de la vàlua dels llibres, consten els preus. Comparats amb els d'ara, fan riure. En publiquen l'Oliva, en Ramon Indar, en Sauri i en Joan Oliveras durant el curs dels anys 1844, 1845 i 1852. L'any 1864, l'Antoni Llordachs, del carrer de l'Arc de Sant Ramon del Call, on està establert — encara ha de traslladar-se a la Plaça de Sant Sebastià —, publica el seu primer catàleg de llibres vells, ordenats per matèries i amb els preus marcats. Hi figuren obres importantíssimes. El 1864, en Joan Oliveras en publica un altre. El 1866, l'Isidre Cerdà, establert al carrer de la Plateria, en llança un al carrer, i el 1870, quan ja és el successor d'en Piferrer, a la Plaça de l'Àngel, un altre. Aquest darrer catàleg conté, no menys, l'*Adarga Catalana* marcada a trenta pessetes.

* * *

L'any 1860 existia, al carrer de l'Espaseria, número 14, la llibreria Niubó, que es dedicava gairebé només a vendre comèdies. El comerç d'obres de teatre sempre ha tingut especialistes a Barcelona. Aquest Niubó voltava per les llibreries de l'època i adquiria les comèdies que trobava, per tal d'acaparar-les i poder-les adinerar quan li'n demanaven alguna de determinada i que no es trobava enlloc. Fou un establiment que

funcionà fins a darreries de segle. En Ricard Duran, aficionat a recitar i a vendre comèdies, adquirí la major part de les existències d'en Niubó, les quals suposem li van durar molts anys, car sempre deia que encara li'n quedaven.

Altra casa, de la mateixa època, dedicada a obres de teatre, que tenia la representació de les *Galerías Teatrales* que es publicaven a Madrid, fou la d'en Mayol, després Vídua Mayol, que estava installada al carrer de Ferran, prop la Rambla. Era, però, llibreria de nou.

* * *

Un llibreter de vell que omplí tota la segona meitat del segle XIX fou en Joan Llordachs. El qual va establir-se a la Plaça de Sant Sebastià després d'haver passat per l'Arc de Sant Ramon del Call, on l'any 1863 ja tenia oberta una llibreria retolada «L'Antiquària».

La nova llibreria d'en Llordachs va ésser installada, d'una manera definitiva, al número 5 d'aquella plaça. Aixoplugada sota les voltes, prop el carrer dels Orgues, tan recollit, i avui desconegut de molta gent. En Llordachs, que ja havia començat a publicar catàlegs al Call, va continuar publicant-los en gran nombre a Sant Sebastià. No és aquest el lloc més adient per a detallar-los. Però sí que ho és per a dir que són interessantíssims, tant per les excel·lents referències que contenen sobre llibres i manuscrits importants, com perquè donen una idea força exacta de la marxa del comerç del llibre vell a Barcelona del 1866 fins al 1900.

Passava per car i no en tenia res. En els seus catàlegs hi ha incunables marcats a trenta i a quaranta rals. Avui, els menys interessants valdrien, normalment, de mil a dues mil pessetes.

No era un home llegit. L'habitud, però, de remenar llibres havia despertat en ell una mena d'instint mercès al qual coneixia si eren bons només ensumant-los.

Era petit, rodanxó i molt curt de vista. Quan furetejava en una parada, enganxava el nas als llibres. Portava sempre una brusa blanca, de fil, com les dels pintors, una gorra com d'obrer de Sant Andreu i bastó. Quan es posava nerviós, s'esbravava picant a terra.

La seva llibreria va subsistir durant molts anys sota les voltes. En desaparèixer els Encants de la plaça, encara hi va continuar.

Amb la d'en Baldomer Gual, (à) *el Mero*, del carrer de Sant Miquel de l'Argenteria, una de les més importants en el comerç barceloní del llibre vell, es feien la competència i es prenién els parroquians.

El Mero era més hàbil que en Llordachs per al conreu d'aquesta mena de diplomàcia. Aquest posseïa més llibres que *el Mero*, car els agabellava tots, la qual cosa el va obligar a haver de llogar un magatzem, al carrer de Dufort, i un mosso, l'Amadeu, perquè li'n tingués cura. Als darrers anys de la seva vida va tenir un altre magatzem al carrer d'en Trenta.

Comptava amb una clientela molt bona; la millor de Barcelona. Composta dels bibliòfils més coneguts i notables d'aleshores i de molta gent de carrera. Un dels més assidus de la seva llibreria fou don Marcellí Menéndez y Pelayo, quan estudiava ací. El qual se li entaforava pels recones de la llibreria a furgar els llibres, i se li enfilava a l'escala per tal de trobar-ne, amb la intenció de fruir-lo primer que ningú, algun de cobejat i rar. Aquesta mania d'enfilarse a les escales buscant pels recones llibres curiosos o ignorats sembla que era una obsessió de don Marcellí. També l'ha tinguda en Pius Baroja.

A la seva època d'esplendor en Llordachs fou també editor. Va publicar algunes de les obres d'en Peius Genèr, entre elles *Els Cent Consells del Consell de Cent*. I els contes de Boccaccio, amb les famoses il·lustracions de Gustau Doré. Posseïa el fons de les obres d'Amanci Peratoner, que tracten de l'amor, de la felicitat conjugal, etc. Amanci Peratoner era molt conegut entre els llibreters, car voltava sempre per les llibrerias de vell.

Hom sollicitava sovint en Llordachs perquè valorés les biblioteques que eren posades a la venda. Entre moltes, taxà la del senyor Elies de Molins i la de mossèn Cinto Verdaguer, en la qual hi havia una quantitat enorme d'opuscles sobre felibrige. Això ens ho conta l'Àngel Millà, el qual va ajudar-lo en la tasca d'ordenació.

Havia enviat molts llibres a Amèrica. De les voltes va passar al carrer Nou, prop l'«Edèn Concert». D'on va traslladar-se al del Vidre. Com que anava a mal borràs va traspasar la botiga, amb les existències corresponents, a en Rosés. Va instal·lar-se, després, en un piset del carrer del Paradís, on va publicar el darrer ca-

tàleg. Estava derrotat, era vell i amb prou feines si comptava amb mitjans per a viure. Alguns dels seus companys, condolguts de la seva dissort, feren gestions perquè l'admetessin a la Casa de Caritat. L'Antoni López, propietari de la «Llibreria Espanyola» de la Rambla del Mig i editor de *La Campana* i de *L'Esquella*, publicà, l'any 1916, una carta patètica a favor d'en Llordachs.

En els seus darrers temps hom el veia pel carrer conduït en una cadira de rodes per una criat de la Casa de Caritat. S'havia tornat orb i estava impossibilitat. Encara, però, tenia el cap clar.

Anava a passar moltes estones a la llibreria d'en Palau. Va morir el 4 de gener del 1918.

La seva fi fa molta pena. ¿Com s'explica, penseu, que l'home que havia estat un dels llibreters de vell més importants de Barcelona fes una fi tan trista? Busqueu l'explicació pel cantó de la dèria i és possible que la trobeu...

* * *

El prototipus, però, del llibreter de vell de la segona meitat del segle fou Baldomer Gual, (à) *el Mero*. Rival, directe i aferrissat, d'en Llordachs. Empeltat de drapaire, i home, en tant que llibreter de vell, dels que tiraven al dret sense manies. Allò que de moment donava moneda, allò que era bo. Allò que no en donava, allò que era dolent. Al mig de la seva vida de llibreter es dibuixa una bifurcació curiosa. La primera meitat d'aquesta fou de drapaire. La segona, de llibreter. Per què? Perquè en aquella els llibres bons no eren encara gaire apreciats. Més aviat costaven de vendre. Els qui en compraven eren pocs... Ah, sí? Doncs cap al molí, venut a pes de paper, anava a parar el text dels llibres. Les cobertes, en canvi, que eren de pergami, i que es pagaven millor, eren venudes per a fer timbals.

A la segona, i coincidint amb l'interès que demostraven els bibliòfils del país pels llibres d'envergadura, en Gual va prescindir dels timbals i començà de conrear l'amistat o la relació amb els entesos.

De tot el qual es dedueix que *el Mero* era dels que no badaven, i que, per tant, sabia adaptar-se a les circumstàncies i al moment. És una qualitat, aquesta, que no té pas tothom.

Ell i en Llordachs foren els llibreters de vell de més història que hi hagué a Barcelona de l'any 1869 al 1914.

Va néixer a Barcelona el 1848. Fou venedor als Encants de Sant Sebastià. Pels volts del 1870 tenia botiga al carrer de l'Arc de Sant Miquel de l'Argenteria.

Fou en aquesta botiga allà on es va dedicar a comprar llibres antics, especialment si eren relligats en pergamí. Com que en aquells temps traspalsats abundaven, en comprava tants com volia. Ja que molta gent se'n desfeia per por d'ésser malvista com a clerical.

El Mero arrencava les cobertes que eren de pergamí, i tot seguit se les venia perquè en fessin timbals. En Saleta, que era un dependent seu, tenia l'especialitat de destralejar el text.

«Així es varen malmetre — diu en Palau — incunables, gòtics i peces desconegudes per la història de la Impremta.»

Era un home dotat d'instint comercial. Per als negocis tenia un nas de gos caçador. Fent de drapaire contínuament i de llibreter a estones, el més natural era que prosperés. En efecte, va prosperar.

Tot prosperant, va traslladar-se al número 48 del carrer de la Tapineria. Com s'ho féu? D'aquesta manera. Passant a la llibreria que ja hi tenia instal·lada *el Matalasser*, feia anys — aquest hi era des del 1862 —, i on havia anat a establir-se venint del carrer de la Portaferrissa.

El Matalasser s'anomenava Bartomeu Berenguer, i el sobrenom amb el qual era conegut li pervenia de l'ofici que exercia.

La botiga del carrer de la Tapineria havia estat ocupada pels escultors germans Vallmitjana. *El Matalasser* va traspasar el 1875, i d'ell passà al *Mero*.

En aquest lloc amplià el negoci. Va continuar comprant lots de llibres i biblioteques. Al preu que volia. Aleshores va suprimir el destraleig.

Es dedicà a seleccionar els llibres. ¿Diguem que ho feia a la seva manera? El terme no és ben exacte. En realitat els seleccionava d'acord amb els gustos o les preferències dels seus clients.

Separava els llibres catalans i castellans més sol·licitats. I tot allò que no entenia, fossin incunables, fossin llatins, en lletra romana o gòtica,

tant li feia; els antics italians i altres, estampats en llengües desconegudes per a ell, els tornava a vendre als seus companys a duro el sac.

Tot allò que ell en deia *morralla*, ho destinava al molí paperer.

En el moment d'acabar-se amb un parroquià per col·locar-li un llibre, gitanejava tant com podia. Adhuc s'empescava trucs que, tot i llur malícia inicial, resultaven enginyosos. Un d'ells, i dels més coneguts, consistia a deixar un *sabatot* damunt la taula de la botiga. Hi acudia en Serra i Pinyana, com tenia costum de fer diàriament pels volts del migdia, i el veia. Immediatament l'engrapava i es posava a fullejar-lo. Al cap d'un moment preguntava al *Mero*:

— Què és això?

Aquell feia el pagès, o com aquell que cau del niu, que és igual.

— Ah! Me n'havia oblidat. Està venut.

— Com s'entén? — exclamava en Pinyana —. El vull. Que no pago amb bona moneda?

— No pot ésser. Tindria un disgust. No en tinc cap més exemplar.

— El vull. Ja us apanyareu.

El Mero guaitava el sostre i es lamentava:

— Pobre de mi! Com ho faré? El tinc compromès per dotze duros. Què li diré al client?

En Serra i Pinyana contestava:

— Prou. El gust que té el vostre client també el vull tenir jo. El vull, i heus aquí els dotze duros.

El Mero, fent com aquell que li reca, se'ls embutxacava. Mentrestant, devia riure per sota el nas.

I com aquesta, diguem-ne facècia, moltes d'altres. Explicar-les totes seria un mai acabar.

El Mero, realment, era més viu que la tinya.

A en Llordachs li havia jugat unes quantes males passades. Algunes de les quals ja hem explicat. I que, per tant, no cal repetir ara.

En arribar l'any 1894 la seva llibreria fruïa d'un gran prestigi en el comerç barceloní del llibre vell. En Llordachs, en canvi, anava cap avall.

Un dels bons negocis que va fer *el Mero*, en el temps del seu esplendor màxim, fou la compra de les existències de la llibreria Piferrer. En va arribar a treure tantes i tantes, de carretonades de llibres, dels magatzems que aquella llibreria tenia a la casa de la Plaça de l'Àngel,

on estava establerta, que va renunciar a buidar-lo del tot.

Segons el entesos en la matèria, amb els llibres que hi havia amagatzemats podien haver-se alimentat totes les llibreries de vell de Barcelona durant una pila d'anys.

Al *Mero*, però, no li agradava gens ni mica d'amagatzemar, ni menys d'entretenir els negocis, car era dels que anaven de pressa, com algun altre company seu. Per tant, els va vendre de qualsevol manera. Per aquest procediment es va treure del davant més de cinc-cents quintars de llibres a pes de paper.

La mort el sobtà el 5 de gener del 1895. Els Penella i Bosch compraren les existències de la seva llibreria. I és versemblant que aquests darrers, menys apressats que no pas ell, treguessin més profit dels seus llibres — proporcions guardades — del que ell va treure dels de can Piferrer.

* * *

Cap el darrer terç de segle hi havia establerts a Barcelona els següents llibreters de vell: Josep Codina, al carrer del Consulat, 2; Cecília Costa, al de la Corríbia, 11; Antoni Barrera, Sant Pau, 60; Celdoni Felip, Zurbano, 6; Baldomer Gual, Tapineria, 48; Cesari Heras, Pelai, 6; Josep Hospital, Palla, 12; Josep Llordachs, Archs, 10; Joan Llordachs, a la Plaça d'Antoni López, 5; Antoni Llorens, a la Palma de Santa Caterina; Josep Lluch, Llibreteria, 18; Carme Montells, Tapineria, 54; Antoni Olivella, Sant Pau, 39; Joaquim Pastoret, Montcada, 12; Francesc Rodó, Sant Pau, 6; Pere Roig, Cucurulla, 3; Caterina Salom, Canvis Nous, 6; Josep Sanabra, Pas d'en Bernardí, 15; Simó Torrents, Tapineria, 52; Josep Vilalta, Palla, 25; Vinyals i C.^a, Comte de l'Assalt, 26.

Aquesta relativa ufanor de llibreries de vell és força acceptable per a la Barcelona d'aleshores. Si més no, palesa que l'interès pel llibre s'havia popularitzat bastant, car se'n veuen d'establertes en altres carrers que no són els tradicionals.

* * *

L'Exposició Universal del 1888 assenyala l'inici d'una puixança en la valoració del llibre vell. Fins aleshores hi ha hagut abundància i, per tant, barator. Després comença una època

d'escassetat, i, en conseqüència, s'augmenten els preus. És en aquest moment que el tipus de llibreter comença a evolucionar en un sentit més superior. Esdevé més coneixedor, o més comerciant. Altrament, hi ha també un major nombre d'aficionats intelligents. Tot plegat es tradueix a fer més operacions, i per tant més negoci que abans.

Per efecte d'aquest nou ambient sorgeixen alguns llibreters força coneixedors de la matèria que manipulen. Un d'ells fou en Joan Baptista Batlle, el qual ha estat un dels llibreters que més han honorat el comerç del llibre vell del nostre país.

* * *

Joan Baptista Batlle va néixer al carrer de l'Hospital, l'any 1869, i es va passar la joventut al Seminari, on aprengué el llatí, feina que va alternar amb una altra d'important, la qual era romandre al servei de mossèn Cinto. D'allà va anar a raure a la llibreria, famosa, que *el Mero* tenia establerta al carrer de la Tapineria, on va aprendre les beceroles de l'ofici de llibreter de vell, força més complicades, certament, que no pas les que hom aprèn a l'escola.

Quan va morir *el Mero*, es quedà amb el local de la llibreria. Els llibres els adquiriren els Penella i Bosch. Després va passar al carrer de l'Argenteria, i d'allí a la Diagonal. Féu companyia, un poc temps, amb en Babra, al carrer de la Canuda. La seva botiga portava el nom de «L'Arxiu». Aquest nom arribà a ésser conegut dels amants del llibre d'arreu del món.

Era menut, garlaire, i molt entès — fou dels que hi entenien més — en llibres. Bé: del Seminari va treure el llatí, que dominava. Però de cal *Mero* no va pas treure la gramàtica parda professional que aquest darrer posseïa a fons, tant i més que no pas el llatí en Batlle, i que havia fet rodar el cap molt sovint al bo d'en Llordachs, el qual es trobava que, de sobte, i no sabia pas com ni per què, li voleiava una compra que ja es creia tenir a la butxaca i se n'anava a parar a la del *Mero*... Era que el llibre s'havia malfixat i havia pres una butxaca per altra.

No en va treure la gramàtica parda, però en va sortir romàntic. Diem això perquè així que es va establir pel seu compte cuità a fer dues

coses. Una, publicar catàlegs i més catàlegs; tots ells bons. I també treballs seus sobre història del gremi de llibreters, i altres. L'altra, agabellar llibres i més llibres. Vendre'n, venia després. Succeïa que gairebé tots els diners que tenia a les mans els esmerçava a comprar-ne. De tant en tant, clar, en venia, o millor dit, li'n compraven, per la raó que hom els hi sabia bons. I això els entesos ho ensumaren de seguida. Car són una mena de caçadors, si no furtius poc se n'hi manca, pel que es refereix a la caça dels llibres que s'ho valen. I una mena de perdiguers pel que toca a ensumar-los de lluny. Així, doncs, que en sentien la flaire, s'arribaven a can Batlle, del carrer de la Tapineria, de l'Argenteria, de la Diagonal o de la Canuda, però sempre a «L'Arxiu», i, vulgues no vulgues, li arplegaven la peça cobejada de temps. En molts casos, gosaríem a dir que a ell li recava, si no per fora pels dintres, d'haver-la de donar, car això li desmanegava l'agabellament.

Així un any i un altre... fins que va esclatar la guerra civil. Aleshores va decidir-se a vendre. Fins aquell moment només havia pensat a guardar. Començar de fer-ho i adonar-se que hom li pagava els llibres a preus bojós va ésser tot u. Bojós o no, el fet és que s'hi va engrescar i que a la seva llibreria, a l'hora que fos, tant al matí com a la tarda i com al vespre, hi havia corrués de compradors. Si hi havia claror, els trobaven de seguida; si no — car calia apagar els llums de tant en tant —, trigaven una mica més, però els trobaven igualment. En aquest darrer cas tiraven mà d'espelmes, de llanternes, de fanals, de llumins, d'encenedors i de lampareres de mà. Feia l'efecte que, en lloc de llibres, buscaven cargols. Remenaven pels taulells i pels calaixos, s'enfilaven a les estanteries i s'entaforaven per tots els recons del magatzem. A fora hi havia una guerra grossa. Dins de can Batlle hi havia una guerreta, la qual, proporcions guardades, era tan aferrissada com l'altra.

En Batlle va arribar a apilar unes cent mil pessetes, o potser més. La quantitat feia goig. Ai las!, va resultar, en acabar-se la guerra, que aquells diners no varen valer res. La sotragada que va rebre fou tan forta que ja no se'n va aixecar més. Ni mai que hagués venut!...

Com a home i com a llibreter, en Batlle era mereixedor d'una fi més gloriosa.

* * *

Fou també en aquell període que sorgí una de les cases que han esdevingut tradicionals en el comerç barceloní del llibre, per bé que actualment estigui desglossada en dues raons socials i hagi sofert una gran evolució. Ens referim a la que van fundar, l'any 1889, al número 29 del carrer Moles, essent encara molt joves, en Faustí Penella i l'Agustí Bosch.

D'antuvi, només era un obrador de relligadures, però ben aviat Penella i Bosch van ampliar llurs activitats amb la compra i venda de llibres vells. Després, per tal d'engrandir el negoci, el 1892 adquiriren la llibreria que Alexandre Palou tenia establerta a la Ronda de la Universitat, número 3. Conservaren, però, el local del carrer Moles únicament com a obrador de relligadures. Finalment, el van deixar per dedicar-se de ple a la llibreria de la Ronda.

Allí feren compres importants, entre altres les biblioteques de Teixidor i Cos, Bertran i Bros, marquès de Montoliu, i, sobretot, les existències de la llibreria d'en Baldomer Gual, (à) *el Mero*, installada al carrer de la Tapineria. A més de les del seu pis particular i les del magatzem que tenia al carrer de Dufort. Fou una compra de les que fan època, i d'una quantitat tan important de llibres, que avui ens semblaria llegendària. Hi havia molts fons provinents de la històrica llibreria Piferrer. Entre el 1896 i el 1906 publicaren diversos catàlegs, bona part dels títols dels quals procedien d'aquelles profitoses compres.

El veïnatge d'aquella llibreria amb la Universitat féu que Penella i Bosch s'especialitzessin en la compra i venda de llibres de text, la qual modalitat ja no abandonaren, si bé cultivaren en tota l'extensió el llibre vell i nou.

Faustí Penella morí l'any 1906, quedant aleshores l'Agustí Bosch com a únic propietari de la llibreria. Aquest, després d'una profitosa vida de treball, traspasà l'any 1926. En endavant s'encarregaren del negoci els seus dos fills Josep i Antoni, de la brillant actuació dels quals en parlarem en altre lloc d'aquest llibre.

* * *

Fou també d'aquells temps en Fèlix Clos, llibreter modest, però ben orientat.

Era un home alt, sec, ros, de poques parau-

les. «És més eixut que en Clos», deien els qui el coneixien.

Havia estat dependent de can Verdaguer durant uns anys. El 1894 s'establí a la Rambla de les Flors, davant el Mercat de Sant Josep. Com que era molt amant de la bibliografia guardava milers de fitxes, cosa poc corrent entre els llibreters de vell d'aleshores. A la botiga de la Rambla romangué per espai de cinc anys. Allí va publicar unes fulles-catàleg i set números de la *Revista de Catalunya* (1896-1897).

L'any 1896, en retornar els Encants de Sant Sebastià al seu lloc, hi posà parada. També concorregué a algunes fires. Finalment, es dedicà a fer subscripcions de revistes de modes i a servir als seus antics clients els llibres que li encarregaven. Estava molt al corrent de les novetats literàries.

Se n'anà a viure a Horta, on morí l'any 1920.

* * *

A les darreries del segle passat i començos de l'actual hi hagué la llibreria d'en Fatjó, que estava al carrer de Jaume I, fent cantonada amb la Plaça de Sant Jaume, en un magnífic local.

En Fatjó havia estat dependent de la llibreria de l'Eudald Puig, de la Plaça Nova. No tingué sort i acabà essent dependent d'en Llordachs, quan aquest es trobava també a les acaballes, instal·lat al carrer del Vidre.

* * *

Una de les figures més interessants entre els llibreters de vell de les darreries del segle passat fou la d'en Jaume Andreu. Figura curiosa, perquè no va procedir, com tants d'altres llibreters d'aleshores, del drapairisme, sinó del periodisme. D'aquest passà al colleccionisme, i acabà fent de llibreter. Com a tal, un dels més importants de l'època.

Era fill de Cervera, i a Barcelona féu de periodista. Havia estat redactor de *La Vanguardia*, *La Opinión* i *El Suplement*, i després en fou director.

Mentre feia de periodista li entrà la dèria del colleccionisme, a través dels gravats. Tot colleccionant-ne, començà de negociar amb llibres. Tenia uns àlbums els quals omplia de portades, d'inicials, d'orles, de capçaleres, de vinyetes, de culs-de-llàntia, de marques d'impressors... Feia

malbé els llibres per treure'n els materials que necessitava per a omplir els àlbums. En va arribar a posseir una collecció magnífica. Aquesta collecció fou venuda a l'Ajuntament per quatre mil duros.

Pels volts del 1891 començà de fer de llibreter. Era un assidu de les tertúlies que es celebraven a les llibreries del Mero, de «L'Arxiu» i de can Llordachs. En aquestes tertúlies va conèixer l'Isidre Bonsoms.

Era molt bon home. Com a tal podia ésser posat al costat d'en Rosés.

Era dels que pagaven bé, i tenia moltes consideracions pels llibreters de vell. A més, es fiava de tothom.

Als qui entraven a la seva llibreria els deixava remenar tot. No donava gaire importància a l'estat d'un llibre, ni tampoc si hi mancaven fulls. Tant era així, que s'havia donat el cas que algun desaprensiu havia abusat d'aquesta confiança i li n'arrencava algun. La maniobra era efectuada de la manera següent.

Li comprava un llibre, bo, naturalment, i se l'emportava a casa. L'hi tornava l'endemà dient-li que l'havia repassat i que hi mancava un full. L'Andreu, que no era malpensat, s'ho creia i li tornava els diners. El llibre ja era invendible. Al cap d'un quant temps aquell subjecte li proposava de comprar-lo, si de cas el donava per pocs diners.

—Doneu-me'n el que volgueu — deia l'Andreu.

—Us va bé un duro?

Tant li feia, clar.

Aquell fresc s'emportava el llibre, i en ésser a casa seva hi enganxava el full que tenia guardat.

De malifetes com aquesta li n'havien fet més d'una. Però encara li n'havien fet de més envergadura. Heus-ne aquí una. Una vegada, a Reus, va comprar un lot de llibres antics. Entremig d'un feix d'opuscles va trobar nou bitllets de banc de cinc-centes pessetes. Eren fora de circulació. Els va ensenyar als bibliòfils amics seus, bo i elogiant la perfecció dels gravats, que eren la seva mania. Després els va repartir entre ells. Un dels seus amics va portar-lo al Banc i va preguntar si els acceptaven. Van dir-li que sí. Ho digué a l'Andreu i li va tornar el bitllet. Els altres varen fer l'orni. Aleshores ell estava

molt preocupat pensant si havia de tornar-los o no.

Mentrestant, anava eixamplant el seu negoci. Féu viatges per Espanya, on era conegut pel *Catalán*. Els llibreters li guardaven lots. Tenia el costum de comprar sense fer preu abans. Mirava la pila de llibres i col·locava, al costat, uns quants bitllets. Deia :

—Decidiu : els bitllets o els llibres.

Generalment, els venedors es quedaven amb els bitllets.

Així com abans li havia entrat la dèria d'ésser colleccionista, ara li entrà la d'ésser el negociant de llibres més important de Barcelona. Aquesta dèria va portar-lo a la ruïna.

Arribà a tenir un xalet abarrodat de llibres al carrer d'Alfons XII, prop la Bonanova ; un pis al carrer de Tallers, una barraca a Santa Madrona i un altre pis al carrer de la Portaferrissa, que fou allà on va morir. Durant molt de temps va tenir un mosso al seu servei. Era un home vell i de cabells blancs.

Va apilar una nombrosa col·lecció d'opuscles de la guerra dels Segadors i de les de Successió i de la Independència. L'any 1912 va publicar un catàleg a «L'Avenç». Aquella col·lecció la va vendre a l'Isidre Bonsoms.

L'any 1903 va començar la seva decadència. A Vic, uns quants anys abans, fou víctima d'una jugada que no es mereixia. Visità, allà, la biblioteca d'en Roca i Vallmajor, que era molt bona, i s'hi va engrescar tant, que va assegurar que si algun dia aquella biblioteca s'havia de vendre, la compraria.

Els seus propietaris varen deixar passar uns quants anys. Mentrestant, anaren venent les peces més bones.

Quan anaren a trobar l'Andreu per dir-li que estaven disposats a vendre-se-la, aquest, refiat, va dir que la comprava. Anà a Vic, va pagar, i quan va tenir els llibres al pis del carrer de Tallers s'adonà que hi mancaven tots els llibres bons. És a dir, que l'havien enganyat.

Ell hi havia esmerçat tots els diners de què disposava. Va veure venir, doncs, la desfeta. Va tenir, però, la sort que Antoni Pey, un colleccionista de Tarragona, els hi comprés.

L'Andreu va emmalaltir. Amb els diners d'en Pey i els que recollia de la barraca de Santa Madrona, que la hi administrava el mosso dels

cabells blancs, va anar fent la viu-viu fins a la seva mort, ocorreguda el 1904.

* * *

Altra figura, no menys important que Jaume Andreu, fou Alfons Bonay i Carbó. Interessant, sobretot, per la nova visió que va demostrar tenir del comerç del llibre vell. Bonay fou un dandi que va brillar, amb un gran esclat, com una perla rara, al petit món barceloní dels llibres i de les antigalles, a les acaballes del segle passat.

Era fill d'un comerciant acabalat. A la seva joventut havia tirat per aristòcrata. Li quedà el séc, i en fou tota la vida. Fou un assidu dels cercles més senyors de Barcelona, i àrbitre, a més, d'elegància. El seu tracte era molt correcte i molt fi.

La frivolitat i la vida còmoda el devien cansar, i es tornà bibliòfil. Va formar una biblioteca de tot el Renaixement català.

Com que es relacionava amb tots els artistes i gent de lletres del país, els féu agafar afició a tenir llibres de preu a llurs biblioteques. Així esdevingué venedor de llibres.

Al negoci barceloní de llibres va donar-li un caire nou. Ell només volia exemplars bons. Els feia relligar amb esplendidesa. Agabellava les primeres edicions de les obres d'en Maragall, d'en Verdaguer, d'en Rusiñol, de l'Apelles Mestres i d'altres autors nostres de primer rengle. Els posava preus molt alts i no els volia abaixar mai. Negociejava amb llibres antics i moderns. Els antics li donaven resultat ; els moderns, no.

Adinerava molt els llibres. Tot i això, va abandonar-los per dedicar-se de ple a les antigalles.

Féu fer edicions en paper de fil i del Japó, i li quedaven bastants exemplars, car en tirava amb excés.

Resquícies, probablement, del seu aristocratism, ell només treballava a la nit. Generalment, es llevava a la una del migdia.

Era molt primmirat, i només seleccionava allò que era bo. Amb molts dels seus clients de diners tenia carta blanca per a muntar-los biblioteques.

Quan parlava dels llibreters deia que era un ofici de pobre.

— Mentre venia llibres, només manejava rals. Ara faig operacions grosses i cobro en bitllets de banc... — explicava.

Vivia sol, amb una minyona, al pis de la Rambla on hi hagué la redacció de *La Veu de Catalunya*.

Bonay, comerciant primerament amb llibres i després amb antigalles, s'anà fent vell. Home elegant, dandi, i aristòcrata a més, patia d'una certa coqueteria. Per tant, no podia deixar d'ésser tot allò. En caure-li la dentadura es tancà a casa seva i ja no en va sortir més. És a dir, que va prendre el determini heroic d'enclausar-se.

Una vegada que va anar, amb un company, d'excursió pels voltants de Sabadell, a la recerca de llibres d'ocasió, recalaren en un restaurant d'aquella ciutat a l'hora de dinar. Hi havia molta gent. En Bonay va dir al seu company :

— Quantes persones deu haver aquí? Posem un centenar. Doncs bé : segurament que ningú no sap què és un incunable.

Veia el món a través dels llibres, i d'aquests els millors. El veia amb ulls de llibreter aristòcrata.

L'any 1909 va comprar una part de la biblioteca del marquès de Llió.

Va morir el 22 de gener, als setenta-quatre anys.

Fou una de les figures de llibreter més curioses i més simpàtiques de l'època.

* * *

En el comerç barceloní del llibre vell de les acaballes del segle passat i dels començos de l'actual destaca amb un gran relleu Salvador Babra. Sobresurt entre els de l'època — en Gual, en Llordachs, en Rosés, el mateix Andreu, etc. — perquè era el més entès en llibres.

Fou, com tants d'altres col·legues seus, un desviat o un desertor de la via que els seus pares li havien traçat. En el seu cas, amb plena consciència de la deserció. Car si de jove topà amb els llibres, en ésser pel mig s'hi aficionà i ja no va voler-los deixar.

Era fill de Manresa. D'aquest poble va venir a Barcelona a estudiar el batxillerat. Mentre l'estudiava, entrà a la casa del bibliòfil Lambert Mata amb l'encàrrec d'ordenar la seva biblioteca. Sembla que aquell va descobrir que

posseïa unes condicions remarcables de bibliotecari. Li agafà confiança i l'envià a l'estranger per tal d'assistir a les subhastes i perquè li comprés llibres entre els principals llibreters d'Europa. La qual cosa li va permetre de posar-se en relació directa amb aquells i conèixer a fons, de passada, el mecanisme del negoci.

Mentre comprava llibres per al bibliòfil Mata, en comprava també per a ell. Fou aleshores que va decidir de deixar la carrera d'arquitecte de banda per dedicar-se de ple als llibres.

Va establir-se en un pis del carrer de Méndez Núñez, i allà fou on va començar a comprar pel seu compte, per bé que amb l'ajut d'en Mata.

Dels viatges per Europa passà als de la Península. On va descobrir moltes biblioteques ignorades. Expert com era, va saber-se'n aprofitar.

Viatjava d'una manera especial. Seguia uns itineraris inversemblants. Descobria llocs apartats, on encara no hi havia vies normals de comunicació. I per aquests llocs era on trobava biblioteques d'envergadura, desconegudes de tothom. Arreu es donava a conèixer com a comprador. Entre les que va descobrir hi ha la del papa Luna, la d'en Moner, etc.

Aquest darrer era una mena de solitari que vivia a la seva casa pairal de Fonz, un llogarret de l'Aragó. S'anomenava Joaquim Manuel de Moner i de Siscar, i era descendent de Francesc de Moner i Bofarull, autor de *Obras nuevamente imprimidas, assí en prosa como en verso, las más dellas en lengua castellana y algunas en su lengua natal catalana*, Barcelona, per Carles Amoròs, 1528.

Era un enamorat de la història i de la literatura. Per tal de retre un tribut al seu avantpassat va fer-les estampar a Fonz.

Tancat a la seva casa pairal, escrivia obres d'història i de filosofia. Sembla que es tracta d'unes obres estrafoles. Foren publicades de l'any 1870 al 1890.

Babra va aconseguir d'entrar a casa seva i entrevistar-s'hi. I va temptar-lo perquè es desfés d'aquells llibres. Com s'ho va fer? Ningú no ho sap. Ben segur, però, que devia fer gala d'unes diplomàcies inversemblants o absurdes. Car el senyor Moner era esquerp com un eriçó.

Sempre estava a punt de sortir de viatge. Dissimulava, però, els seus propòsits.

Va rodejar-se d'una aurèola de misteri. Al pis del carrer de Méndez Núñez feia de comprador més que no pas de venedor. Rebia els visitants al dintell de la porta. Al pis del carrer del Beat Oriol feia exactament el mateix.

Es vanava d'haver posseït els llibres més introbables. Els havia vistos tots o els havia tinguts tots. Així ho assegurava ell mateix.

L'any 1915 va associar-se amb Joan Baptista Batlle. Acte seguit inauguraren la «Llibreria Babra», al carrer de la Canuda. Treballaren plegats dos anys. A poc a poc, la llegenda de misteri que rodejava en Babra es va anar esvaint.

Un cop separats, Babra negocijava amb llibres de poc preu. Féu d'editor. Agabellava saldos. Va quedar-se el fons de «L'Avenç». Començà d'agabellar com en Llordachs.

Pagava bé, unes vegades, per càlcul. Després feia per manera de rescabalar-se. A fer això i en l'art d'enlluernar els clients tenia molta traça.

No féu mai catàlegs, i fou una llàstima. Perquè havia tingut, i tenia, llibres de molta vàlua. Una vegada, l'*Apa* acompanyà l'erudit francès Pelliot, que havia vingut a Barcelona a donar una conferència, a la llibreria d'en Babra. No n'hi va descobrir pas poques, de coses bones, allà! L'home estava entusiasmat. S'hi havia gastat els diners que portava i molts d'altres. Li demanava un llibre rar, i en Babra feia memòria. Al cap d'uns moments l'anava a buscar. I així un enfilall. Aquell home va sortir meravellat de la llibreria.

Si hagués volgut, hauria pogut explicar moltes coses interessants.

Va morir l'1 de febrer del 1930. La vídua i el fill posaren a la venda la llibreria per un milió de pessetes. Quatre bibliòfils barcelonins — els germans Tolrà, en Patxot i en Mateu — la compraren per set-centes mil.

Mentre va durar la liquidació de la llibreria, va regentar-la en Pere Monge, el dels segells. En Palau i en Vindel també hi van intervenir.

Hi havia, realment, moltes coses bones en aquella llibreria. Possiblement, ni en Babra mateix no sabia el que hi tenia.

* * *

En el rengle dels llibreters intel·ligents de l'època que ressenyem cal incloure Pere Marés, pare del renomnat escultor Frederic Marés.

Nadiu de Figueres, havia estat d'empleat a la duana de Port-bou, on començà, empès per les seves aficions literàries, a relacionar-se amb els llibres, publicant uns fulls-catàleg, a l'estil dels francesos, de llibres i gravats que posava a la venda.

A les darreries del segle passat, vers el 1898, vingué a Barcelona i es va establir a la Ronda de la Universitat, número 13, on avui hi ha la llibreria Castells, al qual li traspassà la botiga al cap de pocs anys. Després en tingué una altra, també poc temps, al carrer Comtal.

Pere Marés lluïa una barba blanca que harmonitzava molt amb el seu caràcter singular, car era un home serè, calmós, més aviat flemàtic i una mica trist. Venia a ésser el revers de la medalla del llibreter Rosés, tan inquiet i bellugadís. Com que era intel·ligent i bastant coneixedor dels llibres, abans d'establir-ne el preu els estudiava minuciosament, i una vegada fixat no hi havia manera que us rebaixés ni un cèntim. En això era inflexible. Si us convenia, bé; si no, tan amics com abans. Com que en un país com el nostre aquesta manera immutable de negociar no podia donar resultats positius, va plegar veles i es retirà a un pis del carrer dels Àngels, on tractava només amb els clients incondicionals domesticats.

Havia publicat diversos catàlegs, amenitzats amb treballs adients dels millors escriptors barcelonins del moment.

* * *

Al costat d'aquestes figures, senyorívoles, que actuaren dins el comerç del llibre vell d'una manera silenciosa, gairebé reservada, se'n desenvoluparen d'altres, com és ara Pau Rosés, del qual es pot dir que treballà a la vista del públic i fent molt de soroll.

En Rosés fou un dels quatre o cinc — no n'hi havia pas gaires més — que es feren dir sí senyor a les darreries del segle passat. I no afegim els començos d'aquest perquè, en entrar-hi, la seva estrella ja va començar a decandir-se.

Fou un home que havia fet molts negocis durant la seva vida de llibreter. La majoria d'ells, bons. Havia comprat biblioteques magnífiques. De passada, havia tingut sort. Aquesta no se li mostrà esquerpa del tot, ni, àdhuc, a les seves darreries. A més, era molt actiu.

Tenia, però, una falla; la següent: que li agradava la bona vida. Menjar bé, fumar millor, i li feia gràcia, de tant en tant, d'estirar l'orella del pobre Jordi. A la balança, en el moment de fer el nivell, pesaven més aquestes darreres particularitats que no pas les seves tasques de llibreter. I la balança va desnivellar-se, justament, contra d'ell mateix.

Encara, una altra particularitat seva. Simpàtica d'una banda, i de l'altra, contraproductent. Era generós, o esplèndid, i en desmesura.

El tot va donar, més ben dit, havia de donar com a resultat fatal que com més diners guanyava més n'eixugava el vent de les seves generositats i prodigalitats, degudament combinades... I per tant, més pobre era.

Quan, després d'haver tingut unes quantes botigues i d'haver-li passat per les mans una infinitat de llibres de molta vàlua, va anar a parar a les barraques de Santa Madrona, ja era pobre del tot. I la seva pobresa ja no tenia remei.

Ell havia anat a les fires, com tots els llibreters del seu temps. Però tenia establiment propi. Un d'ells, el del carrer de Pelai, cantonada gairebé a la Plaça de la Universitat, en una entrada, enfront la llibreria Penella i Bosch, la qual estava situada a la Ronda de la Universitat.

Mentre la va tenir comptava amb una parròquia copiosa composta d'estudiants, a més d'una altra clientela formada per gent que cercava llibres bons, que són aquells que poden ésser adinerats i, per tant, susceptibles de fer-hi negoci.

Bé: amb la parròquia d'estudiants més aviat perdia diners que no pas en guanyava. Car a més de vendre'ls llibres, la majoria de vegades sense cobrar-los, encara afegia diners al damunt. Els estudiants li'n demanaven, i ell, empès per la seva generositat, els en deixava. Com que els estudiants són d'una manera que sabem tots de sobres, s'oblidaven de tornar-los-hi, i ell, per la seva banda, tampoc no els hi feia pensar més. Els que feien negoci, doncs, eren els estudiants; no pas en Rosés.

Allà va tenir la sort de comprar les existències, que eren enormes, de «La Maravilla», una empresa editorial que féu fallida, i la biblioteca, que era magnífica, de Lluís de Mayora. Els que estaven encarregats de liquidar-les no varen reeixir, i quedaren arreconades fins que varen anar a

parar a les mans d'en Rosés, el qual va vendre-les de pressa.

«A la biblioteca Mayora — diu en Palau — hi havia una secció d'heràldica de molta vàlua.» De les mans d'en Rosés va passar a les d'en Llordachs.

Era un home molt simpàtic. Sempre s'entenia amb els clients. Tant si li compraven com si li venien llibres.

És més: per allà on havien passat abans els altres i no hi havien fet forat, ell n'hi feia.

Li agradava de vendre tan aviat com podia. En aquest cas avisava els seus clients, així que li semblava que els llibres s'entretenien massa temps a la seva botiga, a fi i efecte que els veiessin. Entre ells el pare Pous, que era el bibliotecari i alhora el proveïdor dels Jesuïtes, i al qual havia facturat carros plens de llibres.

Quan en Mas, l'ex-lampista, va morir, la seva vídua, cansada del negoci, li va traspasar la «Llibreria Cervantes», del carrer de la Palla, de la qual el seu marit havia estat propietari.

Feia molt poc temps que hi era i se li presentà l'oportunitat de comprar una biblioteca importantíssima: la de la família Cerveró, de Cervera.

Els llibres que la formaven estaven amuntegats a l'habitació d'una casa de la Plaça de Tetuan. Abans que ell hi havien passat en Royo i en Llordachs.

En aquell moment en Rosés disposava de diners. En Babra va deixar-los-hi. Amb la condició que havien d'ésser per a ell tres sacs de llibres que ja coneixia. Clar, es tractava de llibre bons. Tot i això, a en Rosés li'n quedaren en nombre suficient, àdhuc de sobres, per a guanyar-s'hi bé la vida.

La botiga del carrer de la Palla va traspasar-la a en Fontdevila. Aquesta botiga era molt bona. Avui n'és propietari l'Àngel Batlle.

Després d'aquest traspàs féu un viatge per Espanya. Entre altres llocs, va anar a Andalusia. D'on va tornar entusiasmat... i amb una gran quantitat de llibres de bibliografia. Els va vendre i va saber-ne treure profit.

Va proposar a en Llordachs, que aleshores tenia botiga al carrer del Vidre, si la hi volia traspasar. Aquell es deixà temptar i ho féu així. Creieu que va ancorar-hi? No. Va cansar-se'n i la va malvendre als drapaires.

Va establir-se al carrer Més Alt de Sant Pere, i d'aquí passà al dels Cecs de la Boqueria.

Va plegar i se n'anà a pasturar a la primera barraca del Mercat de Santa Madrona. A la bona, que és la que està situada a la banda de dalt i acarada a la Rambla de Santa Mònica.

Allà també va fer negoci, car hi va vendre llibres bons. Se'n va cansar, igualment, i es traslladà al carrer de l'Hospital. Era pels volts del 1910. Aquí també va fer negoci, ja que va comprar un lot de llibres antics que li vengué una gent que ignorava el seu valor.

Es traslladà al carrer de la Boqueria, per tornar, finalment, al Mercat de Santa Madrona.

Aquesta vegada, però, en una de les barraques de la banda de baix, acarada, per tant, a la mar. Ja era vell i estava carregat de nafres. Era l'any 1918. Havia portat una vida de ric, i aquesta li pesà més que l'altra. L'excés de pes féu que la balança es desnivellés...

* * *

D'un tarannà semblant al d'en Rosés fou el llibreter Feliu Montpart, establert a començos del nostre segle al número 41 del carrer de Sant Pau, que és allà on ja fa anys que hi ha la llibreria d'Antoni Palau.

Fa l'efecte que hi ha cases — el mateix que succeeix amb les persones — que vénen al món amb un destí prèviament assenyalat per una mà misteriosa. I aquesta a la qual ens referim n'és una. Fa de llibreria ara, en féu amb en Montpart i n'havia fet abans amb l'Albert Colom.

Aquest ja n'havia tingut una altra al mateix carrer, al 52 o 54. Quan va morir la seva dona es traslladà a l'altra. El 1898 la va traspasar a Feliu Montpart. I aquest darrer fou el que la va fer lluir, durant uns quants anys, fins que féu fallida.

Era un home molt trempat i molt eixerit, que va saber fer molta clientela. Hi féu també molts negocis de compra i venda. Era una època en què la revista madrilenya *Blanco y Negro* anava molt buscada pels col·leccionistes. Ell s'hi havia especialitzat, i comprant-ne i venent-ne féu bastant de negoci.

Va tenir la desgràcia que la seva dona vingués al món amb les dues mans foradades. Resultat d'això fou que tot allò que en Montpart guanyava amb els llibres es fongués en

passar pel sedàs de la seva muller. I conseqüència d'aquest sedassejar femella fou que el pobre Feliu es veiés obligat a plegar les veles de la llibreria que havia sabut, per altra banda, acreditar d'allò més, posant-la després a les mans d'en Josep Fornell, el qual, com que no entenia gens ni mica el negoci del llibre, va atabalar-se, i per fugir de maldecaps i angúnies la va traspasar a en Palau.

En Feliu va marxar a Amèrica, amb la seva dona i les seves dues filles, on va tenir la desgràcia d'anar-se'n a l'altre món al cap de molt poc temps d'haver-hi arribat.

En aquella llibreria, quan ell la tenia, es celebraven unes tertúlies molt animades de llibreters i d'aficionats als llibres.

Com a venedor, en Feliu era dels que giraven de pressa. No li agradava gens ni mica de guardar gènere.

Havia estat de sort mentre fou a la llibreria, car feia compres sovint, les quals venia ben aviat i amb un bon marge de guany.

En aquell establiment es projectà, mentre ell hi va ésser, la creació d'una societat de llibreters. Feren imprimir els estatuts, i ja no se'n va parlar més.

Abans de tenir aquella llibreria havia tingut un quiosc. També havia anat a les fires.

Pel seu aspecte, en Feliu semblava francès. El seu cognom també ho sembla. Era molt vermell de cara — color de gavatx —, i lluïa uns grans bigotassos.

La seva vídua i les filles, de retorn d'Amèrica, varen posar una parada de llibres en una botigueta del carrer de Sant Pau. Una mica més enllà de la llibreria i cap a la Rambla. No varen tenir èxit...

* * *

Vet aquí, ara, un llibreter que féu tronar i ploure en el ram del llibre vell i en el del nou, i com a editor de llibres i periòdics, mentre va viure. Ens referim a Francesc Granada. Minyó simpàtic com ell sol, d'una activitat esfereïdora.

Va començar l'aprenentatge de llibreter de vell a la llibreria dels Penella i Bosch, on féu de dependent durant uns quants anys.

Un cop hagué après l'ofici, i ja casat, va obrir botiga al carrer de la Cendra. D'aquest carrer se n'anà a la Riera Alta. D'aquí va saltar

al de la Palla, d'aquest al d'Escudellers, i després al de les Cabres.

Es pot dir, sense exagerar, i aprofitant l'ocasió que ara s'ha presentat de jugar al *quid pro quo* verbal, que havia saltat més que una cabra.

Encara, però, va tenir més botigues. Les ganes de saltar, que en ell semblaven congènites, no s'acabaren pas al carrer de les Cabres, sinó que varen tenir una continuació en anar-se'n al carrer de l'Hospital i, finalment, a la Rambla del Mig, allà mateix on, posteriorment, hi hagué instal·lada la «Llibreria Francesa» d'en Bergé. Fou en el moment que fruïa del més enlairat prestigi com a editor. En arribar aquí, se li calmaren.

Malpensem que fou el campió de tenir botigues. Després d'ell venia en Leandre Caparrós. Però aquest encara rutlla valent pel món dels vius, i si no l'ha superat, ben poca cosa hi deu mancar.

En Granada va ésser molts anys el corresponçal a Barcelona de la casa Sempere, de València.

Va associar-se amb el periodista Enric Díaz-Reig i amb el baró de Romanyà i fundaren l'editorial «Granada i C.^o», que va convertir-se després en l'editorial «Atlante».

De llibreter de vell passà, doncs, a editor. Ho fou d'empenta. Ben aviat. Tots recordareu, encara, aquella editorial. I tots haureu vist, de tant en tant, igualment, en alguna parada de llibres vells o a les barraques de Santa Madrona, algun exemplar escadusser dels llibres que editava, amb aquelles cobertes grogues. Per l'estil dels de can Sempere, si bé el color de les portades dels llibres d'aquesta darrera editorial era blanc.

Féu de polític una temporada, i àdhuc anà en candidatura per a regidor i pel partit radical.

Al bo de les seves activitats va deixar, sobtadament, els negocis editorials de banda i se n'anà a viure a Lleida. Decidit a no tornar mai més a Barcelona.

Què havia succeït? Segons sembla, entre ell, els seus negocis i la seva família es va interposar una femella. Els negocis anaren a mal borràs i la família a la deriva, com les barques sense timó.

A aquella dona, que era de les que formaven part del gremi que hom anomena de la màniga ampla, li aplicaren l'apellatiu d'*Isabel la Catò-*

lica, perquè havia conquistat Granada. Si el *calembour* no és bo del tot, al menys és veritat.

L'any 1904 va publicar, de concert amb en Palau, el llibre de Wagner que porta el títol *Mis ideas*. Fou propietari del *Papitu* de la segona època, que ja no fou de bon tros tan bona com la primera. O que més aviat fou dolenta.

Amb el pare Millà editaren *El Teatro Mundial*. Una col·lecció interessantíssima d'obres de teatre, antic i modern, del país i de l'estranger. Es publicaren unes cent noranta obres. Que ja és publicar...

Amb aquest motiu obriren una botiga al carrer de Barbarà. És aquella on hi ha avui la distribuïdora d'en Vilella.

En liquidar-se *El Teatro Mundial*, en Vilella va quedar-se la representació de can Sempere.

En Granada va morir el 8 de juny del 1922, al cap de poc temps d'estar-se a Lleida.

Era un home d'empenta, i, si no s'hagués entrebancat amb unes faldilles alienes, hauria anat lluny...

* * *

A Barcelona sempre hi ha hagut llibreters esporàdics o vinguts d'altres llocs d'Espanya que s'han establert ací amb el propòsit ben legítim d'arrelar-hi el seu comerç. Un d'ells fou Josep Sánchez, el qual obrí botiga a la Rambla dels Estudis, número 1, vers l'any 1917. Allí publicà un catàleg important de 116 pàgines, amb dos mil cinc-cents quaranta-cinc títols, redactat amb força correcció bibliogràfica.

Aquesta llibreria durà poc temps, i del seu propietari no se n'ha sabut, comercialment, res més.

* * *

Dos llibreters modestos d'aquesta mateixa època, els quals fóra injust que ens els deixéssim al tinter, varen ésser l'un el vell Arias, molt conegut dels estudiants perquè va tractar sempre el llibre de text. Estava instal·lat en un portal del carrer de Jovellanos, tocant al de Pelai. Morí l'any 1914, i la seva filla continuà el negoci, traslladant-se al carrer de Tallers, entre la Rambla i el carrer de Ramalleres.

L'altre fou en Torres Oriol, el qual negociava amb llibres després d'haver estat l'editor del *Diccionario Técnico de la Música*, de Pedrell, i d'una *Guía Histórica de Barcelona*, molt mal impresa, però farcida de dades.

* * *

Finalment, per cloure aquest capítol de llibreters traspassats, creiem interessant de reportar-hi una de les figures més estrafolàries que han circulat pel món dels llibres des que a Gutenberg se li va ocórrer d'inventar la impremta. Es tracta d'en Perayre. Nicomedes Perayre, (à) *el de les Aigües*, mig comerciant, mig aficionat.

Havia anat a les fires i havia tingut, uns quants anys, una barraca al Mercat de llibres de Santa Madrona.

Fou un dels col·leccionistes més aferrissats de Barcelona de les darreries del segle passat. Era un enderiat dels llibres, de les antigalles i de totes les variants existents del paper imprès. Fou popular entre els antiquaris i els llibreters de vell.

Es deia Nicomedes, que és un nom que fa riure una mica, car recorda aquells guàrdies municipals xarons, de l'*Achuntament*, bons jans, que feren les delícies dels nostres avis a través dels acudits i de les facècies que els feien dir i fer els caricaturistes de l'època.

Si de nom es deia Nicomedes, de cognom es deia Perayre, que també sembla una broma. Encara, per acabar-ho d'adobar, i per torna, l'anomenaven *el de les Aigües*, perquè havia fet de cobrador d'aquella Companyia. Els llibreters del seu temps, i encara n'hi ha algun que és ben viu, el recorden bé, amb la insígnia de cobrador d'aquella Companyia encastada sempre a la gorra.

Tant com cobrador era taquiller. Car ho havia estat a les taquilles de les places de braus quan s'hi celebraven curses, als teatres, a l'hipòdrom i al futbol.

Tenia un caràcter variable. Tan aviat semblava que éreu molt amics com que no us coneixia de res. Si li donava per l'efusió, us convidava a dinar en un restaurant vegetarià, car ell, a les seves darreries, se'n tornà. Si no, us passava pel costat i ni us saludava.

Tenia el costum, en acomiadar-se de la gent, de dir:

— Ja ens veurem...

En dir-ho, allargava la passa, fent cantarella.

El seu rostre, igualment que el seu caràcter, era variable. Però era perquè es tenyia.

Ho feia per semblar més jove. Aleshores ma-

niobrava perquè us adonéssiu del canvi. Us mirava i semblava que us digués:

— Eh, què tal?...

Com si vosaltres estiguéssiu en el secret de la seva joventut.

Empaitava els llibres, les estampes, música, terrissa, càntirs, porrons, gegants en miniatura, soldats de plom, romanços, goigs, etc. Arribà a posseir-ne colleccions enormes; en alguns casos, pel seu volum; en altres, molt valuoses per llur qualitat. En tenia un arsenal.

Ni ell mateix no sabia ben bé el que tenia. Tot allò que arreplegava cuitava a entaforar-ho en un magatzem, mena de soterrani, o més aviat d'antre, que tenia al carrer dels Comtes de Barcelona, i allà ho guardava tot, apilotat, en desordre i cobert amb una molsa espessa de teranyines. Al soterrani hi havia hagut les presons de la Inquisició.

Es feia relligar els llibres amb l'escut de Catalunya posat al lloc, però s'oblidava de mirar abans si hi mancaven fulls.

Retallava gravats, vinyetes, retrats, etc., i els enganxava, amb aquella alegria, a les cobertes, portades i pàgines blanques interiors dels llibres per fer-los més escaients (!). Per millorar-los, vaja.

Com a venedor era un xic estrany. Si el comprador no li feia gràcia, se'l treia del davant amb una carada.

— No hi és, l'amo — deia.

O bé:

— No es ven.

Tot i que en molts dels objectes i papers que li queien a les mans anava de bòlit, estava convençut que hi entenia més que ningú.

Una vegada va trobar un llibre imprès, que ell va creure que era el més antic del món. Procedia de Verona, i al colofó deia que havia estat escrit l'any 1457, data que en Perayre va suposar que era la d'estampació del llibre. Comprenia els tractats jurídics de Bartomeu Cerpolla, fill d'aquella població. Estava imprès en caràcters gòtics i en llatí. Va comprar-lo per pocs diners. Uns quants rals, fet i fet. Va engrescar-se, i li mancà temps per a fer córrer la nova sensacional. Va escriure, àdhuc, a l'Ajuntament d'aquell poble comunicant el descobriment i demanant, de passada, una quantitat fantàstica pel llibre.

El va exposar en una botiga de mobles, anomenada «Thonet», que hi havia aleshores al carrer de Pelai, cantonada a Jovellanos, amb el rètol següent: «El libro más antiguo del mundo. Fué impreso en Verona el 12 de febrero de 1457. Propiedad de N. Perayre.»

Entre els entesos s'armà un gran rebombori. L'anunci d'en Perayre era agosarat. Car, com és sabut, existeixen d'altres llibres datats amb anterioritat al seu.

El llibreter Fontdevila es presentà indignat a la botiga a protestar-ne. La portada fou treta de l'aparador.

Es va dir, aleshores, que en Perayre tenia el llibre guardat en un Banc. El fet és que no el va veure mai ningú.

En el fons més pregon del seu caràcter servava una dèria aguda per la música. Havia sentit tots els cantants cèlebres del món que havien desfilat per Barcelona.

Adhuc, una vegada va criar tenor propi. Un desconegut que va arreplegar, com molts dels seus objectes, no se sabrà mai on. Per a ell era el tenor millor del món. Només tenia un defecte: que era totalment desconegut. Calia, doncs, llançar-lo, donar-li una oportunitat perquè el públic el pogués escoltar. Un cop fet això, esdevindria un cantant cèlebre automàticament.

Estava tan convençut d'això, que llogà el teatre Apolo; organitzà o féu organitzar una companyia d'òpera, contractà l'orquestra i féu anunciar tres funcions.

El públic, però, acordà de no anar-hi. I el dia de la primera funció el teatre gairebé era buit. Tant, que els artistes i els músics, als quals els va fer pena de tirar endavant, varen dir a en Perayre que, si volia suspendre les funcions, ells s'acontentarien amb una part, només, del que els pertocava de cobrar.

—La gent no ha vingut; vostè perdrà molts diners, i nosaltres, que no el volem enganyar, li venim a proposar si ho vol deixar córrer.

—No, no— va contestar—. Jo vull que la funció vagi endavant. Si el públic es gira d'esquena als tenors quan són bons, jo no. Representareu la funció i jo ja faré de públic.

Va anar a seure al pati de butaques, i allà

escoltà, tot sol i embadalit, el seu tenor, com si el públic fos ell...

* * *

En els seus darrers temps anava sol pel carrer i corria pels encants i per les llibreries carregat de papers i de xacres.

Finalment, cansat i avorrit de la vida, es va retirar a Riells. Estava malalt. Va morir a Barcelona. Féu hereus de tot el que hi havia al magatzem del carrer dels Comtes de Barcelona a uns pagesos d'aquell poble que l'havien cuidat en els seus darrers temps. Aquests s'ho varen voler treure aviat del davant. Estaven molt lluny de sospitar el valor del que hi havia entaforat allà dintre, negat de pols i tapat per les teranyines. Si s'ho haguessin pensat! S'ho varen malvendre a en Ramoneda, un negociant de Granollers que tractava amb tot el que es presentés. Aquest ho va oferir a l'Abellaneda per vuit mil pessetes. El qual no va veure el negoci clar i va refusar-ho.

En Ramoneda va deixar entrar tothom al magatzem, va deixar triar, es va orientar respecte dels preus per allò que sentia a dir als visitants, i n'arribà a treure unes cinquanta mil. Se n'hauria pogut treure molt més.

Ben garbellat i ben apartat, varen sortir de l'antre colleccions de periòdics catalans i totes les partitures de les òperes: gairebé un miler; autògrafs de personatges cèlebres; llibres, entre ells algun incunable; auques, romanços i goigs; imatgeria catalana, naips, vidre i ceràmica, i colleccions de gegants en miniatura i de soldats de plom.

Tot això barrejat amb pols, teranyines i rates. La pols, les teranyines i les rates eren molt amigues d'en Perayre. Especialment les darreres bestioles. Les quals tractava com si fossin germans. Elles li anaven rosegant els papers, i ell s'hi tornava engegant-los sermons paternals.

—Sigueu bones minyones— els predicava—, car tots ens havem d'estimar com a germans...

Era el Sant Francesc de les rates del seu soterrani.

—Germà arbre, germà llop, germana rata...

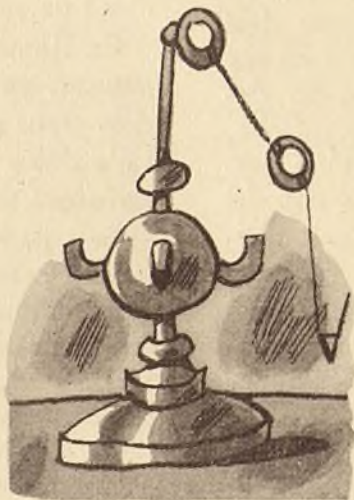
I bé: tot i el grotesc de la seva vida, fórem injustos si no reconeixéssim que en Perayre, en

el fons, es mogué empès pel gran amor que sentia per les coses del passat. Sobretot, per les de Barcelona, de Catalunya... Si tota la seva vida la dedicà a la recerca de les que s'hi referien i a guardar-les gelosament, no fou pas pels beneficis materials que li havia de reportar aquell constant treball de llevar-se a les sis del matí per tal d'anar als encants i a recórrer després els drapaires, llibreries, antiquaris i on fos, sinó ans bé per gaudir-ne manipulant-les. La seva fi no fou la d'un home que ha sabut apilotar moneda, sinó la d'una víctima de la seva

dèria dominant. I això, per broma que s'hi faci, al capdavant mereix un respecte.

* * *

Hi hagué, al llarg de l'època que acabem de reportar, sobretot a les seves darreries, altres llibreters, ja traspassats, que es podrien incloure al present capítol. Però com que llur actuació fou poc destacada o es desenvolupà més aviat a les fires, als encants o bé al Mercat de Santa Madrona, els fem sortir allí, car així hom els veu moure's en l'ambient que els fou propi.

Les fires tradicionals barcelonines

ES fires són una cosa molt distinta dels encants. Aquests es celebraven tot l'any en un indret determinat de Barcelona: a l'Esplanada, a la Plaça de Sant Sebastià, a Sant Antoni, a la Creu Coberta, etc. Les fires tenien lloc amb motiu d'una diada assenyalada i en carrers diversos.

S'esqueia, per exemple, d'ésser un Sant, i heus aquí la fira que hi anava al davant — i al darrera — amb el flabiol de la gatzara sonant.

El motiu, doncs, no era el mateix, ni llur aspecte tampoc. En efecte: als encants hi havia parades de gèneres diversos, especialment ferralla i trastos vells. Deixalles familiars i de tota altra mena que un dia o altre, més tard o més dejorn, aprofitaria algú.

A les fires, en canvi, es venia bijuteria, joguines, terrissa, càntirs, melons i síndries, caramels, cacauets i avellanes, bunyols, castanyes, etc., segons el temps. Prop les parades funcionaven la sortija o el ball. Desferres, ni una.

Els encants eren mercats instal·lats a l'aire

lliure, en llocs espaiosos. Les fires eren festes majors de barri. S'hi divertien els xics i els grans, els joves i els vells, els homes i les dones... S'hi embastaven els prometatges i s'hi planejaven els casoris. La pubilleta de cal Tano, tan xamosa — el Tano era l'adroguer de la Plaça de Sant Just —, estava encaterinada d'en Josepet, el noi gran del fuster del carrer de Lledó, i aquest també ho estava d'ella. Llurs pares no s'ho miraven pas malament. I els veïns del barri, com qui diu, ja ho donaven com a cosa feta. Venia la fira i ballaven durant vuit dies. En arribar el darrer ja estaven compromesos. L'any vinent trona avall...

* * *

Hi havia la de Sant Cristòfor, que es celebrava al carrer de Regomir. La de la Mare de Déu del Carme, una de les més animades després de la de Santa Llúcia, tenia lloc al carrer que duu aquell nom. L'omplia, de la Rambla fins al Padró, i vessava, encara, pels carrers del Doctor Dou, dels Angels i del Notariat.

Seguien la de Sant Frederic, que es celebrava al carrer d'Arlet; la de Santa Maria Magdalena,

que tenia lloc al carrer de Méndez Núñez, i la de Sant Jaume, que es descabdellava a la plaça d'aquest nom. El vespre del mateix dia era traslladada a la Plaça de Santa Anna, on ocupava la vorera esquerra del Portal de l'Àngel.

La de la Mare de Déu dels Àngels es celebrava al carrer que duu aquest nom. La de la Mare de Déu de Setembre tenia lloc al carrer de Ponent. Per les festes de la Mare de Déu de la Mercè es celebrava al Passeig d'Isabel II. Per Santa Teresa, al carrer de la Canuda. Per la Concepció, altra vegada a la Plaça de Sant Jaume. Per Santa Llúcia, a la Plaça Nova, al carrer del Bisbe i a la Plaça de la Catedral.

Eren amarades de barcelonisme, alegres i saines, una mica ingènues, un bri xarones, però d'allò més simpàtiques, tanmateix, aquelles fires. I per poc que les burxéssiu hi trobaríeu sempre, ben amagat a sota, talment un violer entre l'herbei, un bocí de Pàtria.

No fa pas molts anys, encara, que per Nadal es celebrava la dels torronaires a la Rambla dels Estudis. Les parades s'estenien de Betlem fins a Canaletes, a banda i banda, sota mateix dels arbres. Eren blanques com la neu. Llur blancor resultava, en aquell lloc bigarrat, una nota de color encisadora.

Encara avui es celebra, per Nadal igualment, la Fira de galls a la Rambla de Catalunya; la de Sant Ponç al carrer de l'Hospital; la dels palmons en aquella mateixa Rambla, les vigílies de Pasqua; la de pessebres, també per Nadal, als voltants de la Catedral, i la de joguines de Reis, per aquestes diades, a la Gran Via. No són pas, de bon tros, com les d'abans. Tot i tenir un bon coixí de tradició sota seu, els manca l'ambient netament barceloní d'aleshores.

A les antigues, el veïnat del carrer i àdhuc el de la barriada on es celebraven era el que esprenia a cor que vols la llimona sucosa dels divertiments que s'hi descabdellaven.

Situem-les de mitjan segle passat ençà, aquestes fires. A partir d'aquella data i fins a les darreries de segle rutllaren brillants. Després varen decaure.

* * *

És obvi dir que els llibreters de vell hi acudien com un sol home. Ells i les fires venien a ésser una mena de germans siamesos.

Hi compareixien amb uns carregaments de llibres sortits, per un o dos dies, o per deu a vegades, de les tenebres de llurs magatzems, on probablement restaven deixats de la mà de Déu. Molts d'aquells llibreters firaires no devien saber ben bé quina mena de llibres eren els que hi portaven. Potser els havien comprat a tant el sac, n'havien fet una tria sumària i qui sap si es pensaven que hi portaven el rebuig.

Per raó de la insuficiència en la tria, solia succeir que a les parades es trobaven incunables, primeres edicions dels clàssics, executòries de noblesa, etc. Aquestes peces, que avui valen un dineral, aleshores no valien gaire moneda. Tot i això, a vegades costaven de vendre. Sempre hi havia qui les trobava cares.

A les fires es compraven llibres, i no pas pocs. Com que, en general, n'hi havia abundància, en sobraven. Els que no s'havien venut, hom els guardava per a una altra fira.

Una de les més concorregudes pels llibreters fou la de Santa Llúcia, que es celebrava a la Plaça Nova. Alguna vegada empalmava amb la de la Plaça d'Antoni López. En aquest cas els llibreters es veien obligats a traslladar les parades d'una plaça a l'altra sense poder reposar entremig.

La de la Plaça Nova era l'única fira a la qual acudia *el Mero*, amb els llibres que havia anat emmagatzemant durant tot l'any. N'hi portava molts. Llevat d'en Llordachs, era el llibreter que en comprava més. Era, per tant, un dels que tenien més probabilitats d'arreglar peces bones. La seva arribada a la Plaça resultava un esdeveniment. Els aficionats i els bibliòfils l'esperaven amb candeletes. Mentrestant, i per tal de fer boca, furgaven per les altres parades. De bona hora ja hi acudien els carros plens de caixes. Si l'arribada era solemne, llur obertura encara ho era més. Els aficionats i els bibliòfils s'abraonaven damunt els llibres i triaven i remenaven de les piles. A vegades, d'entremig en sortia una joia. Quin goig aleshores!

Entre les més antigues es comptava la de Sant Jordi, que tenia lloc a la Plaça de Sant Jaume. Hi paraven els Hospital, pare i fill, davant mateix de la porta de l'Ajuntament. Llur parada era la més proveïda de totes i la més concorreguda. Hi portaven molts llibres antics i moderns. Hi exhibien làmines, vistes i plànols

de Barcelona, reproduccions de les obres mestres de la pintura i gravats religiosos d'artistes catalans.

* * *

Un dels firaires més notables era l'*Aiguacuit*. Li havia encomanat la dèria dels llibres un llibreter, veí seu, del carrer de la Palla, en explicar-li que venent llibres es guanyaven molts diners. Anava a les fires foranes, on, a més de vendre'n, comprava tots els llibres que podia. El primer que feia en arribar a un poble era acomodar-se a l'hostal. El segon, fer una crida per mitjà del nunci. Anava a la casa on volien vendre's els llibres, els mirava i donava preu, i si aquest no agradava als qui l'havien enviat a buscar, se'n tornava a l'hostal. Si de cas els interessava, ja l'avisarien, pensava. En la majoria dels casos succeïa així. Fent-ho d'aquesta manera comprava lots importants de llibres bons per pocs diners.

Els bibliòfils del moment, que eren els Penya d'Amer, els Manyosa, els Valls, els Serra i Pinyana, els Dalmases, els Grases i alguns altres, cuitaven a comprar-li els llibres millors.

* * *

A certes fires acudia el *Barretina*, un drapaire del carrer de Sant Francesc de Paula. Com a bon drapaire que era, escampava els llibres per terra. A còpia de remenar paper havia arreplegat peces bones i havia après de conèixer-les. Així que en caçava una la duia a casa seva i cuitava a desar-la en un armari. Si algú tenia ganes de veure-la, el feia pujar al pis i l'obsequiava amb borregos i vi.

* * *

També hi anava en *Quelus*, que hi venia romanços, fulles populars, llibres de cuina, de felicitacions i d'enamorats, creus de Caravaca i quaderns d'històries de bandits. La seva parroquia estava constituïda, en una gran majoria, per soldats i criades.

* * *

A més dels llibreters esmentats, pels volts de l'any 1898 acudien a les fires l'Adan, en Gílanda, (à) el *Navarro*; en Palau, amb la seva muller; en Joanet Batlle; en Mas, que tenia la

«Llibreria Cervantes» al carrer de la Palla; el pare Dubà, l'Olivella, en Fargas, en Cerqueda, que estava a la Ronda, prop el carrer Ponent; en Peña, en Colom; un castellà que després va vendre segells en una entrada del carrer de Ferran, prop l'església de Sant Jaume; en Riera, (à) *Cremallots*; el *Matalasser*; en Carbonell, (à) el *Paleta*; en Peicasat, en Feliu Montpart i en Royo.

Aquest hi va anar fins que foren abolides. Es tornà, però, botiguer, i va tenir establiment al carrer d'Avinyó, a la Plaça Milans, al carrer de Ponent, prop la Ronda de Sant Antoni, al carrer de la Palla, on avui hi ha en Josep Balaguer, i a la Rambla de Santa Mònica. Va tenir una barraca al Mercat de Santa Madrona. Mentrestant, amb en Moya — que havia estat dependent d'en Bosch — va posar la botiga del carrer de Pelai, que actualment és del noi gran d'en Palau.

* * *

L'Herrero, que era un entusiasta dels llibres il·lustrats i dels gravats, també anava a les fires. Estava al carrer de Boters, tocant a la Plaça Cucurulla.

Cap a les darreries hi acudiren en Medina i en Ricard Duran. Aquest, per tal d'engranallar els parroquians, feia discursos i recitava trossos de les obres d'en Pitarra.

* * *

També acudien a les fires els Millà, ancorats ja fa quaranta-vuit anys al carrer de Sant Pau. Començant per l'avi Melcior, seguint pel pare, el qual hi anà poc perquè l'ofici de comediant aleshores li tirava més, i continuant per l'Àngel, que, encara avui, per bé que només de tant en tant, el diumenge que se sent firaire posa parada al Mercat diumenger de Sant Antoni. L'Àngel va anar a les fires, primerament com a ajudant del seu avi i després com a venedor.

* * *

Tanmateix, es fa bastant difícil d'establir d'una manera precisa quins foren els llibreters que acudien a les fires diada per diada i any per any. Ara l'un, ara l'altre, hi solien fer cap tots. I de venedors de llibres, a l'època, n'hi havia ufana.

Alguns d'ells eren tan plagues que amb llurs facècies o dites es podria escriure un llibre divertit i molt gruixut. Per exemple, *el Cremallots*, amb el seu famós crit de guerra:

—A ral la troca!... A ral la troca!...

D'ell, en reportem els trets principals en altre lloc d'aquest llibre.

* * *

El més pintoresc dels firaires, però, va ésser l'Adan. S'havia fet popular mercès a les seves rareses. Era aragonès i es tenia per home llegit. Bon punt ancorat a Barcelona es posà a comprar i a vendre llibres en un portal de la Rambla de les Flors. De més a més, acudia a les fires. Va tenir, després, botiga al carrer de la Palla i, finalment, barraca al Mercat de Santa Madrona. Tenia el geni atapeït. I acoblat amb aquest, el vici d'arribar tard a les fires. Com que muntava la parada a batzegades, mai no li quedava bé i sovint li queia. Aleshores s'enfutismava. Si, tot d'una, bufava el vent i se li emportava la vela o els papers, el que fos, feia uns grans marramaus. Aquesta escena solia descabdellar-se a totes les fires un dia sí i l'altre també. A Santa Madrona li succeïa tres quarts del mateix amb els papers de música. El vent — a Santa Madrona bufa sempre un vent revés, que és un misteri — se li emportava els fulls, els quals feien cabrioles voleiadores damunt la vorera de la caserna fins que es cansaven i s'hi ajeien. Exasperat, es donava als dimonis; però no feia un sol pas per a recollir-los. Eren els

vianants passavolants o els badocs de les barraques els que ho havien de fer i portar-los-hi al morro. Tenia el costum de fondre's, tant de les parades de les fires i dels encants com de les barraques. Els seus companys, en aquest cas, havien de tenir cura dels establiments d'ell. Estava sempre a punt d'engegar discursos atapeïts de sentències. Es pasava les hores discorsejant.

D'ell, en reportem també en altre capítol diverses anècdotes pintoresques, car la seva llarga vida de llibreter en fou un enfilall.

* * *

Les fires, barreja de festa popular i de mercat menestral, es desgranaren, com un rosari de vella, al llarg del segle XIX, amb pugues i baixes de decadència i d'esplendor, segons les circumstàncies.

A començaments de segle es féu campanya per suprimir-les. Els motius de la mateixa foren diversos: l'estretor dels carrers; un sentit de modernitat, potser excessiu; la tranquil·litat dels veïns, sacsejada pel xivarri, etc. El 1900, el doctor Guillem López, regidor i germà del llibreter de la Rambla del Mig, publicà un opuscle sobre *Barcelona sucia*, que anava contra de les fires de carrer, les quals varen ésser suprimides per l'Ajuntament, respectant, només, les de Nadal i Reis, Sant Josep, Sant Joan i la de la Mercè. Aquestes es celebraven en vies amples i duraven uns deu dies cada una.

Les fires de llibres vells de la Plaça de la Universitat

UPRIMIDES les fires tradicionals barcelonines que envaïen els carrers de la ciutat durant una bona part de l'any, en subsistiren quatre d'importants: la de Nadal i Reis, la de Sant Josep, la de Sant Joan i la de la Mercè. Els firaires de juguines, bijuteria, etc., paraven al Passeig de Colom. Les dels llibreters s'establiren a la Plaça de la Universitat.

Com diem, havien format part, o millor, havien anat enganxades amb les altres. Eren, però, les més importants i de caràcter més general.

Havien funcionat a la Rambla de Canaletes, a la del Centre, a la de Catalunya, a la de Santa Mònica, a la Gran Via, i també al Passeig de la Duana i al de Colom. En aquest darrer lloc començaren d'anar de recó. Segons sembla, i pels motius que fossin, l'Ajuntament les mirava de cua d'ull.

El mateix que succeïa a les fires petites, les parades es barrejaven. Les juguines anaven de bracet amb els melons i les síndries; els cacauets i les avellanes feien costat als càntirs; la terrissa

fraternitzava amb els cavalls i les nines de cartó, les trompetes de llauna, els molins de vent, els timbals, etc. Els llibres, per tant, havien de fer el mateix.

Fins que, tot d'una, els llibreters s'acoblaren i començaren d'instalar llurs parades als extrems de les fires. Finalment, aconseguiren d'acoblar-se a la Plaça de la Universitat.

* * *

A les fires de la Plaça de la Universitat acudien, si no tots, la majoria dels llibreters de botiga i encantistes d'aquell període. En recordarem, ara, alguns: l'Olivella, en Fargas, l'Aiguacuit, el Cremallots; en *Quelus*, amb la dona; en Peicasat, amb la seva barba blanca i el seu posat patriarcal; el *Matalasser segon*, antecessor d'en Rubio; en Royo, l'Antoni Castells, en Rosés, el pare Dubà; en Juli, gendre d'en Peicasat; Penella i Bosch; en Granada, el noi Vinyals, en Feliu, en Palau, en Medina, els Millà, en Duran, l'Altés, en Solé, (à) el *Manelet dels ferros*, i l'Adan.

Gairebé tots estaven establerts com a llibreters. En Rosés feia moltes vendes a la Fira. Era,

potser, el que en feia més. Les seves parades eren un formiguer. Dels llibres que hi portava, pocs tornaven a casa seva. Si a darrera hora li'n quedaven alguns, se'ls venia a un company per pocs diners. En Ricard Duran hi anava a vendre obres de teatre. A més de firaire feia de corredor de farines. En Domènec Medina hi venia, amb preferència, obres franceses. Va posar botiga al carrer de Montsió. Després va tenir una barraca a Santa Madrona.

* * *

En Solé, (à) *el Manelet dels ferros*, només acudia a aquestes fires grosses. Fou a començaments de segle. Venia ferros, més o menys antics, i, de tant en tant, llibres. La seva parada era diferent de les de tots els altres firaires. La disposava en forma de botiga, amb prestatges al fons i el taulell al mig. Parava als Encants de Sant Antoni, on era molt conegut dels antiquaris. Es dedicava a treballs de restauració. Feia llumeneres noves, les quals feia passar per velles.

Per les seves mans havien passat antigalles i llibres de valor que comprava a fora. El seu magatzem havia estat visitat per gent de tot el món, aficionada al llibre, tot i que ell no sabia idiomes. En els últims anys de la seva llarga vida es va entaforar al carrer de Viladomat, tocant a Floridablanca, en un local fosc i rònc. Allí va morir.

* * *

La parada de l'Antoni Castells, molt ben endegada, era abundant de llibres escollits. Administrava, mentre anava a les fires, la llibreria Batlle, del carrer de la Palla, car el seu propietari es va tornar orb. S'havia casat amb la filla d'en Mas, el llibreter ex-lampista, també d'aquell carrer. El 1903 va establir-se a la Ronda de la Universitat, a la llibreria que havia estat propietat de Pere Marés, i que subsisteix encara regentada per la vídua i fill d'en Castells.

* * *

En Feliu Montpart, que va tenir llibreria al carrer de Sant Pau, número 41, on, justament, fou l'antecessor de l'Antoni Palau, era, després d'en Rosés, un dels firaires que giraven més. Pel tipus semblava un francès del *midi*. Tenia

una dona molt vistosa que intervenia en totes les transaccions que feia el marit. En quedar vídua volgué continuar el negoci del marit, però no va reeixir.

* * *

En Granada hi acudia amb una parada pròpia i regentant la d'en Penella i en Bosch. Quan va deixar de fer de dependent, es convertí en campió indiscutible de tenir llibreries.

* * *

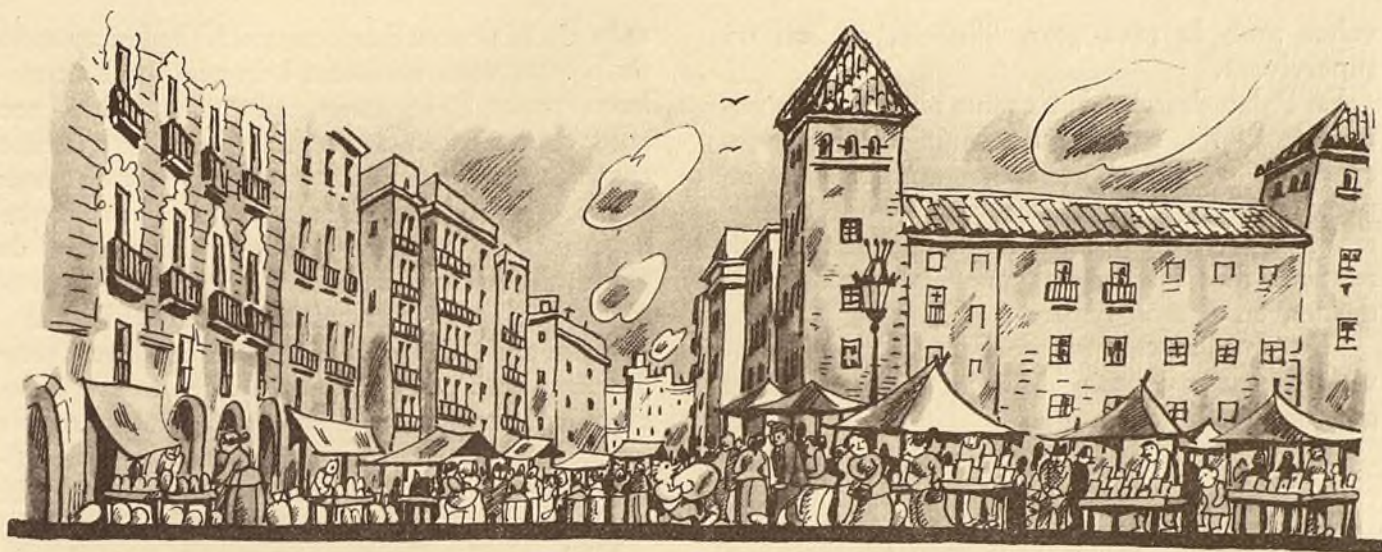
A vegades hi parava l'Antoni Palau, representat per la seva muller i per algun dels nois. Estava establert al carrer del Bonsuccés, en una escala que fou un fogar de tertúlies literàries, per les quals passaren molts joves que després es feren un nom destacat al món de les nostres lletres. D'en Palau tornarem a parlar-ne com cal.

* * *

Als darrers temps d'aquelles fires hi acudia l'Altés, (à) *Roques amb boles*, un dels venedors de llibres més absurds de l'època. El seu record s'ha perpetuat entre els llibreters de vell a través de les seves dites, amb una punta de grotesc. De les obres d'Alarcón en deia *Arcons*; del Rocambole, *Roques amb boles* — d'això li pervenia el sobrenom —; estava convençut que les *opera omnia* eren òperes del Liceu, i del Kempis en deia, tranquil·lament, el *Quint pis*. Tractava els llibres com si fossin una mercaderia qualsevulla. No mirava si hi mancaven fulls o no, ni menys si els volums eren desaparellats. Per a ell tot era bo. Si hi mancaven fulls, els hi afegia, tot i que l'afegitó fos d'un altre llibre. Si el comprador alguna vegada se li queixava, s'encastellava en la numeració, que era seguida — ell ja havia fet per manera d'acoblar-la bé —, i no hi havia qui fos capaç de fer-lo caure del ruc. Va tenir una barraca de llibres al carrer de Còrsega, darrera mateix de la llibreria «L'Arxiu», d'en Joan Baptista Batlle. Era de Reus, i en aquest poble, com diu la dita, manxen...

* * *

Aquestes fires foren suprimides per l'Ajuntament al·legant l'existència del Mercat de llibres de Santa Madrona i el Mercat diumenger de la Ronda. Després ja no n'hi ha hagut cap més.

Els Encants de Llotja o de Sant Sebastià

Es celebraven a la plaça d'aquell nom i pels voltants de Llotja. El 1392, els encants de robes i trastos vells foren traslladats «en lo costat de Llotja a sol ponent», segons consta en alguns documents antics. En les ordinacions dels llibreters, del 1553, es llegeix que hi havia el costum, aleshores, de vendre llibres a la Plaça de Sant Jaume i a la de l'Encant de Mar.

En un llibre de Lluís Pont d'Icart, historiador de Tarragona, datat el 1573, consta que a la casa d'un sastre, o «remendó», de les voltes de Sant Sebastià, va trobar un «llibre en pergamí, escrit a mà, que és una història de Sosomeno presbíter, com la de Titus Livi o del Saballico».

En un altre de Jacint Polo de Medina, el *Museo de las Musas*, es llegeix que és de la casa de la senyora Anna Maria Desplà, abans Ollastres, «sastressa a Barcelona, davant de la font de l'Àngel». Aquesta font estava a la Plaça de Sant Sebastià. El 1725, sota les voltes un home venia «colecciones selectas y moral y elocuencia». Vendre llibres en aquests Encants, doncs, era cosa que venia de lluny.

Funcionaren en aquell lloc fins el 1886, que varen ésser traslladats al passeig de la Creu Coberta, al tros que venint de Sants entrava a Barcelona pel Portal de Sant Antoni. El 3 de setembre del 1896 tornaren a la Plaça de Sant Sebastià, però no varen reeixir. Hi posaren parada de llibres la majoria dels venedors antics.

De tot temps foren uns encants molt animats. Els llibres hi abundaven. No solament hi havia parades arrambades a les parets de l'edifici que havia estat convent de Sant Sebastià i sota les voltes, sinó que també n'hi hagueren al pati del cafè-restaurant «El Nuevo Noé».

La revifalla del 1896 no fou altra cosa, al capdavant, que l'estiuet de Sant Martí d'aquells Encants, molt populars anys abans.

* * *

Hi paraven bastants llibreters. Uns, que no han deixat rastre enlloc. D'altres, el record dels quals tot just si avui es dibuixa. I uns quants que si ens són coneguts és a través del que n'expliquen els llibreters de vell d'ara i del poc que s'ha escrit sobre el tema.

En Llordachs, que els havia presidit sota les

voltes amb la seva gran llibreria, en fou un supervivent.

En Palau descriu els Encants així: «A les parets de Llotja, i per terra, munts de desferres, especialment llibres, gairebé sempre relligats en pergami. Ningú no en feia cas. Temps d'indiferència per a la història de la Impremta! Allí restaven dies i dies, fins que els drapaires els destinaven al molí paperer.

»Davant l'ex-convent de Sant Sebastià paraven els més pobres.» Allà es trobaven sovint gangues autèntiques.

* * *

El més pintoresc de tots els llibreters que hi van tenir parada fou en Josep Codolosa, el qual era més poeta que no pas llibreter.

Hi parava, però, només quan li passava pel magí de fer-ho. I li passava poc. L'obligació no resava per a ell. Era un ocell, no pas de gàbia, sinó de bosc. Li agradava de cantar a la branca que li venia més de gust, i no pas en una de fixa. Haver de romandre estacat en un lloc determinat més de deu minuts — això comptant llarg — l'anguniejava. Els seus nervis, refractaris al lligament, sacsejats per l'espera, l'empenyien, com un vent traïdor per l'esquena, a fugir-ne. Com a contrapartida d'això, s'havia passat els dies, les setmanes i els mesos, per no dir la vida, ensumant pols de llibre vell o remenant pàgines arnades per les parades dels llibreters. O si no, xerrant...

Així ho havia fet sempre. Així ho feia arreu. Als portals de les diverses escales del carrer de l'Hospital en els quals havia tingut instal·lades les seves parades, i als Encants de Sant Sebastià. Hom és com Déu l'ha fet, i aquestes coses no tenen adob.

Acudia, doncs, als Encants una vegada, i en passava tres o quatre que no. Mentre hi era matava més hores manipulant literatures verbals i llançant acudits coents entremig, que no pas negociant.

Fer negoci ell? I ara! De l'ofici, l'aspecte que entenia menys era aquell. Tant, que era d'una incapacitat absoluta per a fer-ne. En ell, fer negoci era la creu, mentre que la literatura era la cara de la seva pesseta psicològica.

Era escriptor, poeta i llibreter. Com a poeta i escriptor, generalment bo. Circulen pel petit

món de la nostra literatura pairal belles mostres de la seva vena de literat i de poeta que ho palesen prou. Recordarem, per exemple, el seu aplec de versos titolat *La imatge de Déu a trossos* com una prova clara, entre moltes, del que diem.

Era, encara, una altra cosa: un solemníssim bohemí. Com a tal, en possessió d'una moral de goma. Al costat del poeta el bohemí, un monument. I el literat, una niciesa; com vulgueu.

Tot i tenir aixopluc ací o allà, i sempre prop la Plaça del Padró, el qual ell, per causes especials, canviava sovint, vivia al carrer. Amb la condició, però, que hi haguessin llibres. Igualment com fan les mosques amb la mel, s'hi havia de posar al damunt i xuclar-los.

Vivia al dia. En llevar-se, tenia normalment les butxaques buides. Al vespre, no les tenia plenes. No sabia, de llevada, on menjaria, ni al migdia ni al vespre, i menys si menjaria; tant li feia. La moneda necessària, poca o molta, segons, que havia de menester per a anar tirant, li havia de caure del cel o de la butxaca dels amics, i de grat o no en aquest darrer cas.

Tota la vida, del dia que va néixer fins que va morir, fou un passar continu la maroma de l'escassetat. Entremig poseu comèdies, versos, literatures diverses i de circumstàncies, premis dels Jocs Florals i d'altres certàmens més modestos, xerrameques interminables, facècies, etc. Damunt aquesta maroma desnivellada es bellugava, o al menys ho semblava així, com el peix a l'aigua. De l'època, com a llibreter, com a poeta i com a home, era un dels espècimens més estafolaris del país.

Sota, un solatge romàntic. Supervivència del romanticisme d'uns quants anys abans aplicat, si us plau per força, car el tarannà, en l'home, és el que mana, a la vida corrent. Per tant, de certa manera, una vida trabucada.

Els deliris literaris el feien caminar dalt d'un núvol. Posat a terra ensopegava o queia. Les conseqüències de les ensopegades havien d'anar a càrrec d'un tercer.

Entre els llibreters de vell d'aquell moment constituïa una nota detonant, àdhuc absurda; però viva de color i divertida molts cops.

Era menut i magre. Portava bigoti, pera i el cabell esborrifat. D'aspecte, un sub-Zorrilla.

Era cordial i alegre. El voltaven sempre, a les parades, als portals i al carrer, grups d'homes,

joves o vells, els quals encantava, talment com si fossin serps i ell el tocador de flabiol adormidor, amb la seva vèrbola picada.

Era vidu i tenia un fill i una filla. El fill, que era pintor de parets, se'n va anar per les seves. La mossa li va fugir amb un mascle. En Codolosa s'ho va prendre amb resignació. Viure sol no l'anguniejava pas gaire...

L'any 1873 tenia una parada de llibres en un portal del carrer de l'Hospital, entre els d'Egipciques i d'en Roig. Després va associar-se amb l'Albert Colom, que en tenia una altra al de les Cabres. La societat va durar poc temps. Per a fer negoci, en Codolosa, en lloc d'un ajut, era una nosa. Finalment, va establir-se al número 40 del carrer de l'Hospital — ell no sabia moure's d'aquest carrer —, en una entrada on hi havia abans, i hi ha avui, una joieria. Als indrets on s'establí penjava el cartell següent:

«El hombre de este portal
hace un negocio seguro;
compra los libros a duro
y después los vende a real.
¿Qué tal?»

És esplèndid. Més d'una vegada, però, resultava una veritat com un temple. Era quan les coses anaven revesses. I hi anaven sovint. Prop el cartell, en un dels llocs més vistents de la parada, col·locava un rètol complementari en el qual es llegia: «El más antiguo vendedor de libros de la calle del Hospital.»

Ara bé: si a algú de nosaltres, suposant que haguéssim estat de l'època, se'ns hagués acudit d'anar a comprar un llibre o únicament a tafanejar papers al seu establiment de davant l'església de Sant Agustí, com hi ha món que ens hauríem divertit. Hi hauríem trobat els llibres, però en Codolosa no l'hauríem vist enlloc. Era que l'havia abandonat a la seva trista sort per anar-se'n a voltar, tot el matí o tota la tarda, per la plaça del davant o per les Rambles, amb un grup d'escoltadors, als quals explicava enfilalls d'anècdotes o de facècies, totes elles viscudes, d'ell i dels altres, ben amanides amb espècies picants, que els feien esclafir. Quan no, els donava veritables conferències improvisades, les quals escoltaven encisats, sobre els escriptors catalans i castellans del moment.

Havia escrit molt per a ell i per als altres. Més per als altres, probablement, que no pas per a ell. Els orbs i els captaires li encarregaven els romanços o les cançons enternidores o esgarrifosos que grinyolaven després pels carrers. Els subpoetes — i n'hi havia, aleshores! — atacats de pruija literària, que és un microbi molt perillós, freturosos de fer-se un nom amb materials d'altri, car no en tenien de propis a mà, i amb unes ganes boges de patumejar, característiques i consegüents de la condició esmentada, li encarregaven comèdies o poesies, les quals feien passar com a seves, pagant-les-hi a preus convencionals convinguts per endavant.

Escrivia a raig fet i allà on fos. Mentre ho feia, no res ni ningú no aconseguia de destorbar-lo. Tant se li'n donava d'escriure al cafè, voltat de sorolls, com a les impremtes, tot i la remor de les màquines.

De les seves literatures treia el que podia. Així, però, que es decidia a editar-les pel seu compte, anava de bòlit. Aquest anar de bòlit li feia perdre diners. I n'hi perdia sempre. Aleshores venien les angúnies. Els plats trencats els havien de pagar els altres; ell no. D'allà on no n'hi ha...

Com que, portat pel seu tarannà fantàstic, avui menjava i demà no, uns bons amics seus, per tal d'assegurar-li les veges, varen determinar de pagar-li, a l'avançada i a mesades, la despesa en una fonda. No era amic de menjar a hores fixes, i aquella obligació li pesava com el plom. Al cap d'uns quants dies, no pas gaires, d'anar-hi, va preguntar a l'amo de l'establiment quina quantitat li havien lliurat els seus amics.

— Tant — li va respondre aquell.

En Codolosa va proposar-li:

— Doneu-me'n la meitat i no tornaré més.

Entesos. Es va embutxacar la moneda i se'n va anar per les seves.

Va escriure molta literatura destinada als certàmens literaris, i va guanyar-hi molts premis. Objectes d'art especialment. Aleshores s'estilaven molt. Just acabats de recollir i, a mitja escala del lloc on s'havia celebrat la festa, ja proposava si els hi volia comprar a sota preu al primer que trobava.

Als diversos pisos on va viure no va tenir mai mobles. Tot el més un catre, una espelma

enganxada en un broc d'ampolla per tal de tenir llum a les nits, una cadira mig desmanegada, si no desmanegada del tot, per a seure, i els llibres, en un desordre apocalíptic, apilats pels recons.

Mantenia, tot i que no disposava gairebé mai de moneda abundant, una colla de gossos. Quan en feia, els donava costelles i talls de bou. Si no, dejunaven, com ell.

En els seus moments més aguts de crisi monetària empaitava els amics. Vol dir que els clavava cops de sabre. Un dels homes que havien estat víctimes més sovint de les seves investides fou en Pitarra. El qual estava ja tip de rebre-les. No gosava, però, dir-li que no, perquè era tímid i, a més, perquè el sabia mossegair. En Codolosa se'n valia. Un dia, entre molts, se li presentà a demanar-li diners. Per tal de vèncer la seva possible resistència li va engegar:

—Si no em doneu alguna cosa, publicaré aquest articlet...

I va ensenyar-li unes quartilles. Era una rebentada d'una obra seva. En Pitarra, una vegada més, va afluixar.

Aquesta n'és una. Heus-ne aquí una altra. La broma, si del que ara explicarem pot dir-se'n broma, va gastar-la a en Salvador Bonavia, pare, que aleshores era jove, estava tarat de literatisme, era de bona fe, encara, i admirava, a més, en Codolosa.

—Estic esbotzat, noi — li va gemegar —. Se m'ha mort la noia i no tinc diners per a enterrar-la.

En Bonavia es va empassar la garrofa i va cuitar a comunicar la trista nova als seus companys del grup «Àpats i Lletres»: en Burgas, el pare Millà, en Pons, en Martí Revoltós, en Valls Clusas, en Givanel, etc. La colla es va commoure. Calia fer alguna cosa per en Codolosa. En parlaren, decidiren de recaptar unes pessetes i les hi lliuraren. Aquell mateix vespre hi havia estrena al teatre Romea, i els components del grup literari-gastronòmic hi varen acudir com un sol home. En un dels intermedis, al saló de descans, trobaren en Codolosa que es passejava molt tranquil. En veure'l varen experimentar una sorpresa enorme. Els va semblar extraordinari, per no dir un altre mot, que hagués tingut humor per a anar al teatre, malgrat la desgràcia que havia sofert.

—I, doncs, la noia, què? — va preguntar-li un d'ells.

—Ah! — va contestar-li en Codolosa —. La noia bé.

Aleshores varen caure del ruc. Als trapelles a vegades els falla la memòria. Aleshores ells mateixos es descobreixen. Li'n van dir de totes, naturalment.

En Codolosa es va enfadar:

—Ah, sí? ¿Us pensàveu que per dues pessetes teníeu dret a fer-me enterrar la noia?

I fou ell qui, al seu torn, aprofitant l'aventatge momentani que li havia donat aquell acudit, els va esbrincar. En Codolosa era així...

D'anècdotes per l'estil en podríem contar un enfilall, car fou inesgotable. Per tant, les deixem de banda. Afegirem que es passava els dies buscant llibres pels encants i que anava a furgar pels domicilis dels seus amics o simplement coneguts.

Fou el primer llibreter que va entaforar-se a les botigues dels drapaires, especialment les de la barriada de Sant Pere, on va trobar veritables joies bibliogràfiques.

Venia els llibres a preus molt baixos. Si els compradors feien el repatani, aviat es donava per vençut. El negoci més bo que va fer en tota la seva vida fou la venda d'unes *Constitucions de Catalunya*, incunable. Va comprar el llibre per deu rals i el va vendre per deu duros! Va parlar amb entusiasme, mentre va ésser viu, d'aquest negociàs.

Va morir el 1898. Amb ell va desaparèixer del món dels llibreters de vell una de les figures més interessants d'aquells temps. De certa manera, dintre el gremi, fou un precursor, car va posar en pràctica pensades que els seus successors han explotat després.

A més de llibreter fou un dels valors literaris autèntics de l'època. El senyor que va redactar la nota biogràfica inserida al *Diccionari Espasa* hi col·locà el següent paràgraf: «El dia que va morir varen callar moltes lires i es deixaren de guanyar molts premis als certàmens.» Com que és veritat, no serà per demés anotar-ho aquí.

* * *

A l'entorn d'en Codolosa i el seu pintoresc, els altres llibreters. Anònims, subanònims, més o menys coneguts, i amb categoria o sense.

Un d'ells *el Matalasser primer*. Installava la seva parada d'esquena a Llotja, a l'angle que formaven els Arcs dels Pintors. Preferia vendre llibres que no pas treballar de l'ofici. Això no és cap mal. Potser, ben mirat, és un bé. A les seves velleses va deixar d'anar-hi.

També hi acudia *el Gravat*. Un home grassó, amb la veu arnada, que tenia llibreria al carrer de Sadurní, davant la Fonda de Tarragona. Venia comèdies castellanes i catalanes. Els volums millors els anunciava a tres rals.

Hi parava l'Enric. Ell i *el Gravat* ho feien a les rengleres centrals dels Encants. Collocaven els llibres damunt de taules i els protegien per mitjà de veles.

* * *

L'Amiguito, que era andalús, també hi parava. Els darrers anys de la seva vida es va tornar molt sord. Anava a les fires i als Encants de Sant Antoni. Es va establir, després, en una escaleta del carrer de Sant Pau, al número 19, prop la llibreria Millà. Fou sempre home de poques ambicions.

* * *

En Melcior Millà — l'avi Millà de debò — hi va començar de vendre llibres. Ex-prestidigitador i gran amic d'en Canonge, havia arreat els jocs de mans i negociava amb el paper imprès. Era un home primmirat, i installava la seva parada amb cura. Hi tenia una secció de cinc cèntims i una altra de deu! Ves si les trobaríeu ara, al Mercat de Sant Antoni i a les barraques de Santa Madrona. Incunables a vuit i a dotze rals, llibres i comèdies a cinc i a deu cèntims. Quins temps aquells!...

Més tard, quan l'avi Millà parava als Encants del carrer d'Urgell, el substituïa el seu nét Angel en la comesa de les mecàniques més pesades de l'ofici, com són muntar la parada, distribuir els llibres, arrossegar el carretó, etc., car aquell ja era massa vell per a realitzar-les.

* * *

En Codolosa, com hem dit, de tant en tant també hi installava la seva. Molt de tant en tant, però. Tot i això, es distreia de fer de venedor de llibres per sentir-se tafaer. Recorria les parades per tal de veure si hi havia quelcom de bo, i,

en aquest cas, arreplegar-ho. Quan no, obria l'aixeta de la xerrameca, la deixava anar a raig fet i convertia la seva parada en un sainet viu. Els escoltadors feien rotllo; ell, ben absent del negoci, completament evadit tant de la compra com de la venda, es recreava desgranant l'enfollall inacabable de les seves facècies i dels seus acudits...

* * *

La figura més popular dels Encants de Sant Sebastià fou el gran Canonge, amb els seus jocs de mans i el seu betum màgic. El betum l'havia inventat ell i feia la pols a tots els altres. Les sabbates, com més velles eren, més noves es tornaven si eren enllustrades amb aquell suc. De la pell més ordinària, en Canonge en feia una dón-gola fina o un xarol selecte en eixamorar-la-hi. Tan bo, que àdhuc ho era per a menjar. Betum i llaminadura combinada, heus-ho aquí. En efecte: davant el grup que escoltava les seves dites gracioses o grotesques amb la boca badada, en feia la prova, que no donava lloc a dubtes. Consistia a agafar-ne una ditada o dues de la capsula, untar-se la llengua, com si fos una llesca de pa i el betum fos confitura, i empassar-se'l. Que n'era de bo! Aleshores era encara més cirabotes que no pas prestidigitador. El cirabotes anava al davant amb el flabiol del betum subalimentari sonant, i el prestidigitador el seguia com una ombra. De tant en tant treia el morro, en feia una de les seves, amb un gran goig per part dels qui feien rotllo, enriolats, al seu voltant, i després s'amagava.

La seva vèrbola estava amarada de gràcia. Els acudits hi saltaven, ça i lla, d'una manera imprevista per part dels escoltadors, els quals arreplegaven completament desprevinguts. Eren com una perdigonada còmica excitadora de llur riure. Hi havia molta gent que anava als Encants únicament per veure i sentir en Canonge, prescindint dels llibres i dels trastos vells. Car ell sol ja constituïa un espectacle. Tast verolat, encara, del que seria després, així que es decidís a exhibir les seves traces i manyes prestidigitatives pels espectacles públics.

Com a artista i com a industrial en Canonge va néixer als Encants de Sant Sebastià. Quan va traslladar-se a la Plaça Reial ja feia el tomb, això és, ja començava d'ésser més prestidigita-

dor que no pas cirabotes. I ja li penjava, al darrera de la persona, una cua virolada feta de popularitat i de simpatia. Com que ell sol faria una història, i és, a més, un afegitó pintoresc d'aquests Encants, no ens allarguem més parlant-ne...

* * *

Els encantistes de Sant Sebastià tenien el costum de guardar els atuells de l'ofici i els llibres en una mena de sots, amb categoria excessiva de magatzems, que hi havia al carrer de Sota Muralla. El qual estava situat, tal com assenyala el seu nom, sota mateix d'aquella. Era brut, pintat amb pols de carbó, i molt solitari els diumenges. Damunt hi havia la muralla de Mar, que era, aleshores, un dels passeigs predilectes dels barcelonins.

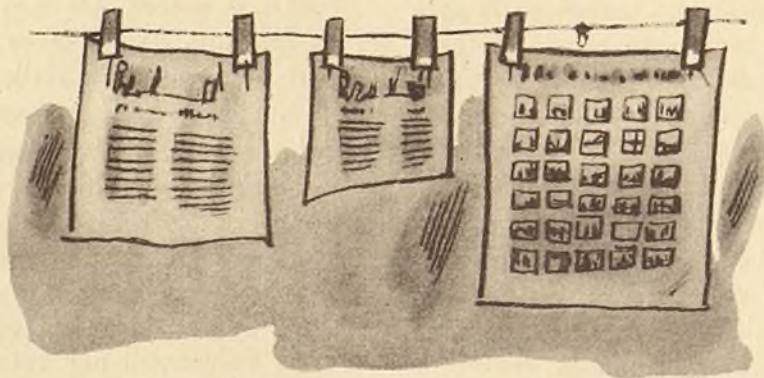
Davant l'edifici del Banc de Barcelona començava una rampa, ampla, que hi pujava. Més enllà, l'espadat de la muralla, els blocs de pedra assotats per les onades, els vaixells que

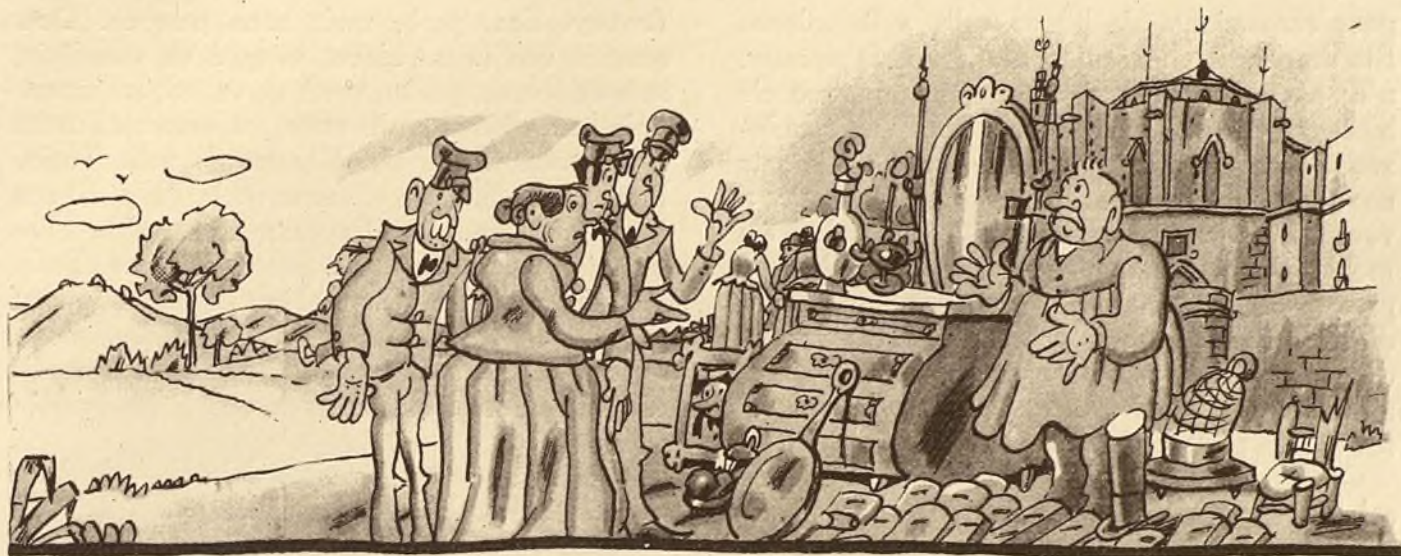
presumien llurs veles blanques o llurs xemeneies rabassudes, la Barceloneta assolellada i el cel blau...

A mig passeig hi havia el pont que comunicava amb la Capitania General, i una mica més lluny, la parada d'un llibreter, isolat en aquell lloc, el qual en Joan Pons i Massaveu va perpetuar en un deliciós article que es publicà a *La Renaixença*, intitulat *El Quicu dels llibres*.

Una cua dels Encants de Sant Sebastià, fet i fet, *el Quicu*. Una parada bigarrada, de literatura *de canya i de cordill*, aquella, situada prop els pescadors, de la mateixa categoria, que es barrejava amb els pals, amb el velam, amb les xemeneies dels vaixells, i amb un fons de cel pur com a marc del quadre. ¿No us imagineu la gràcia que havia de fer?

L'article d'en Pons i Massaveu fou reproduït per en Ramon Miquel i Planas en la seva edició dels *Contes d'un bibliòfil*. Nosaltres ens hem guardat *el Quicu dels llibres* fins ara perquè fes de colofó graciós d'aquest capítol...

La Fira de Bellcaire i els Encants de Sant Antoni

SEMBLA que la primera fira de trastos vells que es celebrà a Barcelona fou aquesta. Per tant, la que va tenir l'alt honor d'aixoplugar els primers llibres vells que foren venuts en públic ací. La que va començar d'acoblar els venedors de llibres, fins aleshores esbarriats, i començà, igualment, a insuflar-los personalitat com a tals. La que els va empènyer, a poc a poc, a convertir-se, de drapaires que eren la majoria, en llibreters. Finalment, la que incubà el comerç professional barceloní del llibre vell. No són pas pocs mèrits per a una sola fira. Val, doncs, la pena de constatar-los.

Tan antiga, ella, que el seu origen no pot ésser precisat. Hi ha qui la troba instal·lada, el segle XIV, pels volts de l'actual Sant Antoni. En Gaietà Cornet i Mas la situa, posteriorment, a l'indret on ara hi ha el carrer del Comerç i el Mercat del Born. «Allà, extramurs — diu —, els drapaires estenien les mercaderies per terra i s'hi feien les vendes públicament.» Alguns historiadors diuen que es celebrava també a l'Es-

planada, a la banda occidental del lloc que després fou el Passeig Nou o de Sant Joan. Vidal i Valenciano, en un dels seus llibres sobre la Barcelona vuitcentista, dóna el nom de Fira de Bellcaire als Encants de Sant Sebastià. En Palau l'aconsegueix, el 1875, als terrenys que envoltaven el que és avui Mercat de Sant Antoni, «aleshores plens de runa i amb desnivells. Entremig, hi havia munts de llibres», escriu.

Es veu, doncs, que la Fira de Bellcaire, al llarg del temps, va passar moltes vicissituds i va sofrir diversos trasllats. El creixement constant de la ciutat l'empenyia cada dos per tres. La Fira es celebrava, llavors, únicament els diumenges i festius. I així es seguí celebrant sempre.

Del 1878 al 1880, que fou quan es va construir el Mercat de queviures de Sant Antoni, calgué urbanitzar aquells terrenys. Per aquest motiu la Fira hagué de traslladar-se a les dues voreres de la Ronda de Sant Pau. Després tornà a instal·lar-se allà on era abans, cap a l'indret de la carretera de la Creu Coberta.

És des d'aleshores que hom comença de saber coses concretes d'aquesta Fira. Abans, de fet, tot són vaguetats. En aquest moment hi havia

pocs comerciants de llibres vells a Barcelona. Els drapaires, en canvi, abundaven. D'aquests, n'hi havia uns cent cinquanta, mentre que els llibreters professionals només eren una quinzena. Eren els primers els que, en ésser cridats en algun domicili particular perquè anessin a veure, i, si de cas els convenia, comprar-los, els mobles deixats de banda, perquè eren vells o bé passats de moda, arplegaven per torna un o diversos sacs de llibres vells. Bé: la major part d'aquells llibres anaven a parar, el diumenge, a la Fira de Belcaire, barrejats amb les desferres que hi portaven els drapaires.

Quan els encants dels dies feiners, que es celebraven a la Plaça de Sant Sebastià, foren traslladats a Sant Antoni, la Fira començà a ésser absorbida pels venedors encantistes i a perdre el seu caràcter drapairístic i àdhuc el seu nom tradicional, car el poble acabà anomenant-la els *Encants del diumenge*.

S'hi venia nou i vell. Hi havia, més que no pas avui, grans parades de robes, mobles i de tota mena d'atuells. Coincidí amb un moment de creixença de la ciutat i això la incrementà. Fou aleshores quan aconseguí la seva màxima popularitat i el seu més gran esplendor. A més de l'atapeïment de parades que hi havia al voltant del Mercat, n'hi havia a les dues voreres del carrer d'Urgell fins a la Gran Via, pels carrers de Floridablanca i de Sepúlveda, pel carrer de Tamarit, per tota la carretera de la Creu Coberta, a banda i banda, i d'escadusseres per la Ronda de Sant Antoni. Eren un formiguer de gent que hi acudia de tots els indrets de Barcelona i dels afores, aprofitant el lleure dels matins diumengers per anar a fer compres.

* * *

D'antuvi hi acudiren, entre altres, amb una parada modesta, els llibreters encantistes *l'Amiguito*, *el Barretina* i l'avi Melcior Millà. Aquest amb les seves invariables seccions de llibres a cinc i a deu cèntims, curosament endegats. Hi posaven parada els llibreters professionals Giganda, (à) *el Navarro*, l'Adan i d'altres.

* * *

També hi anava *l'Aiguacuit*. Hi venia llibres de tota mena i era dels que hi feien més negoci. Era alt i secardí. Tenia la veu grossa i semblava

ferreny. Era, però, molt bona persona. Duia sempre una brusa blava, la qual va substituir, més endavant, per un vestit de vellut; indumentària que, durant molts anys, fou com una mena d'uniforme oficial del llibreter de vell. Tenia, l'any 1890, llibreria al carrer de la Palla. El seu tracte era agradable. Es guanyava la vida i havia comprat una caseta a Sants. Els seus clients l'apreciaven força. Quan el seu fill estava a punt d'entrar al servei, va voler-lo lliurar. Anava, aleshores, una mica just de moneda. Ho explicava a aquells i els pregava que li comprassin llibres.

— Haig de pagar la quinta del noi — els deia. Gairebé tots li'n compraven.

A les seves darrereries va tenir una barraca a Santa Madrona. En morir, la seva vídua va continuar el negoci. Tot i que no sabia de llegir ni d'escriure, comprava i venia llibres com si res.

* * *

El llibreter més popular, tant entre els mateixos firaires com entre el públic, fou en Riera, (à) *Cremallots*. Anava vestit de vellut estiu i hivern. Car allò que guarda del fred també guarda de la calor. Més drapaire, ell, que no pas llibreter, però. Hi acudia amb un carretó curull de llibres, comprats al *Mero* o a un altre llibreter professional a duro el sac, que era el preu normal a l'època.

— A ral la troca!...,

es posava a cridar així que arribava a la parada, mentre buidava el carretó a braçades, bo i escampant els llibres per terra a la bona de Déu.

Aquest crit li sortia com un espinguet de pollastre del recó més pregon del subconscient, on tenia amagatzemat un solatge espès pastat amb els materials acumulats tota la setmana fent de mosso en un magatzem de teixits. Per raó de l'imperi del subconscient esmentat, tractava els llibres de la manera delicada que es desprèn del seu crit.

— A ral la troca!...

Aquest crit, que esdevingué famós, va començar d'ésser escoltat a la Fira de Belcaire, i continuà essent-ho a totes les altres fires barcelonines, als encants, al Mercat diumenger de llibres de la Ronda de Sant Antoni, a les parades de la Plaça de la Universitat i àdhuc a les barraques de Santa Madrona. Fou el crit de guerra

del *Cremallots*, i el va llançar durant tota la seva vida de llibreter.

* * *

En aquesta Fira de Belcaire en Palau va debutar com a venedor, l'any 1897, acompanyat de la seva muller, que era més venedora que ell. En Palau, però, més home de parets que no pas de carrer, tot seguit va instal·lar-se en un portal de la Ronda de Sant Antoni, al costat del petit edifici de les Escoles Pies on es donaven classes als alumnes externs. D'allí no va trigar gaire temps a sortir-ne per establir-se en un altre portal del carrer del Bonsuccés. Com que sempre li ha agradat més fer de recercador que no pas de comerciant, així que va poder va anar-se'n al carrer de Sant Pau, al 41, això és, a la mateixa botiga que havia estat abans d'en Feliu Montpart, i allí el trobareu, encara avui, carregat d'anys, entremig de fitxes i de papers vells, assegut en una cadira que d'un tros lluny sembla una basseta de criatura de bolquers, en cos de camisa a l'estiu i ben embuñat a l'hivern, prenent notes i més notes. Allà hi ha pujat la família, una dinastia dedicada tota ella, sense excepció, al ram del llibre.

Can Palau, avui com avui, tant com una llibreria és una institució. Igualment ho són can Batlle, Bosch i Millà, i van camí d'ésser-ho les llibreries Dubà, Creus i Balaguer, en les quals ja es destaquen els continuadors.

* * *

És possible que hi acudissin altres venedors de llibres, a aquella fira del diumenge. Més, però, que la relació detallada dels que hi anaven — avui difícil d'establir — interessa donar-ne una impressió de conjunt, i això és el que hem procurat de fer.

L'any 1918, amb motiu de l'aplicació de la llei del descans dominical, que obligà a tancar tot el comerç, la històrica Fira de Belcaire, coneguda aleshores com *Encants del diumenge*, fou suprimida de dret. En compensació, els venedors foren autoritzats perquè poguessin parar els dissabtes.

Tal com veurem al capítol corresponent, les parades de llibres vells, acoblades a la Ronda de Sant Antoni, foren l'única supervivència d'aquella fira tradicional. En endavant, l'Ajuntament tolerà, a precari, que els llibreters seguisin parant tots els diumenges.

Els Encants de Sant Antoni

El 19 de febrer del 1879 varen ésser començades les obres del Mercat de queviures de Sant Antoni i les d'urbanització dels terrenys que s'estenien cap a la carretera de la Creu Coberta, on es celebrava, llavors, els diumenges i altres dies festius, la Fira de Belcaire.

* * *

Entre el lloc destinat al Mercat i la carretera de la Creu Coberta hi havia terrenys vagues. A l'entorn, camps de blat i de llegums. Paisatge de raval empeltat de camperol, aquell.

La ciutat, per aquella banda, es badava com una magrana massa madura i devorava els terrenys i els sembrats dels voltants. S'hi bastiren edificis i s'hi començaren de perfilar carrers; s'hi construïren barraques i magatzems de deixalles i hi sorgí un barri comercial.

Al redós del Mercat foren traslladats, el 1886, els Encants de Llotja o de Sant Sebastià. Es celebraven els dilluns, dimecres i divendres. Tenim, doncs, que pels voltants de Sant Antoni tenien efecte, cadascú els dies que els corresponia, la Fira de Belcaire i els Encants.

* * *

El Encants de Sant Antoni es convertiren aviat en un mercat, molt important, de tota mena de gèneres.

Al tros del carrer d'Urgell, a la vorera on hi ha la reixa del Mercat de queviures, es celebrava a primeres hores del matí la subhasta dels «partits» que hi portaven els drapaires, els saldistes i els comerciants que es dedicaven a la compra i venda de tota mena d'objectes, de mobles, de paraments de pisos i de botigues que

plegaven. Els gèneres hi abundaven. Allí anaren a parar biblioteques particulars, bones i dolentes. Hi anaren a raure, també, moltes restes d'edicions fracassades, les quals, finalment, el drapaire havia de portar al molí paperer.

* * *

A darreries del segle passat i començos de l'actual els Encants de Sant Antoni aconseguiren el seu moment culminant. Foren aquells anys en què els barcelonins benestants començaren d'abandonar la ciutat vella per traslladar-se a l'«ensanche». Anys de renovació (?) de les llars barcelonines, els anys de l'estil modernista. Els mobles isabelins, les porcellanes, les estampes romàntiques i les pintures dels nostres mestres del vuitcents havien passat de moda, i així mateix les belles edicions de llibres del segle XVIII i les romàntiques del XIX. Allí, ho recordem perfectament, veiérem menyspreats el *Viaje por España*, de Ponz; les *Galas del Amor*, de Gavarní; *España Sagrada*, de Flórez; *Las Iglesias de España*, de Villanueva; les *Memorias*, de Campmany; *Barcelona Antigua y Moderna*, de Pi i Arimon, i tantes d'altres obres per l'estil, que hom podia adquirir a preus irrisoris. En canvi, es cotitzaven a preus alts les edicions monumentals de Montaner i Simon, sobretot el *Diccionario Enciclopédico Hispano-Americano*, la *Biblia* d'en Doré, la *Divina Comedia*, *Historia del Arte*, *Ecos de las montañas*, etc.

Després, les coses s'anaren posant al seu lloc i calia ja llevar-se de bon matí per a pescar les gangues que poguessin sortir en aquells Encants, car eren molts els qui les empaitaven.

* * *

Durant la primera dècada del nostre segle, molts llibreters de vell solien anar a la carretera de la Creu Coberta, a les quatre de la matinada, a esperar l'arribada dels carros dels drapaires, els quals es presentaven dejorn als encants per tal d'agafar bon lloc. Com que encara era fosc, els busques furgaven les desferres enllumenant-se amb un fanalet que portaven exprés. Qui més qui menys dels llibreters de llavors, tots havien practicat aquella llibreteril busca de cargols. Dels més constants foren en Peraire, (à)

el de les Aigües; en Solé, (à) *Manelet dels ferros*, i darrerament en Valls, (à) *el Manyà*.

* * *

En els primers temps, en aquells Encants paraven pocs llibreters professionals. Hi anaven els provinents dels de Sant Sebastià i algun altre. A les parades anaven a furgar els llibreters establerts en botiga i els aficionats més febreros de pescar gangues. Entre els primers hi feien un vol, cada dia d'encant, en Llordachs; en Mas, del carrer de la Palla; en Palau; l'Herros; en Penella; el senyor Valls, que fou un dels primers corredors de llibres vells; en Vinyals, i en Duran, que sempre anava a la recerca d'obres de teatre.

Entre els bibliòfils, o els simplement aficionats, recordem haver-hi vist com més assidus recercadors el senyor Dalmases, el cerverí; Moliné i Brasés; Jaume Andreu; Bulbena; Amigó; Bertendona; Serra; Bahí, el qual es féu després llibreter; Elies de Molins; Amanci Peratoner; Terrades, i J. Peiró, a qui hom anomenava el jueu perquè colleccionava llibres referents a aquesta raça. Tots els quals hi solien donar un tomb pel matí, de les deu en amunt.

* * *

Hi parava l'*Amiguito*, llibreter encantista, assidu a les fires. Havia tingut parada a Sant Sebastià.

Hi anava, també traslladat de Sant Sebastià, l'avi Melcior Millà. En els seus darrers temps el secundava en les mecàniques de la instal·lació i en la venda el seu nét Angel, que aleshores era un marrec. Es situava al carrer d'Urgell.

Hi posaven parades de certa importància en Giganda, (à) *el Navarro*, i l'Adan. També hi tenia parada *el Barretina*.

Hi començà de vendre llibres en Carbonell, (à) *el Paleta*.

* * *

L'Uson, més conegut per *Joanonus*, també va començar a vendre llibres en aquells Encants. Era tot un tipus. Treballava en un establiment de compra i venda de mobles i de deixalles d'obres que hi havia al carrer d'Urgell, al tros que va del Mercat de Sant Antoni al carrer de

Corts. Va treure, doncs, el nas als Encants a través de la finestra d'un drapaire.

Barrejats amb les desferres i els mobles vells queien a vegades pilots de llibres. L'Uson era el qui els administrava. Fou degut a aquesta circumstància que va començar a negocier-hi. Per altra banda, ja estava tarat de literatisme.

Escrivia versos i altres treballs literaris, en castellà i en català. Havia col·laborat assíduament a *L'Esquella de la Torratxa*. Signava els seus treballs amb el pseudònim de *Joanonus*. Fou el fundador i director del periòdic *El Titella*.

Es féu llibreter professional després de la setmana tràgica, això és, a les darreries del 1909. L'any 1914 va instal·lar-se al Mercat de Santa Madrona. En tornarem a parlar.

* * *

Dintre la primera desena del segle actual, parava al carrer d'Urgell en Pujaló, el marit de la famosa, un temps, segrestadora de criatures Enriqueta Martí, de la qual es parlà molt a Barcelona. Era una mena de Codolosa, per bé que molt rebaixat de sangs. Hi anava amb la seva dona, i en lloc de vendre llibres es tiraven materialment els plats pel cap. Car, molts cops, eren els de l'esmorzar. Constituïen un número grotesc de circ eqüestre fix, que es descabdellava als Encants dels dies feiners i, per torna, els diumenges, a la fira de llibres de la Ronda de Sant Antoni. Tant els venedors com els compradors i el públic en general, ja hi contaven, car tothom s'hi rebentava de riure. A més de llibres negocierava amb estampes, quadres i antigalles. D'ofici havia estat pintor. Els seus companys encantistes, com que era vegetarià, li deien *el Cols i Bledes*.

* * *

Hi va començar també a vendre llibres en Pané: l'incommensurable, i fins — diríem — el *divino* Pané. Quin home! Tots els llibreters de vell d'avui el recorden amb simpatia.

Era bo com el pa de pessic i no tenia res seu. Anava sempre amb brusa i espadenyes, i semblava un taverner.

Feia el negoci a ull. No es fixava en els títols ni menys en els volums que tenien les obres, ni que, a vegades, estaven desparellats. Venia els llibres pel que li'n donaven.

De més a més de la parada del carrer d'Urgell i de la que posava els diumenges a la Ronda, tenia una botiga al carrer Nova d'en Dulce, on feia funcionar un arxiu teatral. Perquè la seva dèria, val a dir-ho, fou el teatre. Amb els anys li havia anat fermentant i li va esclatar tot d'una.

El 1905 li va donar per escriure obres escèniques. D'aleshores ençà les va escriure, una darrera l'altra, sense parar. En aquest sentit fou una segona edició — no pas corregida, ni menys augmentada, però — del pare Millà. Se les editava ell mateix, i, naturalment, també se les venia. Per això, fet i fet, era venedor de llibres.

Havia venut caramels en un cinema del Pes de la Palla, on de tant en tant es representaven comèdies. El bo d'en Pané, empès per la seva dèria dominant, no va parar fins que va entaforar-s'hi. Els caramels li serviren de pretext. Allí va estrenar una de les seves obres, titulada *Escudella de pagès*, que el públic va protestar a mitja representació, cridant:

— Prou escudella!

Poc temps després en va escriure una altra que portava el títol enternidor següent: *El suplici d'una mare*. L'estrena va tenir lloc al teatre dels propietaris de Sant Antoni, que estava situat a la Ronda de Sant Pau, al costat del bar «La Pansa».

Hom sabia que l'obra, tot i que la signava en Pané sol, havia estat escrita en col·laboració amb el fill d'en Sebastià Gomila. Fou una barrilada. A l'acabament del primer acte, el públic, que estava compost, en una gran majoria, d'amics i companys encantistes d'en Pané i que tenia ganes d'armar tabola, car per això, al capdavall, hi havia anat, ultra aplaudir molt, va demanar amb insistència que sortís l'autor al prosceni. En Pané, que no era gens totxo, s'havia adonat del que succeïa a la sala i es volgué justificar del fracàs. Agafant pel braç en Gomila, que es trobava entre caixes, l'obligà a sortir amb ell a l'escenari. I adreçant-se al públic digué, assenyalant el seu col·laborador:

— Aquest primer acte és tot d'ell. Ja li vaig dir que no agradaria gens!

L'explicació fou un èxit.

En Pané féu vida i mort a Sant Antoni.

* * *

En aquests Encants va començar a vendre llibres Josep Torres, el *Papitu*, com li diuen els del gremi. Parava a la carretera de la Creu Coberta; els llibres nets i ben arranats, tal com sempre ha estat ell, i els preus econòmics.

* * *

Hi acudia, posant sempre la parada a terra, un llibreter misteriós, a qui els seus confreres penjaren el sobrenom de *Victor Hugo*, que també van col·locar a en Peicasat, amb una injustícia evident contra d'aquest darrer i molt gratuïtament a favor de l'altre.

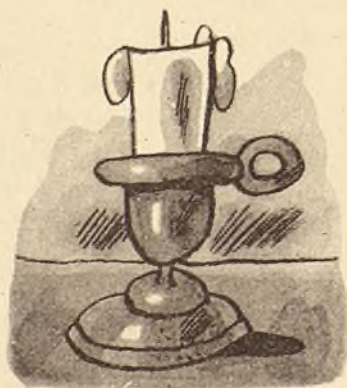
Perquè qui recordava poc o molt el célebre literat francès era en Peicasat, amb la seva barba blanca i rodona i el seu aire patriarcal, i no pas aquell home alt i prim i amb cara de patiment. Més aviat, si de cas recordava algú, era el Quixot.

Aquest *Victor Hugo* falsificat, o gratuït, va aparèixer als Encants pels volts del 1907, al carrer d'Urgell. Tenia pocs llibres i els venia cars. Tot d'una va desaparèixer d'allà. Al cap de temps hi va tornar, però cap a la Creu Coberta. En suprimir-se aquella part dels Encants per urbanitzar el que avui és l'Avinguda Mistral, va posar una parada a la Torrassa, on varen anar a raure una part dels encantistes. L'altra se'n va anar a les Glòries Catalanes.

Va plegar-la i es va dedicar a visitar els col·leccionistes i els aficionats. Adhuc recorria els cafès. Duia una carpeta plena de gravats, d'estampes i de goigs, i els oferia a la gent. La seva barba blanca i el seu posat neulit li donaven l'aspecte d'una ànima en pena. Finalment, va desaparèixer del comerç del llibre tan misteriosament com hi havia vingut.

* * *

D'uns anys ençà, els Encants de San Antoni han perdut, en general, i més encara pel que respecta als llibres, la fesomia d'abans. Avui ja no hi paren els pròpiament drapaires. Aquests ho fan a la Plaça de les Glòries Catalanes i a Collblanc. Ja no s'hi veuen munts de llibres barrejats amb ferralla i tot el que hi anava a raure en buidar les cambres de mals endreços. Ja no és possible fer-hi troballes i pescar-hi gangues com anys enrera. Les parades dels encantistes s'han especialitzat i llurs venedors coneixen el que tenen entre mans. Quant a llibres, rarament hom hi veu res que s'ho valgui. Hi paren encara alguns venedors, però gairebé tots es dediquen al canvi de novel·les, a les revistes de cinema i als quaderns d'aventures. Els darrers venedors amb orientació de llibreters que hi paraven foren en Sardà, (à) *el Gepa*, i els Folch, pare i fill. L'un després de l'altre. Ambdós, avui, traspassats.

El Mercat diumenger de llibres vells de la Ronda de Sant Antoni

A hem precisat abans que els Encants es celebraven tots els dilluns, dimecres i divendres, i la Fira de Bellcaire únicament els diumenges i dies festius. Encantistes i firaires eren una sola mena de venedors que els dies feiners paraven en un lloc determinat i els diumenges en un altre. Tant en els llibreters que paraven els dies de feina com en els diumengers, va començar a dibuixar-se la tendència d'acoblar-se a la Ronda de Sant Antoni, al tros que va del carrer d'Urgell al de Tamarit, i allà es van trobar, gairebé acoblats del tot, en suprimir-se la Fira.

La supressió fou deguda al fet que els botiguers establerts per aquells voltants, alegant que els Encants del diumenge els farien una competència illegal, cas que seguissin funcionant, feren pressió sobre les autoritats per tal que les suprimissin.

Els llibreters de vell, com que no feien la competència a ningú, car gairebé tots els que paraven els diumenges eren professionals establerts en botiga o bé encantistes dels dies feiners, quedaren al marge d'aquella mesura, puix que ningú no pressionà contra d'ells.

Així és com va néixer el Mercat diumenger de llibres vells de la Ronda, que es va traslladar després al Paral·lel i darrerament sota la marquesina del Mercat de queviures de Sant Antoni, on encara dura avui.

* * *

El nombre de parades de llibres va augmentar aleshores d'una manera considerable. Tant, que l'espai de què disposaven per a instal·lar-se va resultar insuficient. Hi acudia, tots els diumenges, una gentada. Hi regnava molta animació i molt brogit.

Sorgiren venedors i llibreters nous. Els uns, aficionats a llegir d'abans, empesos per la dèria; altres, per l'afany de guanyar diners. N'hi hagué que varen deixar l'ofici que practicaven per agafar-se a la parada, i la posaven també als Encants dels dies feiners. D'aquests, cas que el negoci rutllés, passarien a una botiga.

* * *

Dels llibreters que ja tenien botiga hi acudien els Penella i Bosch; en Granada, que aleshores era dependent d'ells, també va anar-hi. Va continuar fent-ho quan s'hagué establert pel seu compte.

Hi paraven *el Cremallots* — amb el seu tradicional crit de «A ral la troca!» — i en Peicasat. També hi parava *l'Aiguacuit*. Hi anava encara l'avi Melcior Millà, que ja havia venut llibres als Encants de Sant Sebastià. Amb la seva parada endreçada, el seu aire senyor, els llibres curosament avariats i les seves seccions, perennes, a cinc i a deu cèntims, ajudat sempre pel seu nét Àngel. No hi mancaven, tampoc, *l'Amiguito*, l'Adan, en Palau, en Rosés, en Royo, en Feliu i algun altre.

També hi parava *el Carter* amb el seu fill, el *Juanitu*, el tràgic, que després va tenir una baraca a Santa Madrona.

* * *

Hi anava el pare Dubà, acompanyat dels seus fills Isidre i Rogeli — en Jaumet era encara molt petit —. Procedia de la Barceloneta i estava establert en una escala del carrer dels Banys Nous. També va tenir botiga al carrer de la Princesa.

* * *

En Carbonell, (à) *el Paleta*, posava parada als Encants dels dies feiners, i el diumenge a la Ronda. L'home no s'estava de res. Comprava els llibres a pes de paper i els venia a qualsevol preu. La qüestió era girar. El negoci és el negoci. La seva dona, que l'acompanyava pertot, era d'un ros que tirava a vermell. Va tenir, a més, una altra parada al portal de la Fonda Igualadina, al carrer de Sant Pau, i una barraca a Santa Madrona.

* * *

Dels llibreters que ja hem ressenyat en altre lloc d'aquest llibre, hi paraven en Pujaló, (à) *Cols i Bledes*, el gran Pané i l'Uson. Al costat d'aquest va formar-se en Valls, (à) *el Manyà*, el qual, abans d'ésser llibreter, havia treballat de manyà al carrer de Sant Geroni. Li agradava molt de tractar amb llibreters. Es féu amic de l'Uson i d'en Palau. Va fer amistat, també, amb l'Adan. Després passà a Santa Madrona.

* * *

Ajudant en Pané, que sempre estava voltat de xicots, varen començar de remenar llibres a la Ronda els germans Caparrós i l'Egea. Allà varen començar també llur carrera de llibreters

els germans Joan i Josep Balaguer. Llur pare, que tenia un establiment al lloc on avui hi ha installada «La Mariposa», en veure que als seus nois els agradava d'anar a tombar per les parades de llibres, va comprar-ne un lot i els en va posar una. Que s'apanyessin! Efectivament, varen apanyar-se, i amb força profit, car ambdós han esdevingut uns bons llibreters.

Fou també a la Ronda on començà d'ésser llibreter en Creus.

* * *

No hi mancava *el Matalasser segon*, antecessor d'en Rubio i inventor dels *Pisodios*: volia dir els *Episodios Nacionales*.

* * *

Hi parava en Blas, (à) *Dinamita*. Allà fou on va fer les primeres armes com a llibreter. A més de vendre llibres es dedicava a la controvèrsia. Fou, uns quants anys, un discutidor formidable. Era la febre proselitista que se l'enduïa. Va establir-se, després, a les barraques de Santa Madrona, i darrerament al carrer d'Aribau — encara hi és avui —, sota una gorra musca, enganxat a una punta de cigarreta de paper, i on s'ha convertit en propietari, no menys que d'un Castell dels Tres Dragons autèntic — el castell i els dragons, clar —, situat a la carretera de Magòria.

En Blas, que era home d'idees avançades i coents, hi venia literatures enceses. D'això li pervé l'apellatiu alarmant que li penjaren entre cap i coll els sorneguers dels seus companys. En el fons, bo com el pa tou. L'exaltament per fora i la bondat per dins.

* * *

A la Ronda es va fer també llibreter el pare Folch. Volem dir en Sebastià Folch i Pagès. Era una mica poeta i molt curt de vista. Havia fet de caixista a la impremta de «L'Avenç». Tenia bon tracte i venia barat.

Hi anaren molts d'altres venedors, aleshores poc coneguts, que després passaren al Paralel.

* * *

Aquells Encants diumengers de llibres varen coincidir amb un dels períodes més assenyalats del progrés del comerç del llibre vell a Barce-

lona. El llibre antic ja anava més buscat. Els bibliòfils de l'època, i n'hi havia que eren molt fins de nas, aixecaren la llebre i feren obrir, de retop, els ulls als venedors. Va caldre, doncs, que aquests aprenguessin l'ofici. El valor material del llibre va anar augmentant, ja que hi havia més aficionats i, per tant, més compradors. Aquesta darrera circumstància va contribuir molt a la transformació de certs venedors ocasionals en llibreters de professió.

Les parades, per altra banda, estaven més ben avariades, eren més vistoses i resultaven, en conjunt, més atractives. L'hora de no estendre els llibres pel sòl encara no havia sonat, però estava al caure. El llibre havia aconseguit carta de ciutadania al país i estava a l'abast, ja, dels estaments populars.

Fou un moment, aquell, molt favorable a

l'expandiment del llibre. Propici, a més, a l'eclipsió ufana del seu comerç.

* * *

De mica en mica, la major part dels llibreters establerts en botiga, cansats del treball dels dies feiners, deixaren d'anar a aquells Encants del diumenge. En els seus darrers temps estava format gairebé només per encantistes purs i per una gran munió de venedors circumstancials de llibres.

Com que cada vegada hi anava més gent a vendre, a comprar o a badar-hi, i no es podia donar un pas per la vorera on hi havia les parades, els veïns es van queixar. A proposta d'un regidor, l'Ajuntament va acordar de traslladar-les al Paral·lel. Es féu així l'any 1920, després de la Fira dels Reis.

El Mercat diumenger de llibres vells del Paral·lel

L'any 1920, després de la Fira de Reis, el Mercat de llibres vells de la Ronda de Sant Antoni es va passar, amb armes i bagatges, al Paral·lel... perquè l'hi obligaren. Per la seva voluntat ell no s'hauria pas mogut d'aquell lloc, on es trobava com el peix a l'aigua.

En fou bandejat, per bé que de bona manera, car, segons es va dir, armava massa xivarri. Essent així, no deixava dormir tranquils, els diumenges al matí, els veïns d'aquell indret menestral. Això era terrible. Amb el xivarri s'hi barrejà, a més, una llei de competència, la qual va acabar de fer el pes.

De primer antuvi, al Paral·lel hi hagué una vintena de parades. Aviat augmentaren fins al centenar. Va arribar a haver-n'hi unes cent cinquanta.

* * *

El Mercat començava a la vorera del lloc on hi ha el «Xicago», això és, al peu de la Bretxa de Sant Pau, i tirava Paral·lel amunt. Hi hagué

un moment que les parades gairebé arribaven fins a la Creu Coberta. La qual cosa dóna una idea exacta de la importància que va assolir.

Hi abundaven els venedors diumengers, els quals es renovaven contínuament. Entre aquests en va haver que hi clavaren l'àncora. Amb tot, molts d'ells no arribaren a ésser llibreters complets. D'altres es cansaren i deixaren d'anar-hi.

Hi acudien drapaires, que arrossegaven, amb el carro i el burret típics, els llibres que hi portaven.

Hi feien cap alguns llibreters professionals, els quals acabaren abandonant-lo. Hi predominaven els venedors diumengers i els circumstancials. Entre aquests darrers hi havia obrers que provaven de barrejar l'afició que sentien pel paper imprès amb una llei de profit immediat. S'havien adonat de l'existència d'uns subjectes que comerciaven amb els llibres, dels quals, tot negociant-hi, en treien el suc, i volien fer com ells. Allò que no es prova no se sap. Si reeixien o no, és un detall que no coneixem. Per altra banda, no és de la incumbència d'aquestes ratlles escatir-ho.

Hi havia dones que feien igualment que

aquells joves. Ben segur que amb la mateixa sana intenció que ells. No sabem tampoc si s'hi defensaven. Ens interessa únicament assentar el fet, amb mires a amanir amb una punta de pebre feminista aquest Mercat.

Hi anaven venedors ja coneguts; uns, dels Encants de Sant Antoni, i tots els que ja paraven el diumenge a la Ronda, com també algun botiguer.

* * *

Aquest Mercat tenia caire popular. S'hi venien publicacions modernes de tota mena i de poc preu, i hi anaven a parar tots els saldos de les editorials. Les obres de Blasco Ibáñez, d'Emili Zola i els volums de la col·lecció popular, a pesseta, de can Sempere de València s'hi feien dir sí senyor.

El moment, aleshores, era exaltat, i s'hi havia de conèixer. Per tant, s'hi venia molta literatura d'aquella que té com a objecte únic encarrilar els homes vers un món, nou de trinca, on regnin fraternalment la veritat i la justícia. Si no era així, no hi havia res a fer. Perquè del vell estava demostrat i redemostrat que només servia, si de cas servia per a alguna cosa, per a complicar fins a l'absurd la vida dels homes. Aquesta mena de literatura s'hi venia com pa beneït. També s'hi venia molta sicalipsi.

Venien després els *Siete Niños de Écija*, el *Nick Carter*, *Simbad el Marino o el Pirata* — tant li fa —, *Dick Navarro*, *el terror de las praderas*, i alguna altra cosa més, totes elles exacerbadores de les imaginacions a mig raspallar. Els deliris socials i els exaltaments aventurers són com tap i carbassa; sempre van de bracet.

S'hi venien molt les novel·les grosses de can Sopena. De les quals hi havia parades plenes a vessar.

Hi abundaven les anacròniques novel·les anomenades *per entregues*, avui desconegudes de la gent i oblidades injustament pels aficionats a la lectura. És una llàstima, perquè resultaven molt divertides. Si ara tornessin a circular, hi hauria qui se'n lleparia els bigotis. Enquadernades, i de dos, tres i fins quatre volums, car eren allargades o escurçades a gust del consumidor, o sigui del públic. Si aquest picava, hom les estirava, com si fossin de goma, fins a l'infinit. Si no, l'editor les matava de seguida. Eren es-

crites a raig fet per don Luis de Val i un no menys don Rafael del Castillo, entre altres; veritables genis, aquells, en la manipulació d'aquest gènere literari truculent.

Al seu temps acompliren una tasca social lloable: la de fer plorar a cor complet les porteres, les noies per merèixer i, sobretot, les donzelles que ja havien perdut les esperances de maridar-se; tres estaments considerables de la societat. Les llàgrimes solen treure els mals humors dels dintres de les persones i les amanseixen una mica. A les darreres, especialment, els estovava la cotna, que ja se'ls havia tornat dura com la de la cansalada viada, dels sentiments, i els feia sortir al defora, ben amarat de llàgrimes, i per tant aigualit, el verí que sempre porten al cos. Aquesta literatura, aleshores, ja començava d'anar de baixa.

S'hi venia, també, molta *morralla*, que vol dir literatura del pilot.

Hi havia abundància d'especialistes acreditats en la venda de gènere apte per a tots els gustos i anivellat amb totes les butxaques. Segons què volien, els compradors ja sabien on havien d'anar a raure, i àdhuc del mal que havien de morir.

* * *

Fou un planter de llibreters. D'allà, en efecte, varen sortir-ne una bona colla. En Mallafre, per exemple, en fou un. Va deixar-hi, amb aquella alegria, la llima i el martell, car era mecànic.

* * *

En Leandre Caparrós, l'home de les botigues innombrables — hom, en pensar-hi, arriba a perdre el compte de les que ha tingut a les mans —, hi va posar grans parades. Ja havia començat a vendre a la Ronda, davant de can Llofriu. Al Paral·lel hi va perdre l'agre.

* * *

L'Edreida, que avui és el cap de la secció de compres de la Casa del Llibre, i que en aquell temps era una criatura, s'arriscà a posar-hi una parada modesta de revistes il·lustrades. La provatura li va reeixir i es va veure amb cor de llançar-se de ple, més ençà, al ram del llibre, que és com una mar. En la qual, per tal de poder navegar amb tranquil·litat, cal saber d'en-

graprar bé els remes. Si no és així, hom s'hi nega. Ell en va aprendre al Parallel.

* * *

En Masegosa hi va començar la seva carrera de llibreter. L'afició ja hi era. Unes revistes, ilustrades igualment, o còmiques, i baratetes a més, per a començar i a tall de tempteig, i després el llibre de debò. Va començar com un de tants i acabà essent el president, gairebé vitalici, de l'Associació de llibreters de vell del Parallel.

* * *

En Joan Balaguer fou un dels assidus d'aquest Mercat. Hi guarnia unes parades enormes, amb una superabundància de llibres que encantava. Era dels que hi feien més negoci. L'any 1933 va comprar les existències del magatzem de can López, que estava situat al carrer de l'Olm, on aquesta casa editorial també tenia la impremta. Segons sembla, les múrries s'havien entaforat a la Societat General de Publicacions, i allà va anar a buscar-les, després d'haver-les ensumades de lluny, el perdiguer d'en Balaguer. Aquell mateix any va associar-se amb en Pellicena, amb el qual posaren una llibreria al carrer de Claris, número 20. La varen batejar amb el nom, un xic literari, de «Fira del Llibre». Es separaren al cap de dos anys. En Pellicena va establir-se sota les voltes del Parallel.

* * *

En Marianet Millà, home menut i carregat de barriles, especialista en quadres rebons i en músiques encara millors que els quadres, que ja és dir, hi va tenir parada. Fou un dels llibreters parallelistes més acèrrims. Aleshores ja ho veia tot barroc. El barroquisme, que li ve del néixer, és un dels trets més acusats del seu tarannà. Se'n va anar a Santa Madrona i allà s'ha quedat.

* * *

En Porter, llibreter internacional, també va tenir-hi parada. Baixant de Sants, on vivia, i després d'haver comprat la biblioteca d'un metge que havia dimitit el càrrec de liquidar malalts per liquidar llibres. Estava composta d'uns deu mil volums. Els bons se'ls va vendre a casa seva mateix, als aficionats i als entesos. La resta

la portà al Parallel. Hi féu moneda. Després va comprar els llibres d'en Bonay i es féu llibreter professional.

* * *

En Rubio, (à) *Matalasser tercer*, hi féu les seves primeres armes com a llibreter. Allà va llançar de revés les vares que serveixen per a estovar la llana, i allà l'hauríeu trobat barallant-se amb els *Sopenes* — l'especialitat de la seva parada —, amb els parroquians i, sobretot, amb els preus dels llibres, els quals tenien la rara virtut d'atabalar-lo.

—En cada *Sopena* que venc perdo quinze cèntims — deia —. Però em salvo perquè en venc molts (!).

Del Parallel va anar-se'n a Santa Madrona, com a propietari d'una barraca. Després va comprar a en Leandre Caparrós una de les moltes botigues que aquest ha guarnit: la de la Rambla de Santa Mònica.

* * *

Hi pararen els *dos Mauccis*. Ja ho havien fet a la Ronda. Eren parents i hom els anomenava així perquè l'un estava d'empleat en aquella editorial. Hi venien llibres, a duo, de l'editorial esmentada i de tota mena.

* * *

En Fàbregas, aquell home tan remenut a qui hom va penjar, per això, l'apel·latiu de *Pam i Mig*, també hi anava. No tenia botiga. A vegades, però, tenia llibres. Els llibreters, que ho sabien, anaven a furgar la seva parada. De tant en tant hi trobaven alguna ganga. Era actiu; però era més bellugadís encara. Amb el negoci barrejava discursos, als quals era molt aficionat. Fins fa poc encara parava a Sant Antoni. Ara no hi va.

* * *

El Malafè, que només ho era de nom i encara gràcies, car era una excellent persona, ja havia parat a la Ronda. Al Parallel venia llibres de text. Era la seva mania; i aquestes, en col·laboració amb les necessitats de la família, fan bellugar els homes. No era llibreter professional. Es defensava les garrofes a can Bassa i Pagès, on treballava com a enquadernador, i s'ajudava venent llibres els diumenges.

* * *

Hi tenia parada el Quimet, que venia igualment de la Ronda, com *el Malafè*. Havia estat un dels venedors d'encants més antics. Era de la flamarada, si bé, per tal de no anar de través amb el seu nom, que és manso, era dòcil com un xai. També hi venia llibres escolars, com el seu company.

— Mireu: la humanitat és això... — deia.

I assenyalava l'empedrat. Volia dir que tots els homes som iguals. Heus aquí l'empedrat aplicat a l'anarquisme. La seva, era, doncs, una humanitat empedrada.

Vivia en un entresol que tenia un metre i mig d'alçària. No gastava gas, i per tenir llum aprofitava la claror que li entrava al pis des d'un fanal. El seu anarquisme era empedrat, però anava a les fosques.

* * *

De venedors de llibres vells, al Paral·lel, n'hi anaven més. D'alguns, com en Loza, en parlarem en altre lloc. Mentrestant, farem una petita pausa i l'aprofitarem per referir-nos a un personatge, el record del qual, com que ens ha vingut a la memòria ara, no volem deixar refredar.

Els venedors d'aquest Mercat l'anomenaven *el Compta Pedres*. Era empleat de l'Ajuntament i tenia al seu càrrec el repartiment equitatiu de l'espai de terreny que pertocava a cadascú per tal que pogués instal·lar-hi la seva parada.

Comptava, no pas per pams, ni a metres, sinó per pedres. Tantes pedres, tant de lloc. Ara bé: una pedra no és un atuell massa exacte. Comptava, doncs, l'home, l'espai de terreny per pedres a consciència... i l'escurçava o l'allargava a gust o a disgust del consumidor — en aquest cas el llibreter —, segons si aquest li donava o no propina.

Mentre i tant el Mercat de llibres va celebrar-se al Paral·lel, ell fou l'àrbitre, si no dels destins dels llibreters — això, evidentment, hauria resultat excessiu —, al menys dels de llurs parades, les quals feia anar allà on li passava pel magí, d'acord amb el volum de les propines probables.

* * *

Com hem dit, *el Compta Pedres* fou un personatge de categoria al Mercat del Paral·lel. N'hi

hagué, però, dos més que l'estalonaren. Tot i no ésser de carn i ossos, també s'hi feren populars. Tant, que encara avui, entre els llibreters de vell, se'n parla sovint.

Ens referim al carro d'en Bahí i al carretó de can López. El llibreter i alhora inventor de la pasta meravellosa per a tapar estrips de la roba que fou aquell, tenia dos gendres: en Juli i l'Eroles. En morir el sogre, en Juli va heretar una part dels seus béns, que consistien en llibres i pergamins. Heretar-los i sentir frisança de negociar-hi va ésser tot u. La qual frisança el va empènyer al Paral·lel, dos o tres diumenges, amb un carro ple de gènere. El carregament d'un d'ells li va comprar per cent duros, clavats, en Leandre. Avui valdrien, al menys, dues fortunes. Ah!, i com la pressa, els pergamins i el profit són uns subjectes que no es compaginen!

El carretó de can López, per la seva banda, hi va acudir tots els diumenges durant un any llarg. Hi portava munts d'obres d'en Rusiñol, d'Apelles Mestres, d'en C. Gumà, els *Singlots Poètics* d'en Pitarra, *Lo Tros de Paper*, *El Noi de la Mare*, *El Carnaval en Barcelona*, d'en Clavé, etc. Els fons d'aquella editorial varen anar arrossegats pel Paral·lel. La major part d'aquesta literatura avui val bastant de moneda.

Un cop trets els llibres del carretó, que eren engrapats a l'aranya-estira cabells pels compradors, els munts es convertien en piles, i creixien. Semblava que les inflessin. Els llibres eren venuts a ull, segons l'alçada que tenia la pila. Es pot calcular que foren valorats, si fa no fa, a duro el pam, com els terrenys per a edificar, quan aquests eren venuts a preus enraonats.

Els llibreters s'hi aprofitaven de valent. Els compradors aficionats, no tant. A aquests, en el moment de les empentes, els manca l'estratègia i l'art del professional d'engrapar al vol el llibre interessant que cau a les parades. Per als primers, allò fou una festa major del llibre com una casa, i de durada a més. Si hi anés ara!...

* * *

Tornem als venedors de llibres? Fet. I diguem que el pare Dubà, amb els seus fills, també hi parava. Al costat, justament, d'en Leandre. Era un dels venedors més antics. Venia de les fires, de la Ronda, de les barraques... Va morir l'any 1923, al peu del canó dels llibres.

* * *

En Rodés, (à) *el Vidrier*, començà, aleshores, a vendre llibres al costat dels hereus Dubà. L'Uson, o *Joanonus*, també hi féu cap. Al darrera d'en Joan Balaguer, l'home de les grans parades, car estava d'encarregat seu a la llibreria del carrer de Muntaner.

* * *

En Josep Torres, que pervenia dels Encants de la Creu Coberta, també hi anava. Va arrencar-se després a l'entrada de l'escenari del Liceu, que està situada a la Rambla del Mig, prop el carrer de la Unió. D'aquella va saltar al carrer d'Aribau, allí on està establert avui.

* * *

Hi acudia el pare Folch, amb la seva dona i el noi. Hi parà una temporada en Buisan, (à) *el Mestre*. D'aquí va traslladar-se a les barraques. Havia tingut botiga a la Baixada de la Presó i al carrer de Sant Honorat.

* * *

El pare i fills Badia també paraven al Paral·lel. Havien tingut una barraca al carrer de Mendizábal i després es van establir en una entrada del carrer de Sant Pau, davant l'Hotel d'Espanya. Darrerament tingueren botiga al carrer de Boters.

* * *

El Nandu hi parava igualment. Venia de la Creu Coberta. Ara posa parada als Encants dels dies feiners a Sant Antoni i als del diumenge. Va començar de remenar paperassa al costat del pare Dubà, car l'ajudava quan aquest anava a vendre llibres a la Ronda. *El Nandu* fou l'inventor d'un nou sistema de compra i venda. Posava retolets als llibres, fent constar el preu a què els venia i el que en pagava un cop llegits. El sistema, bo teòricament, fou catastròfic per al *Nandu*, car a l'hora dels reintegraments esclatava el drama.

* * *

Hi paraven molts d'altres venedors, que avui ho fan sota les marquesines de Sant Antoni, i moltíssims més, esporàdics, que hi van passar com meteors.

* * *

El Mercat de llibres vells del Paral·lel fou de to popular en doble. Això és, quant al llibre i a la gent que hi acudia.

Hi compareixia, xano-xano, tots els diumenges, a més dels assidus de la Ronda, un nombre imposant de barcelonins. Anar-hi constituïa, per a molts d'ells, un espectacle més. Succeïa, però, que si una vegada tan solament un d'ells s'engrescava amb un llibre, atret pel títol o pel seu argument, que era explicat per mitjà del dibuix suggestiu de la coberta, i el comprava, ja havia rebut del carpó. El diumenge següent hi tornava. A poc a poc s'aficionava a llegir i acabava essent un parroquià més del Mercat.

La barator dels preus era també un esquer que contribuïa a pescar llegidors i aficionats al llibre. Ja hem dit en altres llocs d'aquestes pàgines, i ara ho repetim, que dins els llibres, ben amagat en un recó pregon d'aquests, hi ha un tòxic, que és de la mena dels incontrolats. Aquell qui l'ensuma només unes quantes vegades, no pas gaires, ja no fa res més de bo en tota la seva vida. El tòxic esmentat té cops amagats. Salta damunt la seva víctima, des dels llibres, com els gats en veure les rates. És a dir: quan menys t'ho penses, i a traïció, per torna.

En complicitat amb els llibres funcionaven els cacauets i les avellanes, torrades o no; els vermut amb olives, amb patates o amb *almejas*; les orxates, les gasoses fresques, els *carajillos* carregats, els mítings radicals i les sessions-vermut matinals de l'opereta.

A l'hivern hi feia, de més a més, un sol tebi, talment un bany maria, que ressuscitava els morts i que revifava els vius. Tots aquests ingredients, que actuaven amb una sincronització perfecta, falcaven aquell Mercat de llibres vells.

El llibre barat, la revista il·lustrada — *Blanco y Negro, Nuevo Mundo, Vida Galante, Mundo Gráfico*, etc. —, l'opuscle explosiu, la literatura fulletonesca, els llibres de can Sempere de València, els de can Maucci i els de can Sopena s'emportaven les preferències dels compradors.

El fet que s'hi vengués una gran quantitat de literatura redemptora s'explica per la raó que la dolça Barcelona d'aleshores es va sentir trasbalsada per les teories més avançades. Era la moda del moment. La patírem, de prop o de lluny,

tots els barcelonins. Ja és sabut, i potser no caldria dir-ho, que Barcelona és una senyora que es deixa arrossegar fàcilment per les modes. Per les de caràcter social, si de cas són arravatades, més que per cap altra. Quan li agafa l'atac no hi ha qui l'aturi. Deu ésser pel que li sembla que tenen de coents. Barcelona, que en moltes coses és més múrria que la tinya, en aquestes és d'una ingenuïtat gairebé lirona.

¿Què havíem de fer, doncs, els barcelonins, sinó deixar-nos portar per aquella febrada i anar a buscar, per tant, tots els diumenges, abans de retre culte solemne a l'arròs de ritual i a l'hora del sol — aliment del cos —, el de l'ànima que ens aguanta, una mica més amunt del Gran Cafè Espanyol o del teatre Soriano?

Si no ho haguéssim pogut fer, hauríem trobat, en arribar a casa nostra, que l'arròs era massa covat, i fins i tot hauríem fet morros a la pròpia.

* * *

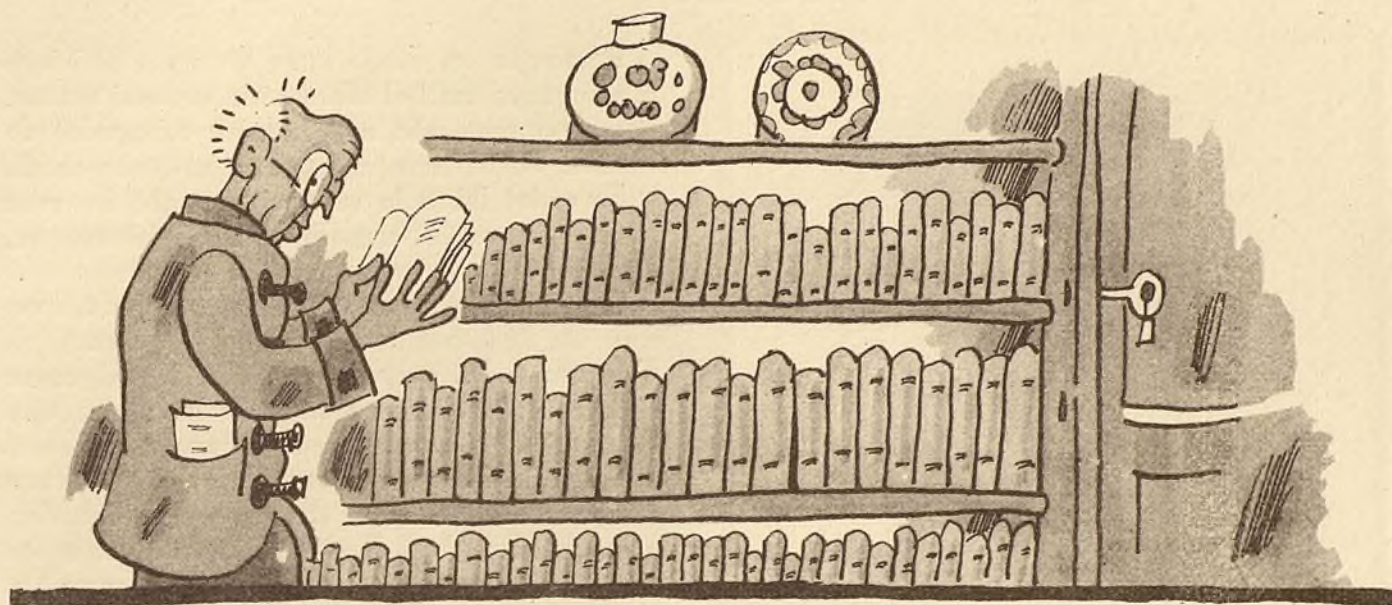
Cap el 1930 es va començar de parlar del trasllat del Mercat de llibres vells del Paral·lel a l'entorn del de queviures de Sant Antoni.

Hi fou traslladat l'any 1936. Les causes que el motivaren foren que al Paral·lel no hi cabia, car havia crescut massa, i el tros de vorera que ocupava, tot i ésser bastant espaiós, li venia estret; que amb l'animació i el moviment que hi regnaven els matins dels diumenges hi anava enganxada una cua, inevitable, de xivarri, i que hi havia hagut queixes, per part del veïnat, com ja havia succeït abans a la Ronda.

Cal comptar-hi també, car hi féu el seu pes, la conveniència dels venedors de poder romandre sota la marquesina del Mercat de Sant Antoni. Una cosa és haver de parar el sol o la pluja amb l'esquena, i una altra molt diferent estar sota cobert. Fou aquest seguit de circumstàncies, degudament acoblades, allò que motivà el trasllat.

El Paral·lel va perdre un dels seus atractius diumengers. Quan els llibres varen desaparèixer de prop seu, es va enyorar una mica. Després va revifar-se. Ja s'hi havia avesat. En canvi, els voltants de Sant Antoni, que s'avorrien molt, varen alegrar-se qui-sap-lo. I l'una cosa va per l'altra. El món és un pèndol...

Els llibreters professionals d'avui

AVUI els llibreters de vell i llurs botigues són una cosa molt diferent del que eren abans. Tenen un altre aire. En general, el llibreter coneix millor el llibre, i les seves botigues fan més goig, àdhuc n'hi ha de luxoses. Per altra banda, en funcionen un nombre molt superior al del segle passat i començos del present.

* * *

En l'actualitat els llibreters poden ésser dividits en tres grups. Cada grup té una manera peculiar de moure's dintre el negoci. Hi ha aquells als quals, per damunt de tot, domina l'esperit comercial, que es palesa en la pruija de voler vendre de totes passades i com més millor. Són els que no arriben mai a ésser llibreters en el sentit noble del mot. En canvi, es situen fàcilment i no triguen gaire a fer moneda. Més que no pas llibreters, són venedors de llibres. De la mateixa manera que practiquen aquest negoci, podrien haver-ne conreat un altre i reeixirien

igualmente. L'amor al llibre, per a ells, no compta gaire.

Al seu costat hi ha els que, tot i estimar-los molt — i qui sap si és per això —, esdevenen uns somnatriutes absolutament ineptes per a negociar-hi. Són la contrapartida dels anteriors. La cara de la pesseta els uns, i la creu els altres. Breguen tota llur vida amb els llibres, i s'hi fan més savis que rics.

Finalment, hi ha els que posseeixen la condició subtil de saber equilibrar ambdós elements. Que saben negociar amb els llibres amb amor i dignitat, que els tracten amb tots els miraments i no pas com a una mercaderia qualsevulla; però que, tot i això, toquen de peus a terra.

Aquests darrers són els autèntics llibreters de vell. Val a dir una cosa: són, naturalment, els que van més escassos.

En aquest capítol sobre els llibreters d'avui n'hi ha de tots. Els hem barrejat a posta per tal de no personalitzar les diferenciacions. Això ho deixem a criteri del lector. Vegeu-los a continuació.

Antoni Palau i Miquel Palau

És una institució del ram del llibre. En el gremi és una autoritat, reconeguda i acatada per tothom. I guanyada a pols. Començà modestament. Les seves activitats han estat diverses i efectives. És un expert del llibre. És bibliògraf. Ha editat catàlegs. És autor del *Manual* del llibreter, que ha esdevingut obra imprescindible als professionals. Ha publicat obres de teatre i d'altres gèneres i, a més, unes memòries interessantíssimes.

Ressenyar en detall totes les seves activitats relacionades amb el llibre seria un mai acabar. Per altra part, són a bastament conegudes de tothom. Renunciem, per tant, a fer-ho en detall.

Fora del llibre la seva vida també ha estat molt bellugada. I empalmada, gairebé sempre, amb aquell.

Començà per caure a Barcelona de petit, i veïnt de Montblanc, una vila de la banda de Tarragona. La caiguda va tenir lloc al carrer de Picalqués. Féu d'aprenent de lampista. Agafà afició a la lectura i a la música. Soldava el que fos i rodava per can Puig, de la Plaça Nova; per can López, de la Rambla del Mig, i per la Fira de Bellcaire. Comprava totes les comèdies que podia. Després, si era possible, les representava. En una bòbila o en una rebotiga; tant li feia.

Féu d'aprenent de llibreter, de joier, i tornà a fer de lampista. Fins que va casar-se. Empès per les circumstàncies i per la dèria es llançà a fer de llibreter i posà una parada als Encants.

Féu excursions. En doble, això és, fent-les i escrivint-les. Redactà *Els Amics Tintorers*, òrgan de l'entitat del ram. Publicà, l'any 1896, *El Año Artístico y Literario*, com a una continuació dels articles de Josep Ixart.

En llançar-se als llibres, ho féu a base de la biblioteca que havia pogut reunir amb els seus estalvis. S'establí com a llibreter professional en una entrada de la Ronda de Sant Antoni. Començà d'assistir a les fires. Va traslladar-se a un portal del carrer del Bonsuccés. Vivia en una botiga del carrer de Vistalegre. Al de Bonsuccés va començar de publicar el *Teatro Antiguo y Moderno* i la *Biblioteca Clásica*. Presencià, allà, l'infantament de la revista *Juventut*.

L'any 1905 va establir-se definitivament al carrer de Sant Pau. Parava, a més, a la Plaça de la Universitat. Va tenir, també, barraca a Santa Madrona. La menava el seu fill Antoni.

El seu *Manual* és un llibre tècnic, molt apreciat dels llibreters. Les seves memòries constitueixen una estampa molt interessant de la Barcelona de les darreries del segle passat i dels començos del que som. És un document de primera mà, farcit de dades sobre els llibreters de l'època.

La seva botiga del carrer de Sant Pau ha estat un fogar de tertúlies. Per aquella casa han

passat la major part de les figures més destacades de les lletres i de la bibliofília del país, i àdhuc de fora. Ha mantingut una relació seguida amb molts llibreters de l'estranger.

A tots els seus fills, de dret o de revés, també els ha encomanat l'ofici.

Nat el 67, ara té vuitanta anys. Dintre la seva còrpora magra encara crema el llumet de la joventut, la flama del qual és abrandada per l'orgull, ben legítim, d'haver pogut arribar a veure l'inici de la segona edició, corregida i notablement augmentada, de la seva obra cabdal, el *Manual del Librero Hispano-Americano*.

Avui mena una vida reposada, una mica al marge de les activitats d'abans. El trast de la botiga el mena en Miquel, un dels seus fills, el qual, bastants anys enrera, havia estat campió d'atletisme. Avui és llibreter de cap a peus.

Per ara, i que duri, en Palau fa de patriarca. Cal dir que hi té dret.

Clara Royo

La llibreria de la senyora Elvira, vídua de Royo, que està al carrer de la Tapineria, avui la regeix Clara Royo, filla del conegut llibreter de les darreries del segle passat i començos del que ara som. Vol dir que ja en ve de mena. Tot i això, hi ha coses que sempre li han plagut molt més que comerciar amb llibres. Per exemple, la música, que li té el cor robat, i de la qual és una bona professora. Segurament que és per aquest costat per on li hauria agradat més de rutllar al seu esperit sensible. Hi ha coses, però, que no poden ésser, o que no es poden torçar. Entre aquestes, per exemple, deixar de banda la tradició d'una llibreria acreditada i plena de records familiars.

Malgrat, doncs, que els llibres no siguin la nina dels seus ulls, com que els coneix a fons, posats a les seves mans són considerats com una matèria delicada, fina i fràgil, la qual cal tractar amb molts miraments. I així ho fa.

Anselm Domènech
i
Felip Domènech

La «Llibreria Verdaguer», de la Rambla del Mig, és de les que tenen més prosàpia de Barcelona. Ve a ésser com una d'aquelles cases senyorials, ja gairebé desaparegudes del tot, de la Barcelona vella, o com un d'aquells palaus que encara existeixen al carrer de Montcada.

Té tradició, té història, té pàtina, té senyoriu, i ranci, com el d'aquelles, que és el bo, i encara aguanta serena, per bé que un xic distant, les vestides descordades dels temps que passem.

Està encastada amb les tradicions literàries del nostre país, i és el punt, sòlid tanmateix, de convergència on es troben i comencen de caminar de bracet el passat i el present del nostre llibre.

La seva història brillant ja ha estat explicada en un llibre editat per la mateixa casa el 1933.

El senyor Verdaguer, fundador benemèrit de la casa l'any 1835, fou un gran amic dels escriptors catalans del segle passat. Tots ells s'ai-

xoplugaren sota el sostre amic del seu establiment, i tots ells varen seure als sillons patriarcals que encara hi ha avui al lloc d'honor de la botiga.

Si podien parlar, que ens en contarien, de coses que no sabem, i que, menys encara, no ens imaginàriem mai, sobre la vida literària i artística del país a les darreries del segle passat!

El senyor Verdaguer assenyalà, potser sense adonar-se'n, les directrius que calia seguir a la casa. El senyor Domènech, successor seu per dret d'herència espiritual i de parentiu alhora, les continua.

Els temps actuals són sacsejats — són *boogie-boogie*, diguem-ho així —, i no és pas gaire fàcil menar la barca amb tranquil·litat. El secunda en aquestes tasques el seu fill, el qual, a més, conrea amb traça l'art de la relligadura.

El senyor Domènech és dels llibreters d'ací que coneixen més el llibre d'ahir i d'avui.

És un digne continuador del senyor Verdaguer. Heus aquí el millor elogi que es pot dir d'ell...

Josep Porter

És un llibreter antiquari molt conegut, molt apreciat i de molt de prestigi, tant ací com a l'estranger.

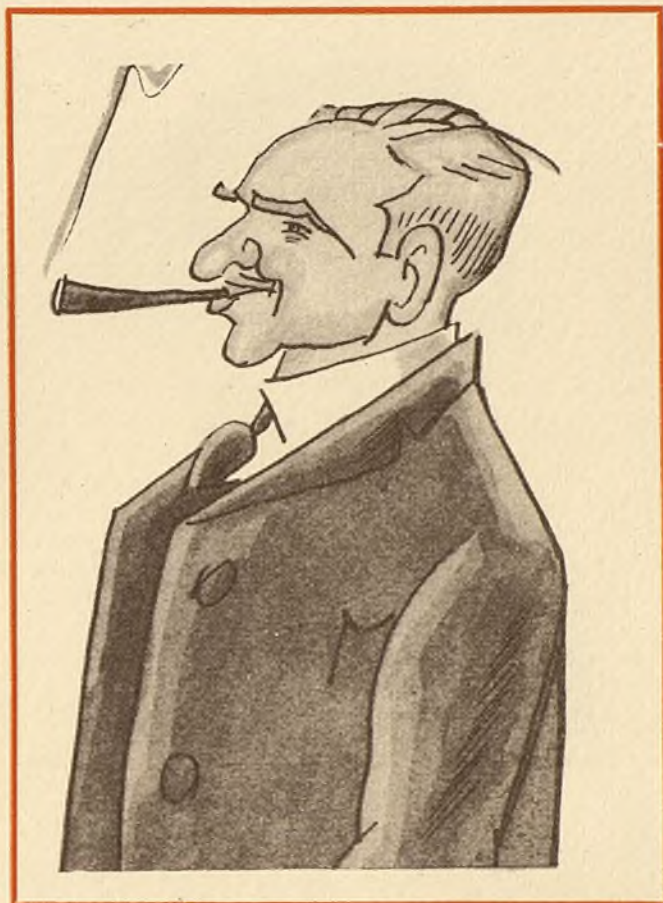
Fa vint-i-quatre anys que actua com a tal. Va començar el 1923, a Sants; va continuar al carrer de Montsió, el 1926; va establir-se, després, al 31 del carrer de la Canuda, on va instal·lar la «Llibreria Metropolitana», i finalment ancorà al carrer dels Archs, on el trobareu, tots els dies — llevat que no hagi anat a Anglaterra, als Estats Units, a Suïssa, a França, a Alemanya, a Bèlgica, etc. —, al peu no pas del canó, sinó dels llibres.

En tots aquells anys, l'home, que va començar d'una manera modesta, ha anat eixamplant el seu radi d'acció d'una manera inoïda, i, alhora, ha anat donant categoria als seus llibres, en tanta de manera que avui ja es pot dir que han assolit llurs límits màxims. *Non plus ultra...*

Bé: si entreu a la seva llibreria i, d'acord amb la idea tòpic que tingueu del que pot ésser una llibreria de vell, us penseu que la trobareu arnada, sofrireu un desencís. El seu establiment és muntat a la moderna. Hi ha telèfons: interior i exterior; hi ha llibres del dia, únicament del dia, no pas vells i tronats; hi ha fitxers; hi ha arxius... Un xic més, i teniu que Nord-Amèrica ha fet un bot i ha anat a caure al carrer dels Archs. Els llibres vells els té en altres llocs: en un pis del damunt de la botiga, al carrer de la Canuda, pertot...

Una dada important, ara. És propietari de l'antiga llibreria Babra. La va comprar el 1941. La té tancada i l'obrirà més endavant.

La seva dèria més aguda és la bibliografia. Té catorze mil volums que tracten sobre aquesta. En això esmerça la major part de les seves activitats. I el prestigi que frueix com a bibliògraf es palesa en el fet que és membre del *Museu Gutenberg*, de Berna; de la *International Antiquaria Booksellers*, de Londres; del *College Art Association*, de Nova York; del *Syndicat de la Librairie Ancienne et Moderne*, de París, i del *Börsevereins*, de Leipzig, enti-

tats de les més importants del món en el ram del llibre.

Ha publicat una cinquantena de catàlegs, i moltes llistes cicloestilitzades sobre especialitats diverses. Ha publicat, igualment, la revista *Papyrus*, que és una de les millors del món en el seu ram.

A més del llibre vell, que és el preferit, i del nou, que és un annex d'aquell, es dedica als gravats, als autògrafs i a les aquarelles, que són cosines germanes del llibre i que, de passada, es venen bé.

Té dèria, també, per les relligadures de qualitat. Fa d'editor i publica, de tant en tant, algun llibre de caràcter bibliogràfic. Un d'ells, escrit per en Brugalla, sobre relligadures, és molt bo.

Té la veu atenorada. I en parlar fa l'efecte que canta. De jove havia cantat i havia format part, durant deu anys, de l'Orfeó Català...

Sortós d'ell, que és un llibreter de vell amb tarannà modern, i que és tan optimista, si més no, com un jovenet de la primera volada!

Josep Bosch i Antoni Bosch

Han estat i segueixen essent, per dret propi i per la seva intel·ligència, els continuadors de la llibreria que llur pare fundà a la Ronda de la Universitat, l'any 1892, associat amb Faustí Penella. I si bé avui en Josep i l'Antoni treballen cadascú pel seu compte en diverses activitats del ram del llibre, tant l'un com l'altre han sabut fer créixer el prestigi que ja tenia el nom que heretaren.

En morir en Penella, l'any 1906, la raó social es dissolgué, continuant en Bosch al front de la llibreria, que aleshores treballava ja més el llibre nou que no pas el d'ocasió, especialitzant-se en llibres de dret, a més dels de text per a l'Institut i la Universitat.

Com que la Delegació d'Hisenda s'installà a l'edifici on hi havia la llibreria, aquesta hagué de deixar el local, i va traslladar-se al número 5 de la pròpia Ronda de la Universitat. En morir l'Agustí Bosch, l'any 1926, s'encarregaren del negoci els seus fills Josep i Antoni.

Aquest es va desfer dels estocs de llibres vells que encara li quedaven, venent-los al llibreter Rogeli Dubà, el qual va treure molt bon partit de l'operació. És interessant de consignar que entre els fons que hi havia sortiren prop d'un centenar d'exemplars de la *Barcelona Antigua y Moderna*, de Pi i Arimon, que anaren a parar a en Dubà, i al qual li costà qui-sap-lo anar-los venent a vint pessetes l'exemplar.

Darrerament, la llibreria fou traslladada, per l'Antoni Bosch, a la finca adquirida pel seu pare al número 11 de la mateixa Ronda de la Universitat, on ara continua sota la direcció del seu germà Josep Bosch, a qui aquell traspassà el negoci. Josep Bosch és també, a la vegada, propietari de l'antiga «Llibreria Bastinos», del carrer de Pelai, en tant que l'Antoni es dedica exclusivament a la important editorial que té instal·lada al carrer d'Urgell.

Els Bosch coneixen el llibre pels seus quatre costats, això és: per dins, per fora, de cara l'editor i de cara el públic.

És innegable, doncs, que avui els Bosch posseeixen una brillant tradició dins la llibreria barcelonina.

Rogeli Dubà

Va néixer, com qui diu, entre llibres; hi ha crescut i s'hi ha fet gran. Ha passat per les fires i pels encants. Sembla no res i és molt. Justament, el moll de l'os del problema.

El pare, en Pau Dubà, tenia un quiosc de diaris a la Barceloneta. Després va posar una parada de llibres en una escala del carrer dels Banys Nous. I d'aquí és d'on arrenca la dinastia Dubà. Va tenir, també, botiga al carrer de la Princesa.

Hi havia a la família un germà, més gran que en Rogeli, que va començar de treballar a les barraques de Santa Madrona. Ja hi havia anat el pare. El germà s'anomenava Isidre. En morir aquest, ell va substituir-lo.

D'allà va passar al carrer d'Aribau, un cop traspasat el pare.

És molt treballador. Tant, que no para un moment. És dels que ja en vénen quan els altres comencen de pensar a anar-hi.

Ha fet compres importants. I bones. És dels que n'han fet en major nombre i millors.

És dels que posseeixen més llibres. A la vista de tothom i al darrera. Això és, que no els veu ningú.

És el potentat màxim del gremi.

Jaume Dubà

És bru, d'un bru oliós; té el cabell molt negre i l'ull gros. Si no fossin les ulleres, i si no el coneguéssiu, no us costaria pas gaire confondre'l amb qualsevol dels torejadors de preu que ara s'estilen...

Igualment que el seu germà, fa de llibreter de vell. Vol dir que continua la trajectòria iniciada pel pare a la Barceloneta, si bé pel seu compte.

Quan Rogeli s'establí al carrer d'Aribau, ell va quedar-se a Santa Madrona.

D'allà va passar al carrer de Tallers, on està instal·lat ara.

És un dels entesos en la matèria que manipula, és a dir, el llibre.

Antoni Creus

És de Tarragona, terra romana. També és de la Barceloneta, terra d'allioli, de popets a la brasa i de musclos amb ceba i pebre. Una punta de serenitat mediterrània i un rajolinet d'espècies picants, barrejats. Oidà!

A Tarragona va néixer, i a la Barceloneta fa vint-i-cinc anys que hi viu. ¿Votem per la Barceloneta? Fet.

En Creus va començar de tractar amb llibres l'any 1911, a can Güell i Molins. El 12 marxà a Buenos Aires amb en Güell. Hi féu de dependent de la llibreria de Carles Pellegrini. Volgué emancipar-se i va llogar un piset per dedicar-se a la venda de figurins i de revistes de modes. No coneixia el país i anava de bòlit. Plegà el ram i tornà a Barcelona el mateix any.

Va posar una parada a la Ronda al costat de la del cèlebre *Matalasser*. Va començar venent *Rocamboles* i llibres de can Sempere, de València.

Aquesta editorial aleshores estava de moda. Hom la considerava com la més avançada del país. Llegir els llibres que publicava equivalia a estar à *la page* del moviment literari, filosòfic i social del món. Si hom volia passar com a persona il·lustrada, havia de llegir-los... o fer-ho veure.

En Creus va patir-la, aquella febrada. Com molts d'aquells temps. A casa seva, a les hores de menjar havia de repenjar el llibre al porró. Amb la indignació consegüent per part dels seus familiars.

Fou amic d'aquell poeta empeltat d'àngel que era en Salvat-Papasseit. Una nova patent de barcelonisme a favor d'en Creus.

De l'any 1913 al 1930 féu de barraquer a Santa Madrona. En aquesta data s'establí al carrer de la Corríbia. El 38 una bomba li destrocà la llibreria.

Li quedà, però, l'establiment del carrer de la Palla, que ja tenia d'abans.

Allà el trobareu per a tot quan li volgueu manar — especialment si es tracta de llibres antics o curiosos, dels quals n'ha esdevingut un expert —, amb els peus encabits en unes sabatilles, car li fan mal, secundat per un fill que té el riure fàcil, i enganxat amb una cigarreta de paper, torçada, i apagada molts cops, que és un anex de la seva persona.

En Creus té una pena. Un xic velada pel temps. És el record, agredolç, del fill que va perdre, fa uns pocs anys, al ple de la joventut. Un xicotàs que també feia de llibreter i que prometia molt. S'havia dedicat a la restauració de llibres.

Quan en parla mira el sostre, amb un esguard vague, i la cigarreta de paper li tremola una mica...

La senyora Lola

És un cas sorprenent, el seu, d'assimilació del negoci de llibres.

Tot i haver entrat a formar part del gremi de llibreters per la porta del matrimoni, i sense una preparació prèvia, ha passat la mà per la cara a tots els llibreters de vell barcelonins. I ha donat lliçons de sentit comercial a tots ells.

Cal veure-la maniobrar enfront d'un escamot nombrós, i com més millor, d'estudiants, per a quedar convençuts de les excel·lències de la seva estratègia comercial.

És tot un curs — permeteu el terme — de tauromàquia, i de la bona, aplicat a la compra o a la venda de llibres. Les manolines, les arruzines i les orteguines, a desdir i a càrrec seu, brollen, executades amb una sincronització i un lligament perfectes. Ja en poden tenir, de mauleria, els estudiants. Ja poden ésser dels bregats en l'art de sortejar o d'esquivar la part contrària, que és el llibreter, un dia de pigricia, que, ai!, acaben per haver d'abaixar el cap, vençuts, i per deixar-se clavar, al mig del morret, l'estocada fatal.

Entreu a la seva botiga, que es diu «Lux», i demaneu un llibre. El té, encara que no el tingui. Si el té, us l'allarga. Si no, us fa passar amb raons:

—Miri, en aquest moment no el tinc aquí; faci'm la mercè de passar a la tarda.

Mentrestant, es basqueja per trobar-lo.

Quan es presenta el parroquià a recollir-lo li cobra el temps esmerçat en la recerca.

Com és natural i lògic, tenint com té la llibreria al carrer d'Aribau, es dedica especialment als llibres de text.

Té la botiga a la butxaca i el negoci al puny.

En Joan Balaguer, que és el seu home, tot i el xamberg de gairell i malgrat l'havà agosarat que duu sempre encastat al morro, li ha cedit amb gentilesa el timó de comanament de la llibreria.

És possible que en adonar-se de les condicions rellevants de comercianta que hi havia dipositades dintre la còrpora menuda de la seva

muller, pensés que el millor que podia fer era cedir-li els atuells de torejar estudiants.

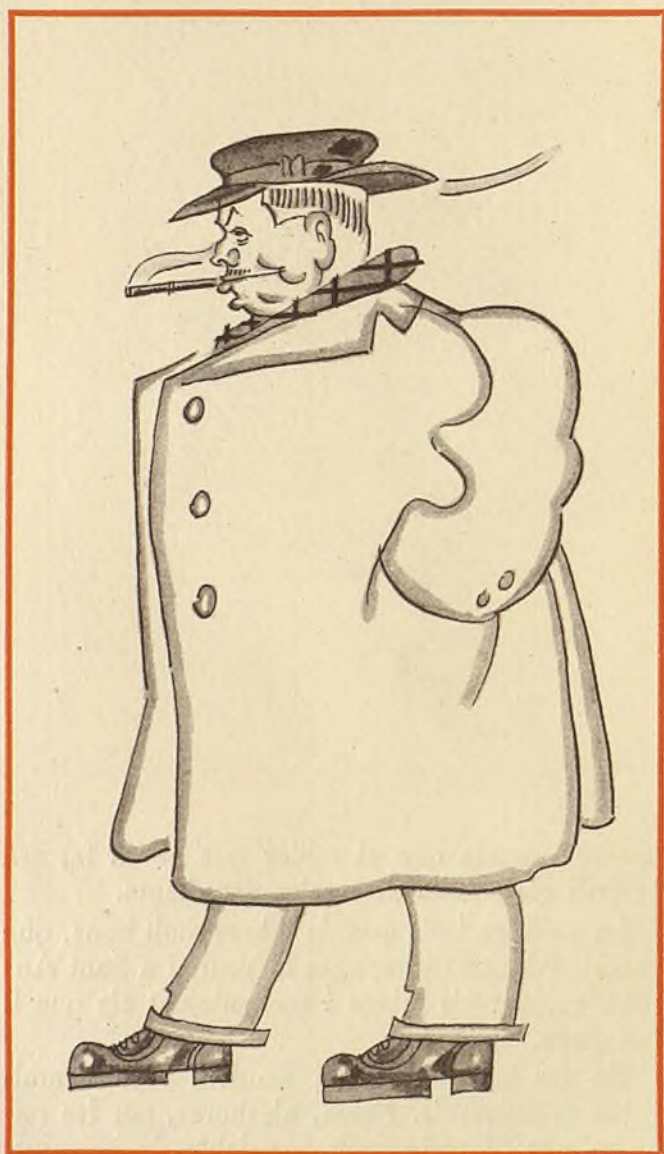
La senyora Lola guarda llibres molt bons, que consti. Alguns diumenges la veureu a Sant Antoni, espiant els llibres i mercadejant els que li fan peça.

En fer bon temps, hi acudeix vestida amb robes primaverals. Passa, aleshores, per les parades una alenada molt agradable de joventut.

Joan Balaguer

Si en Joan Balaguer, llibreter dels antics i pintoresc alhora, no és una institució del gremi, com ho és en Palau i ho foren en Batlle i el pare Millà, se'n manca poc. Tot el més, un través de dit. Les coses al seu lloc, i la justícia per sobre de tot.

A més, és un dels llibreters més simpàtics del gremi. Per no dir el que ho és més de tots.

És de molt bon tracte, tant com a home que com a comerciant. Resulta molt difícil no poder-s'hi entendre.

A més de llibreter ha estat editor. Ha fet i fa poesies. Amarades d'un lirisme especial que li ve com l'anell al dit per a recomanar-vos que li compreu llibres. En les seves èpoques d'editor ha protegit uns literats estranys...

Publicà llibres de toros, obres dels clàssics, manuals d'això i d'allò, llibres de viatges, revistes, etc. Aquesta diversitat de temes desdibuixà la seva editorial i féu que no reeixís en l'empresa.

Diuen que havia corregut per fora. Ha viscut un temps a França. Tot això vol dir que és internacional.

Havia tingut una parada a la Ronda, en aquells temps... Havia tingut una llibreria amb en Pere Pellicena, més ençà.

Es dedica a comprar saldos. Si cal, o si li sembla així, canvia les cobertes dels llibres. Sempre hi ha la probabilitat de vendre'ls a més bon preu. Els llibres, igualment que les llaminaures i que moltes altres coses, també entren pels ulls.

* * *

Darrerament, a més de llibreter — una mica platònic, però, i llevat dels diumenges, que installa una parada imponent a Sant Antoni, que és el deliri dels altres llibreters a primera hora del matí, i després del públic —, s'ha dedicat a les subhastes d'art.

Ha instal·lat la Sala Vilumara a la seva llibreria del carrer de Muntaner, en col·laboració amb el fill de l'Enric Borràs.

Allà el trobareu, darrera el cigar gros, els dies de subhasta, presidint, olímpic i descordat, el *cónclave*.

Ven Martí Alsines, Cabas, Mercaders, Urgells, etc.; Mirs de totes les èpoques; Giminos de la bóta del recó; Rusiñols que canten com canaris; Casas esplèndids; Meifrens que enamoren; Picassos no pas fregits, sinó a la brasa...

Si no li'n compreu algun, us divertireu honestament escoltant les seves prèdiques bigarades. Passareu una bona estona, i, en sortir-ne, ho fareu amb un somriure enganxat als llavis...

Josep Balaguer

És el germà d'en Joan Balaguer. En Josep Balaguer dona la sensació d'ésser un home seriós; fins i tot, ferreny. El sentiu parlar, i la seva veu atenorada us sorprèn. Us fa l'efecte que una veu grossa s'adiria més amb el seu aspecte. Li expliqueu o li ensenyeu una cosa graciosa, i es posa a riure i a saltar com un infant.

És dels que creuen — i creuen bé — que el llibre ha d'ésser tractat amb miraments. A can Freixas en té, normalment, un nombre crescut, a punt d'ésser enquadernats. Especialment els que reclamen el pergamí.

A tots els recons i reconets de la seva botiga hi ha carpetes. Els gravats i les estampes hi són col·locats per temes. Voleu escenes de caça? En voleu de camp? Les voleu xiques o grans? En negre o en color? Vegeu-les.

Fa més de vint-i-quatre anys que es dedica a aquesta tasca i no ha faltat ni un dia.

Començà l'ofici a la Ronda de Sant Antoni. Per una raó de veïnatge amb els encants de llibres que funcionaven entre els carrers de Tamarit i d'Urgell.

Els seus pares tenien un establiment a la casa on avui hi ha instal·lada «La Mariposa». Els Encants rutllaven cada dia al davant. Barrejades amb les altres, les parades de llibres. Al pedrís que hi ha al carrer s'asseia el pare Dubà; la parada la instal·lava al davant seu.

En Balaguer començà furetejant aquella, la del *Manyà*, del *Matalasser*, de l'Uson i de la *Bilbaïna*. Era que els llibres començaven de fer-li pessigolles.

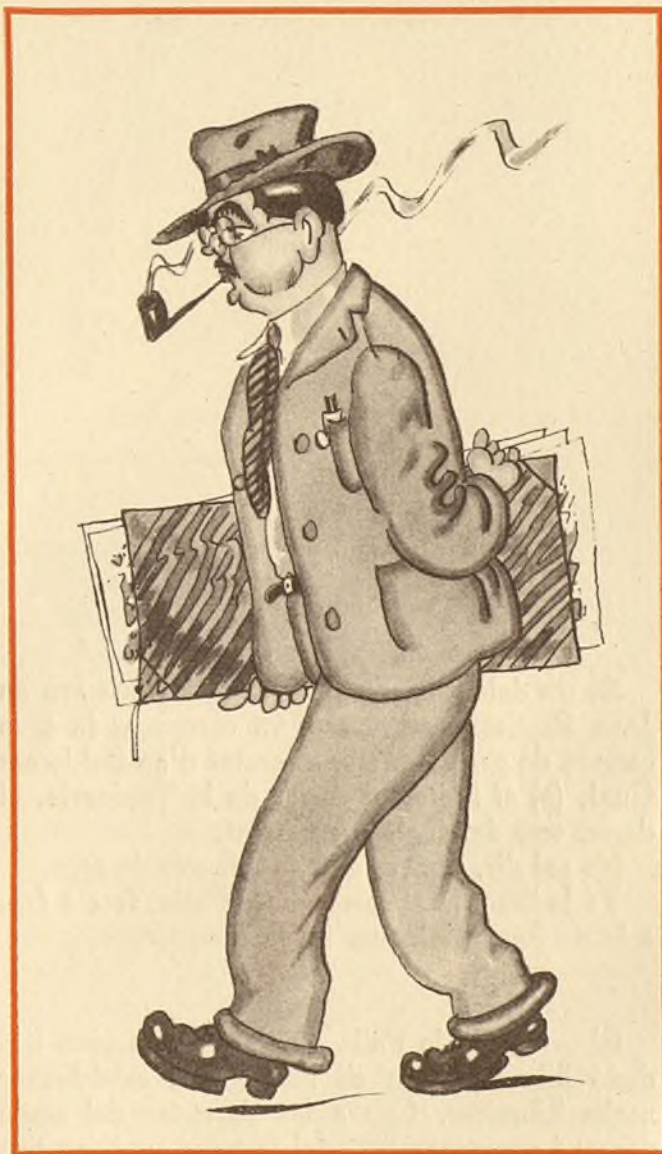
Al seu pare, per acabar-ho d'adobar, se li acudí, una vegada, comprar un lot de llibres, i posà una parada per a ell i el seu germà.

De les parades passà a les llibreries. La que ara és seva i que en aquella època era d'en Royo, i la de la *Bilbaïna*, de Santa Mònica, eren les preferides.

L'any 1921 féu de barraquer a les Drassanes. El 1923 buscava botiga. Va trobar la del carrer de la Palla, i per la diada de la Candelera, aquell mateix any, s'hi va instal·lar.

L'ambient del carrer de la Palla, propens a la cria de l'antiquari, li féu néixer el gust pels vells gravats i les litografies romàntiques. Aviat hi negocijà de valent i amb intel·ligència. Ara en té carpetes i més carpetes plenes, i n'ha esdevingut un coneixedor especialista com no n'hi ha hagut mai cap de tan important a Barcelona. En aquest aspecte, la seva botiga té un to europeu de *marchand d'estampes*.

Allà el trobareu tots els dies, plogui o faci sol, amb la pipa — del migdia en amunt — a la boca, ordenant estampes, gravats, llibres o partitures de música, altra especialitat seva, ajudat pels seus dos fills, que són uns nois que prometen.

Angel Batlle

És un dels fills d'aquell home bo que fou en Joan Baptista Batlle, que va començar la seva carrera de gran llibreter al costat d'en Baldomer Gual, (à) *el Mero*, al carrer de la Tapineria, el darrer terç del segle proppassat.

No cal dir, doncs, que és llibreter de raça.

Té la llibreria al carrer de la Palla, frec a frec a la de Josep Balaguer i a la d'en Creus.

* * *

El carrer de la Palla gaudeix d'una gran tradició llibretera. En ell han tingut establiment molts llibreters. Cap a les darreries del segle passat i començaments del que ara som, en tin-

gueren *l'Aiguacuit*, *l'Adan*, en Fargas, en Granada, en Royo...

* * *

La botiga que té avui l'Angel Batlle havia estat d'en Mas, pare da la vídua Castells, que actualment té una gran botiga de llibres nous a la Ronda de la Universitat. Es retolava «*Libreria Cervantes*», i la presidí durant molts anys un bust del gran escriptor. Després la va adquirir l'advocat i bibliòfil Fontdevila, el qual finalment la traspassà a en Batlle.

* * *

Avui l'Angel Batlle, com a llibreter, segueix la línia que marcà el seu pare; això vol dir que es dedica amb preferència als llibres referents a Catalunya; que li plau de comprar i de vendre monografies de la nostra terra, siguin les que siguin. Administra, a més, edicions especials, de tirada limitada, i en fa subscripcions.

* * *

Es dedica també a la imatgeria popular. Sobretot els goigs, però no es descuida dels romanços i les auques. Collecciona pel seu compte refranys catalans, dites, comparances, endevinalles, de tot el qual té recollides moltes dotzenes de mils.

De més a més collecciona fills; d'aquests, però, només en té uns quants. Si entreu a la botiga, trobeu en Batlle, assegut o dret, darrera l'escriptori minúscul que hi ha a l'entrada, en estat de beatitud. Us sobten unes rialles de criatura. Sentiu que us estiren les calces. Abaixeu l'esguard i veieu uns infants que juguen a sota el taulell. En Batlle els contempla i riure. El front, en riure, se li eixampla...

El fill més gran, en Joan, és ja tot un home-net i l'ajuda força a portar la botiga, la qual cosa vol dir que la dinastia Batlle per ara està assegurada.

* * *

L'Angel Batlle té un germà que ven llibres en una botiga mig soterrani de la Diagonal, i del qual no apareix en aquest llibre la semblança escrita i dibuixada perquè, en visitar-lo per tal d'obtenir unes dades per a la història del seu pare i d'ell, ens digué que no estava per històries.

Antoni S. Peiró

Abans de negociar amb llibres estava de dependent en una botiga de gèneres de punt.

Els amos de la casa estaven encantats amb en Peiró, car era un gran venedor.

— Si aquest xicot segueix el camí que ha emprès, arribarà lluny...

En aquest món no es pot dir blat que no sigui al sac i encara ben lligat.

En efecte: tot d'una, la febre es calmà. No estava per la feina. No feia l'article a les parroquianes, tasca en la qual excellia abans. Se li notava un desmenjament accentuat i sospitós.

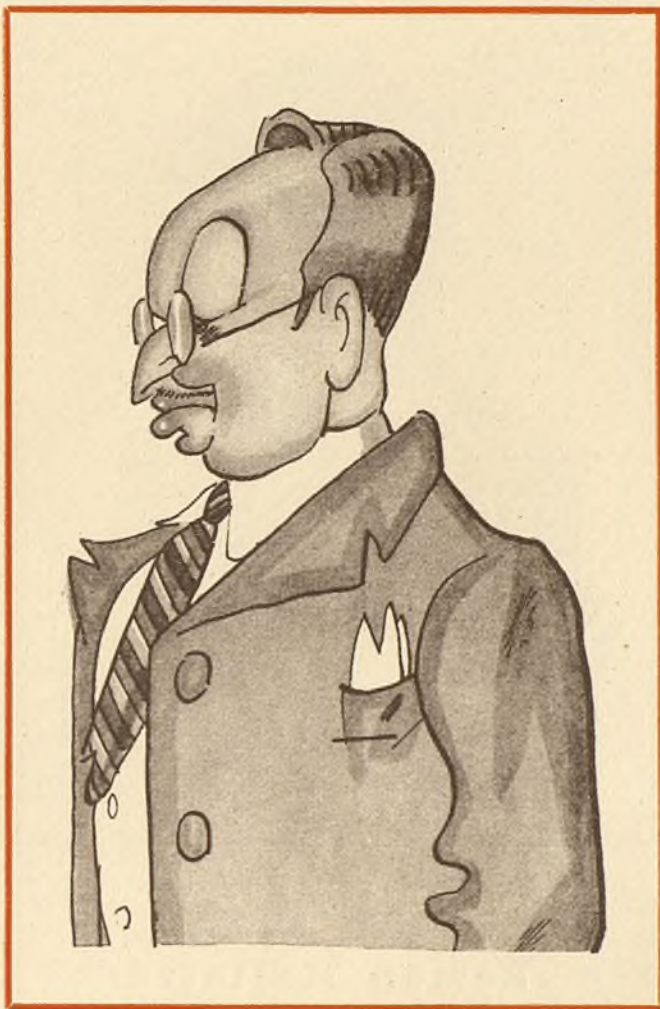
Què li devia passar? Ningú no s'explicava el fet inoït. El personal de la casa es posà a l'aguait. Al cap de poc temps va descobrir que havia agafat desfici pel telèfon; que rebia visites de gent que no compraven un fil de roba a la botiga; que així que tocaven la una del migdia o les set del vespre, delirava per fugir; que havia abandonat a llur sort negra les complicades portes de fusta de la botiga, les quals només l'obeïen a ell. I que ja no el deixava mai una cartera de cuir. Què hi devia portar, a dins?

La deducció que de tots aquests indicis alarmants va treure el personal de la casa fou que en Peiró anava per mal camí. I tant! No menys, anava de llibres. L'afició li havia esclatat al mercat del Paral·lel,

Finalment, deixà la botiga. Quan encara hi era, així que plegava, migdia i vespre, corria llibreries. A la una sortia del carrer de Sant Antoni; a la una i cinc ja era a les llibreries del carrer d'Aribau, i a les dues ja les havia corregudes totes. Als vespres, de set a nou, feia el mateix. Les robes s'entrebancaven amb els llibres, o al revés.

Posat a negociar-hi, de seguida va donar mostres de la seva activitat, del seu dinamisme... I féu adonar als del gremi que no venia de l'hort.

En el poc de temps que en forma part ha passat la mà per la cara a molts que en són de tota la vida. Furga contínuament arreu. Compra fort, i empaita i caça el llibre rar.

Toca de peus a terra i sap on va. Hi ha qui diu que ha fet diners.

És possible. Darrerament els ha despès en la instal·lació d'una llibreria al carrer de Boters, on ha començat a publicar catàlegs, com els grans llibreters. Sembla que anirà lluny.

Voleu tenir una idea d'en Peiró? Heus-la aquí. Passa, com una tramuntanada, prop vostre, una *serviette*. Al seu darrera ell, empaquetat en una gavardina voleiadora.

— Déu vos guard! No hi ha res de nou?

— Sí.

O bé:

— No.

En el primer cas s'atura un moment. El just per a resoldre l'afer. En el segon, diu, ràpid:

— Adéu-siau. Ja ens veurem.

La *serviette* i la gavardina, amb en Peiró a dintre, desapareixen...

Joan Molins

Quan el vàrem conèixer — deu fer uns trenta-cinc anys — conreava la literatura i la ruleta a mitges. La ruleta, però, com un divertiment científic.

La primera, a estones; la segona, contínuament. Comprava tots els dies la revista verda de Montecarlo i es submergia en l'anàlisi de les jugades. Després es rabejava en una mar, trasbalsada, de càlculs complicats.

* * *

¿Com va ésser que se li entaforà a la pell el microbi del llibre? A través dels contes de can Calleja.

En aquells temps — devia tenir uns catorze anys — venia garrofes a Llotja i guanyava cinc duros l'any. Hi anava des del Poble Sec, a peu, i a les cinc del matí. Això succeïa l'any 81. Entrà, després, a la impremta Conill. Allà aca-

Ramon Mallafré

Començà posant una parada de llibres al Paral·lel. Del Paral·lel va passar a les barraques de Santa Madrona. I d'aquestes a la llibreria del carrer de Tallers, que és la que té ara, i que havia estat d'en Giganda, (à) *el Navarro*.

Com a llibreter no té gaires manies. Vol dir que tots els llibres són bons per a vendre i no tant per a comprar, la qual cosa es tradueix que sap fer negoci. En això ha sabut passar al davant de molts gats vells de l'ofici.

Fa compres d'importància, publica catàlegs, anuncia lots de llibres i fa moure molt de personal.

Té, a més, una altra botiga, la del carrer de Ponent, plena de gènere, i així mateix un magatzem. Els diumenges posa parada a Sant Antoni.

No sabem per què, però tenim el pressentiment que el dia menys pensat es declararà editor i començarà de publicar llibres a tot drap.

bà d'agafar afició als llibres. Passà a fer de tenidor de llibres a ca l'Horta, i l'afició va anar augmentant.

Redactà i publicà, més ençà, un setmanari alegre amb el nom de la famosa opereta *El Pobre Valbuena*. Edità i publicà setanta números de la revista *Teatralia*. Primerament, en català; després, en castellà. Edità trenta-cinc obres de teatre.

Va anar a Amèrica a vendre diccionaris. Va recórrer el Brasil, l'Argentina, Cuba i Mèxic. Hi féu set viatges en set anys. Una mica més i es converteix en ordinari transatlàntic.

Portava gènere de can Maucci, de can Gili i de can Granada. L'hi fiaven. Els primers, per quatre. El darrer, per cent. Serva, per aquest motiu, un gran apreci per en Granada.

A Mèxic es trobava com a casa seva. Feia el que volia i tot estava bé. Fou el rei, allà, dels llibreters. Cèsar Ciceró, que és avui, en aquell país, una potència del ram, és una creació personal seva.

* * *

El trobareu, ara, en un magatzem del carrer de Còrsega, una mica corcat pels anys, havent de menjar pomes i comprant els llibres a metres cúbics.

L'explicació d'aquest fet és la següent. Es presenta un subjecte a veure'l, i li explica que es vol vendre els llibres que té en un magatzem. En escoltar-ho, en Molins fa un bot. Després se'n va amb aquell home. Un cop al magatzem, es treu el metre d'una butxaca de l'abric i cubica el local.

— Valen tant...

Si aquell home s'hi avé, compra els llibres a l'acte.

— Ah, si jo pogués fer un àpat de carreter!... — exclama.

Vol dir una mongetada, amb botifarra o amb *llomillo*. L'exclamació, que és espontània, va acompanyada d'un esguard trist adreçat al sostre del magatzem. Heus aquí les bromes de la pressió...

En pensar que han passat tants d'anys i que han succeït tantes de coses estranyes d'ençà que ens vàrem conèixer, sentim una mena de malenconia...

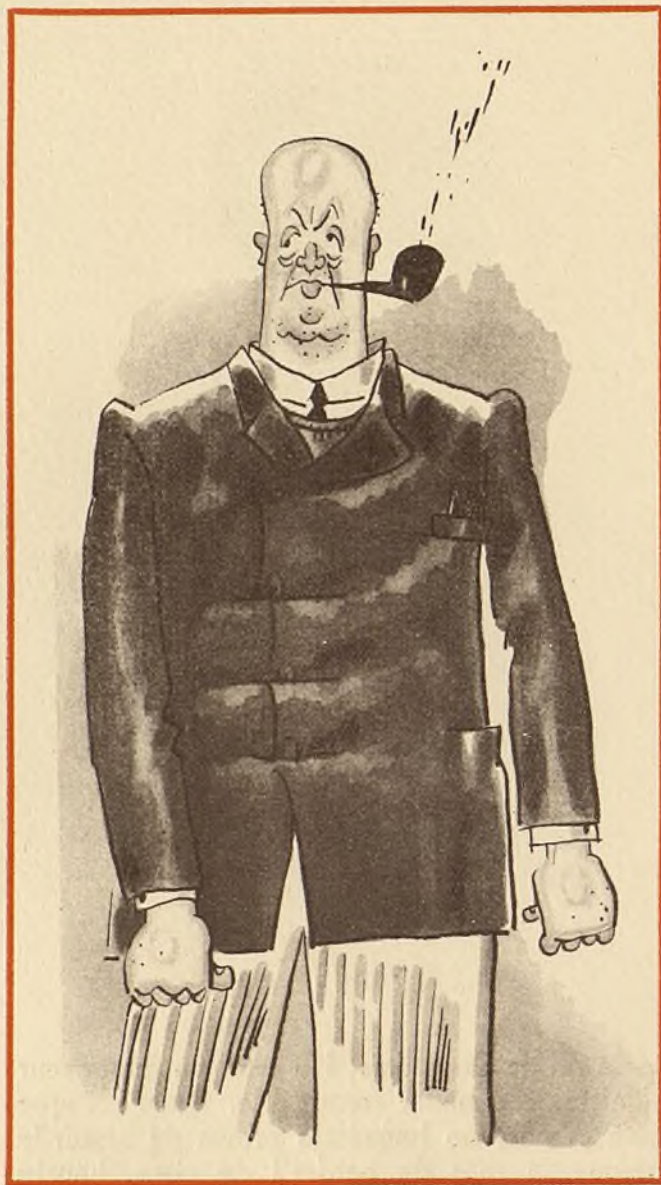
Josep Sala

És fill de Granollers. Ha estat un gran excursionista, caminador formidable. Quan ell apretava el pas, no haguéssiu provat de seguir-lo, perquè, a més de perdre'l de vista, hauríeu quedat sense alè. Avui, per dins, encara ho és, d'excursionista, i encara és difícil d'atrapar-lo.

Era aficionat als llibres. Tenia i encara té una gran biblioteca particular d'obres d'història, referents a Catalunya, sobre temes folklòrics, etc.

Quan encara no era llibreter professional, estava d'empleat en una casa de construccions urbanes. Fou coeditor del llibre sobre Girona.

Determinà fer-se llibreter — pels seus coneixements es pot dir que ja ho era —, i en Fontana li traspassà la seva botiga del carrer de Boters. Allí el trobareu avui, acompanyat de la seva filla, que és una noia discreta i agradable, disposat a servir-vos. És un diplomàtic del negoci; això vol dir que quedareu sempre satisfets del tracte.

Angel Millà

El primer descendent de la dinastia creada pel pare Millà al carrer de Sant Pau va venir al món l'any 1890. Començà de tenir tractes amb els llibres així que el seu avi va deixar de banda la carrera de prestidigitador i es decidí a vendre llibres, car no tenia les mans prou grosses per amagar-hi tot allò que hi amagava en Canonge, que les tenia enormes. En canvi, aquest sempre li havia envejat el seu aire senyor i la seva oratòria castellana, fàcil i correcta.

Per bressol, doncs, els de l'avi. Per caminadors, els monòlegs i les comèdies del pare. Als nou o deu anys ja suplía aquest en les tasques de la botiga. Encara no havia fet la primera comunió, que ja negocijava als encants i a les fires al costat del *Cremallots*, de l'*Aiguacuit*, de l'Adan, i de tota aquella patuleia, pintoresca i divertida, de llibreters que floriren a les darreries del segle passat. Mirat per aquest cantó, és una continuació d'aquells i de l'època.

A la seva joventut remà i féu futbol. Com a remer arribà a representar el «Marítim» en regates internacionals. Com a futbolista, segons manifestacions pròpies, no passà de la guitza incontrolada. Fou — encara ho és — aficionat a la música. Formà part de la claca del quart pis del Liceu. Allà s'esbatussà amb els amants del *bel canto*, car ell era partidari de l'òpera wagneriana.

Va posar la «Llibreria Vària» al carrer de Pertrixol. Llançà al carrer publicacions per a infants i una *Història de Catalunya*.

L'any 20 va fundar *La Jornada Deportiva*, publicació que féu època i que va fer cèlebres els Samitier, els Alcàntara, els Zamora, etc.

Ha fet, i fa, d'arxiver d'obres de teatre. D'antuvi, com a col·laborador del pare. Avui, com a col·laborador d'ell mateix.

Té preferències pel barcelonisme vuitcentista i n'edita obres. Li agrada de fer tertúlia. A la seva botiga, però. I al vespre. Hi assisteixen comedians, ex-empresaris, amics, veïns, llibreters, bibliòfils, filarmònics, fabricants de raspalls i de capsos, corredors de llibres, escriptors i notaires.

En les tasques de la botiga i de les edicions el secunda el seu fill gran, amb una arrencada esveradora.

Entre dia fan cap a la botiga els aficionats a fer comèdia. Demanen parer sobre l'obra que projecten fer.

Hi acuden els *recaders*, el clàssic mocador de fer farcells carregat a l'espatlla. Tornen els *caudals* d'una obra i se n'emporten una altra.

A les nou del vespre el tràfec de la casa calma. En aquella hora és qüestió, ja, de pensar a col·locar les portes de ferro de l'establiment, que són, per complicades, un xic wagnerianes. A dos quarts de deu cal prendre el determini de tancar, i fins demà, que és dia de tornar-hi.

Marian Millà

Va néixer al carrer castís d'en Botella, veí de la Plaça del Padró, l'any 1892. Dels mascles, el segon, i el petit de la dinastia Millà.

De menut ja remenava llibres a la botiga del pare. Ho féu fins als disset anys. A més, feia de mecànic. Un dia marxà a París. Amb la butxaca fluixa i el cap ple d'illusions.

Allà no tractà amb llibres. Féu diversos oficis. Treballà de mecànic a can Chebricère, bulevard Diderot, al costat del pont d'Austerlitz, i prop la gara-gara d'Orleans. La casa es dedicava a la venda de cotxes «Unic» i a la venda i reparació de bicicletes.

Va treballar a l'*Avenue* d'Orleans, en un taller on construïen taules de ferro empeltades de llit, plegables.

Hi féu de sastre. Un matí. El temps just perquè el patró veiés com manejava les tisores. En aquest moment precis va dir-li:

— *Tenez, monsieur...*

Li allargà mig jornal i li donà *congé*.

L'any 1914 va tornar ací per fer el servei militar a Melilla. En ésser llicenciat, el 18, tornà a la botiga del carrer de Sant Pau. Posà una impremta al magatzem. Se la va vendre i comprà un taxi. La benzina li tirava. Sempre li han fet gràcia els atuells que roden. De *nano* es moria per les bicicletes. Adhuc havia fet poc o molt de corredor. De gran es delia pels autos.

La de xofer fou l'època més *drôle* de la seva vida. Veureu. De la nit havia de fer-ne dia. La feina s'ho porta...

Aleshores ja tenia parada de llibres al Paral·lel. Hi anava sense haver dormit i sortint de la feina.

— Mira — diu —. Jo sempre he estat barriaire.

Va liquidar el cotxe. Saltà a Hostafrancs, al cinema «Arenas», a vendre llibres a l'entrada. Es traslladà al «Gayarre», a fer el mateix. Posà llibreria al carrer de Sants. Passà a la barraca número tretze de Santa Madrona.

I heus aquí el destí de les persones quines coses té! Fa rutil·lar la barraca número tretze de

les Drassanes. Doncs bé: el seu pare, el 1902, en fou copropietari amb altres llibreters. És un cap-i-cua familiar i llibreteril.

Referent als llibres, demaneu-li el que vulgueu. S'ha especialitzat en la música i els quadres. Si mai us en convingués un de bo, i garantit, com els rellotges «Omega», i de firma acreditada — un Meifrén, un Casas, un Brull, un Martí i Alsina, un Rusiñol, un Gimeno... —, només heu de fer una cosa: anar, de bona hora, a veure'l a la barraca. Allà el trobareu, ben segur, i a preus enraonats. No us donarà gat per llebre.

En té molta demanadissa. Per això us recomanem que hi aneu aviat.

Guerau Mutgé

Havia tingut una llibreria a les voltes d'en Bernardino. Després va passar al carrer del Consell de Cent.

Es dedica al llibre escollit i a les edicions de bibliòfil, amb preferència.

A la seva joventut havia conreat la literatura. Havia publicat, a *Curiositats de Catalunya*, articles parlant de catedràtics, en els quals contava anècdotes curioses i divertides sobre aquells. Però això darrer no ho féu córrer. Qui sap si no li agradaria que se sabés.

Josep Fontana

Començà a fer de llibreter amb establiment propi l'any 1930, al carrer de la Palla. A la botiga que ara és d'en Creus. En Fontana la vengué a l'Agustí, i aquest la va vendre a en Creus, que és qui ara la fa rutllar.

L'any 35 s'installà al carrer de Boters. Prop de can Monfalcon. Avui aquesta botiga és d'en Sala.

Com a llibreter és un estratega. No compra ni ven al dia, sinó mirant al demà. Espia els fons de les editorials. Ha fet, en aquest aspecte, compres bones. Entre altres, la de l'editorial de la *Il·lustració Catalana*.

Entre els seus col·legues i els aficionats al llibre està molt ben conceptuat.

Personalment, és un home de totes qualitats.

Alfred Conte

Al carrer de l'Hospital, prop les voltes d'en Bernardino, trobareu la seva botiga. Està situada en una entrada. Com que és espaiosa, hi té molts llibres. Novel·les dolces, aventures infantils, etc. També n'hi té de bons.

Abans de fer de llibreter era impressor. Va entrebancar-se amb en Puvill, l'avui llibreter del carrer de Boters i abans de les Drassanes. Vol dir que en Puvill es casà amb una germana de l'Alfred. Com que en Puvill portava ja els seus plans llibreterils, li encomanà l'ofici.

A partir d'aquell moment, que es produí l'any 1940, ancorà al carrer de l'Hospital, on es dedica a inundar de literatura afectadora les menestres romàntiques del barri del Padró i, de batzegada, els xicotets trasbalsats.

Francesc Puvill

El xicotàs, alt, ben plantat i bru com un alarb que és ell, començà la seva carrera de llibreter a les ordres d'en Dubà.

Era l'any 1933. Entremig, féu el soldat. Va tornar a can Dubà l'any 1939.

En ésser llicenciat anà a Santa Madrona. Hi va romandre dos anys. D'allà, a començos del 46, passà al carrer de Boters, on és veí d'en Sala i d'en Peiró, convertit en un llibreter fet i dret, i amb moltes ganes de prosperar. Nosaltres estem convençuts que anirà lluny...

Leandre Caparrós

Els cabells xarolats, separats per la partió de la clenxa, i un bri de serrell al front, que se li comença d'esborrifar a les deu del matí i ja no se li calma en tot el dia.

L'ull com adormit, amb la pota de gall corresponent al costat, pròpia i natural de la persona que al cap del dia ha fet l'ullet moltes vegades, dóna una expressió maliciosa al seu rostre.

* * *

En Leandre és plàstic i barroc. Vegeu, sinó: el cabell xarolat, la galta rogenca, la corbata verda o vermella, la camisa groga, el gec blanc, les calces grises, les sabates de tres o quatre colors, i uns mitjons que semblen un bodegó. Us fa rodar el cap. Hi parleu, però, un moment i sembla que ja us coneixeu de tota la vida, car la franquesa li brolla a doll.

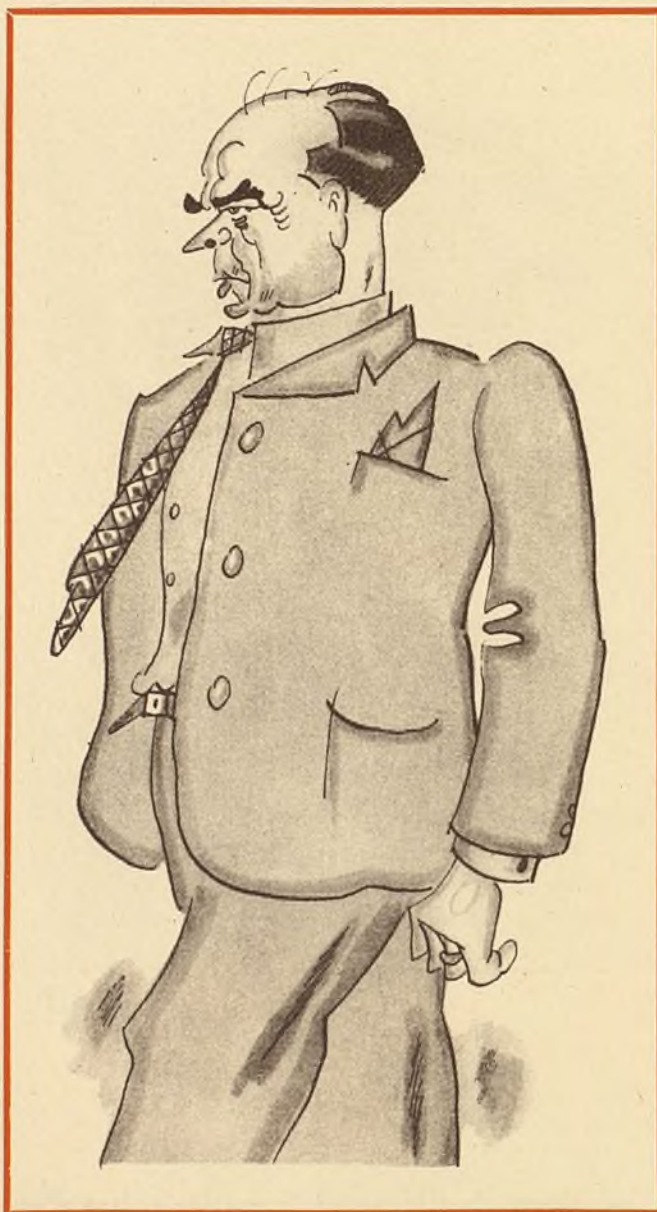
* * *

Els diumenges posa parada a Sant Antoni. La instal·lació és èpica. Vegeu-ho: compareix en Leandre al davant; el carretó dels llibres ve després. El mena *el Talla*, que n'és especialista. El gros de la manifestació, de la qual formen part els llibreters que van a la recerca de llibres i els aficionats que també hi van, segueix darrera el carretó, presidida pel *Pescadilla*, un flamenc del carrer d'en Roig: gorra de gairell, galta vermella, mocador de seda blanc nuat al coll i una cadena de rellotge monumental. És el perdiguer de moltes compres d'en Leandre.

Ja hi som. La parada és muntada d'una manera fulminant. I és que ha anat precedida d'un esmorçar pantagruèlic. Els llibres són llançats damunt el taulell i el públic s'hi fa a l'aranyastira cabells per engrapar-los, car sap que a la parada d'en Leandre sempre es troben «coses» a bon preu.

— ¡A peseta! — ¡A peseta! — crida, amb la veu rogallosa, *el Pescadilla*, darrera la parada.

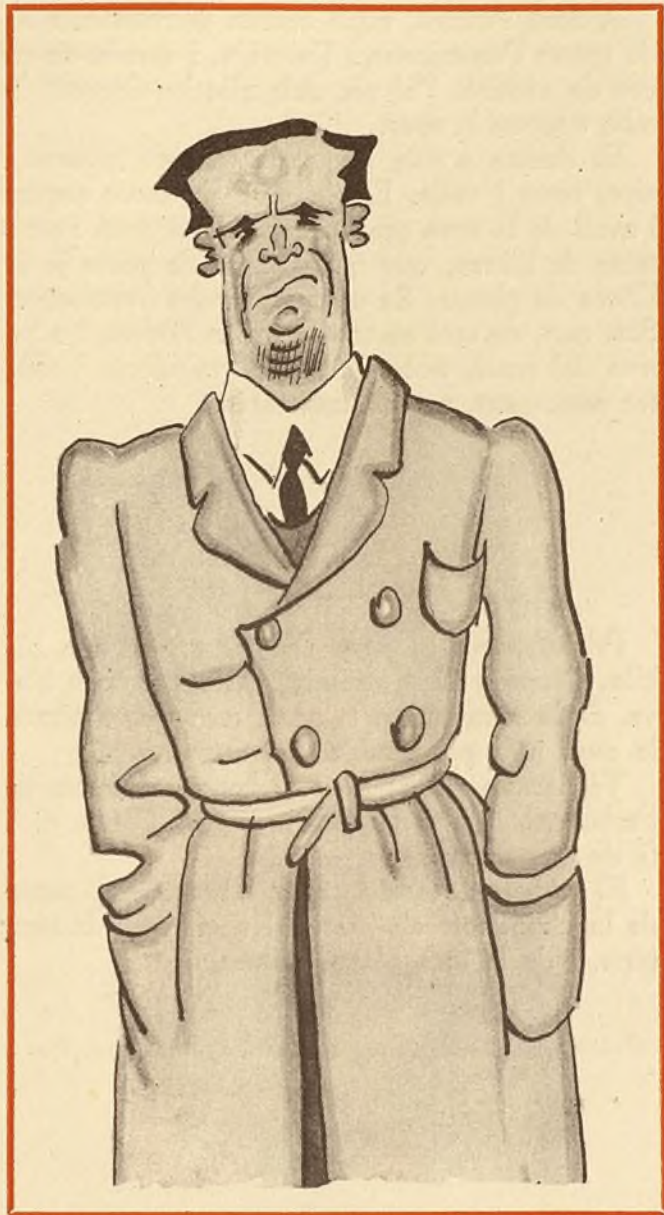
— A pela! A pela! — crida també *el Talla*, amb veu estrident.

Llibreter de tota la vida, en Leandre? Gairebé, però amb intermitències. De xicot va començar a remenar llibres ajudant en Pané. Féu, després, de pastisser, com el seu germà. Ha fet de maquinista d'impremta. Va treballar a *La Jornada Deportiva*, a *La Vanguardia*, a can Dalmau Yuste...

Com a llibreter, és dels que han fet més compres i més vendes de llibres de tota mena, bons i dolents, i el que ha comprat i venut més botigues, barraques i parades. Després d'en Granada...

Pertany a l'escola del vell Rosés; això és:

ràpid en la compra i encara més en la venda. L'essencial per ell és girar, com ho era per aquell; després, si de cas, ja vindrà el guany.

Avui, que en Leandre ha entrat ja en els anys del punt dolç de l'experiència, ens plauria molt de veure'l ancorat definitivament en una gran botiga, curulla de llibres i de compradors. Val a dir que aquests darrers li han estat sempre fidels, car l'han seguit per totes les incontables barraques, botigues i parades que ha tingut. La qual cosa vol dir que en Leandre és, potser, el llibreter de vell més simpàtic al públic i als companys del gremi.

Josep Caparrós

Al carrer de Muntaner, tocant la Gran Via, hi ha una llibreria espaiosa, oberta de bat a bat al públic com totes les del ram, però potser una mica més que les altres. Com si diguéis:

— Entreu; no tingueu manies...

És tan endreçada, que us fa estrany.

Al fons ressalta el rostre infantil de l'amo. Les galtes de color de préssec madur, els ulls negres, mig aclucats, com el seu germà, sobre un fons gris.

La bata, de fil cru, acabada de rentar i planxar, sembla que en tocar-la hagi de fer el mateix gemec que uns enagos.

* * *

En Josep Caparrós és amable. Li demaneu per dibuixar-lo i s'hi avé, complaent.

Fa cara de bon xicot. Deu ésser-ho.

No té l'aire castís del seu germà. Més que no pas un llibreter, fa l'efecte d'un botiguer normal.

Possiblement és el séc de l'ofici, ja que abans d'ésser llibreter havia estat pastisser. A casa seva ho eren.

De jove havia ajudat en Pané, quan aquest parava a la Ronda, allà pels anys 1908 a 1910.

* * *

Fa uns tres anys que té la botiga del carrer de Muntaner. La va muntar en Leandre i la hi traspassà. En té una altra al carrer d'Aribau, on ven llibres de text, que és el que dona més al barri, i literatura en general.

Sigui com sigui, si en lloc d'un llibre us allargués un paquet de dolços o un tortell, sembla que no ho trobaríeu estrany...

* * *

Es mou molt. De més a més de les dues botigues esmentades, posa parada als Encants diumengers de Sant Antoni. L'ajuda a portar el negoci un cunyat seu, germà de la seva muller. És un noi ros, alt, ben plantat, vingut de fora; però que és d'aquells que aviat en saben més que els de dins.

Manuel Loza

Havia tingut un quiosc de diaris a la Ronda de Sant Pere, i una entrada, amb diaris igualment, a la Plaça del Bonsuccés. Ara té una llibreria al carrer del mateix nom.

Ja tenia parada als Encants de llibres del Paral·lel. I en té, ara, a Sant Antoni.

És un gran pencaire. Treballa de sol a sol, com els pagesos. Com més treballa més gros està, més sua i fa més clatell.

A vegades sembla que s'enfada, però no us ho cregueu pas, car és un bon jan.

A Sant Antoni, quan munta la parada, s'ha de treure l'americana i l'armilla, i quedar-se en cos de camisa. Pel séc dels elàstics damunt la roba traspua la suor.

Es dedica a tota mena de llibres; grossos i xics, nous i vells. Els fa anar de revés amunt i avall de la seva gran parada. Tan gran i amb tants de llibres, que quan acaba de parar ja és l'hora de plegar. És un fer i desfer diumenger. Sort que, de tant en tant els dies feiners, i a les nou del matí, troba l'oasi del «Colibrí» i allà, tot esmorçant, reposa una estona.

Ramon Guzmán

Primerament la pipa. Del tamany d'una bòbila. Després ell. Entremig, però, una taca blava. És la seva barba, la qual, com més afaitada la duu, més pèl sembla que tingui.

Té parada als Encants. I botiga al carrer de Parlament. La té tancada sempre. Diuen si li fa de magatzem.

El trobareu, també, a la llibreria del carrer de la Unió, tots els dies. Al darrera de la seva pipa, i de la taca blava, naturalment.

Joan Soler

Té una llibreria al carrer d'Aribau, en la qual es dedica als llibres de text, car el carrer s'ho porta, i especialment als de dret. Ven, però, llibres de tota mena i us proporcionarà tots els que li demaneu.

En això dels llibres de dret, en Soler, avui com avui, és una espasa; com també ho és el seu fill gran, que en aquesta matèria sap molt bé de què va.

En Soler pare és home actiu. No és dels que esperen que vinguin, car els sap anar a cercar. Per això surt sovint de viatge per tal de visitar els clients forans. Modalitat aquesta poc practicada pels llibreters de vell. La qual cosa és un mèrit.

Josep Torres

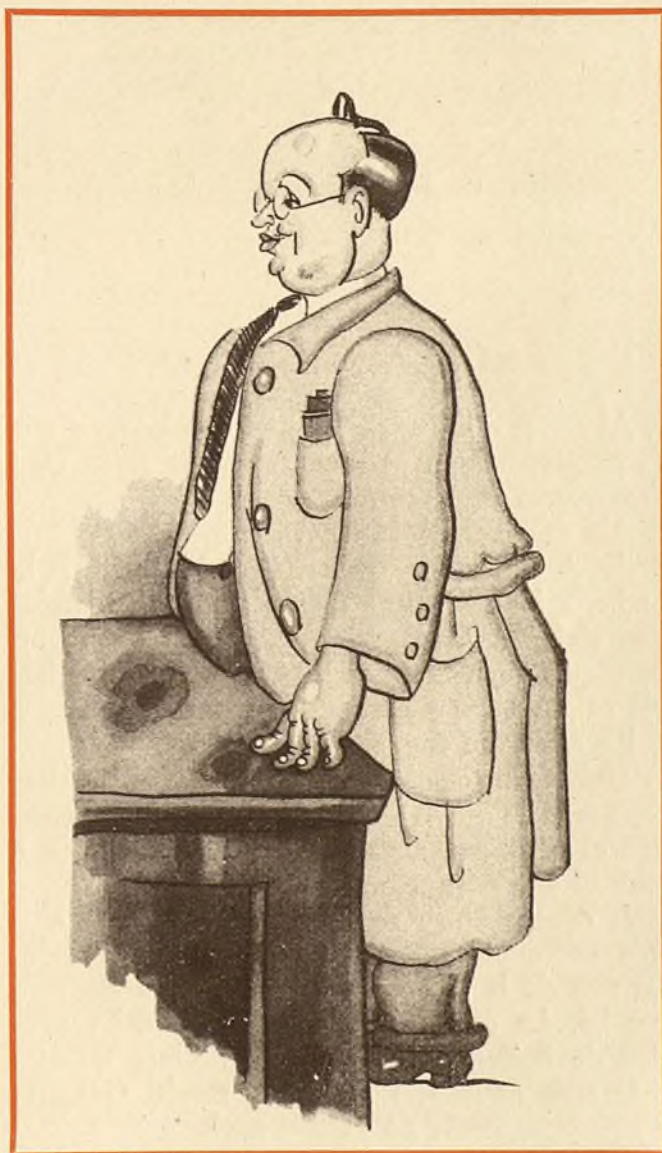
De la seva carrera de llibreter hom podria dir que ha estat una carrera de regularitat guanyada amb totes les de la llei.

Ja venia llibres a la Creu Coberta. No és pas d'ahir que parlem. Va tenir, uns quants anys, parada a la porta d'entrada de l'escenari del Liceu. Segons sembla, fou el que va encetar-la.

Després va anar-se'n al carrer d'Aribau, on té una llibreria installada amb molta cura. Allà, a més de llibres de text, trobareu tota la literatura que us calgui.

És un home correcte, i molt tocat i posat. En totes les seves coses i, naturalment, amb els llibres.

Quan parla ho fa des del seu escriptori, i es col·loca com si us anés a donar un conferència. Les mans i el ventre repenjats damunt la fusta. A la taula només manca el bolado típic.

Josep Aballaneda

Al carrer d'Escudellers hi ha una llibreria que és propietat de la persona la imatge de la qual acompanya aquestes ratlles.

Als seus començos estava empeltada de barberia. A la llibreria funcionaven els llibres. A la barberia hi havia uns dependents que semblaven elefants. Cada vegada que hi entrava un parroquià tenia la sensació, en veure'ls, que havia caigut a les grapes d'uns monstres.

Els afaitaven com si pelessin préssecs. A mitja afaitada o tallada de cabells entrava un desconegut a la botiga i demanava un llibre. Deixaven el parroquià amb mitja cara ensabonada o amb el cap mig pelat.

A conseqüència de l'excés d'èxit de la barreja sud-americana, la barberia fou liquidada. La sort de la llibreria va semblar que tombava per bé. La compra de la biblioteca del senyor duc de Solferino fou un maig. Unes quantes més com aquella, i problema resolt. Gangues d'aquestes, però, no passen sovint.

Salvador Egea

La primera vegada que l'Egea va comparèixer a les barraques de les Drassanes ho féu amb un lot de llibres que havia comprat als encants i que li havia costat un duro. El portava embolicat amb un mocador.

Ara fa funcionar una barraca, una llibreria al carrer d'Aribau — el timó de la qual mena la seva dona — i una biblioteca circulant al carrer Nou.

Ha tingut diverses botigues. Entre altres, una al carrer de la Diputació i una altra al xamfrà del de Consell de Cent amb Aribau. De més a més, va tenir un quiosc al carrer de Mendizábal.

A la seva joventut havia fet d'altres oficis. Ensopegà amb els llibres i es tornà llibreter.

Coneix perfectament totes les argúcies de la compra i venda del llibre vell, a les botigues, les barraques i els encants.

És inquiet i sempre està pensant quina en farà.

Francesc Marañón

Té una llibreria al carrer de Muntaner. Era amic del llibreter *Juanitu*, un home molt pintoresc, fill del famós *Carter*, i aquell li encomanà l'ofici.

Va tenir una barraca a Santa Madrona. Féu l'aprenentatge de llibreter en aquell lloc. A la barraca de la Conxa Bahí.

Després de la guerra civil va establir-se al carrer de Muntaner. Es dedica a la venda de tota mena de llibres.

És un home polit, amable i servicial. El preocupen molt les coses petites... que per ell són les més grosses, justament.

Francesc Sáez

Llibreter de la penúltima promoció, en Sáez, minyó alt i ben plantat, s'ha anat obrint pas dintre el comerç barceloní del llibre d'ocasió.

Home seriós, tracta els clients amb molta correcció, i els llibres, curosament.

* * *

Començà la seva carrera de llibreter començant una de les barraques de Santa Madrona, on s'especialitzà en la venda de llibres tècnics i edicions modernes de literatura. Al taulell de la seva barraca els llibres feien goig de mirar, car sempre els tenia nets i ben endegats.

* * *

Després d'uns quinze anys de pràctica a Santa Madrona, Sáez ha emprès el vol i ha anat a caure al carrer de Tallers, on ha obert una botiga prop la Rambla, en la qual segueix cultivant les seves especialitats amb més empenta i amplitud que a Santa Madrona.

En Sáez és home que no porta pressa; és dels que van a poc a poc, però que arriben allà on volen.

Nicasi Duch

Home petit..., carregat, en aquest cas, d'obres sobre teatre.

En posseeix una col·lecció formidable: unes trenta mil. Oi que sembla extraordinari? No ho és pas. Digueu-li-ho a ell. Començarà per obrir, amb estranyesa, un ulls com unes taronges. Després us farà saber que li'n manquen, encara, altres tantes.

Té una llibreria al carrer de Rosselló, cantonada al carrer de la Universitat. Un pretext, al capdavant, perquè els llibres que col·lecciona disposin d'aixopluc.

A la llibreria trobareu tots els llibres que us calguin. No en feu cas. Allò que no hi trobareu seran obres que parlin de teatre. Com que les vol per a ell, les té amagades.

Penseu, però, que és per elles, al cap i a la fi, pel que es fa la festa de la llibreria.

Josep Masegosa

De *nano*, ja tenia afició a llegir.

L'esperit comercial aplicat al llibre se li revelà de jove. Començà de practicar-lo venent al Paral·lel, on posà una parada de llibres.

D'allà passà a Sant Antoni. Aleshores obrí la botiga del carrer de Tallers, «Llibreria Goya», on l'entrada i les parets laterals fan de llibreria.

Dins, amagada darrera una cortina, hi ha una casa de pagès, amb llar de foc i bancs acan-tonats, a mig bastir. Hi funciona la secció d'estampes.

* * *

Ha estat president de la Societat de Venedors de Llibres Vells del Mercat Diumenger una pila d'anys.

Té molta afició pels vaixells. Col·lecciona tots els gravats on n'hi ha algun. A estones, s'ar-risca a construir-ne...

Vicens Gayete

És veneçolà, i no ho sembla. Si no ho sabéssiu, diríeu que és barceloní, car parla el català com nosaltres.

Fou dependent d'en Balaguer del carrer de Muntaner. Té botiga al de Menéndez y Pelayo, molt adient per a un llibreter, car és un carrer intel·lectual. Allí ven llibres de tota mena; bons i no tant, però especialment literatura popular.

És bon xicot. Té parada a Sant Antoni.

Com a llibreter és de l'escola d'en Loza, o sigui dels pencaires. Això vol dir que no li fa por el treball. Tant és així, que no li fa res d'haver de muntar quatre parades en un sol dia: el Dia del Llibre, per exemple...

Com que ja fa alguns anys que remena llibres, els coneix bastant. El suficient per a no agafar-se els dits en una compra, la qual cosa no és tan fàcil com sembla.

Francesc Folch

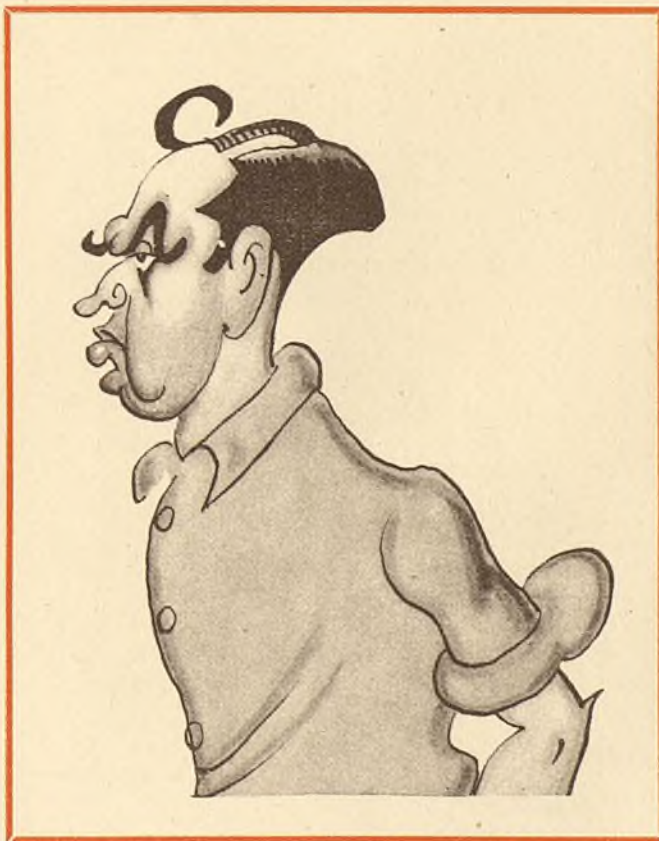
Començà a fer de llibreter d'una manera original. Consistia a anar pels pobles, amb una camioneta, a vendre llibres. Entre la gent de l'ofici, és l'únic que ho ha fet.

Després posà botiga al carrer de la Boqueria.

Com a llibreter establert també ha resultat original. I la seva originalitat consisteix a fer l'article a les senyores que acuden a la seva botiga, a base d'explicar-los l'argument de l'obra.

Si la senyora titubeja, en Folch agafa el llibre i llegeix, declamant amb amplitud com un actor, el paràgraf convencedor íntegre. És rar que la senyora no es doni per vençuda i que no compri el llibre.

De les sis a les set de la vetlla i de les dotze a la una del migdia, dins la llibreria hi ha un grup de senyores i en Folch, en pla de disserter, al mig. L'explicació, aleshores, té aire de conferència. Ell parla, parla, i elles escolten... Alguna, amb la boca ben badada.

Blas Fernández

Pels anys 1908 al 1910 va començar de rodar per Sant Antoni acompanyat d'una caixa plena de llibres. Venia literatura de la flamarada. Els sorneguers del gremi li aplicaren, per això, l'apellatiu de *Dinamita*, que encara frueix avui. Per dintre, però, flonjo com el pa de pessic.

Passà a les barraques de Santa Madrona, on edità una revista musical que portava un nom divertit: *El Bufón*. Hi collaboraren, entre altres, els compositors Martínez Valls i Pastellé.

S'especialitzà en la venda de música. A les Drassanes en venia molta. Al carrer d'Aribau encara en ven. Hi ven també llibres de text i literatures.

Aquest és el llibreter. Després ve l'home. Cadascú és una novella. La del Blas es conclou en la construcció, als afores d'Hospitalet, d'un Castell dels Tres Dragons per al seu ús exclu-

siu. Amb cambra de bany, moderníssima, tal com s'estilava als castells de l'època.

És l'obra cabdal de la seva vida. En la qual ha esmerçat el millor dels seus esforços. Hi té picapedrer propi, instal·lat en una barraca que li ha fet construir allà mateix. Aquell pica i el Blas li porta la pedra. Ell no pensa en altra cosa que en el seu castell. Té testament fet. Quan mori, l'edifici passarà a ésser propietat de l'Ajuntament d'Hospitalet, amb la condició que ha d'ésser utilitzat com a fogar de cultura.

Maria Alvarez

La seva mare es va establir al carrer d'Escudellers, fa una colla d'anys, venint directament de Bilbao. Al cap d'un temps passà a la Rambla de Santa Mònica. Era una dona de molta empena. Al cap d'uns anys va morir.

Ella es va casar amb en Delgado, que també va morir, i aleshores es féu càrrec de la botiga de la Rambla de Santa Mònica, on segueix la trajectòria de la seva antecessora. Una mica més calmada, i darrera un taulell menut que ha col·locat al costat de les ventalles de l'establiment, asseguda en una cadira mitjana, de seient de boga, talment com si fes mitja...

Josep Salas

Fa uns quants anys que es dedica als llibres. Començà per posar una parada modesta al Paral·lel. Després a Sant Antoni. Darrerament va ampliar el negoci instal·lant-se a l'entrada de l'escenari del Liceu que hi ha a la Rambla del Mig.

Ell, el seu fill i la seva pipa, boteruda, fan rutllar el negoci fraternalment. I sembla que ho fan bé.

En el que diem pot resumir-se la seva història de llibreter professional, que és curta.

Joan Barba

L'establiment d'en Barba, que es troba al carrer de la Bòria, fent cantonada a una volta que hi ha a l'esmentat carrer, és potser la llibreria més típica de totes les que es dediquen a la compra, venda i lloguer de la literatura sentimental o truculenta que avui devoren les classes populars, i també molta gent selecta (!).

Si entreu en aquesta llibreria, veureu munts

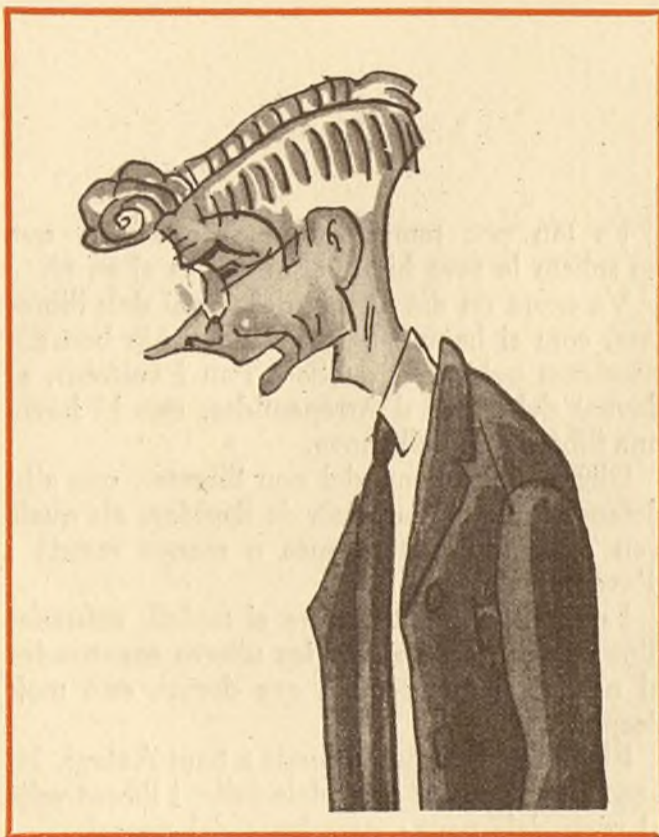
de novel·les més o menys rosades i piles de quaderns d'aventures policiaques i de l'Oest nord-americà. Hi veureu jovenalla, masculina i femenina, fullejant els llibres i mirant les il·lustracions per tal de recordar millor si han llegit o no l'obra que tenen a les mans.

En Barba, amo de l'establiment, és un home molt singular. Amb tot i el seu aire minso, posseeix una cultura enciclopèdica, car domina un grapat de ciències; entre elles la econòmica.

Com que viu sempre a cavall d'algun núvol de les seves ideologies, si li pregunteu el preu d'algun llibre que us interessi — car en té també d'altra mena que els esmentats, que us poden interessar —, triga a respondre. És que va a cavall del núvol de l'economia, i li costa de baixar. Quan és a baix, us mira. Després contempla el sostre. Finalment us respon:

— *Yo le diré... Tanto.*

Aquest *tanto* s'ajusta a vegades a la realitat de les cotitzacions normals, però d'altres respon a la concepció econòmica que en Barba té de les coses. Tot i això, en Barba és una persona molt tractable i hom acaba sempre per entendre-s'hi.

Marti Escayola

Fa tan poc temps que està establert, que no sabem la seva història, ni menys si en té.

Va caure un dia al mig del gremi dels llibreters, com si hagués baixat del cel. Un bon dia passàrem pel carrer de Sant Pau i veiérem, al davant del carrer d'Arrepentides, que hi havia una llibreria de vell, nova.

Direm, únicament, del nou llibreter, que s'hi defensa i que té parròquia de llegidors als quals ven o lloga literatura més o menys rosada i d'aventures.

I que ell, assegut darrera el taulell, enfundat dins una brusa de xofer, les ulleres enganxades al nas, tot i que sembla que dormi, està molt despert...

Els diumenges posa parada a Sant Antoni. Hi ven llibres nous al preu dels vells, i llibres vells al preu dels nous: paradoxes del negoci.

Josep Liscioch

És alemany, gairebé traduït al català. És gendre de l'Aballaneda. Fa uns catorze anys que té la llibreria del carrer de Petritxol.

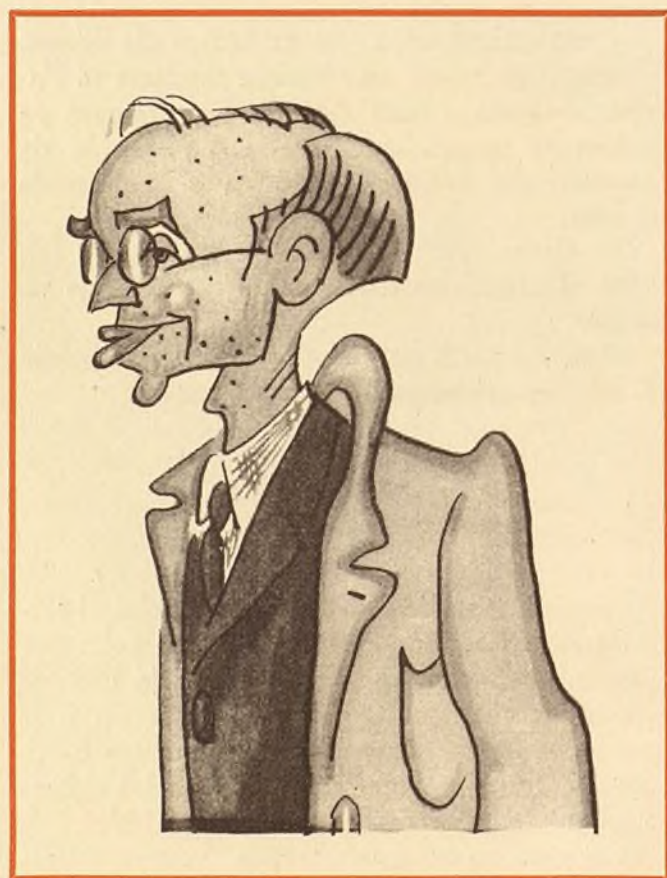
És un home força tractable.

Es dedica a la compra i venda de llibres. Allò que li interessa, per damunt de tot, és *la tranquilidad*. Ho posem tal com ell ho diu.

Darrera el taulell i assegut en una cadira el veureu, matí i tarda, que llegeix tranquil·lament, mentre espera que caigui el parroquià possible.

Realment, i per a un home que pasturi al carrer de Petritxol, que sembla un carrer de Mallorca, la seva aspiració és molt enraonada.

Hi ven tota mena de llibres, però té preferència pels que tracten d'art, antics i moderns, per les obres il·lustrades i pels gravats. El carrer de Petritxol és adient a aquesta especialitat, i cal cultivar-la.

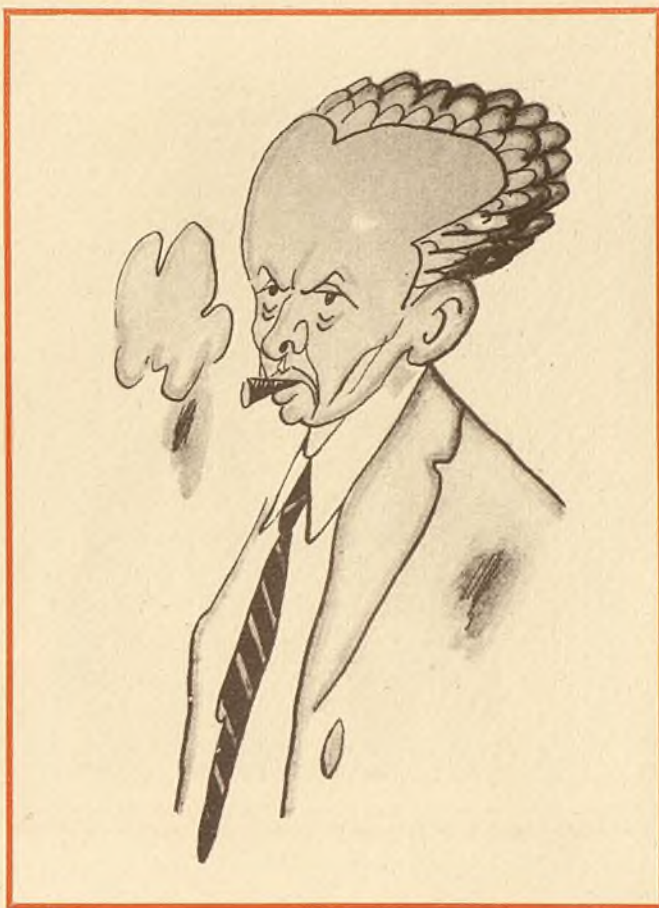
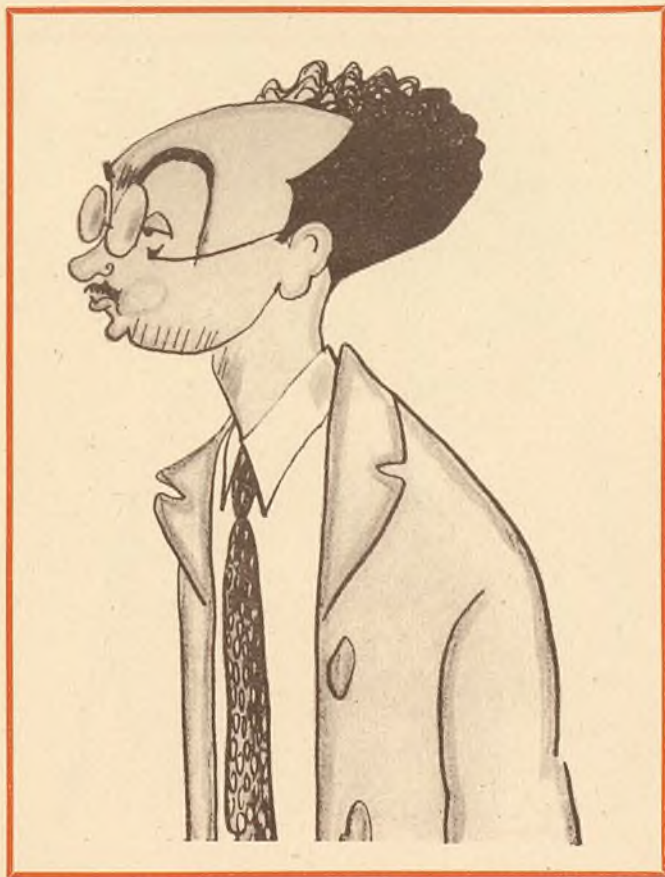
Gabriel Vila

La seva llibreria del carrer d'Aribau, que dóna la cara a la d'en Dubà, havia estat barberia. Igualment que la de l'Aballaneda.

Resulta una cosa, i aquesta és irrefutable: que les barberies arriba un moment que es tornen llibreries. N'hem citat, com a mostra, dos casos. No; n'hi ha tres. Ens n'oblidàvem un. I això no està bé. La del carrer de Sant Pau, 32, que també fou abans una barberia.

La casa es dedica a la compra i venda de qualsevol mena de llibres, però preferentment als del ram de l'ensenyament i de caràcter tècnic. El carrer d'Aribau, que és essencialment universitari, té les seves exigències, i aquestes no hi ha manera humana de trampejar-les.

En Vila és jove, servicial, amable i de molt bona fe, coses totes elles molt importants en tot temps, però especialment en els que corren...

Isidre Sureda

La «Llibreria Metropolitana», tan coneguda, del carrer de la Canuda, fou fundada per en Porter. El qual va traspasar-la a en Niubó, que la féu rutllar uns quants anys i no pas amb penes i treballs; al contrari. Del pilotatge d'aquest darrer ha passat, fa un quant temps, a les mans d'en Sureda, que ja es dedicava a la correduria de llibres, tot i estar d'empleat a la Banca Arnús. Moralitat del cas: els llibres, substància imaginativa, tirant a romàntica, no són refractaris a les finances, sinó que hi fraternitzen, si és a través del suredisme.

La seva llibreria, que ho és de vell, està instal·lada, i molt ben instal·lada certament, d'una manera moderna. De més a més, té molt de to.

Per torna — i aquestes coses sempre són d'agrair —, darrerament en Sureda ha publicat un catàleg molt important.

Felip Alum

Ell i el seu germà havien tingut, en els bons temps del vodevil d'en Santpere, un quiosc de diaris i de llibres al vestíbul del teatre Espanyol. D'allà passaren al carrer de Boters i després al de la Tapineria, on installaren una llibreria.

La casa tenia la representació de les obres de can Sopena. Es bifurcaren, i l'Alum segon s'establí com a llibreter de vell al carrer d'Escudellers, prop la botiga de l'Aballaneda, on té tractes amb les novel·les d'aventures, els *Coyotes*, revistes de modes, etc.

Encara que avui té preferència pel ram de papereria, coneix bé el comerç del llibre, car els anys de pràctica hi són.

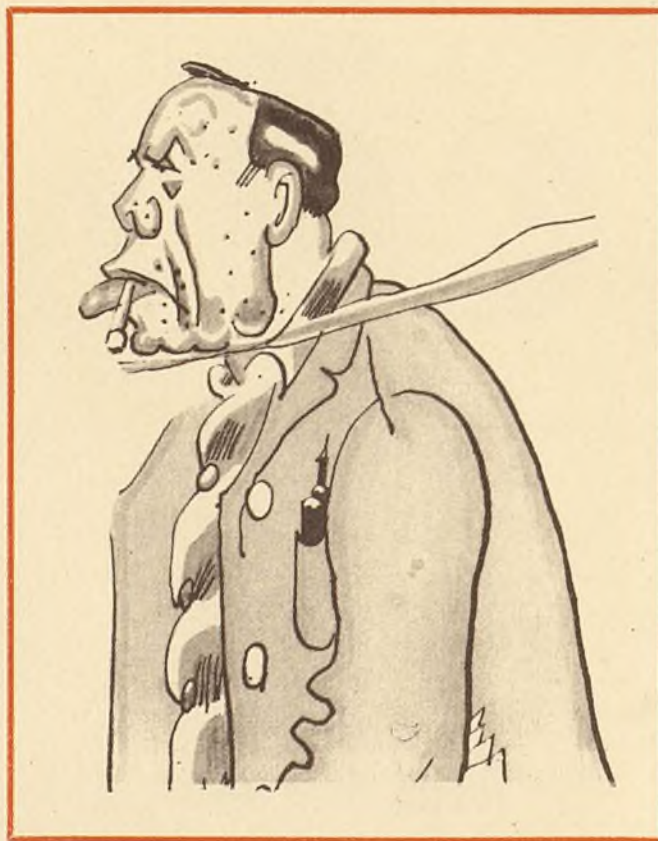
És un xicot molt actiu : a més de menar la botiga, encara fa de corredor de diverses editorials. Alguns diumenges posa parada a Sant Antoni.

Josep Permanyer

Té botiga al carrer Comtal. És una entrada espaiosa, amb les estanteries arrambades a les parets i un taulell de llibres al mig ; com totes les del ram, però diferent.

L'arquitectura de l'establiment fa pensar en una casa de pagès, amb unes bótes arrencades a la paret, amb eines de treballar la terra arreconades en un angle, amb un garbell penjat al sostre, i amb una escala cantonera amb gatera a la porta...

En una de les puntes del taulell hi ha un home menut, de cabells blanquinosos i esborrifats. És en Permanyer. Fa uns quants anys que està establert al carrer Comtal. Hi ha qui diu que, amb tot i el seu aspecte modest, és home de possibles. Havia estat de dependent a l'obra-dor de l'escenògraf Bulbena, de l'angelical Bulbena, malgrat que s'anomeni Cèsar. Després ho fou d'en Rogeli Dubà. Al capdavant s'installà, pel seu compte, al carrer Comtal.

Josep M.ª Mestre i Josep Parés

Els dos joves que veieu aquí són els timoners de la «Llibreria Laietana».

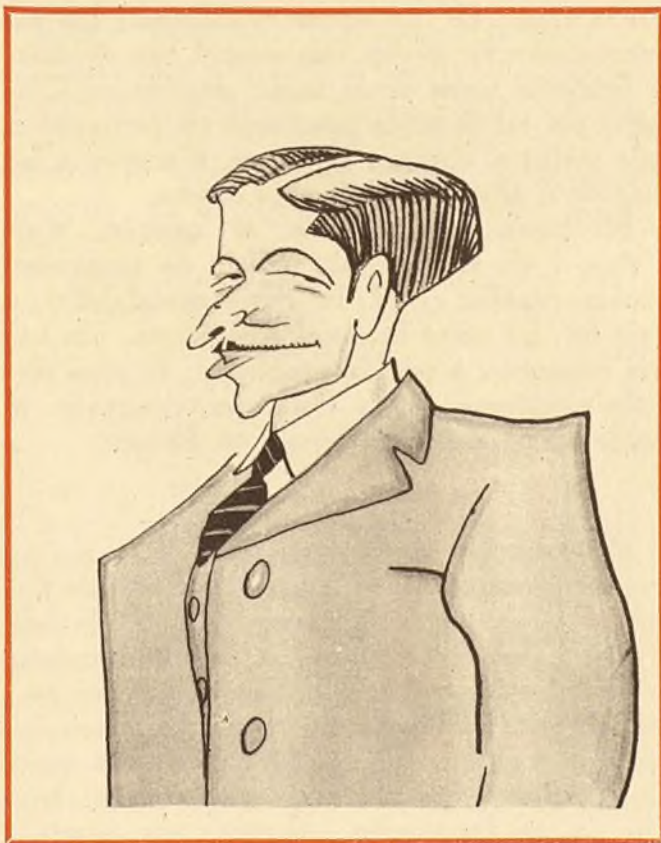
Són, a més, coneguts de tots els aficionats al llibre bo, els quals ajuden tant com poden en llurs recerques. Els ajuden i, si cal, els orienten. En el sentit que els assenyalen, molts cops, el camí a seguir si volen arribar a terme, això és, a la troballa d'un llibre cobejat de temps.

Posats a la llibreria, com a venedors estrictes, tenen la pruija que els clients en surtin complaguts, a fi i efecte que els quedin ganas de tornar-hi. Cal constar que ho aconsegueixen.

Publiquen, periòdicament, catàlegs d'obres escollides i àdhuc cobejades dels bibliòfils.

* * *

Per la «Llibreria Laietana» circulen, abundants, els aires de la costa, que hi porta cada

dia, presos, cansats de bufar, un dels encarregats, en anar i venir de Badalona, on viu, amb el tren elèctric.

Els aires de la costa són humits i constipen la gent poc o molt fluixa de gargamella. Per tal de neutralitzar llurs efectes i, fins i tot, d'anorrear-los, amb aquells aires se n'hi barregen uns altres que són més secs, que potser són més sans, car vénen de dalt, això és, de la muntanya, impregnats generosament de la reïna que suen els pins de la banda de Tiana, la grega. No els hi porta un soci, sinó una amiga, bona amiga de la casa, que és la Lola Anglada, cada cop que en baixar-ne se li acut d'anar a passar una estona a la llibreria. Potser és degut a aquest aire, tan autòcton, que les edicions que s'hi cuinen els surten bones.

* * *

Els dos joves que comanden la «Llibreria Laietana» tenen molt de camí a fer davant seu. Que la llum clara de Montserrat illumini llurs passes, car, tot i ésser expertes, encara són joves.

Salvador Josa

Al carrer de Petritxol, davant de can Parés — avui Sala Maragall —, hi ha la «Llibreria Poliglota». Tal com el seu nom assenyala, hi trobareu moltes menes de llibres. I més; car hi trobareu, per poc que us dediqueu a furgar pels dintres, llibres rars i de bibliòfil.

També hi trobareu en Josa — un dels directors, l'altre és en Soler —, home una mica ros, seriós, amb un cert aire d'amoïnada, amb un posat distant, darrera les seves ulleres, el qual, a més de menar el timó de l'establiment, també és colleccionista.

Si no el coneguéssiu, el prendríeu bonament per un parroquià o un tafaner com un altre.

* * *

La llibreria fou fundada per en Portilla, en Virgili i en Duran al carrer de Petritxol, que és una institució barcelonina important més aviat que no pas un carrer, car està amarat de tradició, de glòries, de passat i de tot. Havia d'agafar, encara que no hagués volgut, un aire solemne, car aquestes coses s'encomanen de pressa.

No menys, el carrer de Petritxol és el carrer de can Parés, el d'en Guimerà i de l'Aldavert; el d'en Peius Gener; el del tortell i de l'ensaïmada comprats al Forn de Sant Jaume després de sortir d'ofici, el diumenge, i abans o després d'haver entrat a can Parés a veure l'exposició de torn...

* * *

Això que anatem són glòries i tradicions barrejades pel temps i perfumades amb l'essència penetrant del record. Però encara hi ha més: una taverna, que ara vol ésser basca però que no hi arriba, i que abans era casolana i per tant ben autòctona. Avui, probablement, ja no la recorda ningú. Bé: en aquest establiment, que era menestral a tot ser-ho, feia estació, tots els dies, a primeres hores de la tarda, don Angel Guimerà per tal de fer-la petar amb els parroquians que tenien el costum, aleshores, d'anar-hi a fer beguda i, alhora, a passar-hi l'estona.

Hi havia voleiat, airós, el xamberg d'en Peius, i els seus bigotis refilats de mosqueter havien desafiat el cel. Hi havia descabdellat, a raig fet, les seves fantasies truculentes, i hi havia escampat, a raig fet igualment, la seva vèrbola pintoresca. Hi va viure una temporada, el segle passat, en una dispesa, en Moratín.

* * *

Per totes aquestes raons — i d'altres que no cal dir — calia que hi hagués, al carrer de Petritxol, la «Llibreria Poliglota». Fa cara a la Sala Parés, i això està molt bé. Acaba de completar el carrer. A la dreta, venint de la Portaferriça, hi ha l'Art, i a l'esquerra, venint del mateix indret, la Cultura. Els quals es donen les mans fraternalment, i no han d'allargar massa els braços, ja que les voreres i el carrer són estrets...

Manuel Edreira

Si entreu en aquella mena de transatlàntic en petit que és la «Llibreria Catalònia», us semblarà que tot hi rutlla a la bona de Déu. El públic va d'una banda a l'altra. Els empleats... on deuen ésser els empleats?...

Un cop heu superat aquesta impressió desorientadora, us adoneu que hi ha una mà, invisible, que ho fa rutllar tot. Està enganxada a un cos, a unes cames, a un cap. Aquest, col·locat darrera unes ulleres, i aquestes amagant uns ulls ensenyats. Tot això, plegat, fa un Edreira.

Vet aquí que a l'home se li acudí, un dia, per allà l'any 1892, néixer a Barcelona. No hi ha res a dir. El fet té, per ell mateix, una importància relativa. Tot el més, cal anotar-lo com a dada. Ara bé: resulta que, a més d'haver-hi nascut, és un barceloní de soca i arrel. Perquè en té la consciència i amb ella l'amor...

Als onze anys ja començà d'estimar el llibre. I va instal·lar al Paral·lel una paradeta de revistes en la qual venia molt l'*Alrededor del Mundo*.

Es dedicà, més endavant, a diverses tasques, totes elles relacionades amb el paper imprès. Al capdavall, per fi!, li fou possible de remenar llibres a cor que vols, car entrà a la Societat Espanyola de Llibreria, on ocupà un càrrec destacat.

Era el seu somni daurat remenar llibres. D'aquella entitat passà a la «Llibreria Catalònia», com a encarregat de compres de l'establiment.

Allà el trobareu i allà us atindrà, amable, si aneu a veure'l. Si li toqueu la flaca — el llibre —, us donarà tanta rosca com voldreu. Té la flaca assequible.

Ha estat designat, en ocasions diverses, per a ocupar càrrecs relacionats amb la professió. Ha cuitat a defugir-los. Prefereix llegir a parlar.

Els diumenges, si el volguéssiu trobar, us hauríeu d'arribar al *Rompeolas*. El veuríeu allà, arreberat darrera un bloc de pedra, regirant llibres o catàlegs.

Posseeix una bona biblioteca, en la qual ocupen un lloc preferent els llibres de caràcter bibliogràfic.

Hi ha un moment, a la seva vida, que ell considera el més transcendental de tots. En el qual va rebre una gran impressió. Encara li dura ara. Fou el dia que va ésser cridat per a valorar la llibreria del senyor Puig Alfonso, destruïda arran de la guerra. Aleshores, si no va poder-la engrapar, al menys la vorejà, la felicitat.

Parleu-li'n, si us ve a tomb, i veureu com s'emociona recordant-ho.

Avui l'Edreira, amb tot i no ésser pas un home vell, coneix molt bé la història de les editorials barcelonines existents i sap també on jeuen els fons de les que ja han desaparegut. Per això, si li demaneu algun llibre que no hàgiu pogut trobar en cap llibreria, és molt possible que ell us el proporcioni.

Gastó de Terpiéd

A la Via Laietana, davant l'edifici del Banc d'Espanya, un pis assolellat, espaiós i situat sota terrat.

Al despatx, que està acarat al moll, i que és ple de llibres, entra un devessall de claror. Assegut en un silló de braços, a frec de taula, la boina al cap, la bufanda entortolligada al coll, enfundat dins el batí, el senyor de Terpiéd.

El senyor de Terpiéd, els aficionats al llibre bo d'ara i d'ahir, a la ceràmica triada i al gravat selecte, l'han d'anar a veure al pis i parlamentar amb ell. Després de fer-ho és probable, no pas segur, que en surtin amb alguna peça bona. Que serà llibre, gravat o ceràmica, segons.

El que és ell no baixarà pas al carrer a la recerca de l'aficionat. Ja que gairebé mai no surt de casa seva ni es posa el barret marró, si no és per arribar-se al «Glacier», després de dinar, a fer-la petar amb els companys de penya.

Té el pis farcit de gravats i de ceràmica. No s'hi veu ni un bri de paret que sigui buit.

Allò que no veieu, però, són unes habitacions que, segons diuen, té numerades, i on amaga els seus tresors de llibres rars.

Fa anys que viu a Barcelona. D'abans de la guerra. En aquest interval de temps, no pas gaire llarg, s'ha col·locat a primer rengle entre els venedors de llibres bons del país.

Joaquim Tuèbols

Fa dos anys que té oberta una llibreria cubista a la Via Laietana, prop la Diagonal.

A l'aparador, unes mostres. Llibres triats o antics. Abans d'entrar a la botiga ja coneixeu els gustos de l'amo.

A dins, ultra l'escriptori de consuetud, hi ha les estanteries i el gènere. Més endins, darrera una cortina, una casa de pagès, amb llar de foc, a mig bastir.

Fa tres o quatre anys que es dedica a córrer llibres. En fa dos que és editor. Té una visió molt personal del negoci de llibreria.

Segimon Vilella

Avui és una potència del ram de la distribució del llibre. Muntada a pols i a còpia d'anys.

Va començar a can Costa, del carrer Nou.

De can Costa va passar al carrer de Barbarà, on se l'emportaren l'avi Millà i en Piñol. Allà va posar l'àncora, amb en Granada. I amb l'àncora va començar de tenir representacions de llibres i la distribució de publicacions periòdiques de tota mena.

Entre la gent del gremi i els venedors, entre els quals és molt popular, frueix d'un gran crèdit: moral i material.

Darrerament, entremig de la distribució i la representació de llibres li ha sortit una escletxa, a través de la qual entra a casa seva i després surt a fora el corrent d'aire de l'Art. Car té una filla que es dedica a la pintura, que ha fet exposicions i que pinta bé. ¿Què més pot demanar en Vilella?

Vicens Climent

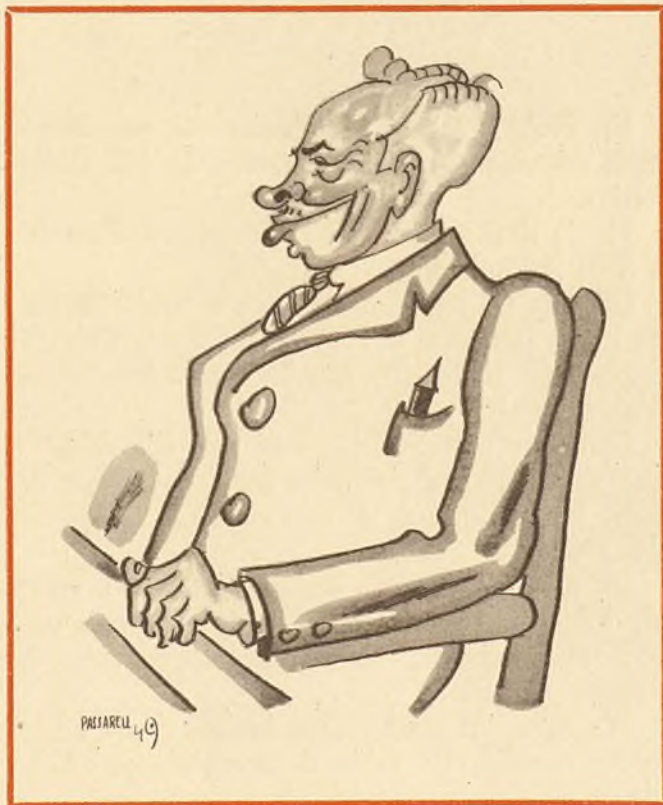
... o la Ciència de tractar amb els venedors de carrer i de quiosc, que són gent complicada, feta home i vessant vitalitat per tots els seus porus.

L'hauríeu de veure, quan no és al seu despatx treballant, com es baralla, del darrera d'aquella gàbia de lleons a l'inrevés que hi ha a l'entrada del seu establiment del carrer de la Unió, amb els venedors. Aquests a fora i ell a dins. Hi parla, els escridassa, els renya i els abronca..., i si pot els afavoreix.

En Climent és, fet i fet, un autèntic domador de venedors.

A més d'aquesta gàbia de lleons posseeix una xarxa molt espessa de corresponsals que s'estén per Catalunya i per Espanya. Aquesta xarxa és com una teranyina, en la qual, més tard o més dejorn, han de caure o s'han d'entrebançar, encara que no vulguin, els corresponsals repatanis, de la mateixa manera que les mosques s'enreden amb les teranyines autèntiques.

L'únic que no s'hi enreda és ell.

Santiago Pons

És nebot d'en Rossend Pons, l'antic humorista català, recentment traspassat. Té una llibreria al carrer de Bonavista, a Gràcia. La va fundar el seu oncle.

Fa una vintena d'anys que hi funciona. Abans d'ésser llibreter en propietat, féu les pràctiques preliminars de l'ofici com a dependent de l'oncle.

És negre, i menut com una baldufa. És excursionista d'aquells temps.

És treballador. Quan li fan un encàrrec, per revés que sigui, posa tant d'entusiasme en la comesa, que remou cel i terra fins que el pot complir. El guany és el de menys.

Igualment us servirà una obra de preu que un catàleg que us l'hagi de regalar. La qüestió és servir el client.

En lloc de caminar, roda.

Per això és un aferrissat enemic del tramvia i de qualsevol altre mitjà de locomoció...

Vicens Rubio

En Rubio, (à) *el Matalasser*, és una figura molt popular entre els llibreters de vell barcelonins.

Havia tingut parada a la Ronda, al Parallel, a Sant Antoni, etc.

Després va tenir una barraca a Santa Madrona i una botiga a la Rambla de Santa Mònica.

Ha estat el llibreter que ha venut més llibres d'en Sopena.

Com que sent l'afició, avui està d'empleat a can Vilella per tal de poder seguir remenant llibres. En distribueix a tots els seus companys del gremi.

De més a més, està sempre disposat a servir els llibreters en tota mena de treballs que vulguin encarregar-li, relacionats amb el ram. És diligent i és fiat.

Ha estat un gran colleccionista d'obres del teatre castellà. Se sabia de memòria els títols, els noms dels autors i la data de les edicions.

El Mercat de llibres vells de Santa Madrona

QUEST Mercat — les barraques, com hom l'anomena vulgarment — compta ja prop de mig segle d'existència. Té patina de cosa barcelonina, i, com tot organisme viu, es desglossa en tres períodes ben delimitats: formació, plenitud i decadència.

Per ell han passat tres promocions ben marcades de llibreters. La primera (1902-1914) fou la dels que el fundaren. Gairebé tots llibreters professionals que passaven dels quaranta anys. La segona (1915-1930) fou integrada en bona part pels llibreters que sorgiren dels Encants de la Ronda i del Paral·lel, els quals anaren ocupant els llocs que deixaven vacants a les barraques llurs fundadors. I la darrera, la dels que hi han anat del 1931 fins ara.

En la seva època de plenitud les barraques feien goig de veure. Hi abundaven els bons llibres, els bons llibreters i els bons compradors.

Els diumenges al matí, sobretot, l'afluència d'aficionats era extraordinària. S'hi feien moltes operacions i s'hi comentaven les coses que afec-

ten el llibre. El Mercat acomplia una funció educativa i era, alhora, un viver de bons llibreters. Avui el seu ambient és distint, i el seu estat de decadència, molt visible. Ha estat i és, encara, un mercat barceloníssim vinculat amb el comerç del llibre vell a la nostra ciutat, la vida del qual, com hem dit abans, abasta ja gairebé mig segle. Si més no, li hem de tenir el respecte que mereix pels seus anys.

* * *

Aquest Mercat fou inaugurat per les festes de la Mercè de l'any 1902. Ja no es tractava d'uns encants ni d'unes fires, sinó d'un mercat fix. Les barraques, amb aspecte de llibreries; els barraquers, amb el de llibreters professionals. Unes i altres havien pujat de categoria, amb raó.

Calgué fer molts passos abans d'aconseguir l'autorització necessària per a instal·lar el mercat de llibres vells allà. L'Adan, el rondinaire Adan, llibreter, firaire, encantista i home rampellut, tot d'una peça, fou l'ànima dels treballs que va caldre dur a terme per aconseguir-la. Ell, que era un home que quan li guillaven els papers, tant a les fires com als encants i a les barraques,

s'atabalava, no es sabia moure del lloc on era i tot el que se li acudia de fer era cridar Poble i Santes Creus, mentre va intervenir en l'afer de la instal·lació del mercat de llibres vells a Santa Madrona va treballar com un negre o dos, a la quieta si fou menester, i no va grinyolar gens. Bona part de l'èxit assolit fou degut a ell.

Una vegada autoritzat, les barraques foren atorgades per sorteig. El grup de llibreters que les tenien demanades varen decidir que, com a prova d'agraïment envers l'Adan, li reservarien la barraca número u, que era i és la millor de totes, prescindint d'aquella mesura. En saber-ho, va enferritjar-se. Va dir-los que volia anar a la sort, com tots, car al Mercat no hi havia d'haver privilegis. I la sort va jugar-li la broma, un xic pesada, tanmateix, de clavar-li entre cap i coll la pitjor de totes, que és la segona de la banda del carrer de Montserrat.

* * *

Des dels seus començos, el Mercat va comptar amb vint barraques. Els primers llibreters que s'hi varen instal·lar foren l'Adan, en Royo, el pare Dubà, l'*Aiguacuit*, el *Morenet*, en Jaume Andreu, l'Herrero, en Bahí, en Peicasat amb el seu gendre Juli, el *Cremallots*, l'Alsina, en Sedó, l'Olivella, en Mas, Penella i Bosch, l'Antoni Batlle, en Carbonell i el pare Millà. Els cinc darrers solament disposaven d'una barraca mancomunada.

En aquella època — parlem de l'any 1902 en avall —, de llibreters de vell no n'hi havia tants com ara. Per aquest motiu algunes de les barraques no foren ocupades. Una d'elles, la que estava destinada a en Palau, se la va quedar el *Morenet* per renúncia del primer. Una altra va quedar-se-la en Bahí.

* * *

Aquells homes varen ésser els pioners del Mercat de llibres vells de Santa Madrona. Ells encarrilaren els aficionats neòfits i els entesos vers aquell indret submarsellès.

De bon començament ja va agafar una fesomia peculiar. Sense adonar-se'n, aquells homes la hi donaren. Ja no l'ha perduda. Tot el més, se li ha rebregat a força de cops i de batzegades.

Les barraques de llibres, el mateix que les persones, envelleixen. Alguns dels antics llibreters hi continuaren incrustats. N'hi moriren.

* * *

La figura més sobresortint d'aquell Mercat fou el vell Adan. No podia ésser d'altra manera. Abans d'instal·lar-se allà, ja havia rodat la Ceca, la Meca i la Vall d'Andorra dels encants i de les fires, havia venut llibres en una botiga de la Rambla de les Flors i en una altra del carrer de la Palla. Entre els del ram era home d'història, i com a home, un pintoresc com una casa. De sempre, tant a les fires com als encants i arreu, li havia agradat d'engegar prèdiques virulentes. Les quals continuaren, abundants, prolixes, enfarfegades àdhuc, a Santa Madrona. I quin arranador de problemes polítics i socials candents no n'hauria sortit d'ell si hagués estat possible d'aconseguir-ho a còpia de discursos! Disposava l'home d'una oratòria abundant, i n'usava i n'abusava. Aquest ús i abús no era solament de caràcter verbal, sinó que l'estenia a vies de fet. Li queia, de tant en tant, dels llims de la ingenuïtat, un jove aficionat als llibres i amb aspiracions, ben legítimes certament, d'arribar a ésser un llibreter amb cara i ulls, i ja em teníeu l'Adan, amb la seva barba esborrifada, blanquinosa, tirant a apostòlica, disposat a catequitzar-lo i a fiscalitzar, a més, les seves accions, però a profit seu. Això durava fins que s'acabava... i de cop. Car aquell, tot d'una, se li tornava guit com un ruc de gitano, i l'Adan es quedava sense deixeble o acòlit en un tancar i obrir d'ulls. La fiscalització sempre tomba contra del fiscalitzador mateix. D'aquest fet, que és més vell que l'anar a peu, encara hi ha gent que no se n'ha adonat. Vol dir que encara hi ha Adans. Li agradava de pontificar i es donava aires de protector dels joves.

Amb els llibres, segons ell mateix, era dels que hi entenien més. Segons els altres, era tot el contrari. En el moment d'apreciar-los sofria grans confusions. La qual cosa vol dir que, en efecte, hi entenia molt menys del que es pensava.

Xerrant xerrant, perdia la noció de les hores, de les coses i del temps. La xerrameca, ai!, sol arrossegar l'home. Mai no succeeix a l'inrevés.

Era de tarannà esquerp. Li agradava d'anar

per les seves. L'esquerperia se li va aguditzar a Santa Madrona.

Per tal de no haver-se de lligar amb res ni amb ningú, va mantenir-se solter. Tenia família i no se'n recordava. De fet era com si no en tingués. Féu, tota la vida, el bohemí. En els seus darrers temps el féu més que mai.

Tant se li'n donava d'anar net com brut. Essent així, ja no caldria dir que es distingia per la seva manca absoluta de netedat. I amb un cert espellifament complementari, ampleament decoratiu, enganxat a les seves robes massa usades. Tant, que generalment semblava un captaire. La impressió que produïa als qui no el coneixien gaire era deplorable. Val a dir que tant se li'n donava, també.

Hom conta d'ell un seguit d'anècdotes derivades de la seva manera estrafolària de vestir. N'hi ha una que el retrata de cos sencer; la següent. Es presentà una vegada en una casa a comprar un lot de llibres. En fer els tractes hagué de donar la seva adreça.

—Francesc Adan— va dir —, Mercat de Santa Madrona, número...

Hom li va respondre rient:

—Adan?... És el més natural en vostè...

No cal que repetim la cançó dels daltabaixos que havia sofert a les fires i als encants amb els papers, i que continuaren llur curs a les barraques, car les repeticions sempre són entjoses.

Direm, en canvi, que a Santa Madrona va inventar un sistema infallible per a guanyar a la ruleta. Segons el qual el perill de perdre n'estava absolutament descartat. Els càlculs matemàtics, obstinats i alhora pacients, havien engrapat l'atzar, voluble o capriciós, pel ganyot, i li havien fet fer l'ànec. Essent així, el més natural va ésser que no li costés gens ni mica de trobar un soci capitalista disposat a finançar-lo, car sempre hi ha algú a qui li sembla que podrà agafar el cel amb les dents. Amb el qual, com és de protocol en aquests casos, decidiren d'arribar-se, xano-xano, fins a Montecarlo. Era tret segur. Tal com va succeir-li a aquell general cèlebre, ell i el soci només havien d'arribar allà, donar un cop d'ull a la taula verda, riure per sota el nas, sentir una mica de llàstima dels crupiers, i vèncer, que en aquest cas vol dir guanyar.

Calia vestir abans l'Adan de cap i de nou.

Així es féu. Car amb les robes que usava normalment no era presentable. Hom l'encabí, doncs, dins d'un vestit nou, blanc com la neu, d'unes sabates, també noves, i d'una camisa, no menys nova igualment. Va quedar transformat en un senyor. Va deixar d'ésser momentàniament un Adan per convertir-se en una aproximació, bastant relativa però, de Brunell.

Com que no estava avesat a dur roba nova, se'l veia engavanyat. Dins les robes folgades que tenia el costum de portar es bellugava molt espaiós. El vestit nou, en canvi, l'embarassava. Malgrat la disfressa, en arribar a Montecarlo hom se'l mirà de dalt a baix; li demanaren la cèdula, i en veure que deia «jornalero» li barraren el pas. Al soci, en canvi, li varen permetre l'entrada. Per no fer el viatge endebades, aquest va arriscar-se a fer la provatura del sistema infallible, i va perdre. Havia de succeir així. Al capdavant només era el soci. Si hagués jugat l'Adan, ben segur que hauria guanyat. Ho assegurava ell mateix, que era l'inventor del sistema, i és lògic pensar que devia saber-ho millor que ningú.

L'excursió va costar tot un bar. Els quedaren, justets, els diners per a tornar a Barcelona amb el tren. A l'anada, l'Adan era blanc com un glop de llet; a la tornada era negre com el sutge.

Era baixet. I una vegada, com tantes, que va ancorar al nostre moll una esquadra anglesa, can Joan de la Rambla de Santa Mònica va omplir-se de mariners llargaruts i rossos, d'ulls blaus com de nina, i la pipa a la boca. Bevien i feien xerinxola, degudament combinada i en anglès.

L'Adan hi va caure al mig. Al costat d'aquells gànguils semblava un ninotet. Un dels mariners va trobar-se'l al costat i se'l va mirar estranyat a vista d'ocell. Se li acudí una pensada estrafolària, que va consistir a engrapar un sífo del damunt del taulell i dutxar-li la closca. L'Adan, encès d'ira carbònica, va treure el repertori flas-tomàtic de les grans ocasions i el va llançar contra d'aquell galifardeu enterbolit, igualment com si es tractés de rocs, i, de retop, contra les tres illes britàniques i els sobirans del seu país, els quals no tenien cap mena de culpa en la broma que el mariner li havia gastat.

Com un detall més que acaba d'arrodonir el

tipus, direm que era més lerrouxista que don *Alajandru*.

* * *

Ara, al costat de l'Adan posarem *el Morenet*. El qual va negociar amb comèdies. Es partia la barraca amb en Domènec Medina. Aquest disposava de dos metres d'espai per a vendre els seus llibres, amb una condició: que quan *el Morenet* hagués d'anar-se'n, havia de suplir-lo. Com que no s'avenien, varen separar-se. En Medina pervenia de les tertúlies del portal del carrer del Bonsuccés, on havia estat establert en Palau.

* * *

N'hi va tenir una altra en Royo, que ja venia, com l'Adan, de les fires, i que havia fet rutllar unes quantes botigues.

En els seus començos, que foren modestos, va tenir la sort de comprar una biblioteca composta d'obres antigues i de dret, i així va començar d'obrir-se pas. Anava tots els anys a les Fires de Girona, on feia molt de negoci.

Havia après d'ensumar els llibres; com en Llordachs. Si no estava segur del preu d'un, en demanava una quantitat crescuda. Era un tempteig. La reacció del comprador li servia per a orientar-se.

A aquests tenia el costum de donar-los molta corretja. Vol dir que era viu i que, per tant, coneixia la flaca dels homes. Deia que la misèria criava misèria. Explicava que els negocis li marxaven bé, i que els que ell feia eren molt bons. Deixava anar, com aquell qui no diu res, que estava disposat a comprar, si li venia a tret, una biblioteca per deu mil duros. Es vanava de pagar els llibres a més bon preu que no pas els altres llibreters de vell. El cas és que féu bones operacions, que va saber reeixir en el negoci i que elevà la seva condició social donant una excellent educació a tots els seus fills.

Va romandre a Santa Madrona del 1902 al 1922, això és, vint anys. El seu fill Lluís, que venia llibres en dues barraques, una al costat de l'altra, tenia la dèria del violoncel. Estava més per músiques que no pas per llibres. Un dia ho va deixar tot de recó, s'enfilà en un vaixell i marxà a les Amèriques, on ja tenia un germà, decidit a fer-se milionari.

* * *

El pare Dubà va anar a barraquejar a Santa Madrona venint de la Barceloneta, on havia tingut un quiosc, passant prèviament per un portal del carrer dels Banys Nous, pel carrer de la Princesa, on tingué, poc temps, una botiga, i per les fires i encants. A les barraques va començar d'entrenar-se en les pràctiques complicades de l'ofici de llibreter el seu fill segon, en Rogeli, que ha esdevingut, com tothom sap, una potència del ram. El gran, que havia ajudat el seu pare abans que ell, havia mort. En Jaumet Dubà també va fer-hi l'aprenentatge quan en Rogeli va obrir la botiga del carrer d'Aribau.

* * *

En Jaume Andreu, el colleccionista que després es va convertir en llibreter, hi va caure en començar la seva decadència. En realitat no hi anava. Qui ho feia al seu lloc era aquell mosso, vell i amb cabells blancs, del qual ja hem parlat en una altra banda d'aquest llibre, i que era qui li administrava la barraca. El pobre Jaume Andreu, que s'havia cansat de la brega i desenganyat de la seva eficàcia, vegetava al seu pis del carrer de la Portaferriça.

* * *

L'Herrero — *el Pensador*, com l'anomena en Palau — hi traslladà les seves estampes, els seus gravats i la seva flaca simpàtica pels llibres illustrats. Fins aleshores ho havia carretejat tot, temps i més temps, per les fires i pels encants, desant-ho en una botiga del carrer de Boters, tocant a la Plaça Cucurulla. Ja no ho carretejaria més, car els havia trobat un redós prop la mar, on els feia companyia.

* * *

L'Aiguacuit també va refugiar-s'hi. Fa l'efecte que els llibreters de vell d'aquell temps, tips d'haver d'anar amunt i avall, com llançadores de teler, pels encants i per les fires, exposats a tots els cops de geni de la temperatura, cobegessin un aixopluc més tranquil. El fet és que s'hi varen arrecerar, l'un darrera l'altre, gairebé tots.

* * *

En Bahí també s'hi va establir, acompanyat de les seves físiques i de les seves químiques,

amb les quals ja s'havia enderiat de jove. Després d'haver voltat per França, per Anglaterra i, si no recordem malament, per Itàlia i tot. Havia portat una vida accidentada, especialment a la seva joventut. En efecte: havia estat oficial carlí, i en acabar-se aquella guerra va haver de marxar a França.

De França va passar a Anglaterra. No sabem si fou en aquest país o a l'anterior on va aprendre de fabricar les famoses pastilles *Goudron*. En tornar a Barcelona — roda el món, Bahí, i torna al Born — va continuar la fabricació, i això li va ocasionar uns determinats maldecaps.

De jove havia tingut molta afició als llibres, i matava totes les hores que podia llegint-ne. De gran va dedicar-se a vendre'n. És el destí dels Bahí.

Entremig, va casar-se tres vegades. La veritat, no són moltes. I com que l'afició a les químiques i a les físiques encara no se li havia calmat del tot, en comprava i després en venia tantes com li'n queien a les mans.

Parlava francès, anglès, italià i llatí. Essent a les barraques va inventar una pasta que servia per a fer desaparèixer els sets de la roba dels vestits de les persones, causats per una estrebada, per un ganxo o un clau inoportuns. Com que era un home que predicava amb l'exemple, ben al revés de l'Adan, que no passava de les paraules, una vegada que se li va estripar un camal de calces va tapar-se l'estrip amb aquell ingredient.

Hi ha qui diu que li varen quedar com noves. Hi ha qui afirma el contrari. Hi ha, finalment, qui assegura que la roba quedava molt millor, després d'haver-la untada amb aquell ingredient, del que solen deixar-la les sorgidores especialitzades d'ara.

Una particularitat notable d'en Bahí era que tenia les cames de ferro i era, per tant, un gran caminador. Tant, que, passant ja dels vuitanta anys, encara se n'anava a peu de Vilasar fins a Argenton carenejant, com si en lloc d'ésser un jai arnat fos un jove esportiu.

A casa seva tenia un armari ple de papers curulls de notes. Quan en volia consultar una, havia de regirar-lo de dalt a baix i no la trobava mai. No volem acabar aquestes ratlles dedicades a ell sense dir que era un home excel·lent i que el llibreter estava al nivell de l'home.

La seva filla Conxita, que ja l'havia ajudat en algunes fires, va heretar una de les dues barraques que tenia el pare. La Conxita és, avui, la venedora més antiga del Mercat.

* * *

Al costat d'en Bahí hi havia en Peicasat. Sembla que va anar a les barraques a reposar de les fatigues que li havien causat les fires, els encants i les botigues que havia tingut, car es passava hores i hores assegut al peu de la seva, en el tamboret típic, remenant paperots. Si algú li demanava el preu d'un llibre, es limitava a aixecar el cap i a dir, invariablement:

—Pela!

El Víctor Hugo, gairebé de debò, que era ell, no estava per a fer l'article al parroquià.

* * *

Del *Cremallots* no se sap si va anar a Santa Madrona amb la intenció de vendre-hi llibres o de popularitzar-hi més el seu crit de guerra famós: «A ral la troca!... A ral la troca!...», que ja havia fet cèlebre a les fires, als encants i a la Ronda. Naturalment, també hi venia llibres. Els que en venien més, però, eren els seus dos fills.

* * *

Com hem dit, en Mas, Penella i Bosch, l'Antoni Batlle, en Carbonell i el pare Millà varen tenir-hi una barraca en comandita: la que porta el número tretze! L'Ajuntament l'havia atorgada a en Mas. Aquest va associar-se amb els altres. En un document privat varen convenir de fer-hi torns de deu dies cada un. Varen repartir-se'ls per sorteig. Com que el pare Millà treballava al teatre i no hi anava mai, el substituïa l'Àngel, el seu fill gran.

* * *

En Joan Baptista Batlle, l'any 1905, també va tenir-n'hi una. Va traspasar-la a en Palau. Com que aquest no hi anava — oh, les fitxes! —, la féu rutllar el seu noi Antoni fins que va marxar a París.

Passats uns pocs anys, l'Antoni tornà de París i entrà de dependent a la «Llibreria Catalònia», d'on sortí al cap d'un temps per establir-se pel seu compte al carrer de Pelai, on és ara.

* * *

La filla d'en Peicasat també va tenir-hi barraca. La feien funcionar ella i el seu marit, Benvingut Rosés, autor d'obres de teatre catòlic.

* * *

Hi hagué en Peinado, aquell home que havia llogat llibres al Passeig de Gràcia i al carrer Comtal, i que s'havia dedicat, també, a comprar-ne i a vendre'n al carrer d'Aribau, allà mateix on ara hi ha instal·lada la «Llibreria Lux», comandada per la senyora Lola. Era un andalús castís, que s'havia muntat un sistema de fer de llibreter molt personal. Consistia a fer-ne solament els matins. A les tardes se sentia posseït sobtadament d'uns formigors flamencs irresistibles, i havia de deixar la barraca per anar a veure les *chicas* d'un cafè-concert qualsevol i com més picant millor. Estava enamorat del nostre país.

Fou el primer llibreter que va establir-se al carrer d'Aribau, preveient que hi havia negoci a fer amb els llibres de text. Fou, doncs, el descobridor de les possibilitats d'aquell carrer. El segon va ésser en Dubà gran.

* * *

I amb en Peinado en Buisan, (à) *el Mestre*, que va tenir una «Bolsa del Libro» al carrer de Capellans i que mai no se li va omplir gaire. Se'n va anar de les barraques per fer de mestre a Sant Martí de Provençals.

* * *

Hi passà el Perayre, (à) *el de les Aigües*, fantàstic com ell sol i del qual parlem extensament en altre lloc d'aquest llibre.

* * *

Hi hagué en Rosés, a les darreries de la seva vida, quan va començar la davallada. Havia estat un llibreter d'empenta, com ja hem explicat en altre indret d'aquestes pàgines. Havia tingut diverses llibreries, algunes d'elles bones. La del carrer de Pelai, per exemple. Que és cas! Se'n cansava i se les treia del damunt així que podia. La que va tenir al carrer dels Cecs de la Boqueria se la va vendre per anar-se'n a Santa Madrona. Es cansà també de les barraques i les va deixar per instal·lar-se en un pis del carrer

de l'Hospital. Això succeïa pels volts del 1910. Va rodar d'ací per allà uns quants anys, i va tornar a Santa Madrona. Aquesta vegada en una barraca acarada a Colom, car l'anterior havia romàs a la banda de dalt. Va morir als setantacinc anys, pobre com una rata. La vida sol presentar contrastos punyents, i la d'en Rosés n'és una mostra. Va morir pelat; havia fet bons negocis i havia menat, mentre fou llibreter en actiu, una vida de ricatxo.

* * *

I també en Vinyals, ex-galan jove de l'Odeon, que havia tingut, de l'any 1874 al 1880, una llibreria al carrer Nou, davant del d'en Guàrdia, i després una parada de llibres al de Sant Pau, en un dels portals de l'edifici on havia estat la presó de dones anomenada «la Galera». D'actor va passar a llibreter. Va escriure un drama que avui encara, de tant en tant, és representat, retolat *Genoveva de Brabante*.

* * *

Un dels vells llibreters que també va tenir barraca fou en Vilardaga, (à) *l'Espiritista*. Era un home molt tractable. El va succeir en Garcia, (à) *el Pagès*. Tant l'un com l'altre hi venien llibres especialitzats i parlaven amb els esperits. Uns esperits que tenien molta simpatia per les femelles, car aquestes eren la clientela habitual d'aquella barraca. En Garcia va deixar-la per anar-se'n a Sant Martí, on tenia una caseta.

En Vilardaga, els darrers anys de la seva vida, va tenir una botigueta al xamfrà del carrer de Sant Pau i Ronda.

* * *

N'hi va tenir una altra en Ricard Duran, el qual havia estat molt aficionat a les comèdies. Havia venut a les fires i a la Ronda. Va tenir també una parada al Paral·lel. A les barraques hi va ésser fins que va morir. S'hi va fer molt popular. Quan tenia duros, la qual cosa li succeïa poques vegades, els feia dringar. Volia fer denteta als seus companys. Aquests li penjaren el sobrenom de milionari, per tal de revenjar-se.

* * *

El Manyà, que també n'hi va tenir una, va llogar-ne la meitat a en Carbonell, (à) *el Paleta*.

Aquest, que era molt actiu, sabia trobar gènere. El seu company era un home que no menjava per no gastar. Es llevava a les quatre del matí i el primer que feia era anar a donar un tomb pels encants per tal d'empaitar els drapaires; després obria la barraca. No esmorçava fins que no s'havia estrenat: es menjava un llonguet de cinc cèntims. Va morir tuberculós.

* * *

Passaren anys, i moriren alguns dels llibreters. N'hi anaren després d'altres, ja coneguts dels encants. Alguns, més joves i pertanyents a una nova promoció. Entre ells l'Egea.

S'hi va establir en Creus. Allí començà d'especialitzar-se en el llibre antic i curios, del qual n'ha esdevingut un coneixedor expert.

També s'hi aposentà en Leandre Caparrós. Inquiet, com sempre, va tenir barraca en un i altre costat. D'aquests i d'altres que avui estan en plena actuació, en parlem extensament en altre lloc d'aquest llibre.

* * *

Parlem ara d'en Blas, (à) *Dinamita*. Del *brave homme* que ja era aleshores, i que encara és més avui. Per allò mateix que hem dit abans en referir-nos als llamparons que surten al tarannà dels homes a mesura que van fent-se grans, però en aquest cas a l'inrevés.

L'avui llibreter del carrer d'Aribau i propietari cofoi del Castell dels Tres Dragons autèntic — el d'en Pitarra fou una fantasia —, també va arrecerar-se sota el teulat d'una de les barraques de Santa Madrona.

La dèria que havia tingut pel proselitisme i per la controvèrsia ja li havia passat. Patia, en canvi, un xarampió musical que li esclatà en forma de revista tècnica — amb el mestre Pastellé com a tècnic principal — i que s'anomenà *El Bufón*. Tot i el títol, no era gens de la broma; al contrari.

* * *

L'Uson, (à) *Joanonus*, llibreter empeltat d'humorista, o al revés, es va instal·lar a Santa Madrona el 1914. A les barraques va continuar essent el de sempre, per bé que amb uns quants esperons més. Com sigui que disposava de més temps per a perdre a les barraques que no pas

als encants o a les fires, hi va escriure els *Dos-cents aforismes sobre llibres i llibreters*, que li va editar en Balaguer, i el *Romanço sobre la Festa del Llibre*. Els papers també li guillaven allà. Ell els deixava fer, igualment que a la Ronda i als encants. Al costat de l'humor la flema. Una vegada que un llarg de dits li va furar el primer volum d'una obra, redactà un rètol que deia: «Suplico al qui s'endugué el primer volum d'aquesta obra que agafi també el segon», i va posar-lo de costat amb aquest.

En el fons era un filòsof. Era aragonès i nat a Bujaraloz. Al poc temps, però, de viure a Barcelona ja parlava i escrivia el català. L'any 1921 va deixar la barraca per anar a fer d'encarregat a la llibreria que en Joan Balaguer havia obert al carrer de Muntaner. Va deixar escrit un llibre de records titulat *Memòries d'un pobre home*, que un dia o altre veurem publicat.

* * *

En Mallafré, un dels venedors de llibres que ha fet una carrera econòmica més ràpida, hi va tenir barraca el temps necessari per a fer-hi moneda i comprar a la vídua Giganda la botiga que aquesta tenia al capdamunt del carrer de Tallers, on segueix establert.

* * *

En Tomàs Herreros també va tenir-hi barraca. Hi venia obres de caràcter social. Era un vell lluitador i propagandista de la *ideia*. La seva barraca fou una continuació, més tranquil·la, de la seva agitada vida d'abans.

* * *

El Papelero, que fou un especialista en la venda de revistes, hi va fer bastant de forrolla.

* * *

Hi hagué en Josep Oliva, un gran tipus. Avui fa de Robinson a Peramola, el seu poble, després d'haver actuat intensament a Barcelona com a llibreter establert i com a barraquer a Santa Madrona.

Abans de fer-se barraquer havia tingut dues botigues. Una a la Ronda de Sant Antoni, prop el carrer de la Cera, allà on abans feia reconada. L'havia instal·lada un valencià, passavolant a Barcelona, el qual va traspasar-la-hi. L'Oliva

va cedir-la a un belga : un subjecte molt estrany que no es relacionava amb ningú i que no obria mai les portes de l'establiment, com si tingués la botiga per a ell sol. Va tenir-ne una altra, que era una mena de cova, al carrer de Quintana. Li agradava de girar de pressa ; s'havia especialitzat en llibres antics i n'havia tinguts de bons. A la llibreria de la Ronda vivia amb una alemanya que pesava, al menys, cent cinquanta quilos. La *mujer gigante*, comparada amb ella, resultava un marrec. Al carrer de Quintana dormia als prestatges de la llibreria, car no hi cabia cap llit. Era lletraferit, però no tenia res de totxo. Uns quants anys abans de la guerra va passar de la Ronda a les barraques. La seva era veïna de la d'en Creus. Hi va escriure les seves memòries : en llibrets de paper de fumar, perquè no fessin bulto. Durant la passada guerra nostra va abandonar la botiga i es posà a fer de corredor de llibres. Va especialitzar-se en l'intercanvi : jo et donaré aquests i tu em donaràs aquells altres ; tres de bons, per exemple, per a tu, i cinc de millors per a mi. I tots contents... Avui està retirat del negoci. Viu al seu poble, on alterna la caça del conill amb la fabricació de filosofies profundes. Quan baixa a Barcelona fa el recorregut de les llibreries de vell per tal de fer-la petar amb els seus companys d'abans. De tant en tant, a algun d'aquells se li acut de preguntar-li, en recordar les seves activitats de vigila barraques :

— Que no esteu de guarda, avui?

Ell se'l mira i diu :

— Quins temps aquells ! Qui poguéis tornar-hi !

Una tramuntanada al Mercat de llibres de Santa Madrona

Dels anys 1926 al 1928 va passar per les barraques com una tramuntanada de *locura* que les féu trontollar esverades, dia i nit, mentre va durar el mal vent.

Quin moment aquell ! Quins trasbalsos ! Quines sacsejades, la mare ! Les barraques navegaven enmig d'un temporal desfet, com un vaixell sense timó per les mars grosses. Els barraquers d'aquell moment eren bons com a professionals i com a barrilaires. Això darrer encara més.

* * *

Hi hagué el *Juanitu*, fill del *Carter*, pare d'aquella llibretera que hi ha a la segona barraca de la banda de la mar, menuda i vistosa, que és casada, que té fills, i que ningú no ho diria, car sembla una xicota per merèixer. El *Juanitu* hi venia llibres de tota mena, i en vendre'ls adoptava un posat tràgic. A força de remenar-ne havia arribat a posseir un cert nas que li permetia d'ensumar de lluny els que podien valer la pena. En morir ell, la seva noia va continuar el negoci. Ven llibres ; però, de més a més, amb els seus ulls vellutats punxa els qui se li acosten, els fa mal i riu.

* * *

S'hi installà en Mendado.

Vingué en Rubio amb els *Sopenes*, Maucci i llibres d'altres editorials del moment, que ell venia amb una mica de descompte.

Hi féu una petita estada en Lebrun, que tingué una acadèmia d'idiomes al carrer de Tallers, on els alumnes, més que a aprendre, anaven a passar l'estona. Així ho deia ell mateix.

Hi passà uns anys, fins que morí, en Fernández, el coix, amb la barraca ben assortida de llibres populars, vendibles. També hi passà i hi morí en Riera, un dels fills del *Cremallots*.

* * *

Darrerament, hi anaren fent cap en Mendado, el Julio, l'Eroles, en Millà menut, el *Mariano*, en Vidal, en Puvill i d'altres. D'ells, com és degut, en parlarem després, acompanyant llurs caricatures.

les hi havia més d'un cinquanta per cent d'esma, ben bé. No era pas el cap, en sortir de casa seva, el que els emmenava a Santa Madrona, sinó les cames. En trobar-se davant la seva, què volíeu que fessin?...

Es treien les claus, amb mandra, del butxacó de les calces, i obrien el cademat tancador. Fent un esforç de voluntat, les obrien. Un cop obertes, apareixien els llibres d'acord amb un ritual absolutament mallorquí. Un cop apareixien se sentien, de sobte, molt actius. El traspàs entre ambdós estats d'ànim era rapidísim. Cuitaven, aleshores, a treure els tamborets i la capsula del dòmino i començaven a treballar de seguida. El desmenjament s'havia convertit en frenesí en un dir ai! A mesura que passava l'estona es transformava en fúria. Cap a mitja tarda ja era un deliri...

A tots, en més o en menys, va sacsejar-los la malura faceciosa. De quatre en quatre, s'anaven rellevant de la feina. Els altres, mentrestant, esperaven que els toqués la tanda. Si un dels jugadors plegava, un dels barraquers desvagats s'apressava a substituir-lo. I així successivament...

A vegades hi acudia un comprador de bona fe i demanava un llibre. Una veu, qualsevulla, d'un dels barraquers, el sobtava:

— Esperis. — O bé —: Torni demà...

Sorprès i estranyat, obria uns ulls com unes taronges. No ho entenia. Creia ingènuament — aquesta bona senyora sempre ha estat una mala consellera — que allà es venien llibres. Fruit d'aquesta creença errònia era el convenciment que tenia que només amb insinuar el desig de comprar-ne algun n'hi havia prou i de sobres perquè, no ja solament un dels barraquers, sinó tots, s'afanyessin a servir-lo. En refer-se de la sorpresa, veia les coses clares i queia del niu.

El joc, a les barraques, durava tot el dia, s'enganxava amb les nits i s'empalmava amb les matinades. Per això, al capdavall, les obrien. Vendre llibres n'era l'afegitó.

Després de sopar s'arribaven fins a l'«Olympia». Amb quin motiu? El de fundar una entitat que representés i defensés, alhora, els interessos de la collectivitat llibresca i, de passada, per començar a planejar i a discutir els estatuts adients.

Bé: ells deien a tothom que hi anaven per

això. Les respectives mullers s'ho creien. Els llibreters mateixos, possiblement, també. La imaginació a vegades sol gastar bromes d'aquesta mena. El fet és que, així que arribaven al cafè «Olympia», els projectes es tornaven cartes o fitxes del dòmino. I ja la teníem armada. La discussió, o la partida, començava de seguida i durava fins a l'hora de tancar el cafè. Si encara no s'havia decidit, calia que continués sota el fanal de la vorera del davant de l'establiment. Si, tot i això, no s'havia acabat, era qüestió d'allargar-se fins a les barraques — d'allà sí que no els treuria ningú, car serien a casa seva —, fins que s'hagués decidit del tot.

En sortir-ne, ja era dia clar. Els assembleistes estaven morts de son i més cansats que els descarregadors del moll en plegar de la feina. Bé: de la matinada fins aleshores els llibres havien canviat de propietari un sens fi de vegades, i amb ells la barraca mateixa. En aquella febrada devia intervenir el dimoni.

N'hi hagué, d'aquells, que, tot jugant, oblidaren que tenien casa posada i família a dins, i que es varen quedar a viure a les barraques. D'aquesta mena d'oblit, segons els entesos, se'n diu amnèsia.

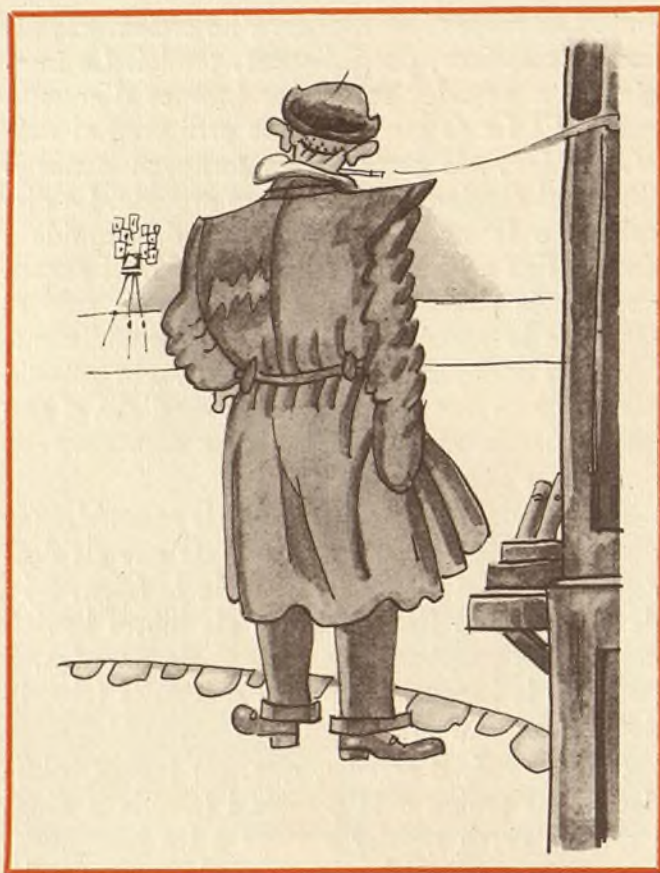
El temps sol calmar aquestes febrades, i sort d'això. Ja cal comptar-hi per endavant. Si no succeís així, no sabem pas on haurien anat a parar els barraquers de Santa Madrona i les clòfies consegüents. Esborrona només de pensar-ho.

Les calma i les destria. Si no d'una manera directa, de retop. Com sigui. Té molts mitjans a mà, aquell mano, per a aconseguir-ho; i tots ells segurs. En el darrer extrem tira mà del truc de la separació de cossos. El temps, que és molt més murri que no pas les persones, en fa el que vol, d'aquestes.

La bogeria del dòmino va esvaïr-se. L'entitat es va fondre. Els barraquers s'ensopiren. Avui, envers abans, estan letàrgics. Hi van quedar — encara hi són — alguns supervivents d'aquell moment tan carregat d'espècies picants.

* * *

I ara vegeu, a continuació, les siluetes, dibuixades i escrites, dels actuals venedors de l'històric Mercat de llibres de Santa Madrona.

Adolf Rodés

De Rodés n'hi ha dos : el pare i el fill. Parlem ara del pare.

Abans de fer de llibreter era parador. De ferro, però aplicat al ram del vidre.

Un bon dia decidí d'arreconar per sempre les eines de l'ofici per convertir-se en llibreter.

Feia cinc anys, ja, que venia llibres als Encants del Paral·lel. Posava parada davant mateix de la fàbrica de cervesa «Damm».

En Dubà va començar d'ensinistrar-lo en els secrets de l'ofici. Car en aquesta professió, i més que no pas en les altres, cal saber moltes coses. Li proporcionà carretonades de llibres.

L'any 1932 s'establí a les Drassanes. I també allà li proporcionà llibres en Dubà.

L'any 1933 — només feia un any que hi estava establert — decidí d'anar a París. Fou un cop de cor. Potser hi va influir en Creus amb els catàlegs que sovint rebia.

Ell que sí, doncs, que agafa el tren acompanyat d'una maleta de cartró que li va costar vuit pessetes, i cap a París s'ha dit.

Explica que el viatge fou un èxit. Engrescat, va tornar-hi cada mig any. Fins el 36. Del 1933 al 36, això és, en el terme de quatre anys, hi féu nou viatges.

No sabia un borrall de francès. La primera vegada, en sortir al Quai d'Orsay, no va poder donar entenent al xofer que el portés a un hotel.

A París va tractar amb les editorials següents : la «Nelson», la «Geffroi», la «Firmin Didot», l'«Armand Collin», la «Rappel», la «Grim», la «Margraff» i l'«Avant-Ouest», de París-Bruselles.

De l'«Avant-Ouest» diu que va arregar el fons. La casa havia fet fallida i el gènere era venut a meitat de preu. La «Geffroi» publicava biografies dels artistes millors del món. Hi va proveir. Va portar a Barcelona l'*Amour Gaulois*, els *Grands Cartherets* i la *Història Mundial del Teatre*. Portà llibres rars i curiosos, i ací va col·locar-los a bon preu. Va dur la *Història del Vestit*, els *sex-appeals*, etc. Doblava i triplicava la moneda a cada viatge.

En aquells temps, en un sol dia, i venent llibres d'art, féu onze mil pessetes.

— Allò ja s'ha acabat — diu. I afegeix — : Ara és qüestió, només, d'anar tirant...

Josep Rodés

És llibreter, com el seu pare. Els defectes d'aquests passen als fills.

A la seva joventut més tendra, que és ara, ja exerceix el càrrec de síndic de l'Associació de Llibreters de Vell i el de comptador de la del mateix ram dels de Santa Madrona.

Síndic és com alcalde de barri. I comptador és el que compta. Moneda, naturalment. Ambdós càrrecs són de confiança i de responsabilitat alhora. De tot el qual es dedueix que el noi Rodés és un xicot que promet.

En altre temps, d'una persona que als començos de la seva joventut hagués estat síndic i comptador alhora, n'haurien fet, en arribar als

quaranta, un regidor, almenys. Ara, com que tot està trabucat, no es pot dir res.

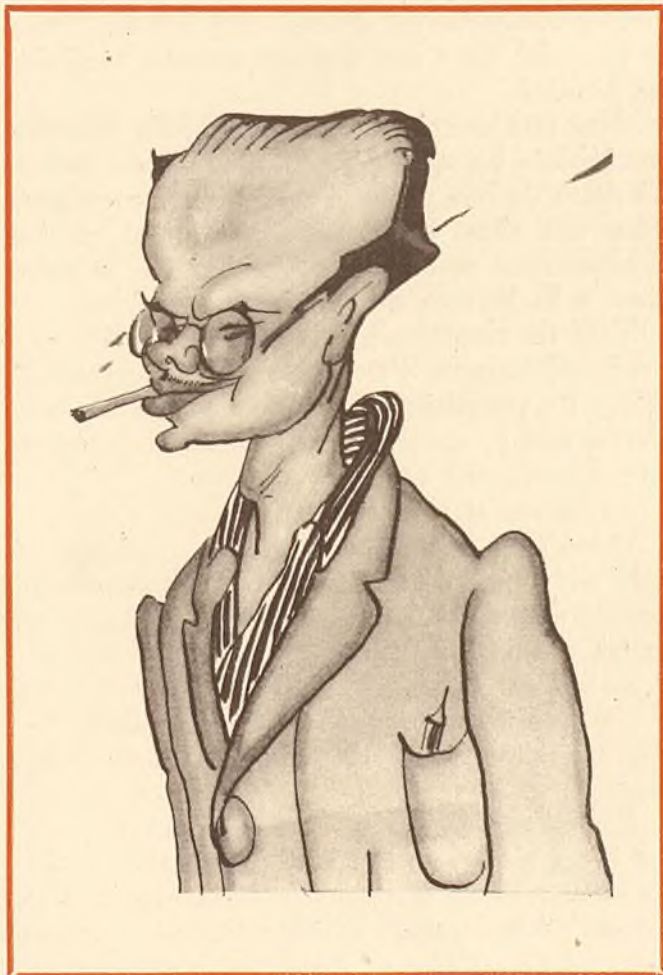
Sap arranjar aparells de ràdio. És aficionat a la música. D'aquesta, l'òpera i els concerts. És un apassionat de Beethoven.

Perfectament capaç, en tant que aficionat a la música, de romandre tres o quatre hores a peu dret escoltant *La Walkyria*. El que és pitjor: fent-la escoltar a la xicota.

Collecciona autògrafs de cantants famosos.

Les seves aficions literàries es decanten pel cantó dels humoristes estrangers, per bé que traduïts al català: Mark Twain, Thackeray, Jerome, etc. Si no ho són, no hi ha res a fer.

El veureu que es passeja, a l'hora del sol, amunt i avall, davant la barraca, aclucant els ulls darrera les seves ulleres de carei blanc, i us esverareu en pensar que ja hagi estat capaç de fer tots els excessos que hem dit, essent tan jove com és.

Juli García

Va començar de fer de llibreter poc abans de la nostra guerra.

És el potentat de Santa Madrona. Vegeu-ho. Té una llibreria a la Rambla de Santa Mònica. Té una taverna i dues barberies. A les barraques es fa ajudar pel *Toni*.

Fa bellugar, doncs, personal i botigues com si remenés cigrons.

Si tot el que hem dit no fa un potentat, ni mai.

Llibreter, barber i taverner d'una peça, és una cosa que esvera. Hi penseu, abans d'atansar-vos a la seva barraca, i us atureu. ¿I si s'entestés a afaitar-vos? ¿I si, de totes passades, s'obstinés a obsequiar-vos amb un cigaló? ¿I si s'entossudís a voler-vos portar a la taverna o a la llibreria per vendre-us un llibre?...

¿Oï que davant aquests tres dilemes el vostre esverament és natural?

Emili Eroles

D'Eroles n'hi ha dos. Un de petit, magre, bru i amb xamberg. Per les venes del qual, en lloc de sang, circula poesia. Aquesta, d'avançada. És l'Eroles del 1918.

I un altre de rodonet, que té els cabells grisos, que gasta ulleres, que exhibeix un començament de panxa confortable, i que fa de llibreter a les Drassanes. És el del 1949.

El primer, que és un murri, s'ha entaforat dintre el segon i no el veu ningú.

Aquell era de la colla d'en Salvat-Papasseit. Fou assidu del «Bar del Centro», el primer cabaret que hi hagué a Barcelona aleshores, del qual avui no se sap res, i és una llàstima. Xarrupava llibres com si es tractés de caramels. El d'ara en ven. Vol dir que els fa xarrupar als altres.

Aleshores era romàntic. Ara és burgès. I quin burgès! Abans, un vers surrealista el traspalsava. Ara, el sacseja la pressió...

Una època de bohèmia a Barcelona, i una altra a París. Combinació, aquesta, en paritat amb aquella.

Bo i madur, com els préssecs, s'ha tornat barraquer. El trobareu a les Drassanes, a la barraca que fa tres, tots els dies i de bona hora. Això és, al migdia. En aquesta hora l'acompanya una taronja. Després va amb una pipa, atuell annex al barraquer.

Té tractes amb tota mena de llibres, però amb preferència els de caràcter literari. Va a la caça del llibre rar. Pel seu compte, té dèries de bibliòfil.

Així que arreplega una peça bona, convoca assemblea. La qual hi acut com un sol home. El llibre és ben venut. Per celebrar-ho en convoca una altra. Delibera. Generalment, de les deliberacions surt la llum. De les que es celebren a la barraca de l'Eroles surten àpats.

Tots els vespres s'hi celebra una tertúlia animada. Composta d'amics tots ells aficionats al llibre. La presideix, per dret propi, en Manelet Parés, que és un intel·lectual empeltat de taverner. Segurament que ja el coneixeu.

— Segons el meu modest parer...

Deixa anar la sentència, solemne. Falcada, si cal, amb cites clàssiques. No les comproveu, perquè descobriríeu coses estranyes. O bé, i com aquell qui no diu res:

— S'està gestant un món nou...

En escoltar-ho, sentiu una esgarrifança, freda, a l'esquena. És la por d'un demà desconegut.

Entorn seu, l'Escofet, que és liberal de mena, tot i que no s'ho pensi; el doctor Alsina, que és exuberant de tarannà; en Vilamala, que és un sac de mal profit; el rialler Pedrol, l'enorme Font, el filòsof Gener, i d'altres, escolten.

Tots ells, a mesura que encaixen les sentències d'en Parés, es van arronçant. Si duraven un xic més, d'ells no quedarien ni les cues. Per sort, salta un acudit al mig de l'homília, i es revifen.

La tertúlia, que comença a les set, dura fins a les nou. L'Eroles tanca la barraca, i la colla marxa Rambla amunt.

Té la intenció d'anar a sopar a casa seva. Els altres, també. Tot discutint, se'n distreuen. Es troben, tot d'una, a la *Biblioteca* i han de repassar el *Dickens*. Si no aquí, al «Cafè de les Set Portes». Com que tenen pressió, mengen i beuen fort.

Quan l'Eroles arriba a casa seva, arrossegant una pota, ja fa hores que la mitjanit ha passat volant, com una bruixa a cavall de l'escombra, per damunt la teulada de casa seva...

Josep Mendado

Fa uns vint-i-cinc anys que és a les barraques de Santa Madrona. Hi va comparèixer vestit de turrinaire. Acabava d'arribar de la Guinea. Abans havia sortit d'Alacant.

* * *

Està associat amb el *Mariano*. Després de l'Egea, que és el degà de les barraques, ve ell.

Hi ha passat dues o tres joventuts. I s'està preparant per a la quarta. A les nits roda pel Paralel. Deu ésser per a entrenar-se.

* * *

Anys enrera va inventar una màquina d'escriure de butxaca. Va treballar-hi qui-sap-lo. Torçava ferralla, llimava peces de coure, aparejava ganxos... Hi matà moltes hores.

La màquina havia d'ésser de butxaca. I els plànols eren, ja, del tamany d'una barraca de llibres.

No la va acabar, i fou una llàstima.

El temps que li sobra entre els invents i les joventuts l'esmerça venent llibres. Especialment de ciències més o menys exactes, aritmètiques, àlgebres, geometries, etc.

A en Mendado aquesta afició a les matemàtiques es veu que li ve de lluny i que guarda una estreta relació amb la seva dèria pels invents.

* * *

Abans de tenir la barraca que ocupa actualment estava a la que avui té el Julio. Allí féu l'aprenentatge de llibreter al costat d'en Josep Oliva, d'en Creus, d'en Leandre Caparrós, etc.

* * *

Avui en Mendado és ja un gat vell de l'ofici, i per tant coneix perfectament tots els trucs i re-trucs de la venda de llibres a les barraques.

Martí Colomer

Va venir de no se sap on. Carregat de segells. Li va agradar Barcelona i s'hi va quedar. ¿Què redimoni tindrà la nostra ciutat perquè tanta gent passavolant hi romanguí per sempre més? ¿Serà potser el seu magnífic servei de tramvies? ¿Tal vegada el fenomen és motivat per l'abundor de pisos que hi ha per llogar?... Fa uns tres anys, grassos, que és a les Drassanes. Començà treballant-hi el segell. Després, de mica en mica, es posà a vendre llibres.

* * *

Amb això dels segells, a Barcelona sempre ha passat que en barrejar-los amb els llibres mai no han donat bon resultat comercial. A les barraques, doncs, no podia succeir d'altra manera.

Antoni del Amo

Retirat de la circulació, ja. A les Drassanes i a l'entrada de la seva barraca. Estiu i hivern. Al bon temps, en cos de camisa, els braços arromangats, i una cervesa fresca a prop seu. Dret i repenjat a l'angle de la porta, creua el braç damunt el pit, tal com feia Napoleó quan en remugava alguna.

A l'hivern, arrecerat més endins, assegut, i protegit per una bufanda i un abric.

Fa uns quinze anys que hi està retirat.

És sogre d'en Sàez, l'ex-urbà i ex-barraquer. El respecta molt.

Com a llibreter es dedica a la venda de tot el que ara es publica. L'home no vol maldecaps.

Conxa Bahí

Com a llibretera representa la tradició. Car és la continuació del seu pare i del seu marit a les Drassanes.

El primer, el llibreter Bahí, era intelligent, culte i bona persona.

Ho diu espontàniament el seu gendre, i és molt dir.

— Un dels millors llibreters que hi ha hagut a les barraques — afegeix.

L'elogi diu molt a favor de tots dos.

A la barraca número quatre, acarada al moll, la Conxa segueix la línia assenyalada pel seu pare i pel seu marit.

Hi és fa uns trenta anys. No és un dia, sinó una vida.

El fet és digne de respecte.

Josep Gimeno

Va començar l'ofici de venedor de llibres com el Toni; això és, per aproximació.

Era fuster, abans. No ha tingut mai parada al Paral·lel ni a Sant Antoni.

Es dedica a tota la literatura que circula pel mercat. Les peces bones, però, se les guarda per a ell. Ho són Blasco Ibáñez, els llibres de ca l'Aguilar, els d'Emil Ludwig, la *Medicina Natural* de Wander, etc.

Així que els arreplega els amaga, i ja no els veu mai ningú.

— Veuràs — diu —, si et vens una peça d'aquestes, ja no la veus més. Sempre són quartos, i el dia de demà pujaran molt.

Marian Jiménez

És aragonès empeltat de barceloní. Amb unes plomes de canari enganxades a la punta del nas.

D'aragonès només té l'accent; del barceloní té la manera de veure les coses, i del canari, la sorneria.

De jove va vegetar uns sis anys com a dependent d'escriptori en una merceria que hi havia al carrer de la Corríbia, davant mateix del «Camariel»: aquell niu d'antigalles que pilotava en Jordà, periodista, crític d'art i traductor d'obres

de teatre i d'Ibsen per amunt. Si no, no hi havia res a traduir.

Una mica la vida sedentària del dependent d'escriptori; una altra el microbi de la literatura, que és una bestiola que sempre està a l'aguait contra de les persones que han vingut al món amb un excés d'imaginació al magí, i que així que en veu una que està distreta cuita a entaforar-se, d'esquitllentes i a traïció, dintre seu. I una altra mica l'esperit d'aventura, vet aquí que el Mariano saltà de la merceria a Fernando Poo.

Trobà que hi feia massa calor, i es traslladà a Canàries. La temperatura d'aquest país és dolça, la vida no és cara, i el ritme del viure és assossegat. Què més volia? Decidí de quedar-s'hi, car s'hi trobava com el peix a l'aigua.

Allò, ah!, no era un país, sinó ans bé un bany maria, un marasme de felicitat. Una mica més... i Polinèsia.

De mica en mica, s'aplatanà. I s'hauria aplatantat del tot si no s'hagués trobat entremig d'un rosari de trasbalsos que ara no cal explicar.

Ancorà, fa uns cinc anys, a Santa Madrona, on, des d'una barraca i de costat amb en Mendado, es dedica a la venda de llibres i, més que res, a pinxar-los. El microbi de la literatura encara el fa anar de bòlit.

De tant en tant alça el cap de la pàgina i contempla la renglera de les barraques, la punta del tinter que és el monument de Colom, i el vol de les orenetes, al capvespre. Fa una filosofia, curta, sobre el volterianisme d'en Baroja, o comenta una frase, àcida, d'en Valle-Inclán.

Se li acut un estirabot divertit i el deixa anar. Els qui l'escolten riuen, i ell també. Tant i més que els altres. Encén la pipa i es dedica, una estona, a la pràctica sedant de les cent passes...

En Marian és de Canàries? És aragonès? A força de rodar, gairebé ja no se'n recorda. En parlar-ne, us diu que és aragonès. En explicar coses seves, sempre us parla de Canàries. Aleshores? El dubte hi és. I ell mateix, per molt que vulgui, no és capaç d'aclarir-ho.

Menys encara nosaltres que no pas ell. I si un dia, per fi, se li aclareix la memòria i ens diu d'on és, nosaltres estem segurs, i ell també, que no ens ho creurem si de cas no ens acompanya el document acreditatiu i aclaridor d'aquest punt delicat.

Josep Sardà

Fa vint-i-quatre anys que tracta amb llibres. De tota mena.

Ha tingut parada als Encants de Sant Antoni i al Mercat del Paral·lel, i en posa encara avui els diumenges.

A més de llibreter, és entès en el ram de la fusta. Assegura que és fuster. Els seus pares havien tingut una tenda de mobles vells al carrer de Margarit; la qual cosa us explica que ho sigui.

També és enquadernador. Els seus pares no ho havien estat. Deu haver-ne après ell mateix.

Posseeix més virtuts. Una d'elles la d'haver llegit tots els *Coyotes* de cap a cap. Aquesta virtut és de les que voregen l'heroisme.

Els coneixements profunds que posseeix sobre aquesta literatura li permeten de poder fer unes filigranes oratòries a l'hora de la propaganda, que no estan a l'abast dels seus companys, en virtut de les quals els passa per mà.

Amb tot, però, sap de distingir el que és bo i el que és dolent, car coneix força els llibres.

Altres virtuts:

1.ª Els editors, que acostumen d'ésser gassius amb tothom, a ell li fan descomptes grassos. Qüestió de simpatia. Això li permet de vendre els llibres en millors condicions que els seus companys.

2.ª Sempre va curull de moneda. En porta tanta al damunt, que ha de menester tres carteres.

3.ª És *castigador*. Tant i més que un actor de cinema i un *vocalista*, barrejats. Posat a la barraca, és mortífer. Femella que hi passa a prop, femella que fa l'ànec.

4.ª És elegant. La prova és que ha estat dues vegades al Ritz vestit d'*smoking*. En aquella casa no entra tothom qui vol.

5.ª És un revolucionari del negoci. I contra del rellotge. Obre la barraca, per exemple, a les vuit del vespre i la tanca a mitjanit. Això succeeix avui. Demà l'obrirà, si a mà no ve, a les onze del matí i la tancarà a migdia. És igual:

tant un dia com l'altre s'omplirà de moneda. Els altres barraquers han de fer-ho a primera hora del matí i ésser allà, a Santa Madrona, com uns obrers vulgars, fins a les nou del vespre, per tal de defensar-se.

6.ª De sobte es pren unes vacances que duren vuit o deu dies, i els afers no se'n ressenten pas.

7.ª La virtut més important de totes les seves és que és filòsof. La seva filosofia, que és curta, també és molt substancial. Pot ésser resumida en una dita, que ell administra sovint:

—A mi, el que m'haurien d'ensenyar és d'anar a casa meva tard i amb *quartos*. Perquè d'anar-hi d'hora i sense, ja en sé prou...

Evarista Gómez

La senyora l'efígie de la qual acompanya aquestes ratlles, o al revés, bona llibretera, era casada amb un germà d'en Blas Fernández.

La seva barraca està especialitzada, diguem-ho així, i ella també, per tant, en l'exhibició i venda corresponent de literatures de caràcter popular.

Entre aquesta, però, un reguitzell de llibres de cuina, dels quals n'hi ha abundància, variació i, el que és millor, tamanys; els manuals de cartes per als soldats, etc.

D'aquestes especialitats del llibre, a la seva barraca en trobareu amb profusió, a l'hora que sigui, de les nou del matí per amunt i fins a les set del vespre, perquè, com que hi ha restriccions, així que comença de fosquejar, els barraquers s'alcen ràpids del tamboret i tanquen els ànecs, que són els llibres, a llurs barraques.

Josep Vidal

El benjamí de les barraques. Com a mascle i com a llibreter.

Com a mascle, té la pruija de l'elegància. La qual pruija fa que llueixi sabates de colors violats, amb tres sostres d'aquells que quan plou es tornen safareigs. Separats per uns viuetes de couro. Llueix, igualment, uns jerseis de color de canari que encanten, i unes corbates que us fan recular uns quants passos.

Té afició a les literatures intrigants o d'aventures, si són nord-americanes directes o pervenen, almenys, i com a mal menor, de mitja hora abans. Li agrada el cinema, si és d'aquell país, i si no, no. Li fa pessigolles la música anomenada moderna, que és aquella que sembla que tingui el singlot, i frueix amb deliqui en la contemplació de les revistes estrangeres, si de cas publiquen gravats d'avions, de curses d'autos, xicotes esportives i estilitzades i joves fotogrènics.

És un xicot molt servicial. Especialment amb les senyores. I és bon noi.

Carme Saínez

És filla del *Juanitu*, un barraquer de llibres d'abans. En morir el seu pare, ara deu fer uns sis anys, ella va succeir-lo.

* * *

És menuda, viva i bellugadissa. Té els llavis plens de foc. Llueix uns pentinats variats que són com tractats d'arquitectura. Ells prou que la volen fer ésser més alta del que no és, però no ho aconsegueixen.

Entremig dels cabells es posa pintes virolades. Això li dóna un aire vistós.

El seu marit, que és mecànic, collabora amb ella a les hores sobreres.

Mentre ell els diumenges fureteja per Sant Antoni, ella té cura de la barraca de les Drasanes, on ven els llibres que el seu marit cerca per les editorials i distribuïdores barcelonines.

Llorens Antón

Heus aquí la mecànica aplicada a la cultura — aquesta del ram popular —, o al revés, i de la manera següent, certament molt senzilla. Hom remena, tota la setmana, les eines metallúrgiques. El dissabte a la tarda, car es tracta d'honorar la setmana anglesa, hom les deixa de banda i es decanta vers els llibres. I s'entrena a Santa Madrona abans de sopar. El diumenge al matí, a primera hora, ja degudament entrenat, dóna un tomb per Sant Antoni cercant gènere que tingui alicient. Amb preferència el llibre tècnic, la novella del dia i el llibre esgotat. Quan ja ha trobat aquest gènere, se'l carrega a l'espatlla i el trasllada, acte seguit, a Santa Madrona, per tal d'airejar la barraca. Un cop fet tot això, agafa el tamboret i s'asseu a la vorera mentre contempla com la seva dona se les heu amb els llibres, convenç els parroquians, i àdhuc els tafaners que s'hi aturen, que la literatura que ella ven és la millor del món i a un preu més econòmic que enlloc.

De llibreters professionals n'hi ha hagut i n'hi ha encara alguns més. D'entre ells ens havíem oblidat de consignar els germans Albert i Manuel de los Cuetos, els quals, vers l'any 1920, varen establir-se al carrer de Rosselló amb els fons de la llibreria d'art d'en Bayés. Després passaren al carrer de Casp, i successivament al de Balmes i a la Rambla del Centre, associats amb el corredor de llibres Borràs. Finalment, l'Albert obrí botiga pel seu compte a la Plaça de la Verònica, on romangué prop de dos anys.

* * *

Altre llibreter molt intelligent en llibres vells, tot i tractar principalment el llibre nou, ha estat i és encara en Pau Shneider, el qual l'any 1906 obrí botiga al número 50 de la Rambla de Catalunya i es traslladà després al 54 de la mateixa Rambla. Shneider, home que posseeix diversos idiomes, força coneixedor de la llibreria estrangera, ha mantingut i segueix mantenint relacions amb tots els llibreters del món.

* * *

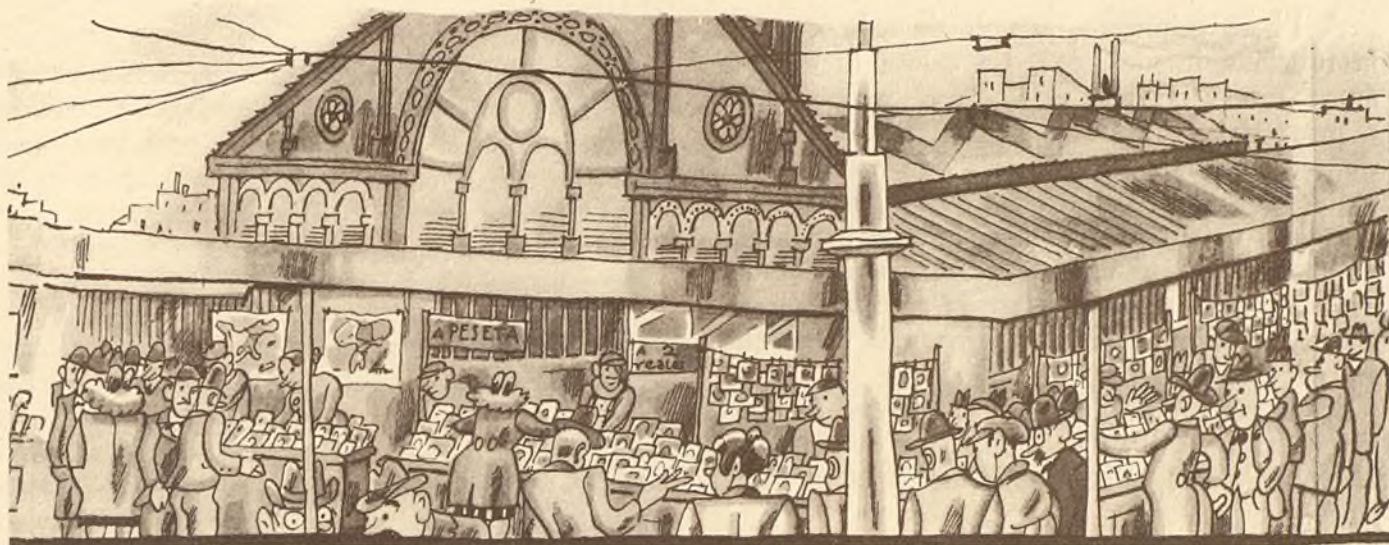
Darrerament han sorgit nous llibreters de vell. Alguns, de certa importància, no tenen, però,

història dins el gremi. Altres, més modestos, estan establerts en llocs apartats o bé en portals, per la qual cosa són poc coneguts. Per tant consignarem només els noms dels que tenim notícia. Són aquests :

Entre els primers hi ha «Orbiblio», Organització bibliogràfica Burguet, establerta al carrer de Cucurulla, 9, que ha publicat catàlegs importants; «Llibreria Caparrós», carrer de la Llibreteria, 10 i 12, regida pels nebots dels Caparrós; Lluís Vidal Serra, amb botiga oberta al carrer de Quintana, 4; Maria Olcina Pie, al carrer de la Unió, 9, on es dedica amb preferència al lloguer de llibres; Maria Barbany, que té la llibreria que va fundar en Domènech al carrer de l'Argenteria, 41, on es dedica al llibre en general, i l'encarregat de la qual posa parada tots els diumenges als Encants de Sant Antoni; Josep Mercader Vidal, que està instal·lat a l'AVINGUDA de la Llum, on té una biblioteca circulant; Andreu López, al carrer de la Creu Coberta, 24; Antònia Carbonell, al carrer d'Astúries, 43, i Ferran Tarragó, a la Plaça de Sarrià.

Encara n'hi ha d'altres, els noms dels quals no recordem, establerts a la Riera Alta, al carrer del Carme i al carrer de Còrsega.

L'actual Mercat diumenger de llibres vells de Sant Antoni

LS dies feiners ven queviures, robes, mobles, gèneres de punt i atuells de tota mena. Els senars i els dissabtes fa encants. El diumenge ho deixa tot de banda i es posa a vendre llibres. Cal santificar-lo d'una manera digna. I el Mercat de Sant Antoni ho fa així. L'esperit substitueix la matèria, car no solament de pa viu l'home...

La carn, el peix, les fruites, les verdures, els llegums, les robes diverses i els mobles vells i nous desapareixen del Mercat i dels Encants per donar pas als llibres. Hom tanca les portes de ferro dels xamfrans i el seu interior queda buit; hom desmunta les parades al defora, i els Encants apareixen deserts. Immediatament, en lloc d'aquelles, hi sorgeixen les de llibres.

* * *

Abans, pobres, havien de fer la viu-viu al costat dels gèneres. Del 36 ençà, que assoliren

drets de ciutadania, s'hi belluguen sols. Havien après de caminar pel seu compte. No havien, ja, de menester els caminadors que eren les altres parades. A partir d'aquella data, doncs, comença el que podríem dir-ne l'època moderna del Mercat de llibres vells de Sant Antoni.

* * *

Parlem-ne. I diguem per començar que, en realitat, aquest Mercat diumenger de llibres vells no és un de sol, sinó que en són dos; o dit d'altra manera: que té dues parts. Una, la primera, que comença a primera hora del matí, i la segona, de les deu en avall. En aquella hora encara no hi ha gaires parades a punt de solfa. La majoria són a mig muntar. Molts dels venedors i llibreters esmorzen a les tavernes i als bars propers. Arrambades a les voreres dels quatre carrers que el volten, hi ha les caixes, plenes de gènere, amb rodes de ferro, ben tancades amb cadenats, talment presons de llibres, com abandonades a llur sort. No hi ha gaire gent. El Mercat no comença d'animar-se fins a les deu tocades.

A l'hora primicera, que és de calma, però, ja funciona intensament. La calma hi és més aparent que no pas real. És el moment, no menys, dels conciliàbuls llibreterils, febrosos, durant els quals els llibreters que no hi paren i que hi van a furetejar, els que hi paren i els venedors volten per veure si arpleguen alguna ganga. S'hi fan les transaccions de llibres, diguem-ne en família. Els més cobejats passen de mà en mà, i el qui en dóna més és el que se'ls emporta.

La llambregada prèvia i professional és obligada. El bon llibreter, igualment que el bon elector d'abans, s'ha de llevar de bona hora, sinó...

* * *

No manquen de donar-hi un tomb, ni un sol diumenge, els barraquers de Santa Madrona. Cal refer les existències de la barraca, o cal re-jovenir-la amb algunes novetats.

Hi fan cap els corredors de llibres, disposats a caçar, si la hi troben i poden, i disputant-se-la entre ells, una peça important. Ah!, cada dia que passa en maten menys...

* * *

Aquest mercat, estrictament professional, de les deu del matí en amunt ja no funciona. Aleshores comença el segon, o la segona part. Composta de públic autèntic, amb la barreja escadussera d'algun amateur o aficionat entès i tocatardà. És quan comencen l'animació, la cridòria i el tragí que li donen un aire alegre.

* * *

Les parades ja han estat instal·lades, mentrestant. Al darrera ja hi ha els venedors o les venedores, llibreters o no, disposats a mercadejar. Si és a l'estiu, amb poca roba al damunt. Si és a l'hivern, com que dessota la marquesina fa un fred que pela, embolicats de cap a peus com paquets.

* * *

Hi acudeixen, fent unes corrues a cada un dels carrers que hi menen que recorden les de les formigues, grups de gent aficionada als llibres, als cromos, especialment als d'estrelles del cinema, a les revistes, a les targes postals, als gravats i a les estampes, a les fotos, a la música, a les monedes rovellades, als segells, etc.

* * *

Hi acudeixen parelles, que semblen esgarriades. Hi acudeixen pares amb llurs fills. Hi van els desvagats. N'hi ha que hi van a prendre el sol; n'hi ha que hi van a matar el matí..., i n'hi ha que hi van a arrambar llibres, aprofitant-se d'un moment de descuit, d'una badada, o de l'aquerament sobtat del venedor o llibreter.

* * *

La gent ho remena tot. Més n'hi hagués, de coses per a remenar, més en remenaria. La curiositat, la tafaneria, les ganes i el desig no tenen aturador. De passada, pregunta preus i pren ho deixa, segons.

* * *

S'hi formen penyes de discutidors, que es passen el matí, de cap a cap, donant voltes i més voltes a la sínia del Mercat. Cada un d'ells porta una recepta pròpia, que és infalible, a la butxaca del seu gec o al seu pensament. L'exposen, no s'entenen, i d'aquí neix la discussió.

* * *

Hi ha un jai que es col·loca en una xamfrà i que ven capses de llumins, tabac, llibrets de paper de fumar i pedres d'encenedor, per allò que el Mercat té les seves exigències ineludibles i cal complir-les. També hi acut l'home de la regalèssia, disposat a engranallar la quitxalla.

* * *

Al xamfrà superior de la vorera del bar «Núria» — el seu fundador és, alhora, l'inventor de la famosa pomada *Pancho* — s'installen grups de xicots espigats, venedors incipients avui i qui sap si amb parada pròpia a Sant Antoni mateix el dia de demà. Fan una estesa de *tebeos* en aquella vorera, i compren, venen o canvien. A vegades surt, de trascantó, que vol dir a traïció, un urbà malcarat i els empaita. Els grups es fonen ràpidament i es refan tot seguit.

* * *

L'animació, el brogit i les transaccions duren fins a les dues. En arribar aquesta hora, el públic es destria. Hom fa via cap a casa, on l'espera el dinar diumenger.

Els venedors, al seu torn, s'afanyen a plegar

les parades. Colloquen els llibres a la caixa i desmaneguen el fustam. El carreguen, després, al sostre d'aquella. I s'emporten, arrossegant-la, la caixa feixuga als magatzems que hi ha pels voltants del Mercat.

Si els compradors gasten calma, els venedors o llibreters tenen pressa, i això és natural. Per als primers, arribar-se els diumenges fins al Mercat de llibres vells de Sant Antoni és un esplai. Per als segons és una obligació. Els esplais són agradables, i les obligacions resulten pesades.

Els hi van a treballar. No sabem si el treball dignifica o no l'home, però que el fatiga és segur. És un desgast per al cos, i el desgast cria gana. Senten també, i això és molt humà, la ferum característica del diumenge, i volen recrear-se olorant-la almenys a la tarda.

La darrera senyal de vida del Mercat de llibres vells de Sant Antoni la donen els grinyols que fan les rodes de ferro de les caixes curulles en ésser arrossegades pels venedors mateixos o per llurs ajudants.

Al matí el Mercat és un formiguer. A la tarda és ben mort, com els dies de feina. No us hi amoïneu, però. El diumenge vinent, a primera hora, prou que tornarà a ressuscitar...

* * *

Una bona part dels venedors que hi acudeixen, tant si fa fred com si fa calor, tant si està núvol com si fa sol, tant si plou com si neva, són representats per partida doble a les pàgines que segueixen. Vol dir això que la representació és gràfica i escrita alhora.

De la colla hem triat els que ens han semblat més característics, cadascú en la seva especialitat típica, per tal de donar al lector una idea de conjunt d'aquest Mercat. Vegeu-los a continuació.

Carlos Wachsmann

El trobareu pels volts de la Ronda de Sant Antoni, la maleta a la mà. Rosega cacauets. El cap calb, i tres cabells, revessos, drets com agulles, dalt de tot.

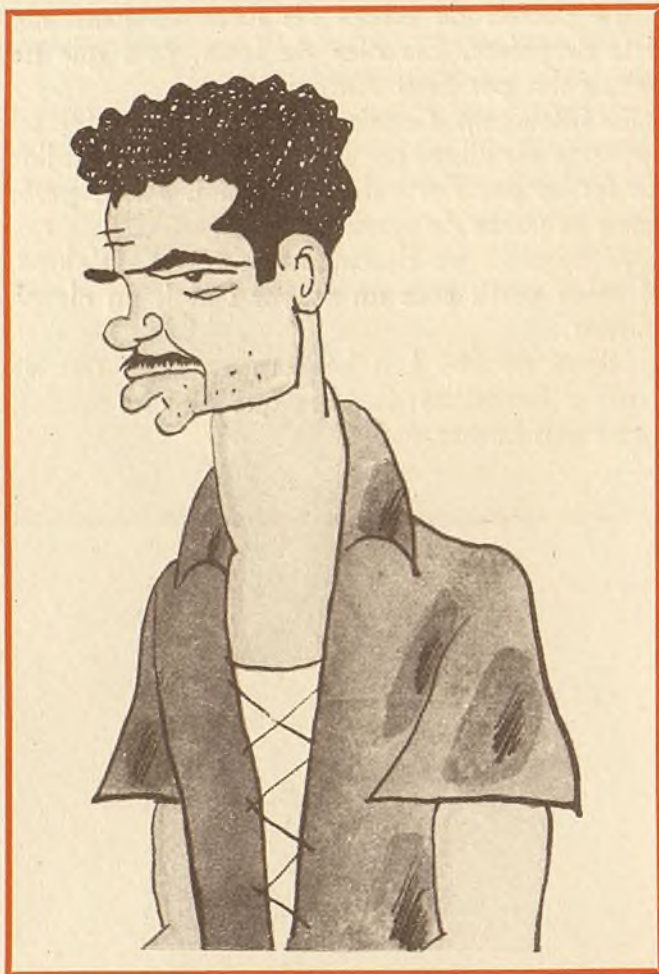
Té parada de llibres als Encants. Entremig dels drapaires. Els dies de festa, com que no ven, volta per Sant Antoni.

És intelligent. Coneix bé la literatura universal i aprecia els llibres per llur valor intrínsec en lloc de fer-ho per llur valor comercial. Això, però, quan es tracta de vendre.

A vegades va descuidat de robes. D'altres, el veieu vestit com un senyor i amb un clavell al trauc.

Ningú no sap ben bé com va ésser que va caure a Barcelona. Sembla que s'hi ha arrelat, i que sap buscar-se-les.

Lluís Aguadé

És cunyat d'en Rogeli Dubà. Féu l'aprenentatge a la botiga que aquest té al carrer d'Aribau. Ha tingut, doncs, un bon mestre.

Havia tingut llibreria, abans de la guerra, a la Rambla de Santa Mònica. Hi venia llibres de tota mena. Va plegar, i anà a fer de corredor de llibres.

Coneix bé el negoci. Sap tots els recons on es poden trobar llibres i sap treure profit dels que arreplega, car encerta a oferir-los al client que més li poden interessar.

La seva parada sempre té atractiu i interès; els llibres hi són posats d'una manera que els fa molt visibles, és a dir, amb tècnica de vell llibreter.

Llàstima que no tingui un xic més d'empenta.

Sixte Espina

Va sempre a la caça dels drapaires i a la recerca dels que tinguin llibres i revistes. És dels que coneixen més els que es dediquen a comprar paper al pes. És dels més vells del Mercat diumenger de la Ronda, del Parallel i de Sant Antoni.

A més dels diumenges, posa parada als encants diaris.

És molt aficionat a l'opereta i a l'òpera popular. Mentre guarneix la parada diumengera, refila el *Poeta y Aldeano*.

Dóna tant de gust escoltar-lo, que hi ha compradors que s'obliden de la dèria llibreteril i es planten davant la seva parada, embadalits...

És molt tractable, i hom acaba sempre entenent-se amb ell en la qüestió del preu.

Ramon Gabernet

Sota el seu aspecte de japonès seriós es veu un home polit, correcte i intelligent. Els homes amb la cara ja paguem; bé: però també ho fem, igualment, amb l'aspecte. El veieu situat, els diumenges, darrera la seva parada, amb el seu posat seriós. La parada sembla que es dignifiqui una mica. Ell li dona aires d'establiment, sense pensar-s'ho. Atén els clients amb una correcció perfecta, i els coneguts i amics, amb una seriositat cordial.

També és seriós com a venedor de llibres. Si els hi mireu, us adoneu que hi té poca palla. Gairebé sempre tot el que hi veieu és gra: del país, i, de més a més, triat. Vol dir que es dedica especialment a la literatura selecta i de casa. Senyal de bon gust.

Antoni Villoldo

Té una parada de monedes a Sant Antoni. Darrerament l'ha ampliat amb estampes i gravats.

És valencià. I és numismàtic. Posseeix, per al seu ús particular, una collecció, bastant copiosa, de monedes antigues. Sembla que en això sap molt bé de què va.

* * *

Manipula els gravats i les estampes amb encert: els agrupa per temes, matèries i estils; la qual cosa vol dir que té coneixements d'història de l'art i que no es fa un cabdell, com alguns llibreters, entre el romànic i el romàntic...

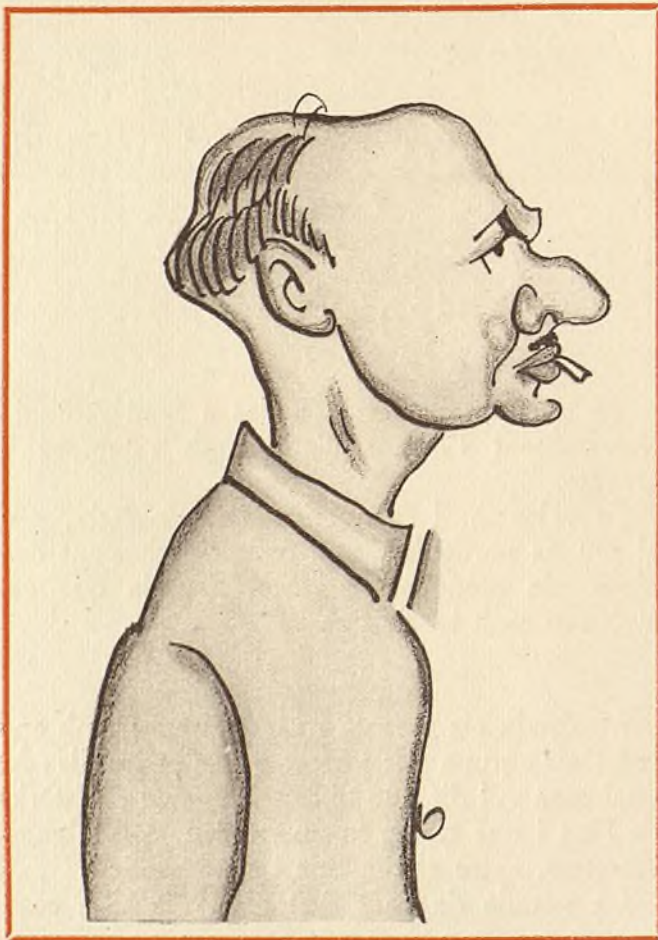
La parada de Sant Antoni no és altra cosa que un esquer o un ganxo llaminer.

Joan Domènech

Començà essent aficionat als llibres. Després posà una llibreria al carrer de l'Argenteria. Treballà com a maquinista a *La Vanguardia*. Ja fa uns quants anys que posa parada a Sant Antoni. Sembla que també havia parat al Paral·lel. Ven llibres de tota mena i té comprensió del negoci.

En Domènec, venedor atent i correcte, és més llibreter que molts d'altres que presumeixen d'ésser-ho. Per les seves mans han passat bons llibres i n'ha sabut treure el partit que calia, sense necessitat de preguntar a ningú llur valor.

És molt alt. Cada vegada que el veiem ens fa l'efecte que ha crescut un pam. I pensem: — ¿On anirà a parar aquest home?

Jaume Colomer

A les cinc del matí, no pas d'avui, dijous, sinó de la setmana passada, ja és a les Glòries Catalanes. No sabeu què fa? Espia els drapaires, des del darrera d'una barraca.

És negra nit i els drapaires encara són a casa seva, dormint. No hi fa res; ell espia.

Així que els veu venir es llança damunt seu, com el gat damunt la rata...

És un home instruït. Va estudiar el batxillerat, sap dibuixar i, dins aquest ram, conrea, amb una certa gràcia, la caricatura.

Posa parada a Sant Antoni, i l'acompanyen els seus fills.

Sap de tot. La qual cosa vol dir que és enciclopèdic.

Abans de vendre un llibre estudia i analitza totes les seves possibilitats comercials. Després, en oferir-lo, explica el contingut de pe a pa; en fa la propaganda i el client se'l queda tot convençut.

Jaume Roca

És col·leccionista de llibres sobre educació física. De passada, en ven i en compra. Posseeix tota la documentació que s'ha publicat al món que parla de Narcís Monturiol, l'inventor del submarí. Col·lecciona tot allò que parla de Figueres. Ell n'és fill.

Ha estat monitor de cultura física. I sardanista de la vella guàrdia.

Té parada a Sant Antoni, per a vendre. Al Paral·lel, abans, anava a comprar.

Empès per les seves aficions bibliofíliques, li plau més de comprar que no pas de vendre. Per això abans d'obrir la seva parada dóna uns quants volts pel Mercat a la recerca dels llibres preferits.

I és per això també que a la seva parada sempre hi ha una tertúlia de clients aficionats com en Roca als llibres de temes folklòrics, de cultura física, etc. La dèria és el primer; el vendre, el de menys.

Isidre Armengol

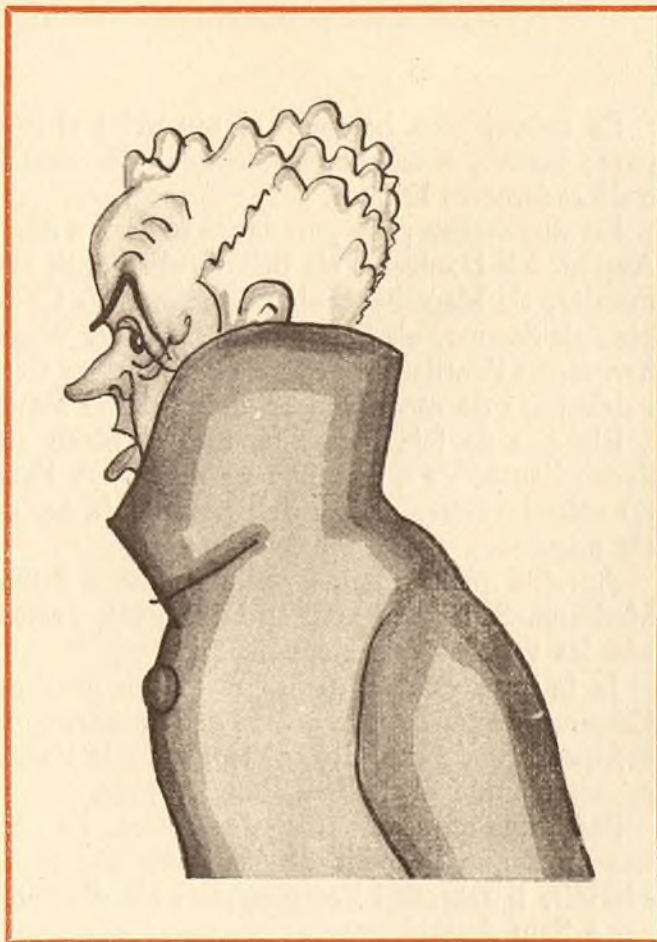
Llibreter dels afores o de raval. Si us sembla bé, del Poble Nou o de Badalona. En efecte: té una llibreria pels volts del mercat vell d'aquella ciutat, on, segons sembla, hi ha molta cultura. Es dedica a les novel·les d'aventures, a les novel·les rosa i a llogar llibres.

Abans de fer de venedor de llibres era aficionat a llegir-ne.

És un home que té el geni molt viu, però és força tractable si hom el sap portar.

Té parada a Sant Antoni.

Com que és molt alt, i allà quan no hi fa fred hi fa vent, es posa un jersei amb unes gires amples, dins les quals amaga el cap. El coneixeu per la tofa de cabells blancs i recargolats que li sobreix pel damunt.

Alexandre Marraco

És músic, com ho foren el seu avi i el seu pare; aquest, excellent ensinistrador de canaris o de cadeneres líriques.

Els diumenges posa parada de música a Sant Antoni. Els Donizetti, els Bellini, els Verdi, els Puccini, els Meyerbeer, els Beethoven, els Chopin, els Strauss, els Bach, els Mozart, els Wagner, etc., i l'enfilada de cargols de l'opereta xica i dels balls de moda van en doina tot el matí.

Els dies de feina, de nits, toca el piano en llocs adients. Va a dormir a les petites. A l'estiu volta les festes majors dels pobles i fa ballar els pagesos.

Aprofita molts matins per a furgar a Santa Madrona. Se les heu amb en Millà petit, i rares són les vegades que s'entenen.

Ja fa anys que es dedica a vendre música. Començà de fer-ho a la guerra del catorze, com a dependent de can Gol, al carrer de la Palla, primerament, i al de Sant Pau, després.

Passà uns anys més fent d'executant. Fa uns tres anys que l'esperit de venedor, que tenia adormit, li rebrotà i l'empeny tots els diumenges a Sant Antoni.

Antoni Bonet

En una botiga del carrer de Salvadors tenia instal·lada una fàbrica de lleixiu. Un cop fabricat, el venia a domicili en bicicleta.

La fàbrica era una caldera col·locada a l'entrada, i a dins hi bullien els ingredients necessaris per a la fabricació del producte. Fent companyia a la fàbrica, uns quants *tebeos*.

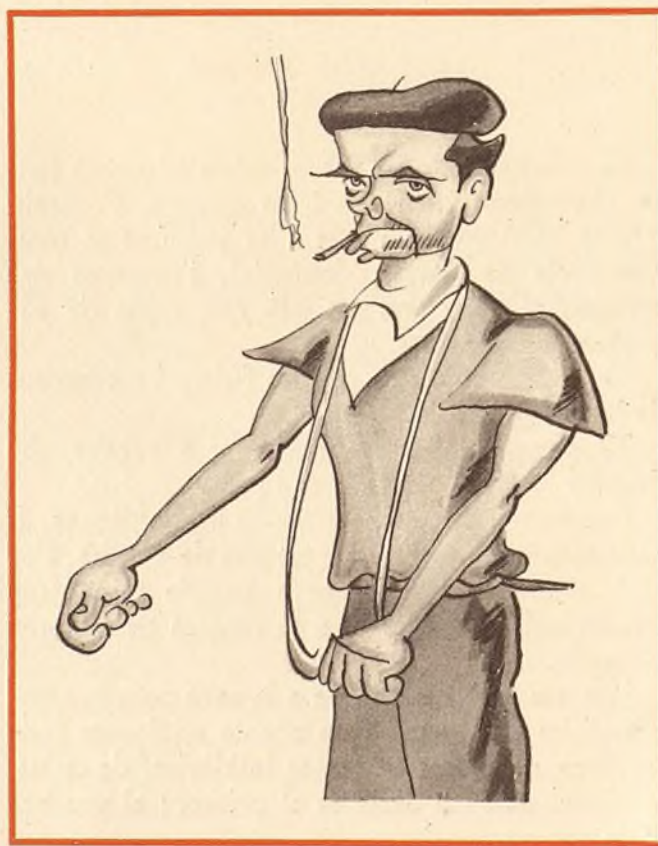
Hi havia sempre molts marrecs, als quals, per un ral cada setmana, els els deixava llegir.

Una biblioteca circulant, aquella; o rodant, o fugint, i pujant i baixant escales. Encara funciona avui.

Posava, i posa, parada a Sant Antoni, fa tres o quatre anys.

Com a llibreter és d'aquells als quals els agrada de girar. De pressa i ràpid.

Li diuen *Terremoto* perquè de no res fa un daltabaix. Agafa un llibre i fa l'efecte que sacseja una muntanya...

Antoni Roqué

Es dedica a la venda de tota mena de llibres, especialment els catalans. És la dèria, i aquestes manen. En ven a la parada de Sant Antoni i en serveix a domicili a aquells que no disposen de temps per a visitar llibreries. No li dol pujar i baixar escales per tal d'ensenyar-los allò que ha sortit de nou.

* * *

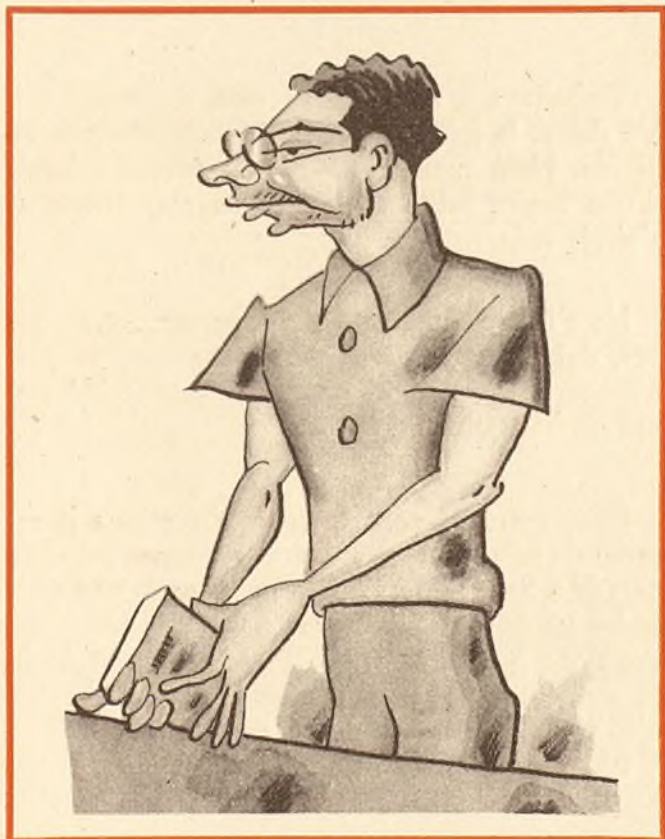
El mateix us servirà un llibre que valgui només tres pessetes com una obra que en costi mil. Això vol dir que procura sempre servir el client.

* * *

Sobre els llibres té opinions pròpies i sap valorar-los intrínsecament.

Coneix els gustos de la seva clientela i està molt a l'aguait de les novetats editorials per tal d'oferir-les de seguida al possible comprador.

És seriós i diligent.

Josep Torradas

És taverner. Té, o tenia, una taverna, empetada de casa de menjars, al carrer de Tamarit. El veïnatge fa barrejar les coses, i heus aquí que les mongetes es fan amigues dels llibres, i d'aquesta amistat resulta, si més no, que el taverner ha de posar una parada a Sant Antoni. És el que li ha succeït a ell.

És el rei de la paperassa. Ven llibres d'aventures, *tebeos*, revistes de cinema, gomes d'esborrar fetes bocins, paper d'escriure, embolcalls i llapis. També ven màquines de retratar. Hi ha qui diu que és la seva especialitat com a llibreter.

La seva parada, que està situada al xamfrà que s'acara a les Rondes, sembla un envelat desmanegat o un circ eqüestre a mig bastir. No en té prou, de l'espai que ocupa — unes tres o quatre parades, almenys —, que encara ha de penjar papers i més papers dalt la marquesina i per les parets. Darrera el taulell, el veieu a ell, amb la seva panxa exuberant de taverner i l'ull ensopit, vigilant el negoci, en el qual l'ajuden els seus fills.

Crida molt i fa l'efecte que té mal geni. No us ho cregueu. En el fons és un bonastre.

Joan Fàbregues

Ha estat una de les figures més típiques i més populars dels Encants del diumenge.

A la parada, tant i més que vendre llibres, li agradava de fer discursos ponderant les propietats dels que volia que li comprassin.

Ell era qui parlava. Però recolzaven el seu parer, moltes vegades, Ciceró, Aristòtil, els clàssics grecs i llatins, els enciclopedistes, i tots els savis més famosos del món, antics i moderns, morts i vius. Davant d'això, ¿què havia de fer el comprador?...

No se sap per quin motiu fa temps que no posa parada a Sant Antoni, i és una llàstima...

Daniel Joan Vila

Treballava a can Sopena com a maquinista. Va deixar la feina i es posà a fer de corredor de llibres. Hom masega menys els bíceps i frueix d'una major llibertat de moviments. Sobretot, s'aireja més.

* * *

No s'ha especialitzat. Sinó que ven tot el que pot, del gènere que sigui, car l'essencial és guanyar-se la vida el millor que es pugui. Té instint de bon llibreter.

* * *

Entre setmana volta totes les llibreries a la recerca de llibres interessants. Els diumenges posa parada a Sant Antoni, però no hi aneu fins passades les onze del matí, car no el trobaríeu pas. Això sí: quan aboca els llibres a la parada hi ha empentes per engrapar els bons, car sempre n'hi porta. Del preu, no en parlem...

El dia menys pensat en Daniel obrirà una botiga i es farà llibreter per tota la vida. De condicions per a ésser-ho, en té de sobreres.

Joan Camps

Una parada de cromos, antics i moderns. D'estrelles i d'estrellats del cinema; d'aventures, de tot. Per a tots els gustos.

La quitxalla, i els grans, s'hi apiloten. Els miren i remiren; els trien i re trien. Compren aquest, car no el tenen a la col·lecció. Fan canvis amb aquell, perquè el tenen repetit.

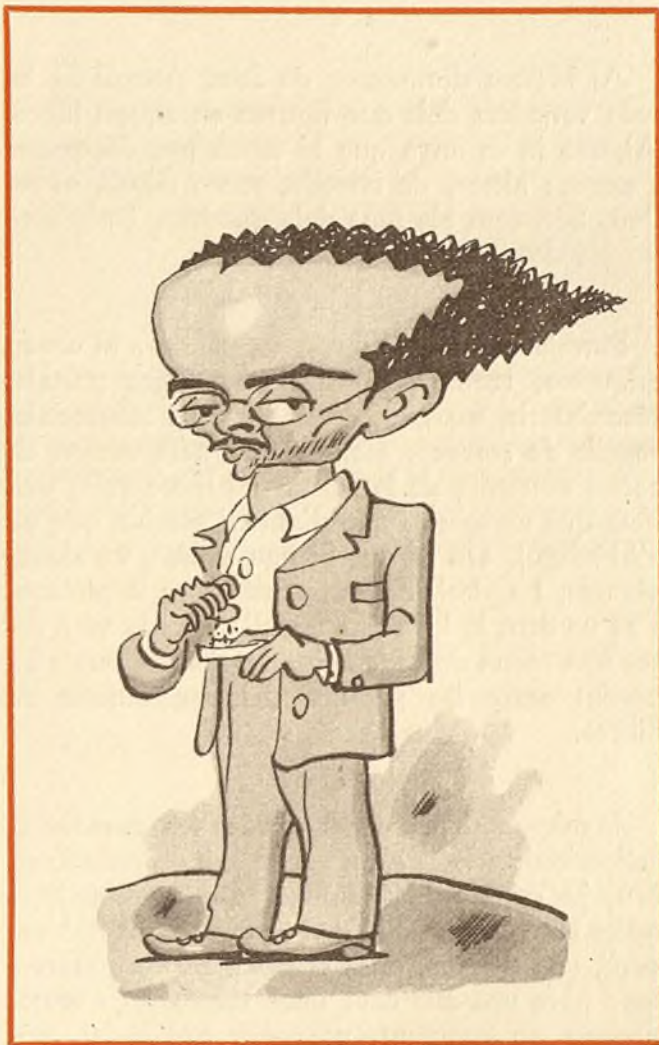
Arrambada a la paret, la caixa típica del llibreter dels Encants. Plena de cromos, com la parada.

L'home que els ven es posa de cara a la paret. Amb ell n'hi ha dos més. A vegades hi ha una dona. Sembla que conspirin.

L'home dels cromos el coneixereu per la boina, pel mocador de seda blanc que duu al coll i per la brusa de fil cru que porta.

Així tots els diumenges. L'home dels cromos, al capdavant, és allò que té menys importància de la parada. És un vehicle de transmissió, i res més.

L'essencial són la caixa, el gènere i la dèria cromística de la gent.

Joan Agudo

Petit petit, fa la mateixa alçària que la seva parada. Hom diu, però, que en els pots petits hi ha la bona confitura.

Es dedica als llibres de venda fàcil, i això vol traça. Sobretot, per a trobar-los. Blasco Ibáñez és un dels seus autors preferits. Per tal de vendre'l. No sabem si per tal de llegir-lo. Com que això darrer pertany, i de dret, al sector de les coses íntimes, no creiem que sigui discret d'escatir-ho, i encara menys, cas que ho sapiguéssim, de fer-ho córrer.

Diguem una cosa? Va. Fa cara d'espavilat. Del ram dels llibres és dels que se saben entendre, cosa més complicada del que sembla.

* * *

Al Mercat diumenger de Sant Antoni hi ha més venedors dels que figuren en aquest llibre. Alguns ja fa anys que hi tenen parada, grisos i opacs; altres, de novells, sense dibuix ni relleu. Són com els fons dels quadres, i per això no els detallem.

* * *

Barrejats amb els llibres, a vegades s'hi veuen etiquetes, cromos, felicitacions, targes postals, recordatoris, marques d'establiments comercials, segells de correus, etc. És una nota encesa de color, entremig de la grisor del llibre vell; una nota que us sobta i que d'antuvi sembla que no s'hi adigui. Un cop us hi heu avesat, us alegra els ulls. La virolaina us fa pensar en la pintura. I se us acut la idea que aquella parada ve a ésser una mena de bodegó impressionista que s'ha perdut entre les parades dels encantistes de llibres.

* * *

A mig matí passa per davant les parades el colleccionista X. És un senyor alt, esprimatxat, bru, la crinera blanca un xic despentinada, i no es pren la molèstia de mirar els llibres. Veu, però, uns cromos, unes targes o bé unes etiquetes i obre uns ulls com unes taronges; s'atura, titubeja un moment, pregunta què valen uns cromos vuitcentistes, ronseja una mica i acaba comprant-los.

En posseeix una col·lecció important. Què en fa? No se sap.

El goig, però, de descobrir-los i després de

contemplar-los tranquil·lament a casa seva, ningú no li treu del damunt.

* * *

A Sant Antoni hi ha un venedor petit, nerviós i bellugadís, la feina essencial del qual no és pas, com fóra lògic, la de vendre llibres com tots els seus companys del Mercat. No; la feina d'aquest venedor consisteix, gairebé exclusivament, a muntar i desmuntar la parada.

Ell ho fa així. Vegeu com. Comença, naturalment, pels fonaments, que no són altra cosa, fet i fet, que obrir la caixa, de l'interior de la qual va treient els llibres. Els posa a terra. Després va per bastir la parada. Això és, aparia el fustam que la compona. Un cop apariat, hi col·loca els llibres, curosament. Com que és primmirat, aquesta feina se li menja un bon tros de la llesca que és el matí.

Quan arriba l'hora de plegar repeteix les mateixes operacions que ha fet en muntar-la, amb la mateixa meticulositat d'aleshores. Aquesta feina, en la comesa de la qual també esmerça molta estona, se li menja un altre tros de la llesca.

Ja només li'n queda un rosegó, i al mig. El dedica a vendre llibres de tota mena, però especialment catalans, la major part dels quals té el bon gust de servir enquadrats als clients.

Cal dir una cosa. La caixa dins la qual encaixen els llibres és revolucionària. Com que és així, no li fa mai bondat. Quan no se li tomba, se li torça, o bé se li ajeu. Ho ha provat tot per tal de calmar-la, i ella, rebecca, ha resistit i ha triomfat de totes les provatures.

Els corredors de llibres

D'uns quants anys a aquesta banda, el llibre ha pujat de categoria. Com que es tracta d'un fet important, cal constatar-ho. Ara bé: en molts casos, si no s'ha tornat senyor, poc se n'ha mancat. En altres s'hi ha tornat del tot. En alguns, no gaires però, s'ha convertit en aristòcrata.

Ha volgut disposar, per tant, d'una casa més còmoda, més alegre, més assolellada i més confortable de la que havia disposat fins aleshores. Finalment ha cuitat a posar-hi servidors.

Heus aquí els corredors de llibres.

* * *

Els corredors els coneixereu tot seguit amb què, generalment, arrosseguen una cartera de cuir molt grossa. I amb què tampoc no caminen com les persones, sinó més aviat com els autos, i encara quan aquests funcionen a tota marxa. Dins la cartera, la qual veureu inflada, porten ben amagat el seu secret, que són els llibres. Corren amunt o avall, per tot Barcelona, a la recerca

del client probable o segur, del bibliòfil llamíner, de l'entès repatani i de l'aficionat meticulós. I gairebé sempre el cacen.

* * *

Entre el llibreter i el corredor de llibres hi ha una diferència notable: que mentre el primer està a veure venir i espera els parroquians a casa seva, el segon els empaita. En moltes ocasions fa més. Perquè els descobreix, i un cop descoberts els engresca, valent-se de les seves traces i manyes. Els fa unes pessigolles suaus i persistents alhora en una reconet obac de l'esperit, i no para fins que els fa agafar una gran afició pels llibres.

Un cop ho ha aconseguit, ja no hi ha qui sigui capaç de treure-se-la del damunt. El corredor fa tots els possibles, amb una certa diplomàcia, perquè augmenti.

Així succeeix d'ençà que el llibre ha pujat de categoria.

* * *

Vegeu a continuació algunes de les figures dels corredors més representatius d'aquesta nova modalitat de vendre llibres.

Pere Pujol

En Pujol fa negoci amb llibres, com tots els personatges que el lector té ocasió de contemplar ara en aquestes planes. Ho fa seriosament, amb equanimitat i amb ponderació.

No és massa negociant en el sentit d'estirar la cordeta contra del comprador, ni massa poc en el sentit contrari. Vol dir que sap quedar-se al punt just. I això solament ja és un mèrit.

* * *

En ell, i de bracet amb el comerciant, hi ha l'amateur. Per al qual el llibre no és una mercaderia vulgar i susceptible, com d'altres, d'ésser tractada a patacades, sinó una matèria delicada, que cal manejar amb cura.

Ve que un dia, tot i l'equanimitat, la ponderació i la seriositat que el caracteritzen, comença de sentir als seus dintres una frisança estranya nova. Aleshores s'engresca, i fruit de l'engrescament és, per exemple, un llibre sobre les llegendes de Montserrat, escrit per Joan Amades i amb boixos d'E.-C. Ricart, que llança, a la quietat, al carrer, per tal de satisfer i calmar la voracitat sempre desperta dels colleccionistes i dels bibliòfils.

* * *

Moltes són les activitats que en Pujol Casademont ha desplegat dintre el ram. Com també són diverses les edicions que han estat subvencionades i expandides desinteressadament per ell, i sense plànyer-hi esforç. També en la seva joventut havia planejat, dirigit o tingut cura de la impressió de diverses revistes literàries. I més ençà, per mitjà de petits volums o fascicles editats per en Pujol, algunes ciutats, viles i estacions balneàries veieren propagades llurs belleses turístiques, arqueològiques, etc.

Entre les obres que ha publicat pel seu compte cal esmentar la sèrie d'*Album Meravella*, magnífics volums profusament il·lustrats, en els quals són descrites les comarques catalanes en llurs aspectes geogràfic, arqueològic, folklòric, etcètera. Volums que avui es troben exhaurits

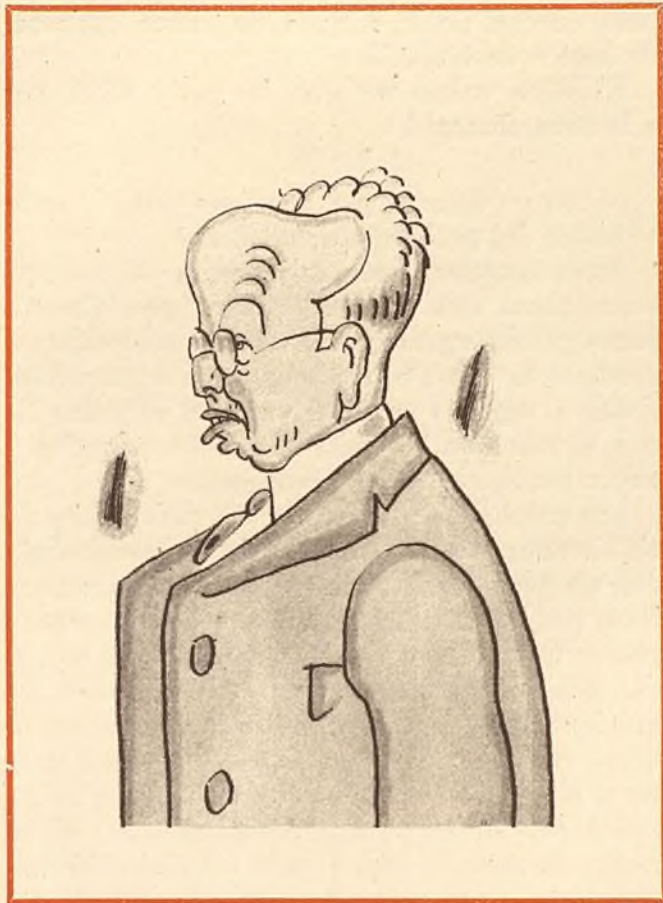

i que són molt buscats pels aficionats als bons llibres. Una gran pensada d'en Pujol fou la publicació de l'obra *Els gegants*, edició de bibliòfil, estampada en paper de fil i curulla de gravats, on són reproduïts els típics gegants de les viles catalanes. Darrerament, amb motiu del cinquantenari del traspàs de Marian Aguiló, ha reeditat el seu *Romancer popular de la terra catalana*, bellament il·lustrat per en Junceda, treball pòstum d'aquest magnífic dibuixant.

* * *

Mig llibreter i mig editor, en Pujol Casademont, com veiem, no és, ni molt menys, un sobrevingut en el comerç del llibre. Fa molts anys que hi tracta, i és dels pocs que saben d'orientar els clients en la formació de biblioteques.

A en Pujol li podeu encarregar el llibre que sigui, que ell us el proporcionarà per exhaurit que es trobi, car per a aquests afers té nas de perdiguer. En fi, en Pujol és un corredor de llibres del primer rengle.

Joaquim Estrems

No és un nou vingut a la brega amb els llibres i amb el públic. Hi lluita de l'any 1929 ençà. L'hi empenyeren les circumstàncies, però l'afició ja hi era.

* * *

D'antuvi s'adonà que el llibre aquí duia empenya. Aleshores funcionaven l'editorial «Bernat Metge», la «Proa» i les «Monografies Mèdiques», entre d'altres.

Va pensar que, ben orientades, podien prendre molta volada. Es posà en contacte amb una persona que era molt entesa, segons deien, en la matèria, i li presentà el seu pla. Aquella persona féu el desmenjat. No va desanimar-lo; ans bé li donà esperances. El dit pla es tornà aiguapoll.

Treballà a can Montaner i Simon com a cap de propaganda. Al cap d'un quant temps passà a una editorial barcelonina. En aquesta editorial treballà molt. Va recórrer Catalunya de punta a punta. Arreu on anà deixà senyal. A Lleida capital, solament, féu cent subscriptors. La xifra, en aquell temps, resultava considerable. Als pobles de mil ànimes per amunt també deixà rastre. Assegurà la vida de l'editorial de referència a base d'uns milers de subscripcions.

En esclatar la guerra civil tot se n'anà en orri. Hagué de dedicar-se a unes altres feines. En acabar aquella es deixondí.

* * *

Al carrer de Pelai, damunt els calçats «Minerva», el trobareu, convertit de corredor en editor. L'acompanya un fill seu.

Els altres dos no els distreguéssiu. L'un està molt enfeinat construint flabiols, i l'altre només pensa a grimpar. Tot el més, quan aconsegueix de fer-ne un, l'obliga a illuminar els gravats d'algun llibre...

* * *

De la casa del carrer de Pelai d'on surten els calçats «Minerva» ha sortit un llibre important, que ha assolit un èxit considerable. Important, tant pel seu contingut com per la presentació. Ens referim als *Pessebres*, de Joan Amades.

L'ha llançat al carrer l'Estrems. La pensada editorial, que és de les bones, ha estat seva.

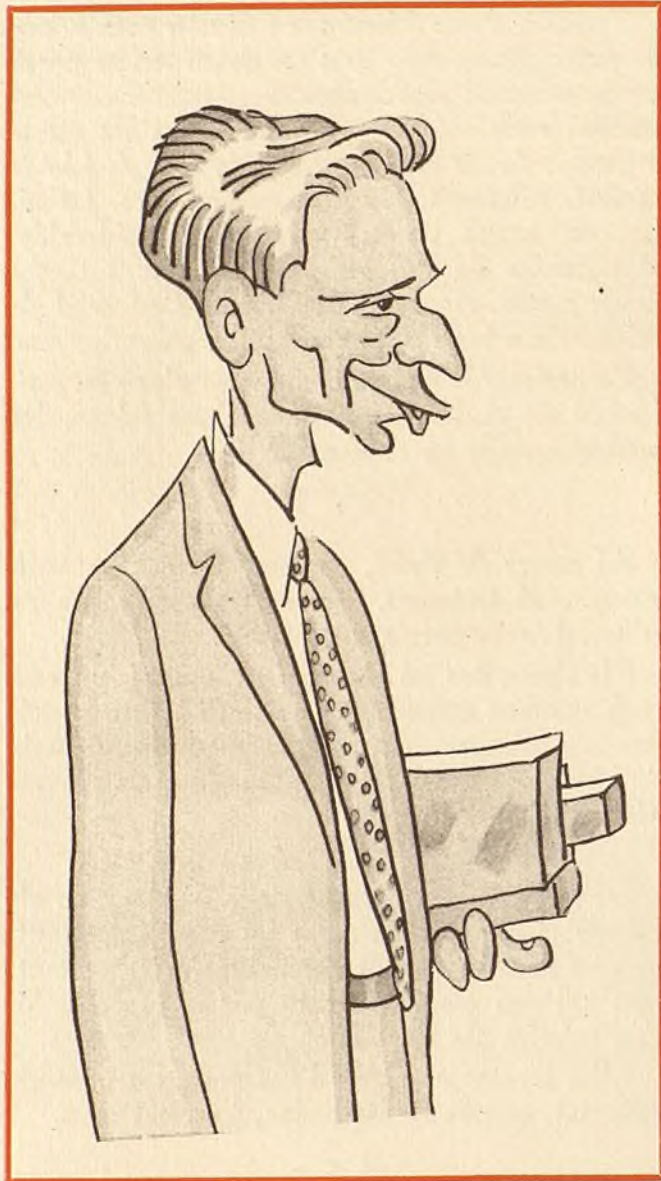
* * *

I no content amb això, recentment ha publicat *L'art popular a Catalunya*, llibre de gran empenya, la direcció i muntatge del qual palesen la seva capacitat com a editor.

De més a més, l'Estrems és el distribuïdor de diverses editorials, entre elles la «Barcino» i la de l'Aymà, que tan belles edicions han produït.

* * *

Altra activitat de l'Estrems, la qual li hem descobert últimament, és la de bibliògraf. Vegeu sinó els treballs que porta publicats en el Butlletí del gremi d'impressors de Barcelona, referents a incunables catalans i als mestres impressors primitius.

Lluís Panyella

És correcte, fi, delicat i molt primmirat en les seves coses. Parla suaument. El to de la seva veu, un xic nasal, li dóna un vague aire eclesiàstic.

Forma part de l'aristocràcia dels corredors de llibres. Car en aquest aspecte, com en tots, també hi ha classes.

Compta amb una clientela triada. Composta de gent de posició, econòmica o de l'altra. El dinar i el llinatge, ben agermanats per ell en el

punt concret de la compra de llibres curiosos, de luxe o de bibliòfil.

El llibre vulgar no s'ha fet per a ell ni per a la seva clientela.

* * *

¿Com va ésser, i per què, que anés a parar al sector del petit món dels llibres?

Amb aquestes coses dels destins de les persones mana una llei fatal. Hom, generalment, pensa graciosament que hi va, i el que realment succeeix és que l'hi arrossega una força misteriosa, a vegades suau, a vegades sobtada. La que hi menà en Panyella fou de les primeres, i millor per a ell, de totes maneres.

Les comèdies, a les quals era molt aficionat, els Certàmens i Jocs Florals dels Lluïsos de Gràcia, els quals havia conreat igualment, una certa flaca per la literatura, especialment la nostra, i potser un cert esperit d'independència, aquest darrer a tall d'incentiu picant, heus aquí els ingredients que, degudament dosificats, havien de donar com a resultat que caigués tou, tot d'una, en el món dels llibres.

Un cop situat en el món llibreteril, s'hi va trobar de seguida com el peix a l'aigua. Hi navegà immediatament com si no hagués fet res més en tota la seva vida. Va saber-se fer, molt aviat, una parròquia abundant i, a més, triada. Tot plegat té un gran mèrit.

* * *

Volem, encara, dir una cosa curiosa d'ell. És la següent. ¿Oi que tots els homes, així que vénen al món, ja caminen vers la mort? Doncs amb en Panyella succeeix al revés. A l'inrevés de tothom, ell s'encarrila vers la naixença. Vegeu, sinó. Cada dia que passa és més jove. L'any passat, posem com a exemple, tenia trenta anys; oi? Doncs actualment en deu tenir vint-i-nou. L'any que vé ja en deurà tenir vint..., i cada dia que passa ho és més, de jove. Veiem com camina, molt de pressa, vers el moment inefable de fer la primera comunió, i després cap al bateig. No ens estranyaria, tampoc, si d'aquí uns quants anys el veiéssim un dia, a l'hora del sol, pel Passeig de Gràcia, dins un cotxet, el biberon a la boca, arrossegat per una mainadera molsuda. Cada dia que passa és més jove, en efecte. No us ho creieu? Doncs és la pura veritat. Quina enveja que li tenim!

Francesc de A. Bordas

És un home elegant... Recorda, d'esquitllentes, Lewis Stone, un bon actor del cinema americà, per bé que amb ulleres.

Barret gris, corbata llistada, abric marró cenyit al cos i uns guants encisadors. De llana i amb ratlles de color xocolata a sobre.

* * *

Es dedica als llibres de luxe i de bibliòfil. És molt actiu. Circula per Barcelona i per fora. Compta amb una clientela abundant i distingida.

És el Brunell del gremi.

No se sap del cert si col·lecciona llibres. El que és segur és que col·lecciona fills.

* * *

Abans de la guerra havia tingut llibreria al carrer dels Banys Nous. La qual va morir d'una bomba.

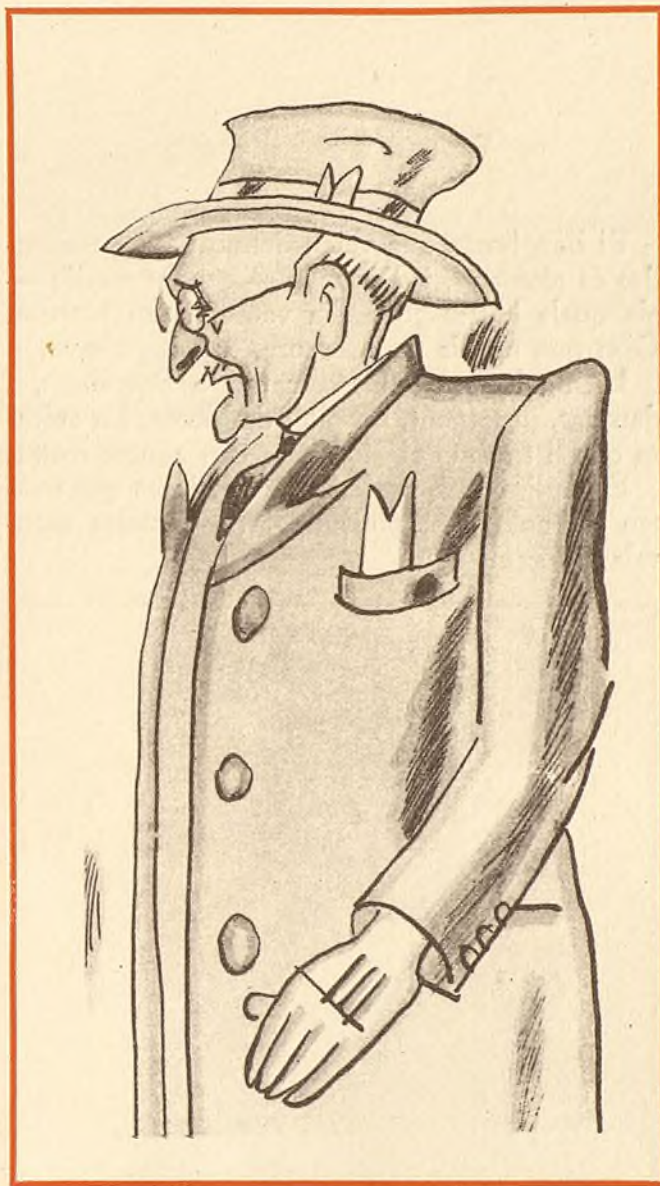
Després posà una distribuïdora al carrer de la Unió. Ho féu en un local molt petit. La instal·lació feia pensar en un submarí vist per dins. Farcit d'estanteries, amb cabina telefònica, despatx, i una escaleta de cargol que donava a un entresolet. El tot, encabit en un espai de dos metres quadrats, comptant gras.

Hi posà de dependent l'apuntador Casañas, que també és menut, i estava, per tant, en consonància amb el local.

Dins el submarí hi havia un periscopi que servia per a cridar-lo quan era a l'entresol.

Els projectes d'en Bordas eren d'envergadura. Es tractava, no menys, de muntar una xarxa ben espessa de distribuïdors i de corresponsals per Espanya, per les Amèriques i per tot el món. Qüestió, al capdavant, després d'haver-la muntada, de fer-la funcionar de manera que totes les editorials hagudes i per haver, i tant d'ací com de fora, no tinguessin altre remei que haver de morir a les seves mans.

En Bordas, des del seu despatx, no faria altra cosa que estirar dissimuladament els cordills de la xarxa. A cada estirada, una editorial que cauria al sac.

Segons els seus projectes no hi havia opció possible...

No sabem si al món, en ésser coneguts, es produí o no cap onada de pànic.

El negoci havia d'ésser grandios. De moment, però, el dia que havien entrat un parell de carretonades de llibres a la botiga, calia que en Bordas, en Casañas i els parroquians — si de cas n'hi havien a dins — es desplaressin a la vorera, per tal de fer lloc...

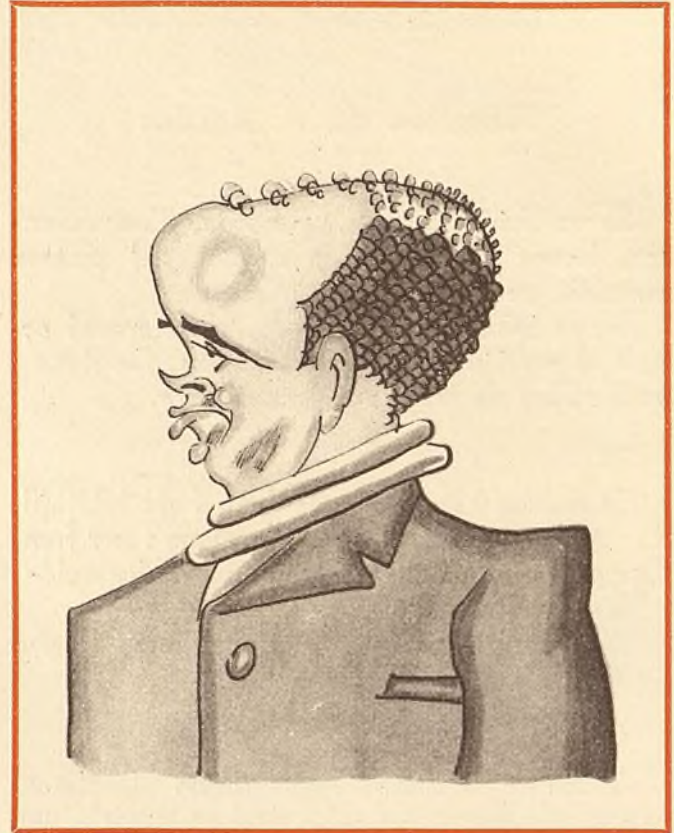
Com que el negoci no va rendir, en Bordas tornà a fer de corredor de llibres. Abans de tenir la llibreria del carrer dels Banys Nous, ja n'havia fet.

Franz Mayer

El bon home que veieu damunt aquestes ratlles és alemany, i d'aquells — segons es diu — els quals Hitler no podia veure ni en pintura. Com que no els podia veure, els empaitava.

L'empaitament el féu caure a Barcelona, i damunt, justament, un pilot de llibres. La cultura que li traspua el féu caure cap aquest costat.

Es dedica amb preferència als llibres que tracten d'etnologia, alpinisme, art i ciències naturals en general..

Gerard Roca

No fa gaires anys que es dedica al comerç del llibre, però hi ha entrat per la porta gran, car han passat per les seves mans algunes peces de primera categoria que ha sabut manipular bé.

* * *

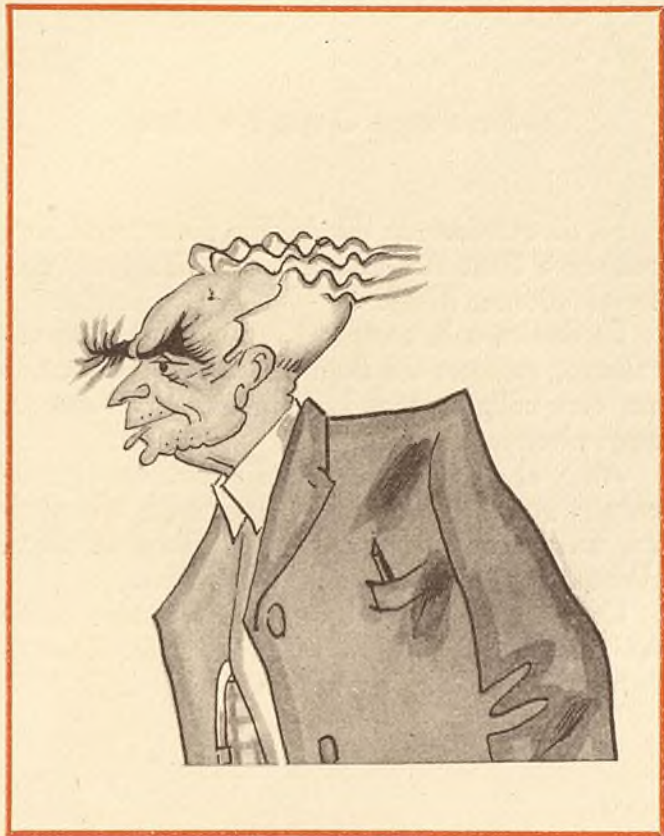
Gravats antics, llibres bons i rars... Us els proporcionarà, si en voleu, en Roca de Mataró.

S'ha dedicat i es dedica a les subhastes. És company de penya, al «Glacier», del senyor G. de Terpièd.

Té clients de categoria, d'aquells als quals no es pot donar gat per llebre i que si no els ofereixes peces de certa categoria no hi ha res a fer.

* * *

Com a corredor és dels que treballen pel seu compte. Compra abans de tenir venut. Això vol dir que s'arrisca i que té visió pròpia del valor comercial del llibre.

Marian Solà

És el primer corredor de llibres que va haver a Barcelona. Quan encara a ningú no se li havia acudit de fer-ho, ell ja anava amunt i avall de la ciutat, a peu o en tramvia, i pujava i baixava escales, visitava clients i els oferia llibres.

Les exigències de l'ofici l'obligaren a proveir-se de carteres i d'hules. Els paquets augmentaren, a poc a poc, de volum, i en Solà es va veure obligat a convertir-se en una mena de vehicle humà.

Fou el precursor — diguem-ho així — del corredorisme llibresc.

Es dedicava als opuscles i a les coses catalanes, en general.

Havia format part, també, de la colla de Josep Aladern.

Hi ha qui malpena que darrera el corredor que era en Solà hi havia un escriptor que funcionava d'incògnit...

Fa poc que ha traspasat.

Eugeni del Barco

És corredor de llibres. Amb preferència, de preu, car la seva clientela és adinerada.

És andalús, i de Sevilla. Això és, flamenc. El tòpic flamenc, o el lloc comú *cortijo*, fet paraula i després home.

És d'una alçària reduïda al mínim.

Té veu de trompeta.

Fa una pila d'anys que viu a Barcelona i no se li ha descolorit gens ni mica el seu andalucisme castís. Ja ho diu ell: *genio y figura hasta la sepultura*.

Josep Genovart

Fa de corredor de llibres. Els diumenges posa parada a Sant Antoni. Havia treballat a l'editorial «Bernat Metge».

Es dedica a la compra i venda de revistes catalanes, sobretot de *Patufets*. Els collecciona, i un cop colleccionats i després d'haver-los fet encuadernar, els ven.

Amb el llapis encastat a l'orella, un floc de cabells que li dibuixa una clenxa vaga a la closca, un gec que li ve balder i la butxaca plena d'anotacions i de *Patufets* cargolats...

Com a corredor de llibres, dins la seva especialitat, sap bé amb què se les heu. Com a home, és dels que no afluixen.

Josep Pons

Al carrer de Flassaders hi ha una matalasseria de sainet d'en Vilanova.

El taulell a una banda, i les estanteries arrambades a les parets. Després d'un forat negre ve el menjador. Una escala, amb barana, com les de les cases de pagès, mena als dalt. Entre el menjador i l'entrada, un reconet que fa de cuina.

El carrer està situat al cor de la Barcelona vella.

Una certa flaca per la instrucció pot fer que d'un pare matalasser surti un fill enderiat per la lectura. La primera conseqüència d'aquest fet pot ésser que el fill arreconi la llana, les robes de matalàs — que són viades, com la cansalada grassa — i les vares de freixe repicadores en un recó, fosc, de l'entrada; que elimini les visites als terrats i haver de pujar i baixar escales, per llançar-se de ple al llibre.

Hom ha començat, a les èpoques bones, arrossegat per la dèria, a comprar llibres. Hom hi ha despès tota la moneda disponible i una mica més. I hom acaba, a les èpoques revesses, per prendre el determini de treure'n el suc. Hi ha

uns estira i arronça, previs, de dubte i de coragre :

— Me'ls venc? No me'ls venc?

Es tracta d'un dilema. I aquests manen.

En arribar aquí, cal un interval d'aprenentatge. El neòfit posa parada a Sant Antoni. Fa de corredor de llibres antics i moderns. Es defensa. Furga, mentrestant, per trobar quelcom sòlid. Entra en una editorial. El panorama es va aclarint.

Es decanta per l'elegància. I espera, amb una certa impaciència, si bé no tanta com dos anys enrera, que vinguin temps millors...

Josep Tendes

Es dedica a les especialitats i al llibre bo. A base dels clients que els hi demanen. Folklore, cinema, llibres sobre joguines, etc.

Que se sàpiga, està poc o molt ficat en l'organització dels esports.

Sembla que té afició a la pintura. Almenys el veureu sovint que visita exposicions.

És un gran aficionat i, a més, és un tècnic del *hoooot*. Coneix tots els matissos i diferenciacions, per minses que siguin, d'aquesta mena de ball singlotat.

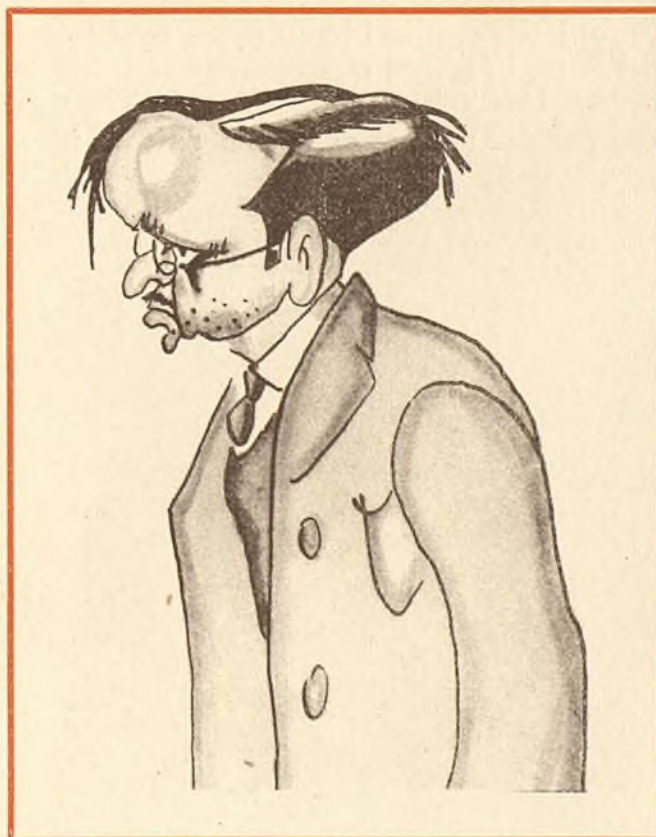
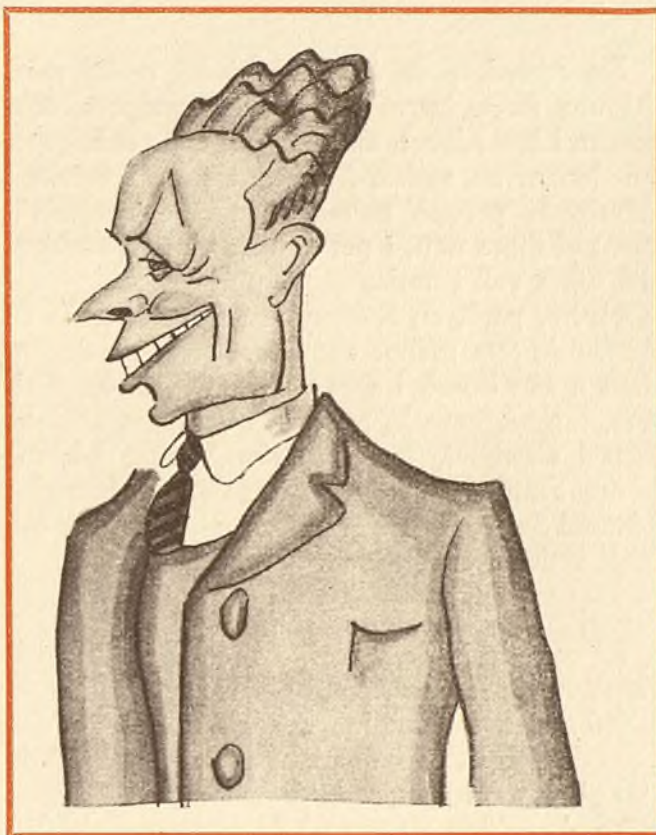
Fins i tot sembla que n'ha escrit alguna cosa important.

Josep Opisso

És corredor de llibres. Especialitzat en les obres sobre art. Només en ven d'aquest ram.

Unes veus més o menys ben assabentades han fet córrer per aquests mons de Déu que posseeix una biblioteca estupenda en la qual els llibres de caràcter artístic ocupen un lloc de preferència.

Nosaltres empenyem el rumor ; ja que, si de cas fos cert, seria un pecat contribuir a amagar-ho, car això és cosa que l'honora.

* * *

De corredors de llibres n'hi ha molts més. Alguns força importants i ben coneguts, com són en Lluís Llobet, en Batxiller, etc., dels quals no donem en aquest llibre llur silueta escrita i dibuixada perquè treballen gairebé exclusivament el llibre nou, i per tant no viuen l'ambient del llibre vell i antic.

Hi ha, però, en Ramon Serres, molt entès en llibres de tota mena, car havia estat de dependent a can Bosch i a can Sintès. N'hi ha d'altres, també, com la senyoreta Antònia Orriols, Ignasi Castellví, Josep Maria Aguilà, Llorenç Mata, Francesc Duran, J. Segalés, J. Planells, Manuel Soler, la senyora vídua d'Augé, tots ells molt actius i coneixedors del llibre.

* * *

La correduria de llibres avui és una necessitat resultant de la complexitat de la vida moderna. L'industrial, l'home de negocis actual no disposa de temps, com abans, per a recórrer llibre-ries. Cal, doncs, anar-lo a cercar al seu domicili o al seu despatx per tal de mostrar-li el llibre que s'adiu amb els seus gustos. Amb el seu treball, el corredor de llibres a domicili ha desvetllat molts esperits i ha fet néixer nous amants del llibre, i per tant més compradors i més venedors. Uns i altres més bons i més afinats pel que respecta al llibre antic, rar, curiós o bé en

edicions d'art. En això, ultra la major densitat de població de Barcelona i una més elevada cultura general, ha influït també haver estat publicats, més que abans, estudis sobre els llibres i material bibliogràfic on documentar-se.

* * *

I, ara, per tal de cloure aquest capítol dedicat als corredors, ens plau de reportar el que li va succeir a un d'ells, ben conegut. Vegeu-ho.

Un cert corredor de llibres es presentà al domicili d'un senyor amb el propòsit d'ensenyar-li un llibre i, el que és més, de vendre-li. La casa era sumptuosa, la qual cosa va animar-lo qui-sap-lo, i es comprèn. Mentre s'esperava per ésser rebut pensava :

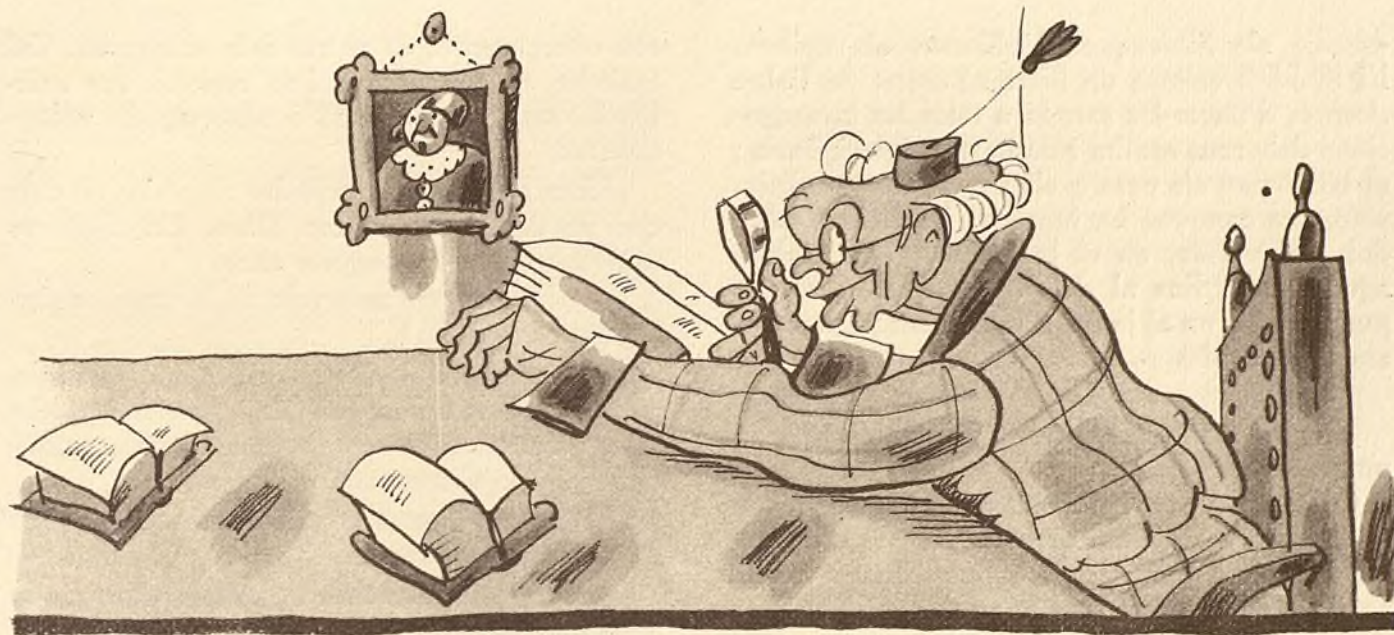
— Això és cosa feta.

Sí, sí... El va rebre el senyor, vestit de dol rigorós. No estava per gaires filigranes per la raó que se li havia mort la senyora. El corredor, home correcte, s'associà a la pena del senyor i l'acompanyà, com és natural, en el sentiment, tot excusant-se per la inoportunitat de la visita. Acte seguit va anar-se'n. I va anar a trobar un altre client, el qual anava també vestit de dol. Li explicà el que li havia succeït. I aquest li va engegar :

— Era la meva germana, la morta.

El corredor va quedar de pedra picada.

Bibliòfils, bibliòmans i col·leccionistes d'ahir i d'avui

L'colleccionisme és una dèria. Totes les dèries tenen un punt de blau, com les camises de planxadora. Un punt de blau que ho és, també, de grotesc. Que es presta, per això, a fer-hi broma.

Confessem, primerament, que no ens costaria pas gaire de fer-n'hi. Trobaríem, ça i lla, a l'abast de la mà, la primera matèria, abundant, de l'anècdota, i no ens caldria fer altra cosa sinó amanir-la per tal d'aconseguir el nostre propòsit.

Ara bé: per reacció contra del topisme fàcil, no ens plau de donar peixet al lector. Per altra part, qui en assegura que no seríem injustos?

A més de tot això, hi ha unes raons que recolzen aquesta repugnància nostra; les següents. Que en totes les dèries, i amagada, justament, com la viola boscana, humil, darrera l'herbota fatxendera — passeu la frase, car ens ha sortit, contra la nostra voluntat, una mica carquinyoli —, hi guspireja una flameta de passió. I les passions dignifiquen les dèries.

La del colleccionisme és una dèria que no fa

mal a ningú. Ni al mateix que n'és víctima. N'hi ha d'altres, en canvi, que en fan més que una pedregada.

Es pot dir d'ella que com més aguda és més motius de goig proporciona als qui, paradoxalment, la sofreixen.

* * *

El món dels colleccionistes de llibres pot ésser dividit en bibliòfils i bibliòmans, entre altres espècimens curiosos. Els primers — diguem-ho així per tal d'entendre'ns — són els bons, i els segons són els equivocats. Aquells posseeixen llibres per a llegir-los, això és, per a treure'n el suc. Als bibliòmans, en canvi, els llibres els posseeixen a ells. Si al món hi ha avars de diners, també n'hi ha de llibres. Són els bibliòmans.

Estan separats, tot el més, per dos travessos de dit. Hom pot, essent bibliòfil, tornar-se bibliòman, amb una gran facilitat i sense adonar-se'n.

Carles Nodier, el famós literat francès del segle passat, que era molt entès en afers de manies derivades dels llibres, en parla amb els termes següents: «El bibliòfil — diu — sap

escollir els llibres; el bibliòman els apilota. El bibliòfil col·loca un llibre al costat de l'altre després d'haver-los sotmès a totes les investigacions dels seus sentits i de la seva intel·ligència; el bibliòman els pesa o els amida; no escolleix, sinó que compra. La innocent i deliciosa febre del bibliòfil és, en el bibliòman, una malura aguda, duta fins al deliri. Arribada a aquest punt extrem no té ja res d'intelligent i es confon amb les manies.»

* * *

Bé: de manies derivades del llibre n'hi ha una sèrie infinita.

Contempleu-les, però, totes, de dret i de revés — és igual —, i ja em direu si després d'haver-les mirades i remirades, i àdhuc d'haver-vos-hi assegut, no trobareu, al darrera, aquell bocinet de passió, just, que les ennobleix.

Per totes aquestes raons, doncs, i d'altres que deixarem dormir tranquil·lament al tinter, com si es tractés d'un llit flonjo, és pel que hem decidit de parlar seriosament del colleccionisme.

Dit això pel nostre compte exclusiu, cuitarem a falcar el nostre parer, que no té autoritat de cap mena i que, per tant, podria semblar gratuït, amb els mots sucosos d'un altre literat, també francès, erudit i colleccionista, del qual no cal mencionar el nom. Diu així: «L'afició al llibre és lloable. Hom es burla del bibliòfil pel

seu encegament; és el cas dels enamorats. Cal tenir-los enveja, ja que han endolcit llur existència amb una intensa i assossegada voluptuositat.

»Hom pretén avergonyir-los tirant-los en cara que no llegeixen mai cap llibre. Un d'ells va respondre, en fer-li aquest retret:

»— ¿Per ventura us serviu de la vostra antiga i preuada vaixella?

»¿Què més noble i més distret que arreglar llibres dins un armari? És el cas de les criatures quan construeixen cases i imatges, a gràcia que no s'aguantaran.

»El mateix succeeix amb les col·leccions de llibres i obres d'art.

»La culpa és dels trasbalsos de la vida i de la poca durada d'aquesta.

»Però, quin goig el de poder fer pessebres als deu anys, i colleccionar als seixanta!»

El sentit d'aquesta darrera frase és subtil. Vol dir que el colleccionisme fa tornar una mica infant l'home. Perquè el retorna, ben agafat de la mà, talment com si encara no sabés de caminar, vers les regions, clares, de la bondat.

Si, en efecte, és així — i creiem que sí —, el que és nosaltres, francament, no ens veiem pas amb cor de fer broma, més o menys troncada, a l'esquena del colleccionisme...

Les biblioteques particulars a Catalunya des del segle XIV al XX

Al nostre país, de sempre hi ha hagut amants del llibre, colleccionistes i bibliòfils més o menys sensibles, més o menys entesos. Com que no és cas de fer ara aquí un historial d'ells, car el tema és de tant d'abast que se'n podria escriure una obra extensíssima, en donarem només una referència sumària per èpoques, per tal de parlar la importància que ha tingut, i segueix tenint avui més encara, l'amor al llibre a Catalunya. Heus-la aquí.

* * *

En els temps que només hi havia llibres manuscrits, les biblioteques més importants estaven als monestirs i convents, que, com és sabut, eren els fogars de cultura d'aleshores i els cen-

tres productors dels llibres copiats a mà. Hi havia també biblioteques reials i de particulars. De les monàstiques és per demés parlar-ne, car són a bastament conegudes de tothom, i no escau tampoc de fer-ho en una ressenya dedicada exclusivament a les particulars.

Quant a les biblioteques reials formades els segles XIV i XV, consignarem les de Martí I, Alfons IV, la reina Maria, el condestable de Portugal i la del dissortat príncep de Viana, de qui la història ens diu que era gran amant dels llibres. Aquesta afeció que tenia pels llibres el fill de Joan II es posa de manifest en una pintura de Moreno Carbonero, la temàtica de la qual és el príncep de Viana llegint un gran infoli en la seva biblioteca.

* * *

En el segle XIV (1338), segons inventari del notari Pere Falgueres, existia la biblioteca particular formada per Bernat Serra, cèlebre cirurgià de Jaume II, contemporani de Ramon Llull, Arnau de Vilanova i Ramon Muntaner. En l'inventari d'aquesta important biblioteca integrada en la seva major part per obres adients a la professió del seu posseïdor, consta *Quendus librus i papiro de ope fratris Raymundi Lulli cum cooptera vermilla*, que fou una de les primeres obres de Ramon Llull que hom troba formant part d'una biblioteca. Aquesta collecció del cirurgià Bernat Serra havia d'ésser doblement interessant, perquè les obres que hi eren contingudes ens mostrarien on s'abeurava la ciència dels cirurgians catalans d'aquell segle.

* * *

D'entre totes les biblioteques particulars de Catalunya de què es tenen notícies, formades el segle XV, es remarca la del gran jurista vigatà Jaume Calliç, inventariada l'any 1434, i en la valoració de la qual intervingueren els llibreters perits Guillem Ça Coma i Francesc Bertran. Calliç reuní a la seva biblioteca molts textos de la ciència jurídica medieval. I tal com succeeix amb la de Bernat Serra, esmentada abans, però amb relació amb la cirurgia, a través de l'inventari de les obres que hi havia en la de Calliç, els entesos en ciència jurídica antiga podrien apreciar quines foren les fonts jurídiques que imperarien en aquella època de la Catalunya florent.

* * *

Altres biblioteques importants del mateix segle foren la del notari Pere Pau Pujades (1462); la de Francesc Pujades (1466); la de Joan Ginebret, composta en bona part d'obres sobre humanitats (1469), i la de Pere Çaclosa, mercader, molt abundant en obres d'història i de legislació (1471).

N'hi hagué, com es pot suposar, moltes d'altres, que no detallem per les raons esmentades abans, però el conjunt de les quals proven l'alt grau de cultura que havia assolit la Catalunya dels temps medievals.

* * *

En introduir-se la impremta a casa nostra, augmentà, com era lògic, la formació de biblioteques particulars. La producció dels llibres manuscrits resultava molt cara, i aquests eren només assequibles als acabats o a aquells que els necessitaven com a instrument de treball de llur professió. La impremta abaratí el llibre i el posà a l'abast de major nombre d'estaments socials. Per altra part, ja no eren solament llibres litúrgics, de teologia, de dret i legislació, de ciències mèdiques, etc., els que es produïren en endavant, car la impremta divulgà molt més que ho feren els manuscrits els llibres d'humanitats, literatures, coneixements generals, etc.

* * *

A començaments del segle XVI existia a Barcelona una biblioteca particular importantíssima, formada a darreries del segle anterior, que hauria esdevingut d'un valor transcendental per a poder establir el procés de la introducció de la impremta a la nostra Península, si no s'hagués perdut totalment, o n'hagués restat tan sols un inventari. Ens referim a la que formà Pere Joan Mathoses, humanista rellevant de l'època, i el qual no és altre que el revisor de la cèlebre *Gramàtica d'en Mates*, estampada, l'any 1468*, per Joan Gherling, que tantes discussions ha promogut. Pere Joan Mathoses, prevere beneficiat de l'església del Pi, mestre en arts, home de lletres, erudit i molt al corrent de la producció intel·lectual del seu temps, segons document notarial del 13 d'abril del 1505, descobert per Sanpere i Miquel, llegà en bloc tots els seus llibres a l'església de Nostra Senyora del Pi, amb la condició que es construís un local exprés per a llur conservació, la qual cosa demostra la importància que tindria aquella biblioteca, i que, home de lletres com era Pere Joan Mathoses, no mancarien en ella els llibres que havia produït la impremta catalana fins que ell va traspasar. Dissortadament, com hem dit, aquesta biblioteca es considera perduda, car malgrat les moltes recerques que s'han fet no s'ha pogut trobar. Catalunya ha estat sempre molt dissortada en això, car per haver-se perdut els documents proparatoris, definitius, no ha pogut demostrar la seva

* Aquesta data, però, ha estat recusada per diversos bibliògrafs i erudits, i defensada la seva autenticitat per altres.

prioritat en certs fets cabdals de la cultura, com és el de la introducció de la impremta a la Corona d'Aragó, i la seva intervenció en altres, afectes al desenvolupament de la història peninsular.

* * *

Pere Miquel Carbonell, notari, historiador, cronista i poeta, d'una peça, nascut a Barcelona el 1437 i traspasat a la mateixa ciutat el 1517, formà una biblioteca d'humanitats, d'història de la Corona d'Aragó i literatures. Vers l'any 1896, un lot d'incunables procedents d'aquesta biblioteca estava en venda a la parròquia de Caldes de Montbui, al preu de cinc pessetes el volum, indistintament. Segons conta Antoni Palau en les seves *Memòries*, el col·leccionista i llibreter Jaume Andreu n'adquirí uns quants.

* * *

Altres biblioteques de començaments del segle XVI, dignes d'ésser esmentades, foren les de Nicolau Pere, en la qual hi havia, principalment, obres dels clàssics llatins i de legislació catalana, i la del gran impressor català mossèn Pere Posa, que es detalla en el famós inventari dels seus béns.

* * *

En l'últim terç de segle hi ha la de mossèn Francesc Serra, doctor en lleis. Un inventari del notari Montserrat Serra, dels anys 1584-1592, ens assabenta que constava d'uns tres mil volums i que la integraven, principalment, obres d'humanitats i de legislació.

* * *

És també d'aquella època la biblioteca de l'arquebisbe de Tarragona Antoni Agustí, molt rica en obres de numismàtica, història i jurisprudència. Antoni Agustí fou el primer que va implantar el sistema de catalogació per matèries. D'aquesta biblioteca, que passà a nodrir el fons de la d'El Escorial, se'n publicà un catàleg l'any 1586.

* * *

En el segle XVII es generalitzen les biblioteques particulars, car en posseeixen gairebé totes les famílies nobles, els erudits, els homes de carrera, etc. Més que no pas avui, en els grans casals es construeixen estances destinades ex-

clusivament a biblioteca. Floreixen els ex-libris heràldics...

* * *

És d'aquesta època la molt notable biblioteca de Ramon Foguet i Foraster, eclesiàstic i arqueòleg, nat a Sant Martí de Maldà el primer terç de segle. Reuní un nombre important d'obres sobre numismàtica, ceràmica i arqueologia en general, que va llegà al convent de Sant Francesc de Tarragona. Més tard passaren a la Provincial de l'esmentada ciutat.

* * *

I la molt famosa de Pere Anton d'Aragó, virrei de Nàpols, gran protector del monestir de Poblet. Aquesta de Pere d'Aragó era de caràcter general i molt valuosa pels còdexs i llibres preciosos que s'hi contenien. La va formar durant la seva estada a Itàlia; constava de tres mil set-cents cinquanta volums, que féu relligar uniformement en tailet roig, amb les seves armes gravades en or a les tapes, i en féu donació al monestir de Poblet en els temps de l'abat Virgili, que regí el cenobi cistercenc de l'any 1688 al 1692. Ocupava una sala especial a la porta d'entrada de la qual hi havia esculpides les armes de Pere d'Aragó. El 1835 fou saquejada i destruïda, i es salvaren només uns centenars de llibres, que van passar a mans de particulars. Avui alguns d'aquells han estat tornats al famós monestir com a elements de l'obra de reconstrucció que s'hi està realitzant.

* * *

Hi hagué la de Francesc Robuster i Sala, fill de Reus, canonge de la Seu barcelonina i bisbe d'Elna. De la seva biblioteca existeix un ex-libris heràldic. I la important del duc de Segorbe i de Cardona, gran mecenas, que en féu cessió al monestir de Poblet.

* * *

De biblioteques del segle XVIII tenim anotades, entre moltes d'altres, la que formà el marquès de Llió, magnífica, i que es conservà fins a començaments del segle actual, en la qual època es va anar venent en diversos lots. D'una petita part d'aquesta biblioteca se'n féu un catàleg de dos-cents quaranta títols d'obres molt rares, que va publicar l'Antoni Palau. I les que

formaren el canonge de Vic Lluçà Casadevall i l'erudit Francesc Bofarull; la d'Antoni Corts i Cerveró, de Cervera; la del vescomte de Rocaberti, i la d'Antoni Alós, primer marquès d'aquesta casa. Hi ha ex-libris d'aquestes tres últimes.

* * *

I bé: si haguéssim de donar referències de totes les biblioteques particulars del segle XIX i de les d'aquesta primera meitat de l'actual, de les quals hom té notícia, ens caldria omplir un seguit de pàgines de què no disposem, i ens apartariem, per torna, del tema primordial d'aquest llibre. En parlarem, doncs, d'una manera breu i a ritme accelerat.

* * *

Hi hagué la de l'erudit Ripoll Vilamajor, famós descobridor de la *Gramàtica d'en Mates*; la de Fèlix Torres Amat; la d'Antoni de Sentmenat i Castellà; la de Josep Carreras, que estava a l'edifici barceloní anomenat «La Virreina»; la de Josep M.^s de Grau, al carrer de Basea; la d'Antoni Llobet, installada magníficament al carrer de Petritxol. Aquestes tres darreres es troben consignades com a molt notables a la *Guia de Barcelona*, de Bofarull.

* * *

Tenien també biblioteca la majoria dels intel·lectuals d'aleshores, que eren els Bergnes de les Cases, Cortada, Majarrés, Aguiló, Milà, Bastús, Letamendi, Balaguer, Miquel i Badia, Coroleu, etc. Hi havia la de l'advocat i escriptor Conrad Roure, que era molt bona en llibres d'història de Catalunya i literatures; la del magistrat Pinós, molt valuosa; la de Teixidor i Clos, de ciències naturals, flora i farmàcia, i la de Bertran i Bros, una de les més importants que s'han conegut en folklore. Aquestes tres darreres foren adquirides pels llibreters Penella i Bosch.

* * *

En formaren de ben valuoses, per bé que amb pocs cabals, car els llibres anaven llavors a molt baix preu, els conseqüents recercadors d'encants, fires i botigues que eren els Mayora, Penya d'Amer, Serra i Pinyana, Elies de Molins, Dal-mases, etc.

* * *

Molt valuosa també fou la biblioteca de Juli Vintó, llegada al Centre Excursionista de Catalunya, i la de Cels Gomis, extensa i molt interessant, conservada i augmentada pel senyor Gomis fill.

* * *

A aquesta promoció de colleccionistes i bibliòfils en seguí una altra, en la qual és remarcable la notable collecció de Jaume Andreu, de gravats de totes les èpoques i d'opuscles referents a Catalunya; la de l'editor Montaner, amb molts incunables; com així mateix la de Moliné i Brasés.

* * *

També són remarcables els grans reculls documentals d'història barcelonina que realitzaren Francesc Carreres Candi i Ramon Nonat Comas, que es troben dipositats a l'Arxiu Històric de la Ciutat.

* * *

Hi hagué les colleccions teatrals catalanes d'Almirall i Forasté, que fou donada a la Biblioteca de Catalunya, i la d'Oriol Martí, que avui es troba a l'Ateneu.

* * *

Són també d'aquella època la d'Agustí Massana, que és la millor de totes les conegudes sobre indumentària, installada actualment, amb gran dignitat, a l'Arxiu Històric barceloní; la de Leonci Soler i March, completíssima en obres, opuscles i gravats referents a Manresa. Formaren també biblioteques o colleccions importants el senyor Cortada, de «L'Avenç»; Ignaci de Janer; Viada i Lluch, molt selecta; Lluís Bruno de Cantos, en la qual hi havia una excellent collecció d'obres de teatre català que fou venuda al llibreter Badia. Hi hagué, també de teatre català, la de Lluís Millà, que avui es troba a l'Institut del Teatre de la nostra ciutat, i la del senyor Rull; les de Joaquim Pena, Salvador Vilaregut i Alfons Par, riques en materials wagnerians les dues primeres, i shakespearians la darrera; la del general Madrid, especialitzada en llibres de cuina antics; la del doctor Simon, de llibres en miniatura; la selectíssima del general Faraudo de Saint-Germain, de textos antics catalans i clàssics mundials; la del coman-

dant de marina Josep Ibarra, molt completa en llibres romàntics i guies de forasters; la de Joan Olivella, de bones edicions amb relligadures de qualitat; la de Ramon Serra Munné, de caràcter general; la d'Antoni Dalmau, especialitzada en obres sobre la guerra de la Independència; la del restaurador de pintures antigues senyor Bertendona, col·leccionista formidable de gravats de tota mena i llibres sobre belles arts; la del senyor Fernández (*el bilbaí*), magnífica en edicions d'art i exemplars en paper del Japó, de fil, etc., i amb relligadures exquisides; la del senyor Sigalés, la més completa que s'ha reunit d'edicions de mossèn Cinto i miscel·lània verdagueriana; la de Francesc Giraldo, de clàssics espanyols i opuscles rars i curiosos; la del senyor Pujol, del Forn de Sant Jaume, molt copiosa, i que heretà Moliné i Brasés; la de l'Amadeu Llaveries, de esports i cultura física; la de Pau Felisart, molt important en folklore de tot el món; la de Joaquim Muntaner, de clàssics i teatre espanyol; la de Gustau Gili, d'obres de belles arts i d'edicions notables del país i de l'estranger; la de Faustí Anglada, d'història de Catalunya; la de Cèsar Peiró, sobre temes jueus; la del senyor Marfà, molt important en periòdics il·lustrats; la de la comtessa de Vilar-daga, d'indumentària; la de l'advocat Joaquim Sagrera, molt selecta en edicions especials; la de Martí Cusiné, valuosa en temes generals; la de Josep Casanellas, d'edicions numerades i amb magnífiques relligadures; la de J. Marca, molt bona en obres catalanes i en imatgeria popular; la de Manuel Bassa i Armengol, completíssima d'obres i de documents sobre genealogia i heràldica; la del senyor Figuerola, molt bona en llibres selectes, particularment catalans; la de Ramon Serra i Torra, extensa i nodrida amb tots els autors de la nostra Renaixença; la de Jesús Viza, especialitzada en història barcelonina i gravats; la de Joan Baucis, amb la seva gran col·lecció de romanços catalans i imatgeria popular; la d'obres sobre teixits i derivats de Rodon i Amigó, que és potser la més important que existeix arreu sobre aquesta especialitat, i la del senyor de Plandolit, molt curiosa en llibres sobre jocs de mans, il·lusionisme, etc.

Però no hem acabat encara, puix fóra imperdonable deixar de banda les col·leccions particulars cervantines i cavalleresques formades pels

bibliòfils catalans. Aquestes interessants col·leccions es poden dividir en dos grups: les formades abans, avui inexistents, i les actuals. I diem inexistents perquè en el present ja no pertanyen a llurs titulars primitius per haver passat, en bloc o en part, a biblioteques públiques o a col·leccionistes particulars. Inexistents, en el sentit esmentat, són les següents:

La d'Isidre Bonsoms, que fou donada a l'Institut d'Estudis Catalans; la d'Antoni Bulbena, adquirida pel senyor Candi Robert; la de Climent Cortejón, que fou llegada al senyor Joan Suñé Benages; la de Lluís Escobet, que sembla que fou dispersada; la de Joan Givanel Mas, donada pels hereus a la Biblioteca Central de Barcelona; la de Bonaventura Grases, venuda a un llibreter barceloní, el qual en vengué una part a un col·lega seu de Madrid; la de Joaquim Pena, que es suposa fou disgregada a darrereries del segle XIX o a començaments de l'actual; la de Leopold Rius i de Llorellas, que va passar a engruixir la d'Isidre Bonsoms; la de Joan Suñé Benages, que fou venuda en lots a diversos llibreters i particulars, i la de Vidal i Quadras, que fou cedida al senyor Joan Sedó Peris-Mencheta.

* * *

Quant a les col·leccions cervantines més importants, avui existents, són aquestes: la de Ramon Areny Batlle, bibliòfil lleidatà, que consta de 299 exemplars d'edicions del *Quixot*, 134 d'altres obres de Cervantes i 703 de miscel·lània, imitacions i bibliografies cervantines; la d'Antoni Argullol (189 *Quixots*); la de Lluís Fortuny (439 *Quixots* i 218 opuscles cervantistes); la de Miquel Mateu i Pla (643 *Quixots*, 196 altres obres de Cervantes i 696 de miscel·lània cervantina); la de Ferran Muñoz (uns doscents *Quixots*); la de Manuel Perdigó Cortés (d'uns 20 exemplars d'obres cavalleresques, bon nombre d'elles en edicions molt rares del segle XVI); la de Miquel Rambla, bibliòfil de Terrassa, que consta d'unes 50 edicions, escollides, del *Quixot*; la de Candi Robert, que és una de les col·leccions cervantines particulars més importants, i que consta de 665 edicions del *Quixot*, 21 de *La Galatea*, 103 de les *Novelas ejemplares*, 14 del Teatre de Cervantes, 13 del *Viaje del Parnaso*, 16 del *Persiles*, 34 d'imitacions i 669 d'obres referents a Cervantes i mis-

cellània; la de Domènec Roch Savina, de Lleida (200 Quixots); la de Joan Sedó Peris-Mencheta, que avui és, sense cap dubte, la col·lecció cervantina particular més important del món. Està composta per 1.381 Quixots; altres obres de Cervantes, 538; imitacions, continuacions i obres teatrals relacionades amb l'obra de Cervantes, 469; estudis, conferències, biografies, etcètera, 1.278; catàlegs i bibliografies cervantines, commemoracions, etc., 235; edicions de llibres de cavalleria, 384 (54 del segle XVI i 31 del XVII); treballs periodístics de tema cervantista, uns 16.000. De més a més, autògrafs de Cervantes, epístoles, notes i estudis de diversos autors, i iconografia cervantina.

* * *

Finalment, presidint aquesta florida espone-rosa de biblioteques i col·leccions, hi ha les que formaren els pròcers de la bibliofília a Catalunya Eduard Toda, Pau Font de Rubinat i Ramon Miquel i Planas. La transcendència de l'obra que han realitzat aquestes tres grans figures de la nostra bibliofília és obvi comentar, car està per damunt de tot elogi.

* * *

Tal com ja hem dit més amunt, per cloure aquest capítol ens plau de donar una relació, per ordre alfabètic, dels noms dels bibliòfils i col·leccionistes actuals que han arribat al nostre coneixement, tot planyent-nos de no poder especificar el caràcter i particularitats de llurs biblioteques, per la susdita manca d'espai. Així i tot, farem l'excepció de remarcar la formidable recerca que ha realitzat en aquests darrers temps el senyor Artur Sedó, que ha sabut formar la millor biblioteca que hom coneix de produccions teatrals o que es refereixen al teatre, i la qual ocupa dos espaiosos pisos d'àmplies sales. Amb la creació d'aquesta gran biblioteca de teatre, el senyor Sedó ha realitzat una obra de cultura que honora a ell i al país.

* * *

Heus aquí la relació dels bibliòfils actuals a què ens referim:

Abadal, Ramon d'; Albert, Esperança; Amat, M.; Amatller, Teresa; Andreu de Klein, Madrona; Areny, Ramon; Argullol, Antoni.

Batlle Matabosch, R.; Berché, Josep; Bernades Alavedra, F.; Bertrand Mata, J. A.; Birkingt, Lluís; Borés, Juan P.; Bisbal Busquet, Joan; Badia Martí, Antoni.

Cabré Oliva, Josep; Caldes de Montbui, Marquès de; Camps, Marquès de; Capmany, Ramon de; Carabasa, Antoni; Caralt, Delmir de; Caralt, Lluís de; Carandell, Joan; Casanovas, Josep; Castellà, Marquès de; Catarineu, J.; Catasús, Josep M.^a; Cendrós, Juan B.; Churruga, Ricard de; Clavell, Jaume; Compte Viladomat, J. Dexeus Font, Dr. S.

Escobet, Lluís; Espona, S.; Esponellà, Baró d'; Esteban Ripaux, Lluís; Esteve, Lluís.

Fabra, Alfons; Fabra, Camil; Fabrer Oliver, J.; Faraudo de Saint-Germain, L.; Feliu Prats, Josep; Fernández, I.; Ferrer, Francesc; Font Gelambi, Josep; Figuerola.

Gallart Folch, Josep; Gambús, F. de P.; Garcia Nieto, Joan N.; Garí, Josep; Garí Gimeno, Josep; Gil Moreno de Mora, P.; Gil Moreno de Mora, J.; Gili Esteve, Gustau; Gili Roig, Gustau; Godó, Maria; Gomà Pujadas; Gomis, Joaquim; Gomis, Josep; Gomis, Josep Antoni; Grases, Josep; Guarro, Lluís; Güell, Mercedes; Güell, Joan Antoni; Güell Jover, Eusebi.

Imbert de Nadal, E.

Julià, Francesc.

Llopart, Joan; Llorach, Isabel.

Macaya, Alfons; Maristany, Carles F.; Martí, Ferran; Martínez Barbeito, Carles; Martorell, Caterina; Mateu, Miquel; Masnou, Marquès de; Massó Soler, J.; Menéndez, Alvar; Mesa de Asta, Marquesa de; Miquel i Planas, R.; Mir, Carles; Moncanut, A.; Montaner, Joaquim; Montaner, Ramon de; Montllor, J.; Morera, Josep M.^a; Mura, Marquès de.

Oliva, Demetri; Oller Costa, Francesc.

Par Torrent, Joan Pau; Pedro i Pons, Agustí; Peray March, Josep de; Perdigo Cortés, Manuel; Pérez, Enric; Pérez-Sala, Lluís; Plandiura, Lluís; Portabella, Pere; Prats Tomàs, Joan; Puig Palau, Albert.

Raventós, Jesús; Raventós, Manuel; Rectoret Rigola, Joan; Riera, Rossend; Riera Sala,

Pau; Rivière, Ferran; Rivière, Pere; Robert Mestres, Josep; Roca Pons, Gerard; Rodés, Felip; Rogent Massó, Joan; Rosal, Lluís; Rosal, Dr. Lluís; Rosquelles Alessan, J.; Roure Gili, Andreu; Roviralta, Manuel.

Sala, Josep; Sala Amat, Antoni; Sala Ardiz, Josep; Salvans, L.; Sallarés, Antoni; Sanpere, Carles; Saperas, Miquel; Sedó Peris-Mencheta, Artur; Sedó Peris-Mencheta, Joan; Sensat, Pere; Soler, M.; Sopena, Joaquim.

Thomas, Josep M.^a; Tolrà, Carles; Torelló, Frederic.

Uriach, Francesc.

Vall Perdigó, Josep M.^a; Vallin, Carles; Viader, Josep M.^a; Vidal Munné, Josep; Vila San Juan, Pau; Vilanova, Xavier; Vilardaga, Comtessa de; Vilella, Caietà; Vintró, J.; Viñas, Ricard; Vives de Casanova, Josep.

Zendrerer, Josep.

* * *

Pregant se'ns disculpi les involuntàries omissions que possiblement s'hauran produït en consignar els bibliòfils i col·leccionistes d'ahir i d'avui, donem per acabat aquest capítol.

I ara vegeu a continuació les siluetes, alhora gràfiques i escrites, dels bibliòfils i col·leccionistes que hom sol veure més sovint per les llibreries de vell, la qual cosa ens ha permès i justifica la seva inclusió en el present llibre en la forma especial en què hi apareixen.

August Matons

Comencem per ell perquè és el cap de la delegació de l'I.N.L.E. a Barcelona, molt ben secundat, en el delicat treball de regir-la, pel senyor Olives.

El senyor Matons és un home alt i secardí, de pell molt bruna. La seva veu és clara, d'una tonalitat abaritonada. Quan us explica quelcom, el concepte li surt concret, precís.

Els seus coneixements sobre la producció del llibre i la seva capacitat organitzadora l'han situat en el càrrec, important, de delegat de l'I.N.L.E. a Barcelona, on desenvolupa una

magnífica actuació en benefici de la indústria i del comerç barceloní del llibre.

El seu arrelat amor als llibres s'ha manifestat plenament amb la creació, a iniciativa seva, de la biblioteca de bibliografia i arts gràfiques, instal·lada a les oficines de l'I. N. L. E. de la nostra ciutat. Empès per la dèria, el senyor Matons furga per les llibreries i les parades de llibres dels encants diumengers, cercant materials per a augmentar, encara més, aquella biblioteca.

Avui el senyor Matons és l'home de Barcelona més saturat de llibres, car del matí al vespre no fa altra cosa que tractar amb llibreters de nou i de vell, editors, impressors, paperaires, gravadors, etc. I per torna, en anar-se'n al llit, agafa, encara, un llibre d'entre els milers que té a la seva biblioteca particular, i es posa a llegir fins a les tantes...

Emili Brugalla

Al número 11 del carrer d'Aribau hi ha un passadís vuitcentista, llarg i ample, a banda i banda del qual hi ha impremtes, tallers de pintor i de gravats, magatzems i obradors d'artesanía. Al mig, i a mà esquerra venint del carrer, el d'en Brugalla.

El trobeu allà, amagat darrera un cigar gros a mig cremar, enfundat dins una bata de senyor benestant, a l'hivern, i en cos de camisa o d'armilla a l'estiu. Sempre, darrera el mig cigar...

No cal presentar-lo, car es presenta sol. Millor dit, el presenta la fama que ha assolit d'enqua-

dernador internacional, mitjançant unes trompetades prèvies i solemnes.

Respecte d'aquesta fama cal dir que no és de la mena de les versàtils, com solen ésser-ho les altres. No. La d'en Brugalla és seriosa — ja podeu pujar-hi de peus —, i en penjar-li al damunt el prestigi que frueix no ha fet res més, al capdavant, del que calia. Amb les altres, a vegades, passa bou per bèstia grossa.

Els aficionats a les belles encuadernacions ho saben de sobres, i fan cua al seu taller. Ell mira i remira els llibres que li porten, i després els vesteix amb les gales que els escauen més. Aquest és, justament, el seu secret.

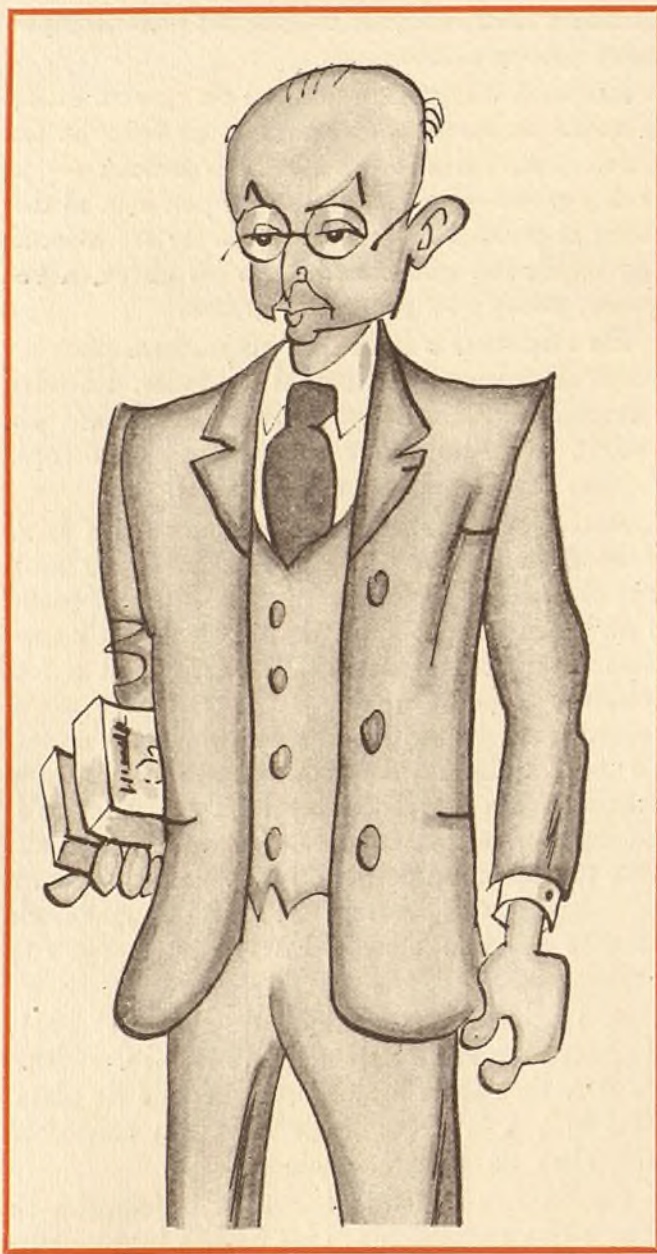
Això que diem és sabut arreu; ací i a fora. Tant és així, que allà on s'ha presentat amb una obra seva han cuitat a penjar-li una Medalla o un Gran Premi. Com li va succeir a l'Exposició Internacional del 1929, en la qual li fou concedit el premi esmentat. Li fou atorgat de retop, val a dir-ho. Encara està millor. Veureu. La casa Subirana va presentar-hi els treballs executats per en Brugalla, i va emportar-se'l. La casa i el gremi, després, l'obsequiaren, a ell, amb un sopar, un pergami i un rellotge d'or amb la dedicatòria següent: «A l'artista Brugalla, els amants del bell llibre.» En realitat, foren dos premis.

A l'École Philotechnique de París, el 1921, li concediren el de *dessin*. El 1945, al *Certamen de Arte* de Palma li atorgaren medalla de plata. El 1937, a la *Triennale* de Milà li'n col·locaren una altra de bronze. Etcètera.

Cantín fets i mentin barbes. Els fets són els llibres que encuaderna, i les barbes les medalles o els premis.

A aquells, doncs, ens atensem, i a aquells, igualment, s'ha d'atendre el lector, si vol calibrar d'una manera exacta els seus mèrits excepcionals d'enquadernador.

Bon punt tingueu a les mans un llibre relligat per en Brugalla i pugueu contemplar-lo a pler, trobareu que tot el que hem dit ara, i allò que ja hagi estat dit abans, en relació amb les seves traces i moltes sumptuàries, són vuits i nous i cartes que no lliguen, o bé pura palla al costat del gra, i fort, que són els seus llibres. Des del cantó de l'ofici, del bon gust, de la bellesa i, finalment, de l'art...

Antoni Pach

Està d'empleat, fa anys, a la Companyia de Tramvies, on ocupa un càrrec de categoria. Allí fa la feina que li pertoca; compleix el seu deure, i en paus.

La feina, però, que li té el cor robat és la de bibliotecari del Centre Excursionista, en el qual el seu pare ja va ocupar un càrrec durant mig segle, i la de recórrer amb el seu amic senyor

Bonet les llibreries, a la recerca de bons llibres, car és un excellent bibliòfil, i dels que tenen el nas més fi per a conèixer les peces bones a distància, si cal. Té una biblioteca d'obres escollides, tirades en paper de fil o Japó i amb bones relligadures.

Ha corregut el país, i el coneix pam a pam. És un bon filarmònic.

Aquesta és la feina que li plau. De l'altra, rieu-vos-en.

Dr. Agustí Pedro i Pons

Doctor i bibliòfil, tot d'una peça.

Com a doctor és eminent; aquí, a fora d'aquí i més enllà del mapa. Com a bibliòfil sap de què va.

És aficionat al llibre bo: bo per la seva substància i per la seva vestidura. Té dèria, com tants d'altres, per les coses que tracten de Barcelona. Com a client té la simpatia de tots els llibreters.

Felip de Salvador i de Solà

Es dedica a la recerca de llibres i documents sobre genealogia i heràldica, els quals col·lecciona per tal d'estudiar-los, ja que realitza treballs d'investigació relacionats, tots ells d'una manera directa, amb la sang blava.

A força de dedicar-s'hi, ha arribat a ésser un especialista. Per tot veu escuts, blasons, lleons rampants, etc. La seva col·lecció sobre aquesta matèria és molt important.

Josep Bonet

És un bibliòfil bo. Dels que llegeixen els llibres. És aficionat als que hi ha autògrafs i els col·lecciona. Sobre aquesta matèria ha escrit i editat un magnífic opuscle que ha obert els ulls

dels llibreters i ha fet néixer nous col·leccionistes. N'ha fet, però, tan pocs exemplars, i ha tingut tant d'èxit, que no ha pogut complaure a tots els amics que li'n demanen. De resultes d'aquest petit drama bibliofílic el senyor Bonet, quan va pel carrer, es troba sovint que ha de cuitar a amagar-se en alguna escala perquè ha vist venir un dels amics que s'han quedat sense l'opuscle.

Coneix tant els llibres com els llibreters. En el sentit que sap de seguida del peu que coixegen.

És home de conviccions arrelades, i aquesta és una cosa que sempre està bé...

Alfons Roure

De jove havia estat barrilaire. Avui és un humorista. Veient-lo ara, tan seriós, ningú no ho diria.

També havia estat esportiu. De pensament i d'obra. De pensament, perquè havia dirigit l'*Eco de Sports*. D'obra, perquè havia jugat a futbol i havia fet boxa. Amb el conegut guitarrista August Robert se n'anava a Mataró a fer combats. Era a l'època en què hom podia, encara, pujar al ring amb bigotis i sabates de carrer. Els combats de broma.

Té el carnet d'àrbitre de futbol de la quinta d'en Castelar, o sigui de l'edat del cop de pedra lliure.

Havia tingut una bicicleta, pintada de blanc, i l'havia batejada amb l'apellatiu de *la Solitària*. Segons ell, recordava el cuc amoïnós. La utilitzava per a anar de casa seva a la Conreria, on passava els estius amb la família. En passar per la carretera de la costa, si la quitxalla no l'apedregava, se'n mancava poc.

* * *

Havia tingut molta afició a disfressar-se per Carnaval. D'una manera estrofolària sempre i, generalment, amb el rostre destapat.

Un any ho féu de monument de Colom. Un altre, de Manelic, el de l'estàtua famosa. Feia barrila pel Passeig de Gràcia, el dimarts de Carnaval, a peu, quan topà amb una senyora que era visita de casa seva i que el tenia per un xicot seriós. En veure'l quedà erta.

— Alfons, ets tu? ¿Què diria la teva mamà si et veia així?...

Ell no va saber què dir. Féu un bot de cabra, llançà un udol estrany...

— Hu, hu, hu, hu!...,
i tirà avall.

Per disfressar-se de monument de Colom li calgué mobilitzar quatre cirabotes i quatre caps de lleó alhora. Ell es vestí com el Cristòfor de dalt de la bola.

Anava amunt i avall del carrer d'Aribau, se-

guit dels quatre cirabotes. En arribar a una cruïlla del carrer, col·locava al sòl una mitja bola que duia sota el braç, hi muntava, allargava el braç i el dit polze, i assenyalava les Amèriques. Els cirabotes s'ajupien i es posaven el cap de lleó damunt el propi. Va assolir un èxit boig.

Havia tingut la dèria de posar una barraca de figures de cera al carrer Nou.

Passà una temporada a París.

Conreà, un temps, la literatura. En forma de novella històrica... o història pelada. Donà una conferència als caricaturistes barcelonins, una vegada que aquests organitzaren un Saló d'Humoristes, sobre el Pa i els Peixos. Començà d'escriure per al teatre amb en Castanys. Estrenà obres al Paral·lel i al teatre Romea, algunes d'elles amb èxit i profit. En segueix escrivint encara.

* * *

Finalment, s'ha tornat antiquari. Amb botiga al carrer de la Palla. Dintre aquest ram ha esdevingut un expert de la ceràmica catalana. De bracet amb l'antiquari ha sorgit el col·leccionista.

Té dèries vuitcentistes que li pervenen del seu pare, el senyor Conrad Roure. És la llei d'herència.

Josep Rodergas

El senyor Rodergas, bibliòfil de tota la vida, això és, d'abans i d'ara, és home de molta salut, de molt optimisme i de molts llibres. D'aquests en té, només, uns vint-i-set mil; quant a salut no cal sinó mirar l'efígie que encapçala aquestes ratlles. Malpensem, però, que si hom el veu tan ufà, no és degut del tot a un sobrepuig de vitamines, sinó a moltes altres coses que no tenen res a veure, almenys de dret, amb la fisiologia estricta.

I les proves d'aquest mal pensament nostre les arrenjerarem tot seguit. Vegeu-les. El senyor Rodergas és gracienc, i això, per començar, ja és un motiu de goig. En primer lloc, de gracienc no ho pot ésser tothom, ans bé s'hi ha de néixer. En segon lloc, l'ex-vila de Gràcia, tan famosa, és un floró de la història pairal, i això retruca damunt els seus fills. Per torna el senyor Rodergas ha estat president de l'Orfeó Gracienc, que és un càrrec de categoria i de responsabilitat.

Abans i ara el senyor Rodergas anava i venia

de Gràcia tots els dies. Primerament a peu i després a cavall. Doncs bé: ara, amb motiu de les seves importants ocupacions, va i ve de Madrid, de París, de Milà, de Roma, de Suïssa, de Bèlgica, etc., cada dos per tres, i agafa el tren o l'avió que se l'emporta o el retorna ací amb la mateixa facilitat que abans agafava el 20, el 21 o el 24.

Quant als llibres, com hem dit abans, l'afició li ve de lluny.

De petit, en lloc d'anar de casa seva a la feina o al revés en tramvia, ho feia a peu. Amb els diners que estalviava comprava llibres. De gran ja anava a cavall, però seguia comprant-ne. Encara en compra avui i és segur que en seguirà comprant mentre visqui, la qual cosa desitgem que sigui per molts anys, en bé d'ell i dels llibreters.

La seva biblioteca és diversa, però escollida. Conté una secció molt completa d'obres de la renaixença catalana, altra d'escriptors clàssics espanyols i de moderns, literatura francesa de la bona, un gran recull d'obres sobre la Revolució francesa i Napoleó, i qui sap les obres d'història, de crítica, de bibliografia, etc. El senyor Rodergas, com es pot apreciar, beu l'aigua bona de moltes fonts.

Ara bé: aquesta biblioteca, amb els seus vint-i-set mil títols, té, com és lògic, un fitxer. Els homes, així que es lleven, es renten, s'afaiten, esmorzen i se'n van a la feina. El senyor Rodergas, a més d'això, ha d'apariar el fitxer al dia. Si no ho pogués fer, seria ben capaç de no voler sortir de casa seva.

Encara no s'atura aquí, sinó que treballa, ja fa temps, en la confecció d'un llibre de pseudònims catalans d'artistes de tots els rams i de literats de totes les cordes. Aquest llibre, que és tota una pensada, serà d'una gran valor i un document de consulta com una casa per al dia de demà.

A més de la feina de portar el fitxer, del temps que esmerça comprant llibres i recercant dades, el senyor Rodergas llegeix els llibres que va ingressant a la seva biblioteca, car per això els compra. Els llegeix, els analitza i després us en parla amb un esperit crític molt sagaç i afinat.

I ara digueu-me si amb tot això no és lògic que el senyor Rodergas tingui una salut exuberant i escampi l'optimisme a grapats.

Joaquim Alvarez

«Joaquín Alvarez. Hemerotólogo. Calle de... Barcelona.» És la seva tarja. En llegir-la us sobta el mot *hemerotólogo*. ¿Amb què es menja això? D'on deu venir? ¿No es tracta pas d'un específic nou? No. Ve d'*hemeroteca*, que vol dir magatzem de diaris endarrerits. Per tant, *hemerotólogo* vol dir amagatzemador.

Ell, a aquesta feina li ha donat un séc perso-

nal, o alvarístic. Car l'ha feta extensiva a col·leccionar també llapis, tallapapers, insígnies, monedes, medalles commemoratives, felicitacions nadalenques, segells, postals, cromos, menús banqueters, etiquetes, etc. En fi, tota mena d'objecte o de paper imprès que, de prop o de lluny, tingui relació amb els periòdics o sigui un reclam publicitari d'aquests.

De més a més, col·lecciona incendis. No us alarmeu. Els col·lecciona un cop són apagats. En posseeix de totes les envergadures. Des del d'un fogó infeliç de cuinar, fins al d'un Liceu, un Principal o un «El Siglo». Retallats, amb gran cura, del *Diario de Barcelona*, que és el seu; enganxats en quaderns i ordenats per dates.

Demaneu-li l'incendi que volgueu, entre els molts que s'han produït a Barcelona durant tot un segle, i us el servirà a l'acte, amb una gran amabilitat. Els té sempre a la disposició dels seus amics i coneguts. Com si es tractés de cigarretes...

De periòdics, en té una col·lecció formidable. Potser la millor que existeix en exemplars primitius, del segle XVI en endavant. D'Espanya i de fora. N'ha editat reproduccions.

L'activitat que esmerça en la recerca de les peces múltiples que col·lecciona, per les botigues, els encants, els drapaires, etc., és esfereïdora. A vegades, per caçar-les, àdhuc s'hi ha de fer amb les ungles. I això que és una bona persona.

Però, ¿què és tot això i què val, al capdavall, davant els plaers únics i pregons de l'hemerotologia?

* * *

La darrera activitat de l'Alvarez que hom li ha descobert és la filatèlia. Va començar de col·leccionar segells fa poc més d'un any; doncs bé: avui la seva col·lecció és ja important, i estem segurs que d'aquí un poc temps serà de les més notables del país, car l'Alvarez quan té una afició no para fins a deixar-la exhaurida. I avui la seva dèria dominant és la filatèlia.

Ara com ara, en el petit món barceloní del filatèlisme, l'Alvarez, tal com li ha succeït en les altres activitats col·leccionístiques a què s'ha dedicat, ha esdevingut popular i és, per tant, una de les figures més destacades del mercat filatèlic, diumenger, de la Plaça Reial.

Manuel Rocamora

És tot un aristòcrata. Dels del carrer de Montcada, això és, de la bóta del recó del senyoriu.

Vet aquí que aquell carrer tan amarat, abans, de pàtina senyora, tan recollit, tan quiet, hom li ha empastifat d'una manera barroera.

Ell el considerava com a cosa seva i s'ha indignat. Amb raó. Com a senyal de protesta, car no podia fer altrament, per ara — i qui protesta senyal que perd —, ha marxat d'allà i se n'ha anat a viure als afores.

Hi ha traslladat tots els seus estris. Ja que també, segurament, els hi haurien fet malbé. Les colleccions d'indumentària, de figurins i de coses barcelonines, totes elles magnífiques, que posseeix.

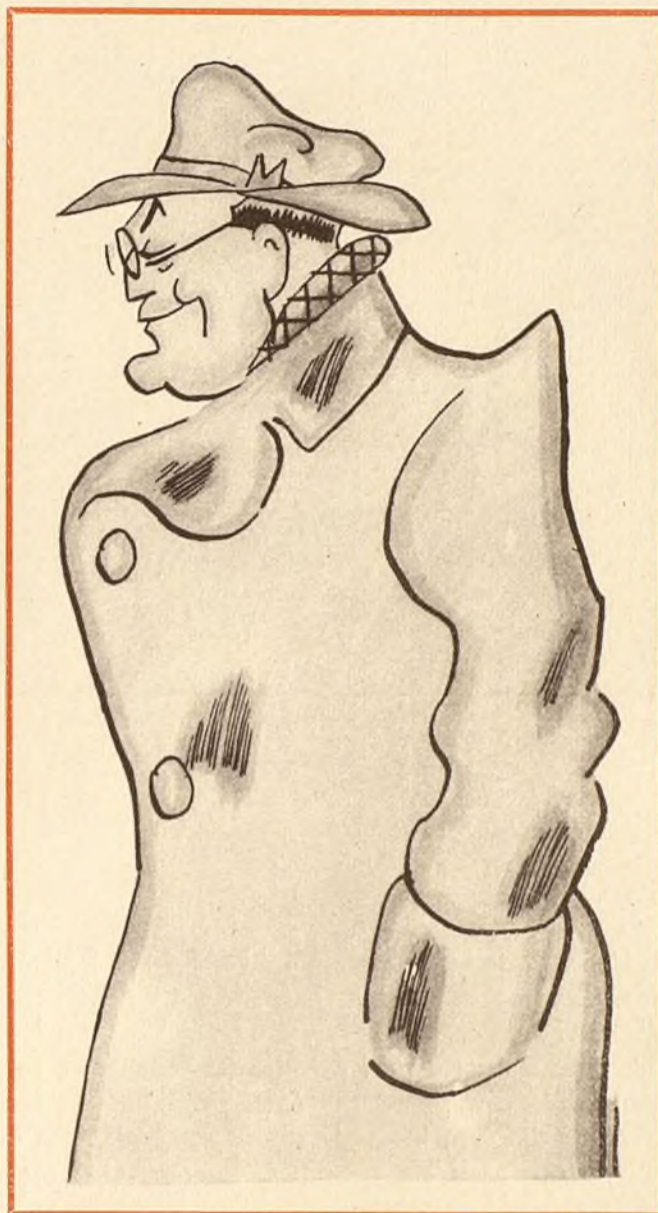
Per tal de calmar la indignació que li ha produït l'adulterament del seu carrer, pinta, escriu i recull, amb afany, tot el que troba per les llibreries, de vell i de nou, que es refereix a la història de la navegació aèria...

Ell, al carrer de Montcada, quan aquest carrer era encara, afortunadament, un redós tranquil, assossegat i senyor — això succeïa abans —, es podia dedicar a pler a saborejar el goig de la contemplació calmosa de les seves colleccions de nines i de figurins, que són de les més importants i més ben triades del país i de fora. Es podia eixamorar l'esperit mirant i remirant amb deliqui la documentació copiosíssima i autèntica, a més, que té en el seu poder, o, més ben dit, que ella el té a ell, de coses barcelonines.

Podia fer volar els coloms de la fantasia, no pas els de terrat — els de la fantasia són més creients que els altres, car hom els pot fer volar pels tocoms que li semblen més adients —, a cavall de la navegació aèria, justament...

Entorn seu hi havia un oasi de quietud, la quietud somorta, però dolça, del carrer senyor que formava entorn seu un halo de pau. Posat en ple carrer de Montcada, aleshores, dins de casa seva i voltat de les seves colleccions, el senyor Rocamora se sentia molt lluny del món i dels homes.

Ah! El dia que, tot d'una, va començar de

sentir-hi els crits estridents de les venedores ambulants, que tant hi abunden, va desesperar-se. Va indignar-se, després. De la indignació a la impotència només hi ha un pas. Va donar-lo, i, passant per damunt d'aquella, se'n va anar al carrer de Ballester, a Sant Gervasi, on té un jardí romàntic, que se li ha refugiat allà, i amb el qual són molt amics, continuant el vuitcentisme als afores, i d'on pensa baixar, el dia que pugui, armat amb una escombra de bruixa, ben decidit a escombrar, ell tot sol, el carrer de Montcada, per tal de netejar-lo de la brutícia que hom li ha anat llançant al damunt...

Sebastià Sarró

Busca i troba llibres bons, si pot ésser francesos. Com que és home de gust, els vol ben relligats i en edicions numerades. Va per les llibreries a buscar-ne i passa estones, moltes estones, els diumenges al matí, voltant per les parades de Sant Antoni, remenant paperassa o conversant amb els venedors, tot amb una mateixa intenció: pescar algun llibre que s'ho valgui per afegir-lo a la seva col·lecció, que és bona, que és triada, que és ben guarnida... i que no acaba mai d'ésser completa.

* * *

És aficionat a la pintura. En el sentit que col·lecciona i arreplega tot el que pot, si és bo.

I sempre així. A la balança de l'home hi ha dos plats: un és el de l'afició al llibre, i l'altre, el de la pintura...

* * *

Tot d'una se li aclareix el cervell, talment com si hagués esclatat un llampec a dins. Vol dir que recorda que és advocat i que té plets per

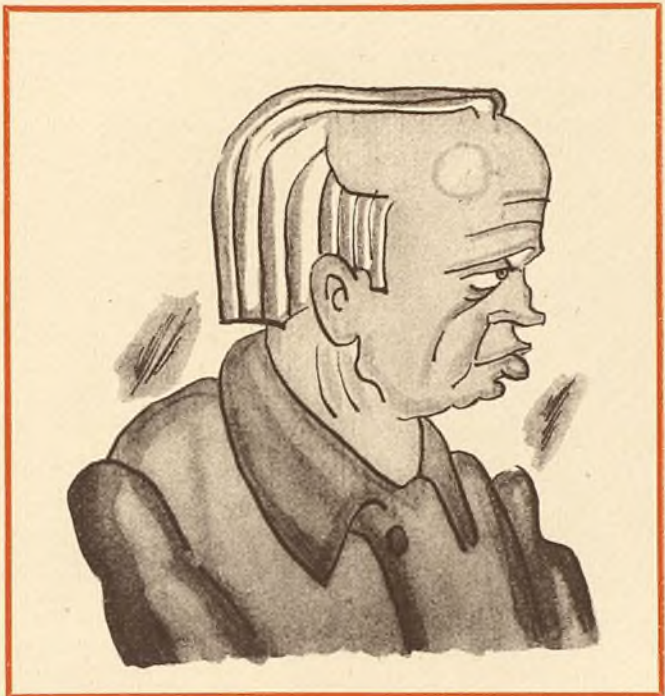
resoldre. Agafa aleshores, d'una bursada, tots els que té adormits damunt la taula, els ensuma de pressa, car l'home té el nas fi, els fa rutllar i els guanya.

Queda tan descansat i tan tranquil, que ja no pensa, altre cop, més que en els llibres.

Dr. Ramón Sarró

La Psiquiatria és una ciència, complicada com totes, que té per objecte, si no guarir-los, apedregar els bojos. Ell se n'ocupa amb entusiasme. De més a més es dedica a perseguir, com si es tractés de malfactors i ell fos el detectiu encarregat de pescar-los, tots els llibres que en parlen, de prop o de lluny, de dret o d'esquitllentes. També en cerca i en posseeix molts d'història, literatura, etc. Per torna, i entremig d'aquestes dues feines, que a d'altres persones no els deixarien ni tan sols un moment curt de calma, encara li queda una clariana suficientment espaiosa que li permet de dirigir una de les col·leccions de llibres que publica l'editor Miracle i de fundar una editorial pròpia. Què més voleu?

Josep Andorrà

Al carrer de Sant Pau, a tocar del de Sant Ramon, hi ha, de molts anys, un establiment on es conrea la serralleria artística. La ferramentada, variada i martiritzada, tapa les parets. El sostre està farcit de fanals amb vidres de colors. N'hi ha tants, si més no, com restalleres de tomàtecs o de forcs d'all sol haver penjades a les vigues dels sostres de les cases de pagès.

La botiga és tan fosca que fa l'efecte d'un antre.

És de l'Andorrà. Un home que, d'antuvi, sembla que es dedica, exclusivament i única, a la serralleria artística. Però que, en realitat, el que fa és amagar allà dintre, en la foscor, i no se sap pas on, colleccions de targes postals, de monedes, de segells, de romanços, de minerals, de fòssils, de cargols, de ceràmica — sobretot rajoles —, de goigs, etc.

És soci fundador del Club Muntanyenc. En el moment actual n'és el president.

És de ritual que els diumenges, aprofitant que la serralleria artística reposa, doni un tomb calma per Sant Antoni. on arreplega el que pot. Un cop ho té, se'n torna a l'antre i ho afegeix a les colleccions.

Antoni Aguilar

És el degà dels antiquaris barcelonins i de tot Catalunya.

A la botiga i a casa seva guarda munts d'auques, romanços, goigs, imatgeria popular, periòdics catalans, gravats de tota mena, retalls de gràfics i textos interessants, de més a més de molts llibres i opuscles de tema barceloní.

L'antiquari del carrer de la Palla té molta afició al teatre. Llegeix i collecciona comèdies, especialment d'en Pitarra.

També compra i collecciona coses sobre la Barcelona del vuitcents...

Corre, de tant en tant, les llibreries, i va al Mercat de llibres de Sant Antoni els diumenges.

Hi va a peu o en tramvia. En realitat hi havia d'anar embarcat en un d'aquells vaixells insòlits que té penjats al sostre de la seva botiga, car faria molt més bonic.

A la botiga l'ajuda amb eficàcia el seu fill Miquel, que dibuixa i pinta amb certa gràcia, i el qual, per la seva excellent preparació, està destinat a ésser un dels nostres millors antiquaris.

Josep M.ª Morera

Per fora, una bata de fil. Per dins, escultures, llibres triats, quadres i dibuixos.

A la botiga de la drogueria del carrer de l'Hospital, caixes, bàscules, sacs, bótes, etc. El llibre Diari i el Major.

Al pis de la Ronda, per a entrar-hi s'ha d'haver fet alpinisme, i per a bellugar-s'hi s'ha d'ésser gimnasta. L'art ho envaeix tot.

Heus aquí el comerç, el vil comerç — hom ha de tocar de peus a terra si vol tirar endavant mentre fa de comerciant —, que va de bracet amb l'art i la literatura. L'esperit i la matèria que s'agermanen. Mercuri i Apolló que estan a partir un pinyó.

Si hom, quan fa de comerciant, toca de peus a terra, en deixar de fer-ne pot somniar truites. Que és el millor, al capdavant, que es pot fer en aquest món.

Càndid Robert

Ensenyeu-li el que volgueu del ram del llibre. Veureu que no li fa fred ni calor.

Mostreu-li, acte seguit, un paper, qualsevol, que es refereixi a Cervantes. Veureu que els ulls li brillen i que la veu se li aclareix.

En lloc d'anar-se'n a la parada del costat, quedarà palplantat davant la vostra — l'escena té lloc al Mercat de Sant Antoni —, talment els peus enganxats a la vorera.

Acabarà comprant-lo. En tenir-lo a les mans, i mirar-se'l, la teranyina d'arrugues que voreja el ulls se li haurà esborrat.

La seva col·lecció cervantina és de les més importants: 665 edicions del *Quixot*, 21 de *La Galatea*, 103 de les *Novelas ejemplares*, 14 del Teatre de Cervantes, 13 del *Viaje del Parnaso*, 16 del *Persiles*, etc.

Deogràcies Claveguera

És joier, i dels més importants del país.

És colleccionista de llibres, de dibuixos, de quadres bons — amb una flaca accentuada pels Gimenos i pels Gausachs — i de firma. Rusiñol i Casas, per exemple, de l'època de París — la dels grisos —, que són els millors i els que es cotitzen més.

Ho apilota tot. A casa seva no es pot donar un pas. Tot són noses. Arreu hi ha carpetes plenes de dibuixos; pertot hi ha quadres i llibres. En té, àdhuc, sota i pels voltants del llit. Per tal de pujar-hi, quan se'n va a dormir, ha de fer un bot de gimnasta. El passadís que va al seu dormitori és una ratlla, prima com una veta, traçada per les sabates; mena de camí de cabra que s'ha hagut de traçar ell mateix, enmig del maremàgnum artístic que hi regna.

Els diumenges es dedica a córrer les parades

de Sant Antoni i les barraques de les Drassanes. Si li queda temps, dóna un tomb per les sales d'exposicions. Quan té pressa — en té gairebé sempre — acapara un taxi per tot el matí.

Ell collecciona, collecciona, i si es presenta una proporció que valgui la pena, s'ho ven. Si no, no. Després torna a colleccionar.

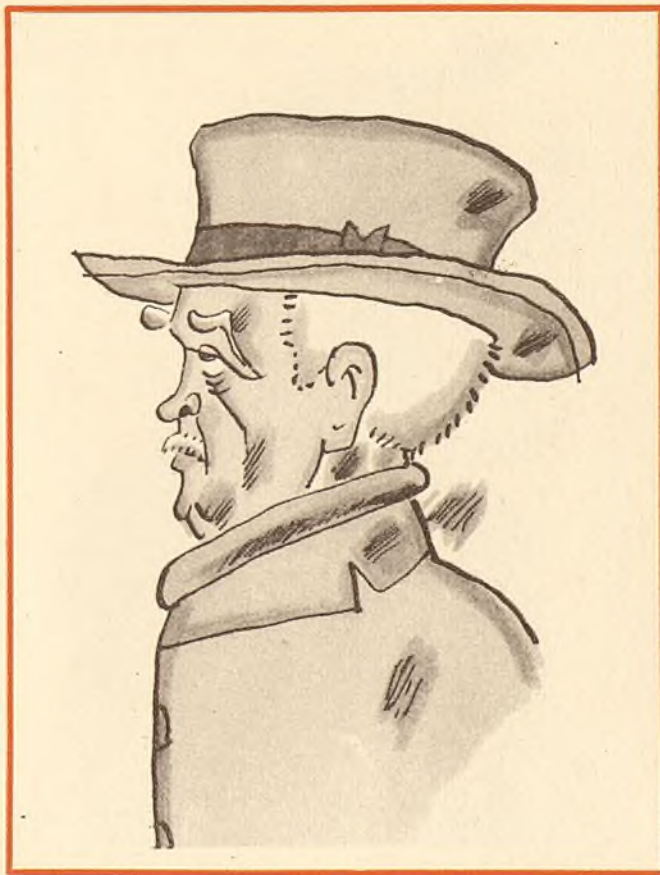
És un teixir i desteixir continu, fill d'una febre colleccionística que no té aturador.

Dr. P. Fusté Biel

És persona de posició. Té passió per les llengües. D'ahir i d'avui. Per l'hebreu, el grec, el sànscrit, el llatí, el rus, l'indostani, l'esperanto, el siamès, el kalmuc, el turc, l'àrab, el mímic...

Això és, per totes. Vives o mortes. I llevat de les males llengües.

Peça impresa que arreplega que s'hi refereixi, peça que compra i que va a parar al magatzem idiomàtic que té a Vilanova.

Josep Font

Són, ben bé, un parell de centenars de quilos de carn que us cauen al damunt en forma de persona, rojenca de cara, el cabell rossenc, tots els quals funcionen amb excés de pressió. Hi ha perill d'explosió, i aquestes bogeries produeixen víctimes. Aparteu-vos...

No. Millor dit: acosteu-vos-hi. I punxeu-lo, dissimuladament, amb una agulla de cap pel darrera, tal com fan els *nanos* entremaliats amb els globus, per tal que exploti.

Sabeu què sortirà de dintre la caldera? Una cataracta d'olives, replenes de pinyol i d'allò altre; llibres, molta substància autòctona de la millor que hi hagi, i no pas clara, sinó espessa i dura com un pa de mel, i un gavadal de mars, ja solades, de bondat de la bona.

Antoni Vilamala

Quin timoner més expert no fou a la seva joventut! Portava el timó, no sols dels balandres que fan, de tant en tant, regates pel moll, sinó de tot el Club de Natació Barcelona. Dintre l'embarcació hi havia nedadors, remadors, waterpolistes, barrilaires, tarambanes, etc. Hi havia de tot i força, i ell, mentrestant, arrapat al timó, conduïa l'embarcació a port.

Ho feia tot rient, rient, explicant anècdotes, fent acudits, arrugant el rostre a tall d'acordió, i quedant-se seriós com un ninot de fusta, fent el sorprès, així que els seus companys, sacsejats per la sal de l'anècdota o de l'acudit que els havia clavat entre cap i coll, esclafien a riure.

Ho feia a Barcelona i arreu. Adhuc, malpensem que va arribar a fer-ho a l'estranger.

Tot fent de timoner, d'on fos caçava llibres bons i millors i en té la casa plena.

Josep Salvà

A la seva joventut havia estat pintor. A vegades encara ho és. No pas gaires. Va entrebancar-se amb les ceràmiques, i adéu, pintura!

Corria pobles, escalava muntanyes i s'entaforava a les masies, perseguint rajoles, plats i pots d'apotecari catalans.

De tot el qual en posseeix una col·lecció magnífica que no us la vendria — i amb raó — per tots els diners del món.

Joan Escofet

Les ciències econòmiques — que no són les ciències naturals, pobres — potser havien de servir de punt de partida, i qui sap, fins i tot, si de fonament d'una carrera política.

El mal és que són unes ciències agres. Tenen mal gust, tornen a la boca, enfarfeguen l'estómac i àdhuc espesseixen el magí. Tenen un

gust molt semblant, si no pitjor, al de l'oli de ricí. I no hi ha qui les aganti...

Això d'una banda. De l'altra, uns trasbalsos que ho malmenaren tot i que no deixaren res sencer. Les ciències econòmiques foren deixades de banda..., i un cop passat el trasbals esclatà, no volem dir on, ni menys qui el deixà anar, un ah! de goig, o millor, de deslliurança, que es va sentir arreu de Barcelona.

* * *

Vingueren després els llibres. Bons i mitjans. Triats i sense triar. D'ahir, d'avui i de sempre. Els llibres no són agres; al contrari: tenen mil gustos, i la majoria bons. Engresquen la imaginació, ben al revés de les ciències econòmiques, que l'aplanen.

* * *

Amb els llibres es barrejaren els àpats. Copiosos, gairebé pantagruèlics. El ritme de la barreja era ràpid. I passa el que passa. Després del treball, forçosament, ha de venir el descans. Reposem, doncs...

Pere Roca

És descendent d'aquell Roca, gravador bo, del segle passat. Ell també ho és.

És molt conegut dels llibreters. Passeja, els diumenges, pels encants de llibres; s'acosta a les parades i les mira com si no li anés ni li vingués. Té l'aire una mica solemne; com d'anar a la processó. Sap, però, molt bé el que cerca.

* * *

És colleccionista de coses de Barcelona. Té molts gravats i molts llibres d'aquesta mena.

Té milers de postals amb vistes de Barcelona, totes les guies de la ciutat publicades, velles litografies i vells gravats. Qualsevol paper imprès de tema barceloní desperta el seu interès i el collecciona. De tot el qual, com que fa molts anys que n'arreplega, en té potser molt més del que tothom s'imagina.

Ramon Batlle

Un puro. Generalment llarg i gruixut. Darrera, unes ulleres, i més enllà, un xic absent, sota un barret tou, l'home. El conjunt és seriós.

Va a Santa Madrona i fa estada a la barraca de l'Eroles. Tria llibres amb aire senyorívol, parlant en veu baixa; en compra algun, que és escollit, i marxa, seriós. El puro fa el mateix.

Recorre les llibreries de vell empès per l'afició que sent pels llibres. Es dedica molt especialment als místics espanyols, a les litografies romàntiques, als llibres catalans, per bé que impresos en paper de fil, degudament encuadernats, i als que expliquen temes sobre Catalunya i sobre Barcelona.

És dels que coneixen els llibres i els llibreters, els quals sap tractar guardant sempre les distàncies. Això vol dir que quan troba car un llibre el deixa amb naturalitat, o bé regateja el preu amb una gran discreció. Els llibreters el tenen per un bon client.

Enric Mas

És negociant de fustes i colleccionista de llibres. Avui, especialment teatre. Demà, qui ho sap. La seva casa sembla un museu. Hi té més objectes que no pas hi ha a La Virreina.

Les coses, tant si pertanyen al ram del colleccionisme com a l'altre, ha de manipular-les amb rapidesa. Car és dinàmic. Vol que els que té al seu costat facin com ell.

* * *

Com hem dit, actualment collecciona obres de teatre català. Hi treballa amb una empena furiosa. Corre les botigues especialitzades carregat d'índexs. Compara títols i consulta llibretes. S'hi passa hores i hores.

El millor dia, d'una bursada, es vendrà la col·lecció. No pas perquè li hagi minvat la dèria, sinó per començar-ne una altra.

Francesc Gómez

Ha tractat i tracta amb llibres, dels quals en té una magnífica col·lecció particular. El seu pis és talment un petit museu, on hi ha de tot, particularment dibuixos i pintures, alguns de firmes de primer rengle.

Coneix i és conegut de tots els llibreters, importants i modestos, car recorre sovint les llibreries i llocs de venda a la recerca de quelcom que li faci peça, la qual així que l'arregla cuita a amagar-la al seu petit museu.

* * *

Ha estat director artístic i encarregat de vendes de diverses sales barcelonines d'exposicions. Actualment exerceix aquest càrrec a la Sala Arts, de la Rambla de Catalunya.

Per al seu ús exclusiu posseeix una magnífica col·lecció d'autògrafs de les personalitats més rellevants de la literatura, l'art i la música.

Francesc Millà

És germà del pare Millà, fundador de la dinastia del mateix nom. És fill d'en Melcior, el prestidigitador empeltat de llibreter de vell, i oncle de l'Àngel i d'en Marian, continuadors directes d'aquella, i de la qual forma part, si bé d'una manera indirecta, per dret propi, i a més, indiscutible; això és, per dret de parentiu.

És menut, menut. I secardí, secardí. Té els ulls grossos i una mica esbarriats. Ulls de romàntic o de somniador, En efecte, ho és.

A l'oncle Millà li ha donat per la tipografia. Car ell és impressor d'ofici. De la professió, un quixot.

Poseu un blanc travessat en una pàgina, i té migranya. Poseu-hi un cap de mort, i patirà mal de queixal durant una setmana. Una errada li farà rodar el cap. Una portada mal conjuminada li causarà dolor d'estómac.

Del ram de la impremta ho coneix tot. El seu amor a l'ofici i el seu romanticisme, combinats, l'empenyeren a crear «La Neotípia», una impremta de caràcter comunal que durant molts anys fou considerada com una de les millors que hi havia a Barcelona.

Ha col·laborat en moltes revistes tècniques. Ha escrit, en col·laboració amb en Melús, *El Llibro del Corrector*, que és un llibre de consulta professional excellent.

Collecciona tots els que es refereixen a la impremta.

Rossend Pons

Humorista de l'antiga colla d'*Àpats i Lletres*. Havia estat tipògraf. Havia estat editor i s'havia especialitzat en llibres d'alquímia i cartes d'amor.

En el ram de la impremta hi entenia molt. Posseïa una collecció, força important, de llibres sobre l'art d'imprimir. Fa poc que ha traspassat.

Josep Aldaz

Advocat i antic periodista, l'Aldaz és la simpatia convertida en recercador de llibres. En té molts i ben escollits. Ultra els propis de la seva professió, en col·lecciona d'història i de literatura clàssica i moderna. L'Aldaz, com a client, els llibreters el volen i el dolen: el volen perquè el saben comprador, i se'n dolen perquè, posseïdor d'aquella simpatia que hem esmentat, li cedeixen indefectiblement els llibres pel preu que vol pagar-ne.

August Calvó

Si mai necessitéssiu documentació sobre l'Eusebi Planas, en Padró o altres dibuixants vuitcentistes, i no sabéssiu on cercar-la, aneu a trobar el senyor Calvó. Ell en té l'exclusiva, i com que és molt amable us en proporcionarà tanta com en vulgueu.

De passada us mostrarà la magnífica col·lecció de gravats que posseeix, i que ha anat apilant de mica en mica, amb una paciència de benedictí.

De més a més de la col·lecció de gravats, possiblement la més considerable i millor que actualment pugui haver a Barcelona, posseeix una magnífica documentació sobre artistes gravadors catalans.

Al costat del col·leccionista, en el senyor Calvó, hi ha l'home, que és l'optimisme fet ulleres de carei i a prova d'espanyades de caixa de cabals.

De tant en tant la hi foraden i la hi buiden. Us ho explica així:

—No sabeu? Ahir m'espanyaren la caixa...

I esclata en una rialla. Tan ràpida, que ni us dóna temps de demanar-li explicacions sobre el fet.

Doncs bé: si la hi tornen a espanyar, us ho explica de nou i encara riu més...

El bibliòfil misteriós

Si el trobeu pel carrer i no sabeu qui és, us causarà una certa basarda. És negre, porta un barret que tira a xamberg, una barba clapada de taques de color de tabac, unes robes balderes, una motxilla de lona, penjada a l'espatlla amb unes corretges, i un gaiato a la mà.

Pensaríeu que es tracta d'un d'aquells homes que es solen trobar per les carreteres desertes, i que caminen, caminen, com si aquella els xuclés... Que en fer-se nit s'arramben a una paret de tanca, si no troben un arbre, i s'hi ajoquen.

Coneixent-lo, ja és altrament. Car sabeu que és una barreja de perseguidor de llibres i de pergamins. Especialment els darrers. La mot-

xilla és el seu magatzem, diguem-ne ambulat. Tots els que arreplega s'hi encabeixen. També compra volums incomplets. De medicina antiga, especialment.

Negocieja amb antigalles. Havia tingut un magatzem. No se sap on viu. A vegades passen mesos que hom no el veu enlloc.

Hi ha qui diu que escriu una obra, i que aquesta és la seva dèria més accentuada.

Els diumenges — no pas tots, però — dóna un tomb per Sant Antoni.

La imatge de l'home solitari de les carreteres desertes se us fica al magí. Penseu:

—Es deu haver perdut per la ciutat...

COLOFÓ EDITORIAL

CANSATS, però amb aquella alegria, hem arribat per fi al terme de la ruta que hem corregut fires i encants, d'ara i d'abans. del 1945. Sembla no res, i han passat quatre anys, més aviat llargs que no pas curts, d'ençà del dia que vàrem començar de caminar — hala!, hala! — per les fires de llibres vells, el gaiato a la mà, el fardell a l'espatlla, la ploma i el llapis al butxacó del gec. Hi havia camp — i qui diu camp vol dir camí: molt camí — a córrer. Hi havia feina, bastant de feina — no ens ho figuràvem, de bon tros, que n'hi hagués tanta el dia que vàrem començar-la — a fer.

Ens interessa de dir, en honor a la veritat i, a més, perquè és de justícia fer-ho, que el camí, o la feina, no l'hem fet sols. Hem comptat, en tot moment, amb un ajut important. Car hem tingut la sort, inapreciable en aquest cas, de tenir al nostre costat un excellent company, que és l'editor d'aquest llibre.

Amb ell, per tant, un dia sí i l'altre també, de les darreries del 45 fins a mitjans del 49, hem corregut fires i més fires, d'ara i d'abans. Hem ensumat plegats molts papers. Ens hem embrutat les mans a duo amb la pols de molts llibres. Hem conegut, ell i jo, molts llibreters que ja no són d'aquest món, alguns dels quals

havien estat paletes, manyans o havien fet jocs de mans.

Després de córrer les fires d'abans, hem corregut els mercats d'ara: el de Santa Madrona, que rutila tota la setmana, i el de Sant Antoni, que és diumenger. Si fa no fa, ens ha semblat que eren iguals que els altres, incunables i llibres rars i curiosos a banda. Entre els llibreters n'hi ha que són per l'estil dels d'aleshores. Entre els llibres és altrament. S'han acabat, aïllats!, aquells temps deliciosos durant els quals, diumenge darrera diumenge o dia darrera dia, a les fires o als encants es trobaven llibres que valien la pena. Aleshores era qüestió, només, de remenar una pila, una de sola, car sempre en sortia algun de bo. Ara les remeneu totes i amb prou feines si en trobeu un.

* * *

A més de les fires, hem corregut les llibreries de vell. Amb aquest motiu hem tingut ocasió de conèixer llurs propietaris. N'hem trobat que ens han tractat molt bé i que, a més, ens han explicat coses que ens han servit per a acabar de guarnir aquest llibre. Ara que ve a tomb ens apressem a remerciar-los. N'hem trobat algun que ha fet el repatani. Per què? El motiu de la

seva repataneria és respectable: no volien, segons deien, fer el ridícul... Oi que tenen raó? Doncs que se la quedin...

* * *

Diguem també que l'excursió que hem fet pel món dels llibreters de vell ens ha valgut una experiència preciosa: la de conèixer-los un xic a fons. Abans només els coneixíem pel llom. És molt diferent una cosa de l'altra, certament.

Hem trobat, per poc que els gratéssim, que dins seu s'amagaven algunes virtuts. Una d'aquestes, i no pas la més minsa, és la dèria del llibre. Dèria que abassega llur esperit. Heus aquí el quixotisme que se'ns presenta al davant sota l'aspecte de l'afició al llibre.

Les dèries, però, sovint ennobleixen els homes. Els fan caminar damunt d'un núvol. Aquest núvol, lector amic, priva de veure moltes, si no totes, de les terboleses que es viuen a la terra. Entre ells n'hi ha que encara són més perfeccionats, perquè es conjuminen un món per al seu usdefruit exclusiu, el qual basteixen a base dels materials de llurs preferències.

* * *

Ens hem ficat també pel món antic i modern de la bibliofília catalana, que és força més dens del que sembla. A conseqüència d'aquesta excursió ens cal fer una remarca. Que el lligam entre ambdós s'ha mantingut, ben nuat, a través dels temps i de les circumstàncies, bones o dolentes, que el país ha hagut de travessar.

* * *

Hem vist també com han sorgit a la brega els corredors de llibres — fruit de l'època actual —, els quals, amb llur nova modalitat de venda, han despertat l'afició al llibre vell entre molts que abans no la sentien. Hem cregut, doncs, que era de justícia de fer-ho constar amb aquestes ratlles.

* * *

Finalment, ens cal dir que a través d'aquesta excursió hem sofert decepcions i hem rebut alegries; aquestes darreres ens han resultat molt agradables. Quant a les altres, tot i que no hi comptàvem, no ens han vingut gaire de nou. Els llibreters són persones; per tant, amb virtuts i defectes humans.

En aquest món, allà on menys et penses salta la llebre. Ha succeït que alguns d'ells, els quals abans no havíem tingut ocasió de tractar, i que no n'hauríem donat un xavo, valien or. I d'altres que semblaven qui-sap-lo, no valien ni deu cèntims. Hi ha qui gasta més aparador que no pas substància. I hi ha qui, ben a l'inrevés, no gasta aparador i és ple de suc bo.

* * *

Ara bé: aquest llibre, amb tots els seus defectes, que en deu tenir, i per damunt del concepte personal que a hom pot merèixer, és història. Per tant, té el seu valor. I la Història queda, i fa el seu curs.

I N D E X

Presentació	Pag. 7
El com i el què del comerç barceloní del llibre vell	» 9
Els antics llibreters barcelonins	» 13
Els llibreters barcelonins d'ahir	» 21
Les fires tradicionals barcelonines	» 39
Les fires de llibres vells de la Plaça de la Universitat	» 43
Els Encants de Llotja o de Sant Sebastià.	» 45
La Fira de Bellcaire i els Encants de Sant Antoni	» 51
El Mercat diumenger de llibres vells de la Ronda de S. Antoni	» 57
El Mercat diumenger de llibres vells del Paral·lel	» 61
Els llibreters professionals d'avui	» 67
El Mercat de llibres vells de Santa Madrona	» 105
L'actual Mercat diumenger de llibres vells de Sant Antoni	» 125
Els corredors de llibres	» 137
Bibliòfils i col·leccionistes d'ahir i d'avui	» 147
Colofó editorial	» 173

Ayuntamiento de Madrid

BIBLIOGRAFIA

- Aguiló i Fuster, Marian*: «Catálogo de obras en lengua catalana, impresas desde 1474 hasta 1860». Madrid, 1923. Sucesores de Rivadeneira.
- Baptista Batlle, Joan*: «Assaig de bibliografia Barcelonina». Barcelona, 1890. Imp. Altés.
- Baptista Batlle, Joan*: «Lo ram de llibreria a Barcelona en el siglo XV». Barcelona, 1920.
- Beltrán, F.*: «El libro y la Imprenta». Madrid, 1931. Librería Beltrán.
- Boigas, Pere*: «Resum d' Història del llibre». Barcelona, 1933.
- Carreres Valls, R.*: «El Llibre a Catalunya, 1338-1590». Barcelona, 1936. Imp. Altés.
- Cornet i Mas, Gaetà*: «Barcelona Vella». Barcelona, 1906. La Il·lustració Catalana.
- Descuret, J. B.*: «La medicina de las pasiones». Barcelona, 1857. Pablo Riera.
- González y Sugrañes, Manuel*: «Contribució a la Història dels antics Gremis dels Arts i Oficis de la Ciutat de Barcelona». Llibreria Salvador Babra. Barcelona, 1915.
- Millà, Francesc*: «L' art de la impremta a Catalunya». Editorial Millà. Barcelona, 1949.
- Palau, Antoni*: «Catàleg N.º 16. Corona d' Aragó». Barcelona, 1916.
- Palau, Antoni*: «Memòries d' un llibreter català». Imp. Aleu i Domingo. Barna., 1935.
- Rodríguez-Moriño, A.*: «Catálogos de librerías españolas». Madrid, 1945.
- Ruiz y Pablo, Angel*: «Historia de la Real Junta particular de Comercio de Barcelona». Barcelona, 1919. Henrich y Cia.
- Saurí, Manuel, y Matas, José*: «Guía General de Barcelona, 1849».
- Sedó Peris-Mencheta, Juan*: «Contribución a la historia del coleccionismo cervantino y caballeresco». Barcelona, 1948. Horta, S. S.
- Vindel, Francisco*: «Los bibliófilos y sus bibliotecas». Madrid, 1934.
-
- Anuario Tipográfico Neufville*: Años 1910-11-12-13. Barcelona.
- Cronología de las artes gráficas*: Barcelona, 1937. Imprenta la Neotipia.
- De Juan Jolis a Herederos de la Viuda Plà. Segles XVII al XX*. Barcelona, 1916.
- Guía Comercial de Barcelona, 1887*.
- La Llibreria Verdaguer i el Renaixement Català*. Barcelona, 1933.
- Revista de Bibliografia Catalana*. Barcelona, 1901-1907. Imprenta L' Avenç.
- Arxiu Administratiu Municipal, de Barcelona. — Arxiu Històric Municipal, de Barcelona*.